Bestemmelser for boklaan i

Stavanger kommunebibliothek.

§ 1. Manuskripter, litterære sjeldenheter, ordbøker, plancheverker og karter utlaanes ikke, men kan avbenyttes i bibliothekets læseværelse.

§ 2. For hver enkelt bok giver laantakeren bevis og er derefter ansvarlig for boken.

§ 3. Kun én bok utlaanes til hver enkelt laantaker ad gangen. Av et verk, som bestaar av flere dele, utlaanes i regelen kun én del ad gangen.

§ 4. Ingen bok maa uten speciel tillatelse av bibliothekaren beholdes længere end 3 uker.

§ 5. Leveres en bok tilbake beskadiget eller makuleret, anskaffes et nytt eksemplar for laantakerens regning.

§ 6. Laantakere maa, om saadant forlanges, deponere et beløp av kr. 5.oo eller stille fornøden garanti for bøkernes ordentlige behandling og rigtige tilbakelevering.

NYLÆNDE

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG

UDGIVET OG REDIGERET

AF

GINA KROG

22 Aargang

KRISTIANIA
BOGTRYKKERIET »MINERVA«
1908.

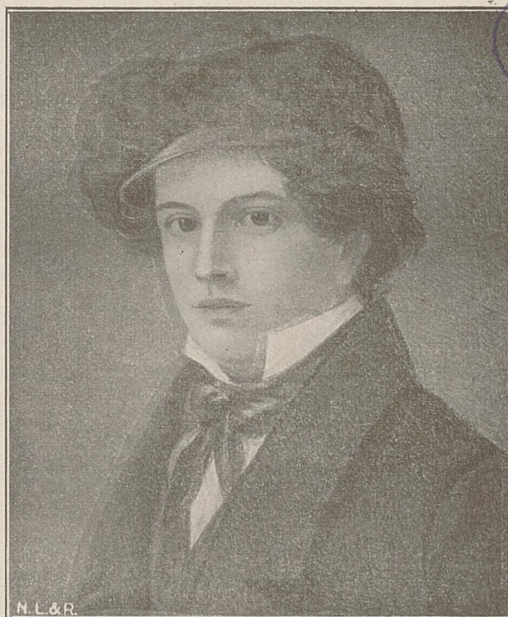
Indholdsregister.

Side

22de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA, 1. januar 1908.	No. 1.

Welhaven.

22 decbr. 1807—22 decbr. 1907.

De som *vil* noget i verden, banebryderne, rydningsmændene — samme skjæbne deler de fleste af dem — den, at miskjendes af sin samtid. Menneskene holder paa det bestaaende, de frygter reformer. Først naar de miskjendtes liv er blit historie, naar man nyder frugterne af deres arbeide, forstaar man deres værd.

Welhavens store betydning for norsk kulturliv erkjendes med taknemlighed af alle, naar man nu feirer 100-aarsdagen for hans fødsel. Engang kunde hans navn ikke nævnes uden at fremkalde strid.

Og det var netop strid han vilde. Kamp mod halvheden, raaheden baade i kunsten og det sociale liv. Han tror paa kunsten som social magt. Naar politiken har splittet samfundet, kan alene kunsten bringe hjælp og forene. Den *ægte* kunst. »Ved sin rene menneskelighed forsoner den de stridende partier og lidenskaber, hvor man glemmer maalet over veiene, hvor frihedens navn er et løsen for splittelse og vold.« Det er aandens frihed, den indre forædling, som trænges. Raahed er friheds værste fiende.

At bekjæmpe sin tids æstetiske raahed og tomme skvalder, at hæve kunstens niveau, skjønhedskravet uten prutningsmon og afslag, at afsløre hulheden og fraserne var hans maal. Intet under at han mødte modstand.

»I Norge har vi lykken paa det rene,
her er et liv som i det vide rum,
og intet klækkeligt at kives om,
og ingen handling paa den hele scene.«

Det eiendommelige ved Welhavens digtning var tankens klarhed og skjønne form. Her virker hans strengt æstetiske evne i hele sin styrke. Sin ideale opfatning af kunst og skjønhed søgte han selv at realisere. Der er en forunderlig blanding af kamplysten kritik, hensynsløs satire og vemodsfuld længsel i hans digtning. Han bar paa en stor ensomhedsfølelse og higed som den miskjendte efter sympati og forstaaelse.

Gjennem sin udprægede personlighed, sin store begavelse og sin skjønne digtning staar Welhaven blandt Norges betydeligste og største mænd med sin mægtige indsats i vort kulturliv.

X. Y.

Welhavens minde

feires nu omkring i landet. Der findes knapt et blad, som ikke vil hylde hans navn. Vort blad kan aller mindst glemme det.

Vi bringer paa første side et billede af Welhaven — et ungdomsbillede — og vi er forfatteren af foranstaaende taknemlig for den artikel som er sendt os for anledningen. Men vi maa føie nogle ord til for at forklare, hvorfor Nylænde særlig maa feire mindefesten, og hvorfor det netop passer nu ved udgangen af det aar, som bragte en stor seir, og ved indgangen til de aar som stiller nye krav til kvinderne.

Der var endnu ingen kvindesag da Welhaven traadte frem d. v. s. der var ingen sag som bar det navn, saa han kunde ikke ta stilling til den; han var heller ikke i vanlig forstand en banebryder for den, men han bidrog ikke desto mindre afgjørende til norske kvinders frigjørelse. Før gjennembrudsaarene i forrige aarhundred staar flere mænd som pionerer for vor sag paa lovgivningens omraade, men der var ingen mand som fik den indflydelse paa kvinderne selv som Welhaven. Han hjalp dem frem til selvbevidsthed som ingen anden. Han baade forstod og følte og gav udtryk for sin erkjendelse af at »kvinden har en sjæl« Naar vi ser tilbage udover det aandsforladte liv, og de sentimentale og vamle fraser, som havde hævd dengang, falder der som en lindring, naar vi ser Welhaven i sin digtning dvæle ved kvinders følelsesliv. Hvor har han saa ikke git mod og tro til de dages rædde og forkuede! Vi daares endnu den dag idag af hans digte, hvorledes maa de saa ikke ha virket paa den tids kvinder!

Vi kan gjøre os en slags forestilling om det ved at læse i bøgerne, men udtrykkene blegner rent mod det vi hører. naar vi taler med kvinder som kan vidne om hvad indtryk han gjorde.

Camilla Collett — bare ved den indflydelse Welhaven øved paa hende, den del han fik i hendes liv og udvikling, kommer han kvindernes sag ganske nær. Hun kunde til sine sidste dage dvæle ved hans minde med ungdommelig livfuldhed. Med klart blik og sterkt udtryk for hvad hun saa som mangler hos ham, men altid med den mest uforbeholdne erkjendelse af den magt han eied.

Thora Hansteen — hun bevared til sin død af sin ungdoms begeistring for ham-

Og, af de de nu levende, *Wilhelmine Ullmann* — ja hun kan tale om ham! Om det mægtig vækkende ved hans personlighed, om den aabenbaring hans kritik, hans digtning og det altsammen blev for dem som havde hungret og tørstet i aandelig fattigdom og nød.

Aasta Hansteen — deres yngre samtidige har fortalt at hun, da hun første gang mødte »den vidunderlige« hun havde hørt tale om, følte det som en styrke at hun blev ægget til opposition ved hans væsen — og derved fik bevaret sit hode klart.

Et er de alle enige om, at han beriged deres liv storlig ved sin digtning, ved sin aandelige overlegenhed og ved sin lysende personlighed.

Kvinderne af denne slegt har derfor særlig grund til at feire hans minde.

Red.

Sneblomster.

Nu blomstrer de deiligste
roser hvide;
de blomstrer paa mark, paa hustag og træ;
de har ikke duft; det er roser af sne,
roser af sne —

Nu blomstrer de zarteste
hvide liljer
med hængende klokker paa bladløse kviste;
naar vaaren kommer vil knopperne briste;
da blomstrer de sidste —

Nu blomstrer vinterens
isblaa violer;
med tindrende øine paa marken de staar;
naar solen hilser den gryende vaar
de dødskysset faar . . . .

Chr. Ditlew.

Lidt fra Italien.

Rapallo *20. november 1907.*

Zoagli.

Det er regntiden her. Det har regnet, dag efter dag, uge efter uge — ikke som andre steder, hvor man ser draaber falde — her regner det som italieneren siger *dirottamente* (sønderbrudt), man ser formelig legemer af vand styrte sønderbrudte til jorden.

Italienerne her siger de kan ikke mindes mage til veir. Alle som ikke er nødt til at gaa ud holder sig inde. De fremmede ved ikke hvad de skal tage sig til. Den tyske kafé er den ganske dag propfuld af stille fortvilede mennesker, der sidder og drikker sort kaffe og øl.

Men pludselig kommer en soldag saa blændende, at alle mørke miner forsvinder. Hele den lille by, dalen og bjergene, alt er forvandlet. Inden faa timer er veiene farbare. Det straaler og ler allevegne fra.

Tilfældigvis er det en kirkelig festdag, og alle klokker klemter løs. Der er kommet humør i dem ogsaa. De store alvorlige i domen, der tonte saa tungt i den regnmørke luft — idag er der en anden lyd i dem. De fylder rummet med sin rene klang, men alle smaaklokkerne falder ind, lette, lyse som barnestemmer. Og rummet under himmelen strømmer fuldt, af lyse lyd, af solblink, af havets pragtfulde brusen. For havet har ikke faat tid paa sig til at blive roligt igjen. Det stormer løs og bryder mod strand mer tindrende blaat og drivende hvidt end nogen kan tænke sig.

* * *

Der kommer min ven den unge Bøhmer, han der hver dag bringer mig friske roser og har saa skjønne mørke øine, at man altid maa være enig med ham.

»Vi maa ud en lang tur» siger han. Jeg er enig med ham. Og vi vandrer afsted den henrivende vei til Zoagli.

Dybt under os glider havet. Det løfter sig om land, det ligger og skifter i et farvedyb mer underbart end noget jeg før har set.

Og veien slynger sig lunefuldt gracieust mellem vigner og jordbærtrær, mellem yppige figenlunde og lange kastanieskoger. Det regner med modne kastanier i en saadan overflod, at ingen tænker paa at høste dem alle ind. Oppe fra Kristi dal kommer en liden vind. Den har med sig en duft af olie, den hilser fra de sølverne olivenskoge der dækker fjeld over fjeld — de mest yndefuldt vekslende former af fjeld, — milevis indover mod Appeninernes steile højderyg,

Næsten for hver dreining af vejen veksler udsigterne karakter. snart bliver fjellet vildere. Derude fra kommer lange havbølger, skrider mod land, bryder med tordenlyd mod bratte, sønderrevne klipper og fra de mange smaa grotter stiger en hulkende lyd. . . . . . .

Vi kommer til det høieste punkt. I den klare luft ser vi ind i et dybt, uendeligt panorama: under os Tiguliogolfen spændt som en kjæmpemæssig bue — den lange linie hist og her kranset af smaa byer, der ligger som lune, skinnende reder inde i kløfterne af de olivenklædte fjeld.

Paa Golfens ene side tegner klipperne langs stranden de gracieuseste silhouetter, paa den anden side er kysten mere stejl. Enkelte steder skrider vældige tog af furutrær ned fra toppen af fjeldene, somme steder like ned i havet, tegnende mod himmelen store, harmoniske linier.

Blandt sardinfiskerne er der mange, der har faret verden rundt. Jeg talte med en af dem. Han fortalte at ofte blev de liggende dernede paa aarerne og se og se — for saa vakker var deres golf, intet sted havde de seet noget som den.

Det siger man jo ogsaa om vejen fra Rapallo til Zoagli, at intet sted finder man en skjønnere.

En charme ved den er dens ensomhed. Man gaar der saa mo alene, som alt dette bare er til for en selv. Man gaar omgivet af alt hvad jorden kan byde og saa har man det lange syn over hav, med stranden dybt dernede, drivende ind. Der ligger altid om den et flyvende let brus som af knipling.

De lange gallerier hugget indunder fjeldene har man jo ogsaa her, og man gaar der utaalmodig ved tanken om den skjønhed, der bliver gjemt bort for en, men saa faar man til gjengjeld, at hver gang man kommer ud af dem bliver man paa nyt lige friskt blændet af hvad man faar se.

Saa, ved den sidste omdreining af veien bliver man igjen blændet, kanske mer end før: For dybt dernede, som en pragtfuld konkylie, like i havkanten ligger den lille by Zoagli. Begge skraaninger af den uhyre klippekløft er paa det yppigste overvokset med oliven og cederlignende furutrær. Mange af dem er kjæmpemæssige, man siger de kan tælle sine 300 aar.

I Zoagli bor fiskere og fløielsvævere. I middelalderen var det mændene der fisked og mændene der væved. Og der var af og til blodige stridigheder mellem væverne og fiskerne.

Nu gaar det fredeligt for sig. Nu er det kvinderne der har overtaget vævstolene. Og man siger det er dem byen skylder sin velstand. Sardinfisket er ikke rigt og i al den ledige tid gaar mændene for det meste og spiller kegler eller sidder i vinstuerne.

Der er omtrent 3000 indbyggere. Mer end 1000 kvinder tilbringer sit liv med at sidde og væve silkefløjel. Det er Zoagli fremfor nogen anden af Liguriens byer, der driver denne kostbare industri.

Gaar man gjennem byen hører man vævstolene allesteder fra. De sidder der inde ved sine lange vævstoler, de flittige, mørkøjede Zoaglerinder. Og de væver og væver. De har et mildt ord til hver fremmed som kommer ind, viser med stor venlighed, hvorledes det vanskelige arbeide foregaar.

I det hus hvor vi var inde var der to vævstoler, der næsten fyldte det store lyse rum.

Husets mor sad og væved det skjønneste purpurfarvede silkefløjel, og datteren den unge Rosita sad ved den anden stol og væved i dybt blaat. De fortalte at de maatte være flittige for i 3 dage at kunne væve 1 meter, der blev betalt med 3 lire. De arbejdede for et stort handelshus i Como. Naar deres fløjel kom i handelen blev der betalt 25—30 lire pr. meter.

Den unge Rosita var ikke ganske fornøiet med sin lire om dagen. Hun saa paa mig og de mørke milde øine blev lidt melankolske. Skulde det aldrig blive anderledes? Det havde hun spurgt om engang, og da havde en af de mægtige herrer fra Como sagt hende, at Zoagli var et af de lykkeligste steder paa jorden. Det kom sig af at kvinderne der havde skjønhedssans og var nøisomme. Og det kom sig igjen af, at de fik lov at væve fløjel og maatte være flittige for at tjene 1 lire om dagen. Dette maatte hun være taknemlig for, og det maatte aldrig blive anderledes.

Da havde Rosita vendt sig til San Martino, der er byens skytshelgen. Men han havde endnu ikke svaret hende.

Min ven den unge Bøhmer bad hende være taalmodig og være forvisset om at San Martino nok en dag vilde svare. Og han vilde komme og rette paa alt dette her! Saa gav han hende 3 lire saalænge.

Hun glemte sit spørsmaal. Det var 3 dages silkefløjel! 3 dage fri! Hun vilde gaa til Monte Allegro til fest!

Hun fulgte os op til veien. Ved omdreiningen blev hun staaende, løste sit højrøde tørklæde og viftede til os. I de store, mørke øjne straalede en overmodig glans, som saa hun alt i aanden San Martino komme og rette paa alt som ikke var som det skulde.

Og vi gik hjem i den skjønne aften.

Havet var gaat til ro. Lange, blide bølger gik om strand. Solen sank bag fjellet og Angelusklokkerne fra de smaa kirker begyndte at ringe. Det er det øjeblik hvor engelen vandrer henover jorden og bringer Madonnas hilsen.

Vi bliver staaende og lytte. Alt bliver saa høitideligt stille. . . .

Da kommer den dybe hvisken fra olivenskogen i Kristi dal. Den synker ned, lægger sig ind til vandenes mumlen, til de blide Angelustoner, til solens siste kjølige straale — og det toner sammen.

Alvilde Frydz.

Bøger:

Marna Aars f. Aall. Løgn.

Steenske forlag 1907.

Den hører ikke til de bøger som bare varer til julemaden er opspist. Bogen maa sætte merke i erindringen hos hver som læser den. Den tar fat paa en kant hvor der ikke er saa mange før, for at gi sit løft med i arbeidet mod det ødelæggende.

Astrid er et ganske almindeligt pigebarn, fra begyndelsen af. Hun har som mange andre en vis tendens i sig til at komme med løgne og udflugter og gi vildledende fremstillinger. Ifølge den naturlov at det er lettest at komme frem hvor der er mindst modstand, er det jo en ikke ganske ualmindelig praxis at vige af veien for sandheden. Hvor høi moral og kultur der skal til for at gi sig for alvor i kast med den, er ikke nok gaat op for folk — og mindst for vore opdragere.

Astrid er af naturen langtfra af de værste. Den elskværdige og forkjælede bakfisch fra landet begynder strax at forstaa at hun, under ubehageheder i omgang med sin konkurrerende bykusine, er gledet ind i løgnagtighed, og hun føler sig uvel ved det. Der findes dem som er backfischer og

blir voxne og blir gamle uden engang at skjønne at de lyver, sent og tidlig, de kommer ikke i forhold til sandheden i hele sit liv. Ganske ubekymret og uden skrupler, rent usaarlig, gaar de energisk frem paa sine løgnveie. Disse robuste naturer kan ofte drive det langt i denne verden.

Astrid er ikke af dem, og hun kommer tidlig under indflydelse som taler til hendes samvittighed; hele hendes liv blir da et arbeide, som hun selv synes er forgjæves, for sandheden. Naar det faar en tragisk udgang skyldes det mest, at den som helt fra begyndelsen paatog sig at lede hende, og som senere blev hendes mand, tar det for smaat og smaalig og udvortes, saa fordringen til at bekjende løber ud i den rene karrikatur.

Ypperlig er det skildret, hvorledes løgnnettet indvikler hende mer og mer, netop under hendes arbeide paa at komme ud af det. Det ser paa sine steder ud som bogen er lagt an paa at være en studie over løgn og løgnagtighed i og for sig; men ser man nærmere til, saa er det at vise et levende menneskebarn under udfoldelse, i kamp mod en af de store livsfiender — som er den egentlige opgave.

I løsningen af denne opgave lægger forf. intens energi og stor hengivelse, og den løses. Der er her liv og anskuelighed over skildringen, beundringsværdig naturlig virker bogens hovedperson.

Manden, presten *Jan Lade* er, forekommer det mig, mer opkonstrueret, men interessant er udviklingen af deres forhold. Jan har med hel bevidsthed sat det som sin *livsopgave*, sit praktiske program kan man si, at komme løgnen tillivs — hos andre. Og det er med trist ironi forf. lar bogen ende med at sandhedsapostelen lyver d. v. s. taler i billeder som bringer andre til gale slutninger. Astrid har selv søgt døden, det maa han skjule, og til fiskerne som finder hendes lig sier han:

»Hun har glidd ut paa — stien — til utsigten — den er vanskelig at gaa!«

Men billedet selv lyver ikke, i det skimtes bogens problem og dens lære: Hvor findes sandheden? — — At naa op og ind til den, at være sand og sanddru, helt ud og altid, overstiger menneskers kræfter. Men den som af al sin evne søger op mod den, selv gjennem fald og feiltrin, naar længer end den som sier: jeg har den.

Denne »problembog« er ikke tunglæst, den er livlig og underholdende. Men for vidtløftig er den. Især første halvdel, som benævnes *Backfisch* kunde med held være beskaaret. Trods udmerkede og mer originale partier minder det for meget om de andre backfischbøger.

Sproget er let, klart og naturligt. I arrangement og fremstilling er der paa sine steder en ubehjælpelighed, som gjør at den tilsigtede virkning ikke naaes, men i næste øieblik kan igjen skildringens umiddelbarhed slaa en friskt imøde.

G. K

Chr. Ditlew: I moderne Fodspor.

(Olaf Norli.)

Denne bog bestaar af fem mindre fortællinger, som alle er udmerket fortalte. Det gir et ganske eget indtryk af oprindelighed og af gjennemlevet ægthed. Der er ikke noget slags forsøg paa ved fantasi at *forklare* indtryk og sammenhæng. Begivenhedernes gang fremsættes kun ganske rolig og selvfølgelig, saa man uvilkaarlig *lever* med under læsningen. Ikke mindst virker læsningen af »*En bekjendelse*«. Naar den er læst maa man lægge bogen en stund fra sig og gi sig ro til at tænke. Og man spør sig selv : Er dette virkelig mulig! Gaar menneskene slig omkring og ødelægger livet for hverandre? Og saa gaar de og lider, kanske allermest af *angeren* over at de ødelægger hverandre saa? Saa er det. De mødes og pines, de skilles for at pines endnu mere.

»En bekjendelse« er fortalt med samme resignerte melankoli som gaar saa stille og mildt gjennem de øvrige fortællinger, selv hvor lunet og satiren spiller, kun har det i nævnte fortælling faat sin største magt og intensitet. Den som har læst dette vil ikke kunne glemme det. Det samme gjælder «Et hjem,« hvor vi faar et glimt ind i en navnløs kval.

Sproget er let og i det moderneste fodspor forsaavidt som det nu synes at skulle være forbi med den tid, da sproget heller skulde være skruet end bent.

«I moderne fodspor« vil finde varme venner — ikke mindst fordi den alt i alt trods al sin stille inderlighed — igrunden er et flammende stridsskrift.

Marna Aars f. Aall.

Helene Lassen: Storebisk og Lillebisk.

Aschehaug & Co.

Forfatterinden har engang for alle fundet veien ind til barns hjerter, og hun beholder sin plads der. Hun fører dem ind i en stemning de elsker, sætter sig godt tilrette og gir sig god tid — det liker barn, en skulde ikke tro det, men de er ofte svært glad i det som er lunt og »koschlig« — midt under det kan det med engang bli saa spændende. Alt blir saa levende og morsomt, naar Helene Lassen fortæller: mennesker og dyr og dukker og alting. I sorg og i glæde ser en dem.

Skal jeg si hvad jeg liker bedst, saa er det katteportrættene. Graapus, som havde saa intens moderkjærlighed at hun ikke kunde vente til hendes egne unger kom, men maatte hente sig harunger fra skoven og kjæle for, og den dannede og distingverede Søll, den simple fru Guillaume med sine tre merkelige barn: Feiom, Nysom og Blessom. Ja det synes jeg, men jeg kjender en ung dame som sier at det er ingenting mod at læse fortællingen om »Da Astrid maatte paa hospitalet.« Astrid er nemlig en *ualmindelig* begavet dukke. Her er noget »for enhver smag« som det heder, og bogen er kommet i to oplag, saa i julen vil en hel del barnehoder sidde bøiet over *Storebisk* og *Lillebisk*. *G. K.*

Selskabet for psychisk forskning.

The Society for Psychical Research (S. P. R.)

af

Hermione Ramsden.

Jeg hører til min glæde at et selskab for metapsychisk forskning*) er dannet i Kristiania. Strax jeg modtog efterretningen fik jeg lyst til at sende Nylænde en beretning om det engelske selskab for psychisk forskning — det som kanske er bedst kjendt i verden under sit forkortede navn »*the S. P. R.*« Jeg ved at der i hvertfald er en del af bladets læsere som vil interessere sig for emnet. Mine venner i Norge har ofte spurgt mig om det er det samme som *teosofi* eller *spiritisme*, og jeg har da svaret, at det staar i samme forhold til det, som astronomi staar til astrologi.

S. P. R. er et *videnskabeligt* selskab, hvortil mange af vore ledende mænd inden den videnskabelige verden har sluttet sig. Sir *William Crookes*, Sir *Oliver Lodge*, professor *Barrett*. The Right hon. *Arthur Balfour*, Lord *Rayleigh*, professor *Thomson*; de to sidste er Nobelpristagere, og alle bærer de bogstaverne *F. R. S.* (Fellow of the Royal Society) efter sine navn. Det var disse mænd og andre, som senere er død, som stiftet selskabet. Professor William *James*, ved *Harvard* i de Forenede stater, er en af vore vicepresidenter. Jeg nævner ham specielt, fordi hans verker om psychologi er oversat til norsk.

Selskabets formaal faar man bedst besked om gjennem dets trykte love.

Formaal.

Dette selskab blev dannet i august 1895, ved at optage i sig det oprindelige selskab for psychisk forskning, som blev dannet i begyndelsen af 1882, og dets formaal er at gjøre organiserede og systematiske forsøg paa at trænge ind i de forskjellige arter af uopklarede fænomener, som *primâ facie* er uforklarlige udfra nogen af de anerkjendte hypoteser. Ifølge ned-

*) Mange vil erindre forfatterindens meget interessante beretninger om experimenter i *telepati* i Nylænde januar 1906. De er senere sammen med beretning om en række nye experimenter som Miss *Ramsden* og Miss *Miles* har udført, optat i S. P. R.s tidsskrift og udgit som særaftryk. Efter at de omtalte artikler var fremkommet, opfordred »Nylændes« red. til dannelse af et selskab for den slags undersøgelser herhjemme, og *Hermione Ramsden* har under sit opheld i Norge søgt at interessere folk for sagen. Men gut'en med den sjette sans maatte til for at faa tanken realiseret. Red.

skrevne vidnesbyrd af mange kompetente vidner, fra fortid og nutid — deriblandt nye iagttagelser gjort af fremragende videnskabsmænd i forskjellige land — viste der sig at bli igjen, af en hel del illusion og bedrag, en vigtig samling af kjendsgjerninger, som kommer ind under ovennævnte kategori, og som derfor, hvis de blev uigjendrivelig stadfæstet, vilde være af den allerhøieste interesse. Undersøgelser af saadanne opdukkende fænomener er ofte blit foretat enkeltvis og privat, men hidindtil aldrig af et videnskabeligt selskab, organiseret paa tilstrækkelig bred basis. Følgende er de vigtigste grupper af det arbeide som selskabet fortiden udfører:

1. En undersøgelse af arten og omraadet for enhver indflydelse som siges at gaa over fra en bevidsthed til en anden ad andre veie end gjennem de erkjendte sanser.
2. Studium af hypnotisme og mesmerisme, og en undersøgelse af de antagne fænomener af clairvoyanse (klarsyn.)
3. En omhyggelig gjennemgaaelse af alle beretninger, som hviler paa tilstrækkelig stærke og ikke for fjerne vidnesbyrd, om syner og aabenbaringer, som er truffet sammen med en eller anden ydre begivenhed (som f. ex. dødsfald), eller hvorved der er git meddelelser om hvad der før var ukjendt for modtageren, eller som er seet samtidig af to eller flere personer, uafhængig af hinanden.
4. En kritik over paastande om forskjellige fænomener som tilsyneladende er uforklarlig ved kjendte naturlove, og som sædvanligvis af spiritualister tilskrives virkningen af intelligenser udenfor vor menneskeverden (extra human).
5. Samling og ordning af existerende materiale som vedrører disse emners historie.

Selskabet sætter det som sin opgave at ta fat paa disse forskjellige problemer uden fordom eller forudindtagethed af noget slags, og i den samme exakte og objektive forsknings aand som har sat videnskaben istand til at løse saamange problemer, der engang ikke var mindre dunkle eller mindre heftig omstridte. Selskabets grundlæggere har altid havt øinene aabne for de specielle vanskeligheder som knytter sig til dette iagttagelsesomraade, men de tror ikke destomindre at ved taalmodigt og systematisk arbeide vil der kunne opnaaes resultater af varigt værd.

For at undgaa misforstaaelse oplyser vi her om, at selskabets medlemmer kke har nogensomhelst forpligtelse til at adoptere nogen speciel forklaringsgrund af de undersøgte fænomener, eller nogen tro m. h. t. virkningerne, i den fysiske verden, af andre kræfter end de som er anerkjendt af den fysiske videnskab. —

Lad os saa se paa hver af selskabets fem arbeidsgrupper og paa hvilke resultater af varigt værd det har opnaad.

1. Denne indeslutter tankemeddelelse og telepati. I 1882 var det professor Barrett først henleded opmerksomheden paa en selskabsleg som var meget populær den gang, den foregik saaledes at man sendte en person ud af værelset, mens resten af selskabet blev enig om noget, som de ved sin tanke skulde tvinge (*to will*) ham at udføre naar han kom ind igjen. Det held hvormed disse opgaver ofte løstes havde vakt professorens interesse, han blev forvisset om at resultatet ikke alene skyldtes gjætning, men at virkelig tankeoverføring ofte fandt sted. Han begyndte at forsøge experimenter med forskjellige venner, og senere i selskabets kontorer, hvor afsenderen og modtageren var i forskjellige værelser. Malerier, ord og tal blev overført fra den enes bevidsthed til den andens med forbausende nøiagtighed.*) Professor *Barrett* udtalte da som sin mening at denne kjendsgjerning muligens kunde gi tilstrækkelig forklaring til de fleste spøgelseshistorier, og dette førte til.

3. en samling af historier om varsler og syner som faldt sammen med dødsfald. Ingen fortælling blev optat med mindre der var to vidner, d. v. s. at den person som saa synet maatte ha omtalt fænomenet til en anden person, *før* efterretningen indløb med melding om den persons død som havde vist sig. Der var omkriøg 700 tilfælde, og disse blev offentliggjort i to store bind med titel: *Phantasms of the living*. Bogen er ikke nu længer at faa, men en forkortet udgave er optat i *Contemporary Science Series*, udgit af Mr. *Podmore*, under titel af *Apparitions and Thought Transference* (*Syner og tankeoverførelse.*)

Selskabet havde hermed udført et meget tilfredsstillende arbeide. Det blev klarlig bevist at alle autentiske spøgelseshistorier besad en vis ydre lighed, som igjen førte langt paa vei til at vise at en fælles forklaring kunde anvendes paa alle, og at denne forklaring var *telepati* eller *tankeoverførelse*.

Mange af de populære spøgelseshistorier viste sig ved under-

**) Der var dem som ikke følte sig tilfredsstillet ved disse experimenter. Dr. *Alfred Lehmann*, Kjøbenhavn, paastod saaledes at der ikke forelaa tllstrækkelig bevis for tankeoverførelse. Han trodde at alt kunde forklares som »uvilkaarlig hvisken«! S. P. R. fandt ikke denne kritik gyldig, og da senere i 1892 de samme experimenter lyktes for flere medlemmer af selskabet, paa mange miles afstand, kunde tankeoverføring bevises at være en kjendsgjerning for alle de personer, som vilde gjøre sig den umage at læse beviserne. De experimenter som nu gjøres gaar mere ud paa at opdage *metoden*, hvorved tankeoverførelse sker, end at øge mængden af vidnesbyrdene om kjendsgjerningerne selv.

søgelse at være fuldstændig usande, og en i særdeleshed. Det var historien om den unge søkadet, som drukned da han var reist ud for at overbringe et brev, men som alligevel indfandt sig bleg og dryppende vaad og overleverte brevet.

Man vil naturligvis si at intet fornuftigt menneske kunde tro en slig historie. Det kan saa være. Men fornuftige mennesker trodde overhodet ikke paa nogen slags »overnaturlig« historie i 70 aarene, hvis de ikke tilfældigvis havde oplevet saadane historier selv.

(Forts.)

Den store kjærlighed.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde«)

Forts. fra no. 23 forrige aargang.

(For de nye abonnenters skyld bringer vi her nogle oplysninger.

Forfatterinden af denne fortælling er en hinduerinde som har studeret retsvidenskab i England. Alt hvad der siges om indiske forholde og liv er, om end i novellistisk iklædning, helt paalideligt. —

Matha Shri er gift med punditen (den lærde) *Mano*. Han tilhører reformatorernes kreds og holder ikke paa flergifte- Men *Matha Shri* er barnløs, og det ansees i Indien som en forbandelse at være barnløs i almindelighed og sønneløs i særdeleshed. Guderne har merket dem, de haanes af andre, og det er skik og brug at manden tar sig en ny hustru.

Matha Shri har netop været med i en fest hvor frugtbarhedens guddom er blit æret. Hun er blit haanet af de andre kvinder, og en af dem har kaldt hende halvgal. Hun har søgt ensomhed for at tænke uforstyrret. Hun ved hendes mand sørger over at han er sønneløs, hun har bedt ham ægte en anden, nu tænker hun paa om hun skal be ham ægte en bestemt, en ung kvindelig slægtning som er i huset, som hun ved han liker. Det er haardt at udpege sin efterfølger, men hun vil gjøre ofret!)

«Hun skulde ha arrangeret det,« sa den gamle hexen —, en halvgal skabning kaldte hun mig, arrangeret det! — — Ja, jeg ved nok, hvordan det sker. Den forstilte tilbagetrukkenhed, det kjøbte spædbarn — en tro amme! Nei! Nei! Ikke er hun bedrager den ulykkelige Matha Shri, om hun end er ufrugtbar.«

Men fristeren kom igjen, og hun skjulte sit angstfulde ansigt mod de bøiede knæ, og holdt for ørene for ikke at høre hans stemme.

Hundreder af kvinder gjorde det, og Mano vilde aldrig faa det at vide. Mano elsked hende. . . Man kunde kalde det adoption.« Var ikke adoption en religiøs pligt? Det kunde endog være *Sahai's* søn, naar *Sahai* blev vel gift med den unge bogholderen i »Selskabets« bank. Sahai vilde gjemme hendes hemmelighed, og Mano vilde bli

saa glad — og hun selv! Da kunde hun sidde sammen med de lykkelige, og tale med sine fiender indenfor porten, og slippe al haan og daddel. Og den lille sønnen, hvor hun vilde elske ham Hvor hun vilde hjælpe ham til at erstatte alt det tabte i de sønneløse aar.

Ja! — det var visselig rigtig at gjøre det. Det var som hendes arme alt følte vegten af det lille legeme som hvilte der . . . Men dersom det bare havde været hendes eget, en gave kommet lige til hende selv fra Guds mægtige haand. Dersom bare det var saa! Men det var tydeligvis negtet hende. Guderne vilde ikke kjøbslaa med hende — hvad hun saa bød dem. Ja hvad havde hun ikke lovet dem!

Ja vel! Saa fik det bli det selverhvervede barn — Mano maa skuffes . . . »Det er for hans skyld jeg gjør det,» sa hun, og løfted sin haand bestemt til at aflægge moderskabsløftet. »Jeg har tilbudt ham at ta en anden hustru, men han vil ikke ægte nogen anden. Saa har jeg ingen anden udvei. Saa maa jeg synde. Og hvad sa *Shastri*, som kom der nordenifra? Synd som ikke opdages er tilgivet synd. Er det ikke?« . . .

»Ding, ding,« sa tempelklokken. Det var solnedgangens time, og den blinde gamle prest stænked over den hellige oxe det indviede vand og ringblomster og uforstaaelige ord.

»Ding, ding!« *Matha Shri* for tilbage som fra en angriber, Hun *kunde* ikke. Den hjemlige klang bragte frem for mindet de svundne aar, de lange aar, fuld af hengivelse og redelighed.

Din ret gjælder handlingen, ikke dens resultat! sa *Bhagwat Gita*. Ja, retfærdig handling gjaldt det . . Nei, nei, du mørkets fyrste. Kjærlighed *skal* seire! . . Og alligevel! Hvad vei var der? Var der bare den ene? Og vidste hun hvad det vilde si at opgi for altid enhver udsigt til moderskab? — vidste hun det?

Saaledes stred hun med sig selv, og de afdæmpede tankebølger slog forgjæves mod den beslutning som hun trods alt vidste var hendes frelsesklippe — indtil tilsidst himlens smil la sig over de trætte ord, mens hun søgte sin vei hjemover. —

»Det lever alt det som var dødt,« sa hun. »De tanker som er født i denne stund maa være mine eneste efterkommere. Vil det kjøbe mig ret til at komme ind i himlen? Gud ved! Og *Han* ved ogsaa, at jeg vilde ofre ogsaa udsigten til det, hvis jeg derved kunde kjøbe til min Mano hans egen levende søn!«

»Du kommer sent, *Matha Shri*!« sa Mano da hun kom ind af porten. »Ja, var det ikke for den vakre lille Sahai der, vilde jeg været udsultet nu. Saa som hun forstaar at rulle *bhuja* bladet rigtig. Du burde lære det af hende; og den maaden hvorpaa hun rækker basinet efter maaltidet. Det er som et digt. — — Ja, den bogholderen blir en lykkelig fyr, hvis han naar sit maal. Jeg har tænkt over den sag, mens jeg laa her og hvilte i forgaarden. — Se paa barnet nu hun skurer gryder, har du set en saadan haand og fod før! Men hvor har du saa været?« spurgte han skarpt.

»Bare i Kamala's *kun-kun*-selskab,« sa *Matha Shri* – «og saa paa hjemveien blev jeg siddende i lunden ved øtemplet — siddende og tænke.«

Han saa hendes forvirring, og hans ansigt blev mørkt.

Forts.

Nylændes nye vignet er tegnet af *Borghild Arnesen.*

Vi har modtat et svar fra Helga Helgesen til *m* (no 24 1907), kom forsent til at optages her, kommer i næste hefte.

Alle sagens venner anmodes om at virke for Nylændes udbredelse.

Til udenbys abonnenter.

Resterende kontingent for tidligere aar bedes indsendt ***snarest.***

Indholdsfortegnelse.

1ste januar 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA, 15 januar 1908. | No. 2.

Et kritisk tidspunkt.

Vi gjengav for en tid siden endel udtalelser, opfanget her og der som gik ud paa at nu kunde kvinderne slaa sig til ro, nu stod de saagodtsom ved maalet. Det var til skræk og advarsel vi tog disse, ytringer frem og udstillet dem.

Nogen yderligere advarsel nu skulde ikke synes at være paakrævet. Hvad der er hændt senere, ved kommunevalg og forøvrigt, taler jo sterkt nok i sig selv mod passivitet og ligegladhed fra kvindernes side ligeoverfor deres egen sag.

Praktisk set er de politiske rettigheder vi har vundet endnu af ringe betydning. Og skulde det lede til opløsning inden kvindernes leir og til slappelse i deres samlede vilje, saa blev det jo ikke til vinding, men til tab for lange tider.

For sikkerheds skyld — for at forebygge misforstaaelse — nævner vi, at vor frygt ikke gjælder den omstændighed at kvinderne deler sig i forskjellige politiske partier. Vi finder tvertimod det er det sundeste og naturligste at saa sker, baade ved kommunale og politiske valg — hvor der da ikke er lokale og andre forhold som særlig kræver noget andet. Kvinder fylket som særskilt politlsk parti lige-

overfor mænds forskjellige partier, det er ikke nogen tiltalende fremtidsudsigt. Der kunde kanske tænkes forhold og omstændigheder som kunde gjøre en saadan ordning nødvendig, men vi faar haabe vi kan forskaanes for den.

Men om kvinderne deler sig i politiske partier og optræder lojalt ligeoverfor dem de slutter sig til, saa hindrer ikke det at de slutter sig sammen indbyrdes, nu som før, ja sterkere end før, føler vi at vi har interesser som staar over partierne. Vi har nu som før kvindernes sag at fylkes om, og mindre end nogensinde kan dens arbeide vanskjøttes.

Vi har tidligere antydet at den reform som gjennemførtes, den fik vi saavidt knepet unna en opseilende reaktion, den blev stagget et øieblik ved det som hændte, men den begynder igjen at te sig saa sterkt og tydelig paa alle kanter, at en maa være blind og døv for ikke at se og høre den.

Vi skal her kun nævne et enkelt, men et meget vigtigt felt, levebrødets. Der kan iagttages uhyggelige fænomener. Kvinderne skal dukkes ned, de skal gjøres uskadelige i konkurrancen, bli en arbeidets underklasse over hele linjen. Der er grund til at frygte at staten vil sætte sit stempel paa mer end en anordning med dette formaal.

Kan vor begrænsede stemmeret beskytte os mod dette? Paa ingen maade. Havde vi stemmeret paa samme vilkaar som mænd, var der bedre udsigter for at kvinderne inden sine partier, og ogsaa udenom disse, vilde kunne faa hindret de værste misbrug.

Men det slemme er at der er kvinder som ikke vil saa langt som til almindelig stemmeret. Fra tid til anden kommer der rygter til os om at der er kvindestemmeretsforeninger som holder paa at opløses, fordi flere af medlemmerne nu ikke vil videre frem. De rettigheder de selv har faat sætter de pris paa, men de vil ikke ha dem udvidet til »massen« af kvinder.

Det høres utroligt, men rygterne skal ikke være grebet ud af luften.

La os huske hvad vi sa om mændene før, naar de vilde forholde os vor ret, Vi sa det var daarligt at de slog sig tilfreds med at de selv havde rettigheder, vi sa det var feigt af dem at frygte os.

Men at kvinderne selv vil udelukke kvinder — det er værre.

Man har ingenting at frygte af de kvinder som nu er udelukket.

Selv de mest opskræmte partigjængere behøver ikke at frygte dem som kommer med ved reformen: almindelig stemmeret, for

hverken socialister eller radikale eller konservative kan gjøre regning paa dem som sine egne i flok og følge. Der er al sandsynlighed for at de bondedøtre, borgerdøtre og enker, alle de arbeidende kvinder som ikke lægges i høi nok skat til at komme med nu — vilde fordele sig udover de forskjellige partier naar de fik stemmeret. Og der er grund til at tro at de i det store vilde tilføre partierne et sundt element.

Da det blev besluttet at gjøre kvinder stemmeberettiget paa mænds skattesedler, kunde der mere tales om at massen kom med med et slag, end her hvor det gjælder den næste og sidste stemmeretsudvidelse, den som endelig for alvor vil hævde retfærdighed og ligevægtens princip.

Men ogsaa naar vi faar almindelig stemmeret, vil det vare længe før vi forstaar at nytte den paa bedste vis.

Stemmereten er — det har vi altid fremholdt — i sig selv et udmerket middel, vel værd al den kamp den koster, et nødvendigt redskab er den til at bringe os store goder. Men selvfølgelig er resultatet afhængig af hvorledes den haandteres, og kvinderne har i saa maade meget tilbage at lære.

Som direkte *magtmiddel* mener vi da at den begrænsede stemmeret vi har for tiden er lig nul. Men i andre henseender kan den ikke vurderes høit nok; paa opdragelsens omraade f. ex. Den kan alt nu skaffe os noget mere indflydelse udad, men den indflydelse den har indad, i vort egen leir og i vor egne sind, kan bli ganske anderledes gavnlig og betydelig.

Den *kan* bli det, saasandt vi ikke forspilder de beleilige øieblikke og sviger den fane vi skulde fylkes om.

Arbeidet for stemmeret er et led af kvindesagsarbeidet. Paa vort praktiske program blev kvindestemmeretten sat i spidsen, i erkjendelse af at saalænge vi ikke havde den blev vi i trældom og blev hindret i videre vext og fremskridt.

Men denne praktiske reform kan aldrig bli endemaalet for kvindesagsarbeidet. Den som det mener har lidet fattet de aandelige værdier det gjælder.

Naar vi har faat stemmeretten i vor haand, da er det netop vi for alvor skal begynde, og da kan vi ha haab om at faa arbeidet over i et bredere spor.

Naar nu fra andre land blikke rettes mod os for at ta lærdom af tilstanden her, skulde da det nye de fremst fik øie paa være en

flok trætte kvinder som staar med kold kritik, og kanske dertil en og anden som udviser stor energi — — for at vinde ære og personlig fordel?

Ilde vilde vi da ha betalt vor taknemlighed mod vort land, der kun burde høste ære fra andre land, fordi det viste kvinderne tillid.

Trods rygter og onde spaadomme nærer vi et levende haab om at dette bare er forbigaaende svagheder. Vi ved jo at der er mange kvinder, baade ældre og yngre, som gjerne vil arbeide og ofre for den gode sag. Gid de bare maa forstaa at der ikke er tid at spilde, og gid deres instinkter vil drive dem frem i fronten, til vern for det som spirer og voxer, og til indvinding af nyt land.

Adskilligt af hvad her er sagt finder man vel kan trænge nærmere kommentarer, de faar da komme efterhvert.

Her gjaldt det først og fremst at faa git en hurtig oversigt. Ved at iagtta reaktionen, som presser paa rundt omkring, har vi faat den bestemte følelse at vor sag er naad til et kritisk punkt og trænger mer end almindelig støtte. Det blir enten til en styg tilbageglidning eller til et kjækt løft over vanskelighederne, med nye udsigter foran os.

Derfor maa der varsles!

Stod det saa sandt i vor magt at faa andre til at se hvad der staar klart for vort eget syn, og at finde de ord som kan tænde sindene og vække viljerne!

Udenlandske kvindekongresser i 1908.

Italien, Holland, Schweitz.

Tre kvindekongresser af den allerhøieste interesse vil finde sted i Europa i 1908.

I de første dage af april holder *Italienske kvinders nationalraad* sit første landsmøde i Rom. Det blir i større stil end vanlig ved nationalraadenes møder. Der skal behandles en hel del emner, og man har delt dem i følgende sex grupper:

1) Opdragelse og undervisning. 2) Hjælpende og forebyggende samfundsarbeide. 3) Kvindernes moralske og retslige stilling. 4) Hygiene. 5) Kvinder i kunst og literatur. 6) Emigration.

Kongressen er national, og alle spørsmaal angaar italienske forhold, men kvinder og mænd fra andre land indbydes til at delta.

Man vil gjerne itide faa en liste fra hvert land over de personer som er interesseret for de nævnte spørsmaal og har anledning til at reise — saasnart man faar navn og adresse opgit, vil vedkommende faa cirkulærer tllsendt. Paa de italienske jernbaner vil man faa betydelig fragtmoderation. Der er nedsat en komite, som vil kunne opgi hoteller, pensionater m. m. Man haaber paa flere maader at kunne gjøre opholdet behageligt for de fremmede. For dem som er sproget mægtig vil kongressen i sig selv byde paa meget interessant, da det er de ypperste talere som vil føre sagerne frem.

Vi staar til tjeneste med nærmere oplysninger.

*

Næste kongres af betydning holdes i Holland. Efter indbydelse af Hollands landskvindestemmeretsforening vil den *internationale kvindestemmeretsalliance* holde møde i Amsterdam fra 15—20 juni. Der er alt vakt stor interesse for kongressen rundt omkring i Nederlandene. Centralkomiteen er i virksomhed for itide at ordne alt. Man ønsker selvfølgelig opgave over hvem der vil komme fra alle land snarest muligt. Man faar adgang til alle kongressens møder ved at betale 5 floriner (7—8 kroner). De delegerede og alle særlige gjæster faar reserverede pladse. Generalsekretær i centralkomiteen er *Mejouffrouw Johanna W. A. Naber*, adr van Eeghenstraat Amsterdam, saa did kan man skrive og indmelde sig og faa nærmere underretning.

*

Endelig holder *det internationale kvinderaad I. C. W.* efter indbydelse af Schweitziske kvinders nationalraad møde i Genf i første uge af september. Det blir et meget vigtigt møde. Der skal de lovændringer som blev anbefalet paa mødet i Paris drøftes, og i realiteten afgjøres, der skal det store møde i Canada forberedes, og flere spørsmaal af interesse skal frem.

Men om alt dette nærmere senere.

Dagny, det af Fredrika-Bremer-Förbundet udgivne tidsskrift, har udsendt sit sidste no. Det skal gaa ind eller rettere omdannes og opstaa i ny skikkelse. Frøken Lotten Dahlgren, som lige siden 1891 har redigeret bladet, tar imidlertid afsked med publikum i det no. som nu er udsendt. Paa grund af knap plads kan vi her bare faa ind et par ord om begivenheden, og vælger da at fremhæve redaktørens elskværdige og helt ud kollegiale holdning ligeoverfor vort blad. Ogsaa i 1905, da der stod vanskeligst, viste frk. Dahlgren hensynsfuldhed. Og det er med vemod vi sender vor tak for godt samarbeide.

Selskabet for psychisk forskning.

The Society for Psychical Research (S. P. R.)

af

Hermione Ramsden.

(Slutning fra no. 1.)

2. Hypnotisme er nu en saa sikker kjendsgjerning, at det kan være fornødent at minde læserne om at i 1882 negted flerheden af medicinske lærde, i England idetmindste, uden videre dens tilværelse. Hypnotisme havde dengang den samme stilling i erkjendelsen som klarsyn (clairvoyance) har nu. Det var *Frederick Meyers* som gjorde den store opdagelse (endnu kun blandt hypoteserne) som leded til en videnskabelig forklaring af de forskjellige former for klarsyn. Det er vanskeligt at behandle saa omfattende et emne i faa ord, men teorien er væsentlig denne: at paa den anden side af tærskelen af vor normale bevidsthed ligger en mængde erindringer, som vi synes at ha glemt; der ligger ogsaa i alle sind en mængde kundskab som vort normale selv er uvidende om, og enkelte mennesker, som vi kalder *medier* eller *psykikere*, har evnen til at løfte denne kundskab over tærskelen. De metoder som anvendes for at saa skal ske er mange og forskjelligartede. »Gutten med den sjette sans« er, eftersom han blev beskrevet i sin hjembygd, en af dem som ikke behøver ydre hjælp, han bare lukker øinene og koncentrerer sin opmerksomhed. Det er den høieste form for klarsyn, men ogsaa de andre metoder, hvor underlige de kan se ud, vil vi ikke foragte, naar vi først er kommet til den erkjendelse at valget af midlerne er af ringe betydning, hvis det blot bringer os resultater som er værdifulde.

En kan se billeder i en glaskugle eller en vandflaske, en spaar ved hjælp af teblade, mens de egyptiske spaamænd helder en draabe blæk i den hule haand, og borddansen er blot en endnu mer grotesk metode for at opnaa hensigten, nemlig koncentration af tanken for at komme over til et andet bevidsthedsplan.

For at si det ligefrem, men dette er min egen mening, ikke S. P. R.s, saa tror jeg at klarsyn er resultatet af en vis art sjæleligt herredømme, og at næsten hver og en kan udvikle denne evne, hvis de vilde ta fat med det. Det er hverken mer eller mindre end en

af de gamle indiske *Yoga* øvelser, saa gamle som verden selv, og praktisert ubevidst fra umindelige tider af indere, grækere og romere, katholske helgener og middelalderske hexer. At *koncentrere* sindet (ikke at tømme det) og at holde tankerne stille — det er hemmeligheden ved at udvikle klarsyn. Den sjette sans er der, kald paa den, og den vil aabenbare sig, men hvad der end hænder, saa bli ikke overtroisk, alt hvad er, er naturligt, det er alt sammen en del af evolutionens lov. Der er ikke noget »farligt« ved det, undtagen ved at indbilde sig at det er farligt. Psychikere er mer sensitive end andre folk, og onde indflydelser kan let indvirke paa dem. Ikke før har et menneske faat udvikle lidt klarsynsevner hos sig, saa samler alle vennerne sig om dem og snakker om at de overanstrenger sin hjerne, ødelægger sine nerver, og at det vil gaa over til hysteri eller neurastheni, og sandsynligvis ende i et galehus! Eller man vil komme med hentydninger til bedrag: »Naturligvis« sier de, »det er bare løgn og paafund, tendensen til at forstille sig er som bekjendt en meget almindelig form for hysteri« etc. etc. Læs dr. *Axel Herrlins* bog, Sjælelivets ubevidste verden, og en vil ikke undre sig over at alle selskaber for psychiske undersøgelser klager over, at de har vanskelig for at faa fat i folk der antages at ha klarsynsevne, og faa dem til at la den prøve ved experimenter.

Skeptikere er paa sin vis nyttige folk, de virker som bremser mod for raske slutninger; vi engelske sætter pris paa vor Mr. *Podmore*, og jeg tviler ikke paa at det danske selskab ved at vurdere sin dr. *Lehmann*. Men saa er der det iveien, at de gjør det vanskeligere for folk at fremstille sig og, som jeg omtalte, at vise sine evner for selskabet. Det er ikke betalte medier, men private personer vi helst vil faa tag i, som er villige til at la sine experimenter bli offentliggjort, sammen med sine navne og adresser. Men ingen har lyst til at gaa med paa dette, hvis de skal stemples som »hysterikere« til belønning for sine anstrengelser. I S. P. R. i London har dog to damer Mrs. *Spoer* og Mrs *Verrall* — begge professorfruer — i en aarrække sat et godt exempel ved at foreta experimenter og la dem offentliggjøre.

4. La os saa se paa S. P. R.s 4de arbeidsgruppe: kritik af de fænomener som ifølge spiritisterne tilskrives aander.

Før jeg gaar videre vil jeg ikke undlade at oplyse om, at de fleste finder at S. P. R. i London ikke har gjort sin pligt ligeoverfor granskningen af spiritismens fysiske fænomener — ligefra borddans til de

saakaldte »aandematerialisationer«. Siden »Sir *William Crookes* i 1876 udgav sin merkelige beretning om sine erfaringer ang. »aanden« *Katie King**) er intet mere blit offentliggjort.

De undersøgelser som i 1894 blev foretat i Cambridge ang. *Eusapia Paladinos* mediumistiske evner, resulterte i at mediet blev grebet i bedrageri, og som følge af dette stansed man undersøgelserne, skjønt der var god grund til at anta at flerheden af de fænomener som var iagttat var ægte. Men som følge af de gunstige resultater som for kort tid siden er opnaad i Italien, vil professor Barrett nu offentligjøre sin beretning om Cambridgeundersøgelserne, som blev nedskrevet paa den tid. Bogens titel blir: »*Paa tærskelen*« og bør læses af alle som interesserer sig for spiritualisme.

Det arbeide som i andre land er udført af professorerne *Lombroso Marselli og Porro*, og af den bekjendte franske astronom *Camille Flammarion*, kan man forøvrigt læse om i den sidstes bog: »*Ukjendte naturkræfter*«, og ogsaa i de sidste nummere af maanedsskriftet »For psychisk videnskab«, som udkommer paa fransk og engelsk og er den internationale bevægelses organ, og helt uafhængig af Londons S. P. R.

Det er kanske ukjendt for de fleste, at mens franske og italienske videnskabsmænd er enige om ægtheden af de fænomener som kaldes »Aandematerialisationer«, er der ikke en af dem som har antaget spiritisternes fortolkning af dem. Det er af betydning at erindre dette, da man fra tid til anden læser artikler i aviserne om at f. ex. professor Lombroso eller en anden berømthed er »omvendt« til spiritismen. Titelen paa Flammarions bog er betegnende for den opfatning som psyckiske forskere i alle land har om disse fænomener, at det er anerkjendte *natur* kræfter.

5. Saa tilsidst selskabets 5te arbeidsgruppe: Samling og ordning af existerende materiale som vedrører disse emners historie.

S. P. R. havde som omtalt ingen bestemt doktrin. Vi er alle enige om existencen af visse kjendsgjerninger, men der er høist forskjellig opfatning og tolkning af kjendsgjerningerne. Mr. *Podmore*, forfatter af en udmerket spiritismens historie i to bind, er fuldkommen overbevist om at der er ikke andet sandt i de berettede fænomener end tankeoverførelse, derfor maa alt som ikke kan forklares ved det, skyldes bedrag. Ifølge ham er alt i spiritismen skuffelse og bedrag fra først til sidst, undtagen de telepatiske

*) Findes i »Aandematerialisationer« oversat ved *Sigurd Trier*.

kjendsgjerninger og Mrs. *Pipers* vidunderlige *trance* meddelelser, som han forklarer som resultat af tankeoverføring. Da spiritismen først traadte frem for 70 aar siden — blev ifølge hans beretning 11 millioner mennesker ført paa vildspor, ved at en skøieragtig liden pige i Amerika havde lært at knække med tærne, og dermed fik sine forældre indbildt at aander meddelte sig til dem ved bankning paa vægger og møbler.

Skeptikerne fordrer i sandhed stor tro af sine disciple!

F. W. Meyers havde en helt forskjellig opfatning, og eftersom tiden skrider frem ser det nærmest ud som han skal seire. »*Menneskelig personlighed og dens overleven af legemlig død*« indeholder (i de to binds udgave) en fuldstændig samling af selskabets arbeide; for at vise den store anseelse som denne hans bog har vundet er det nok at pege paa, at den benyttes af alle der studerer psychologi ved universiteterne i Cambridge, Dublin og Madras.

Meyers trodde at ikke alene er telepati mellem de levende en bevist videnskabelig kjendsgjerning, for det tror vi alle, men han trodde ogsaa at telepatien har bygget bro over den afgrund som vi kalder død, og at muligheden af leilighedsvis rapport mellem de levende og dem vi kalder »de døde« ogsaa er en bevist videnskabelig kjendsgjerning.

Meyers døde med det sikre haab at det vilde være muligt for ham at fortsætte »paa den anden side« sit arbeide for det selskab som han havde ofret de bedste aar af sit liv. Har han kunnet dette? Det er det store spørsmaal som hver af os faar besvare for sig selv, naar beretningen om de meddeleiser som nylig er modtat fra Mrs Piper blir offentliggjort, hvad vi haaber vil ske om ikke saa længe.

Hvad de end blir, saa kan vi være vis paa at de ikke vil over bevise alle; nogen vil opfatte det paa en vis, andre paa en anden, men hvad der er merkeligere er at den store majoritet vil vedbli at spørge som den før har gjort:

«*Cui Bono?*«*)

Januarheftet af *Det ny aarhundrede*, Kjøbenhavn, redigeret af *Paul Levin* og *P. Munch* er udkommet og har et righoldigt og særdeles interessant indhold.

---

*) Til hvad nytte?

Fra de høiere skolers landslærerindeforening.

Til det kongelige norske kirke- og undervisningsdepartement.

Bestyrelsen for »De høiere skolers landslærerindeforening« tillater sig i ærbødighet paa de ved de off. og statsunderstøttede komm. høiere almenskoler ansatte lærerinders vegne at andrage om følgende lønsforhøielse:

I. at laveste begynderløn ved de statsunderstøttede komm. høiere almenskoler maa forhøies fra kr. 900 til kr. 1000 pr. aar, og ved de off. høiere almenskoler fra kr. 1200 til kr. 1500 pr. aar.

II. at der for poster paa 1000 kr. i begynderløn gives 5 alderstillæg a kr. 100 efter 3—6—9—12 og 15 aars tjeneste
og for poster paa 1200 til 1500 kr. i begynderløn 4 alderstillæg a kr. 200 efter 3—6—9 og 12 aars tjeneste.

Naar vort andragende fremkommer nu, er det tildels foranlediget ved det andragende om lønsforhøielse for adjunkter, overlærere og rektorer, som filologernes og realisternes landsforening i disse dage indsender til det ærede departement. I dette andragende foreslaaes blandt andet et passende lønstillæg for de lavere poster ved de off. og statsunderstøttede komm. høiere almenskoler. Vi gaar derfor ud fra, at det hele lønsregulativ ved de oven nævnte skoler vil bli tat under fornyet overveielse, og da de saakaldte »lavere poster« for en stor del indehaves af lærerinder, finder vi det rimelig at henlede opmerksomheden paa de krav som lærerinderne mener at maatte stille.

Vi tror, at de av os opstillede lønningssatser vil forekomme endog meget beskedne, naar man tar i betragtning, at indehaverne of de nævnte poster *gjennem hele middelskolen underviser i de samme fag, de samme klasser og som regel ogsaa med samme ukentlige timetal,* som sine kolleger adjunkterne og overlærerne. Arbeidets art, dets vanskelighed og dets mængde er det samme, og hvad dets kvalitet angaar kan man ikke slaa noget av paa fordringerne, men maa kræve en fuldt forsvarlig undervisning av alle skolens lærere. Den eneste forskjel blir da den, at adjunkter og overlærere *som regel* har underkastet sig en av universitetets embedseksamener for lærere og derfor har anvendt længer tid og flere penge paa sin utdannelse end indehaverne af de lavere poster. Derfor kræver vi heller ikke samme løn for vort arbeide, men kun at der ikke skal være altfor uforholdsmæssig stor forskjel. Adjunkternes begynderløn er kr. 2200 pr. aar, laveste tillatte lønningssats for de andre lærere i fuld post kr. 900 pr. aar, altsaa adskillig under halvparten. Det er kun 10 av de mindste kommuner i landet, som har fundet at kunne anvende dept.ets mindsteløn, vistnok i forstaaelse av, at for en saadan løn kan man ikke vente en forsvarlig undervisning i middelskolens fag (som f. eks. norsk, fremmede sprog, naturfag, matematik).

Naar vi nu ikke har vovet at foreslaa denne laveste begynderløn sat høiere end til kr. 1000 pr. aar, er det ikke fordi vi finder denne løn rime-

lig eller tilstrækkelig, men kun fordi vi tror, at det paa nærværende tidspunkt ikke kan nytte at stille større krav til vedkommende kommuner.

For den, som skal leve af sit arbeide og desuden gjøre indskud i vikarkasse og kanske i pensionsforening er kr. 1000 pr. aar en saa knap løn, at det med de stadig stigende priser paa næsten alle livsfornødenheder er umulig at undgaa økonomiske bekymringer. De allerfleste blir derfor nødt til at paata sig ekstraarbeide om eftermiddagen.

Disse poster kræver desuten, likesaavel som alle poster i den høiere skole, stadig et ikke litet utlæg i tid og penger for at indehaverne saa nogenlunde skal kunne følge med i utviklingen inden sine fag og holde sig paa høide med tidens krav. Særlig gjælder dette sproglærerne, hvorav der er mange netop blandt disse lavest lønnede lærerinder.

Vi tillater os derfor at rette en indtrængende henstilling til regjering og storting om at bevilge disse poster de 5 alderstillæg a kr. 100, som vi søker om, saa indehaverne tilsidst efter 15 aars tjeneste kan naa op til kr. 1500 i løn.

Idet vi andrar om, at begynderlønnen for *posterne ved de off. høiere almenskoler* maa bli forhøiet fra kr. 1200 til kr. 1500, tillater vi os at henlede opmerksomheten paa, at disse skoler i skoleloven er opstillet som mønstre for de øvrige, baade hvad utstyr og den hele indretning angaar. Deres lærere skal være adjunkter og overlærere efter §§ 33 enten mænd eller kvinder. Da disse skoler ved den nye skolelovs ikrafttræden omgjordes til fællesskoler, fandtes der imidlertid ingen kvinder, som fyldestgjorde lovens krav om embedseksamen, saa at de kunde ansættes som adjunkt. Lærerinder maatte man ha ved en fællesskole, og saa oprettet man disse poster med kr. 1200 i begynderløn. Efterhvert vil de rimeligvis bli omgjort til adjunktposter for kvindelige lærerkandidater, men foreløbig er de de bedste poster, avancementposterne for dem av den høiere skoles lærerinder, hvis utdannelse faldt før den tid, da kvinderne begyndte at søke universitetsutdannelse.

Enkelte kommuner, tilsammen 5, byr en høiere begynderløn end de off. skoler (3 av dem kr. 1500 pr. aar), vistnok fordi de finder sig tjent med at knytte de dygtigste lærerinder til sin skole, og adskillige kommuner byr lærere uten embedseksamen en høiere begynderløn end kr. 1200.

Til sammenligning tillater vi os ogsaa at anføre, at departementets assistenter av 1ste klasse, hvorav en stor del er damer uten nogen særlig utdannelse avlønnes med kr. 1200 stigende efter 5—10 og 15 aar med kr. 300—300 og 200 til kroner 2000 pr. aar. Postbetjente av 3die, 2den og 1ste lønningsklasse, hvis utdannelse er adskillig mindre kostbar end lærerindernes, avlønnes med henholdsvis kr. 1200, 1500 og 1800 pr. aar stigende med 3 alderstillæg a kr. 200 efter 15 aar til henholdsvis kr. 1800, 2100 og 2400 pr. aar. Endog de bedst avlønnede damer ved telefon og telegraf gives en høiere løn end den de off. skoler nu byr sine lærerinder.

Vi tror ikke at sige for meget naar vi hævder, at der trænges en høiere aandelg utvikling og et videre syn til at utføre en lærerindes arbeide blandt den hiøere skoles elever, end til at fylde de stillinger vi netop har sam-

menlignet med. Men hvorledes skal en lærerinde kunne skaffe sig denne aandelige utvikling eller beholde dette videre syn, naar hun stadig maa kjæmpe med trange kaar eller overanstrenge sig med splittende ekstraarbeide?

Vi har derfor det haab, at regjering og storting vil imøtekomme vore krav. Det kan ikke forekomme ubillig, naar vi andrar om, at de bedst avlønnede lærerinder, for hvem der ingen avancementsstillinger findes, hverken overlærerinde eller bestyrerindestillinger, tilsidst med høieste alderstillæg skal kunne opnaa en løn, som kun er 100 kr. høiere end den, en adjunkt begynder med.

Lærerinderne ved de statsunderstøttede komm. høiere almenskoler vil efter vort andragende selv med høieste alderstillæg endnu mangle kr. 200 paa at naa saa høit.

I bestyrelsen for »De høiere skolers lærerindeforening.«

Julie Randers,
formand.

Fr. Berentsen,
viceformand

Louise Andersen,
Sarpsborg.

Johanne Sinding,
Tønsberg.

Albertine Grieg,
Bergen.

Anna Stejneger,
Bergen.

Asta Lundell,
Kristiania.

Astfrid Storm,
Trondhjem.

Kristiania oktober 1907.

Som bekjendt foreligger der nu regjeringsforslag ang. lærerlønninger i de høiere skoler. Før man ser nærmere paa det, er det af interesse at gjennemlæse ovenstaaende andragende.

Bøger.

Peter Egge. Hjærtet. (Gyld. Nordiske 256 sider.)

Naar man har fulgt disse mennesker deres tunge vei frem er man blit rigere end før, og der stiger op en bølge af dyb taknemlighed mod forfatteren.

Man føler det som om han tar en ved haanden og fører en stille og varsomt ind til et helligt sted og med fin og nænsom haand aabner ind til det allerhelligste. »Hjærtet« viser os to mennesker som skjæbnen har knyttet sammen, men som dog i et langt liv hver søger efter den anden — for at naa til den forening som knytter to sjæle sammen til et hjærte.

Den indesluttede og mandige Eilert Stange, sidste representant for den gamle kjøbmands- og fabrikherreslægt — og den lille zarte Kirsten Strahl af den gamle begavede og fattige musikerslegt — har ligesaa forskjellige

hjærter som deres slægters traditioner. Omstændighederne fører dem sammen, og de faar en lang og smertelig kamp at føre hver i sin tur.

Først han — til det punkt, at han maa redde sin hustru fra hendes første stevnemøde med sin elsker, rive hende ud af elskerens arme. Men dermed er det ogsaa forbi med hans forgjæves søgen efter hendes sind. Han lukker sig inde, blir haard, ja tildels grusom. Men under alt dette faar hun øie for hans noble mandighed. Hun begynder at mindes hans lange varlige søgen efter hende, og lidt efter lidt vendes hendes sind til ham i længsel.

Det hele er skildret saa saart, saa nænsomt fint at ikke bare ordene men det hele, — stemningen, udsynet — aldrig sletter sig ud af ens minde.

Det lyser for en med en egen glans. Blandt alle de mange planeter paa julelitteraturens himmel, straaler »Hjærtet« som en selvlysende stjerne.

Marna Aars f. Aall.

(Eftertryk forbydes.)

Den store kjærlighed.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde.«)

(Slutning),

»Kamalas *kun-kun*selskab —- og ikke noget merke paa din pande? Og øtemplet paa *hjemveien*? — — Lyv ikke for mig *Matha Shri*. Jeg kjender stedet; øen ligger langt ud af veien til og fra Kamala. Og jeg ved hvad kvinderne har med, naar de kommer fra *kunkun*-selskaber. Dersom du ikke har det røde merke, saa vis mig idetmindste dine gaver: korn og frugt.«

Men stakkers *Matha Shris* arme var tomme. For hun havde glemt sit rige forraad i skoven.

»Herre!« stammed hun. »Jeg lyver ikke. Hveden er bundet omhyggelig ind i mit bedste gule schawl og ligger nu under trærne. Hvis du ikke tror mig, saa spørg Kamala om hendes selskab. . . . . Aldrig før har du tvilet paa mit ord, herre!« — tilføied hun bedrøvet.

»Nok!« sa *Nano*. »Udflugter passer sig ikke i din alder. Gud skal vide at du trænger lykkelige mødres forbønner! Jeg vilde ha tilgit dig, hvis du havde tilstaat at du havde blit for længe i Kamalas selskab, men nu begynder jeg at tvile paa at du overhodet har været der — — — »Aa! *Sahai* barn!» sa han oplivet, »du kommer i

rette tid! Giv mig en ny pose med skarpe nødder, de du gav mig for en stund siden var ægte appetitvækkere — netop den rette blanding. Den lille kjerne med sort tobak jeg fandt inderst i den likte jeg udmerket.«

Matha Shri saa til og lytted. Guderne viser os undertiden veien, tænkte hun. Og saa, for at styrke sit gode forsæt, vendte hun sig til *Sahai* med et smil og la sin haand blidt paa hendes arm og sa opmuntrende: »Skynd dig afsted og lav dem, barn!«

Saa var de alene de to ældre. *Matha Shri* skyndte sig hen til ham. »Du, min kjærlighed, mit liv« sa hun ivrig og inderlig. »Ofte har jeg bedt dig ægte en anden, men du mit livs krone, du har afslaat min bøn. Men det var mig som var skyld i det. Jeg skulde ha nødet dig, for se tiden flyr, jeg skulde ha bragt en ung kvinde til dig, ført hende ved min haand. Jeg skulde ha gjort istand til bryllupet. Jeg skulde ha kaldt sammen presterne. Det er min feil, at jeg har modtat dit offer. Men se! Nu vil jeg ikke længer. Gift dig med vor lille *Sahai*. Hun er yndig og sød baade af ydre og indre. Og den medgift hendes far efterlod hende vil kunne skaffe dig den tilstødende mark som du ønsked for din plan om Zenana hospitalet, og det vil kanske forfremme dig til den hoiere grad. Gjør det min elskede. Jeg vil det saa gjerne. Saa lykkelig jeg skulde være ved djn lykke. De aar af personlig glæde som er git mig, er mer end der pleier falde i den ufrugtbares lod. .... Jeg har mine erindringer .... Herre! Dette fordres af dig.«

Men fordi de samme tanker var i Nanos eget sind, sa han vredt: »Hvad er dette for tosset snak! Det ser næsten ud som om du skulde ha en særlig grund til det. Gaa!« — og han stødte hende haardt fra sig — »gaa og spis den mad som du glemte at tillave!«

Der gik en uge — *Sahai* voxte i *Nanos* gunst, og *Matha Shri* var urolig — rastløs. ... Hun gik til øtemplet, naar dagens arbeide var over, for hun følte at tanker kom til hende, og hun haabed paa en tanke som kunde bli til hjælp for hendes mand. Tilsidst kom den som et lyn. Nano vilde ikke gaa fra sit ord. I reformatorernes raad, som samled sig om landsbyens træ, havde han sagt: »Jeg ægter kun *én* hustru.« Og hvis han nn ægted Sahai, vilde de spotte ham, hans meninger vilde tabe i vegt hos de ældste. Men alligevel — Nano vilde saa gjerne ægte Sahai ... det saa hun tydelig, og ikke var det bare ifølge skriftens ord han ønsked det, — — Men! .... hvis der nu ingen *Matha Shri* var — saa vilde alt bli godt — — *Hvad var det for en tanke?*

Hvis der ingen *Matha Shri* var — — — vel saa skal der heller ingen Matha Shri være:

Hun gik hjem næsten muntert. »Du mit liv« sa hun. »Jeg har gjort det løfte at bringe mad til den gamle fakir, som lever der ved det høieste bjergpas du ved; og imorgen maa mit løfte opfyldes. *Sahai* vil stelle for dig, jeg vil ta min oljekrukke paa skulderen og offeret — nøddekagerne — som guden synes bedst om af alt, ved du, og før hanegal skal jeg være over passet.

»Men bjergpasserne er ikke sikre,» sa Nano, »efter den svære regnflom er der udglidninger.

»Hvad gjør saa det?« sa *Matha Shri*. Guderne maa ikke fortørnes, allermindst af de ufrugtbare. Farvel! aldrig har en barnløs kvinde været saa lykkelig som din *Matha Shri!*«

*

Det er nu tre aar siden denne reise til fjeldene blev gjort. Guden fortæred sine nøddekager; og over passet gik *Matha Shri* til en hule som hun havde hørt om i sin barndom. Den havde været ubeboet længe siden den sidste eneboer døde for mange maaneskifter siden. Og guden i nischen saa forsømt og bedrøvelig ud. Rødder og bær og vand fra bjergstrømme og — paa støvstormens tid pragtfulde røde græshopper, gav rigt med føde, som til fyrstelige maaltider. Og nat og dag velsigned hun sin elskede, som bodde dernede i landsbyen under fjeldet.

Undertiden slog pilgrimer sig ned, og talte med hende. »Vi maa skynde os før natten overfalder os« — hed det da, »for det er ikke saa mange aar siden at en stakkers kvinde fra landsbyen dernede gik sig bort paa den anden side af passet.«

»Gik hun sig bort« sier *Matha Shri*.

»Ja, de fra landsbyen dernede kommer aldrig over passet, ellers vilde I ha hørt historien. Hun var Nano den lærdes hustru, en god og trofast mand var han. Og underlig nok, det var netop ved tabet af hende at velsignelsen kom til ham; for hun var barnløs, og Nano (som havde nogen underlige meninger om bare at ha en hustru paa en gang) blev dermed fri og ægted hendes slegtning — en vakker ung pige. Og nu kan en se en kjæk liden gut springe omkring i gaarden, og være med naar landsbyraadene holdes under træet. I skulde se Nano, hellige moder! En stoltere mand er ikke at finde i denne slegt, kan I tro — ja ikke i vor tid kan jeg si, for aarene de flyr.«

»Og hvad sier de om hende, taler ingen om hende — hun som gik sig bort?« — »Nei! ingen! Undtagen — at folk undrer sig over den store kjærlighed som Nano viste hende, naar han gjennem alle de golde aar ikke brugte den ret han havde som sønneløs hindu. Det var hendes ære, Nanos kjærlighed. Og hendes navn skinner i glød af det, som vestens himmel naar solen er i øst. Ja, *Nano* ledte efter hende i bjergene, og sørged ogsaa over hende en tid; men da hun ikke kom — saa var jo den lille Sahai der. Og de sa at den gamle hustru endog havde ønsket det. *Chimini*, landsbyhexen, kom med nogen uhyggelige hentydninger til hendes besøg til øtemplet; men ingen lægger merke til hvad Chimini sier.«

Det gjorde heller ikke eneboersken .... »Saa» sa hun eftertænksomt »Nanos store kjærlighed til hende er hendes eneste ret til at erindres.... Du har grebet en stor sandhed, o pilgrim, maa guderne gi dig den rigeste velsignelse — sandhedsfinderens! Fred være med dig!«

»Og over dig hvile fred!« — lød pilgrimens stemme gjennem skyerne, som kom vældende frem.

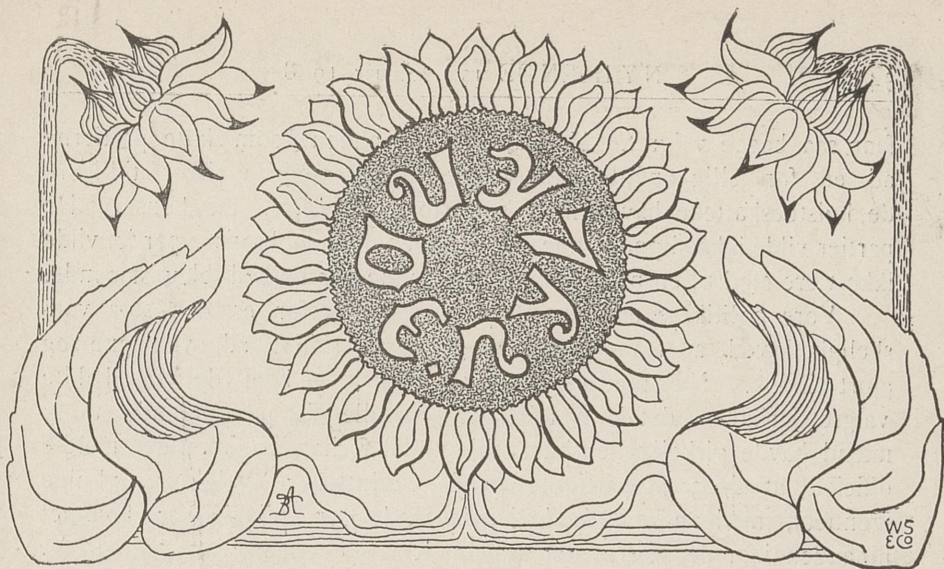
I Danmark er der forefaldt politiske begivenheder, som — det synes man at være sikker paa — hurtig vil ha kommunal stemmeret for kvinder i sit følge.

Den 10de januar modtog vi fra en af lederne i kvindestemmeretsarbeidet et telegram saalydende: *Kvinderne i Danmark kommunal stemmeret.* Vi skyndte os at udbrede den glade nyhed, men der kom ingen officielle telegramer med bekræftelse af at stemmeretten var en kjendsgjerning, men dog med meldinger som synes at love godt. Vi skal imidlertid indhenie nærmere besked, før vi bringer mer om sagen.

Indholdsfortegnelse.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA, 1 februar 1908. | No. 3.

Fra Danmark.

Kære redaktør!

Jeg føler trang til at fortælle »Nylænde« lidt om den sag som i disse dage fylder de danske kvinder — i hvert fald de vaagne iblandt os — med saa stort et haab. Jeg har vist tidligere fortalt Dem, at en hel ny valglov — kommunal — forhandledes her i rigsdagen.*) Lige fra vort saakaldte »systemskifte« i 1901, da vi fik vor første venstre-regering, har man lovet os en ny kommunal valglov, hvori ogsaa kvinderne skulde faa være med. Men i snart 7 aar har man nu snakket og skændtes og forhandlet og vrøvlet derom, saa vi har været meget nær ved at opgive troen paa, at det nogensinde vilde lykkes. Hvad kvinderne angaar, da har særlig kampen staaet om, hvor vidt de gifte kvinder skulde faa være med eller ej. Men — efter mange petitioner og henvendelser af forskellig art baade til folkething og landsthing, til udvalgsmedlemmer og partier, lykkedes det endelig i fjor at faa *alle* skatteydende kvinder, gifte og ugifte, ja ogsaa tjenestefolk med. Og hvor hustruen ikke betaler skat, der gælder mandens betalte skat, som om den er betalt for dem begge, og de

*) Se interview-artiklen: *Fra Danmark,* i 1ste maihefte 1907.

faar saa begge valgret. Men der var en anden § som skilte partierne ad, en forskellig opfattelse af valget til amtsraadene, hvor tidligere de høïstbeskattede havde havt saa stor overvægt. De konservative partier vilde ikke slippe denne overvægt, og de demokratiske partier vilde ikke være med til en ny valglov, hvori denne overhøjhed blev staaende.

Vore politikere er delt i 6 partier, og derfor er der stor vanskelighed ved at faa de store sager, som skiller ad, vedtagne og gjort til lov. Nu pludselig — 10 januar — kom det saa kaldte valgretsforlig — det kom uden varsel, alle de paagældende thing mænd havde virkelig tiet bum stille under forhandlingerne, det meldte officielt, at de 3 af partierne havde besluttet, at valgloven skulde igennem, med andre ord: de havde fundet en udvei, var kommet hinanden i møde, saa at det gamle stridsspørgsmaal nu kan løses. De 3 partier, som nu i denne sag har sluttet sig sammen, er *reformpartiet* (regeringspartiet), *de moderate* og de *frikonservative*. Naar disse tre parrier staar sammen, saa er de flertal baade i landsthing og folkething. De er enige om at gennemføre — *lige og almindelig valgret (og valgbarhed) for alle skatteydende mænd og kvinder over 25 aar.*

Men — helt tør vi alligevel ikke tro paa det — dertil er vi bleven skuffede for tit. Nu skal loven jo først vedtages i begge thing, og i landsthinget er der kun en kneben majoritet. Men vi haaber, at en del af de gamle høiremænd dog ikke tør paatage sig det ansvar at stemme *imod* valgloven. De 3 andre partier, som er bleven overraskede af denne sagens vending, er: *Det gamle høire, det radikale venstre,* (»*Rebellerne*«) *og socialdemokraterne.* Det sidste parti skal jo altid have noget agitationsstof og holder derfor fast ved den lige og almindelige valgret — uden fordring om skat.

Iblandt det radikale venstre har kvinderne ogsaa venner (særlig Herman Trier), men hvorledes disse vil stille sig til den samlede valglov, ved vi jo ikke. Før i slutningen af rigsdagssamlingen — altsaa henimod april maaned — bliver loven neppe fremlagt i rigsdagen, og før den tid tør vi danske kvinder derfor ikke juble over vor seir.

Jeg ved, at Norges kvinder følger vor skæbne med kærlig og forstaaende interesse, derfor sender jeg denne lille redegørelse sammen med mine bedste hilsener til de norske søstre, hvem det er lykkedes at komme langt foran os i denne sag. Vi misunder dem ikke; vi glæder os over, at de nu for alvor kan være med i arbeidet paa at bygge landet, til velsignelse for folk og stat.

Med søsterlig hilsen
Anne Bruun.

Nye tidsskrifter.

Som vor første artikel viser, har kvinderne i *Danmark* godt haab om at opnaa kommunal stemmeret, og samtidig tar man sigte paa en kraftig agitation for politisk stemmeret. Paa kort tid blev der ifjor dannet 40 kvindevalgretsforeninger med over 4000 medlemmer. I november holdtes i Kjøbenhavn et møde af delegerede fra disse foreninger, for at stifte et landsforbund. Der er nu begyndt at udkomme et medlemsblad: »*Kvindevalgret*« for landsforbundet.

Efter at den internationale kvindestemmeretsalliance havde havt sit møde i Kjøbenhavn somren 1906, begyndte fru Johanne Münter at udgi et kvindestemmeretsblad, for at gi oplysninger om fremskridtene i stemmeret i de lande som var med i alliancen. Det var først maskinskrevet, men udkom senere trykt, et blad om maaneden, undtagen sommermaanederne. Det udgives nu af *kvindevalgretsklubben*, som er led af *International Women Suffrage Alliance.*

I *Sverige* har man i vinter havt sin »røsträttskongres», saa kalder man den svenske landskvindestemmeretsforenings aarlige delegeretmøde. Det holdtes iaar i *Gäfle*, og skal efter alles udsagn ha været glimrende. Her presenteredes det nye *Dagny*, og blev modtat med glæde. Noget organ *udelukkende* for stemmeretten blir det ikke, men alle kvinder som er interesseret for stemmeretten, det er man forvisset om, vil berede vei for Dagny.

Dagny er nu blit ugeblad og har faat andet udstyr. Nu heder det ikke længer *Tidskrift för sociala och litterära intressen*, men *Tidning för svenska kvinnorörelsen*, redaktør er frk. *Ellen Kleman*. Første hefte indeholder bl a.: De svenska kvinnornas rösträttsrörelse. *Skyddslagstiftning för kvinnor. I. G. Richert och den svenska kvinnosaken. Kvinnan på arbetsmarknaden. Litteratur.* Andet hefte har en artikel om *Lotten Dahlgren* med billede, saa kommer artikler om rösträttsfrågan, om like arbete like løn osv. Det er en fornøielse at se hvor kraftig og maalbevidst det tar fat paa at bli den svenske kvindesags organ. Det har den rette »ensidighed« som maa til, naar man vil udrette noget. Det er den slags »ensidighed« som Nylænde længe fik høre ilde for, men som det senere har faat tak for, da man lærte at forstaa at det var virksom politik. Nu da vi har vundet saa langt at vi kan brede os lidt mer, har vi gjentagende faat ros for alsidighed, hvad vi tar imod med tak. Sagen er at ensidighed ikke netop er det rette ord, men heller enhed, samlethed (intensitet) Det er det vi sporer hos *Dagny*, hvad der ikke vil hindre at det blir

interessant og faar afvexlende stof. Det blir formodentlig blot leilighedsvis illustreret — ligesaa hos os. Gid vi ogsaa kunde si »ligesaa hos os« med hensyn til fremtidsudsigter for bladet. Der stilles den fordring til kvindesagens venner i Sverige at de paa en maaned skal skaffe 10,000 abonnenter. — Det er svært — men hvem ved, med saa glimrende og livfuld en organisation som de har i sit kvindestemmeretsforbund, kan det kanske lykkes.

Om nu Nylænde bad om at man paa samme tid skulde skaffe det 1000 abonnenter — saa var det forholdsvis beskedent. Og det skulde ikke være umuligt. Det er bare at tusen af Nylændes læsere tar fat.

Vi skal, før vi forlader *Dagny*, oplyse om at navnet betyr: *Ny dag.*

Italien har et moderne kvindesagsorgan i *Vita Femminile Italiana.* Det udkommer kun en gang om maaneden, enkelt og smukt udstyret, tar fat med kvindestemmeret, som nu begynder at vække stærkere interesse i Italien

Mens tydeligvis energien i flere land samler sig om kvindernes sag, knytter sig fast om sine forbund og om sine rette organer, lever vi herhjemme under den omtalte reaktion og under adspredelsens, eller rettere adspredelsernes, tegn. Der gaar i denne sæson ikke lang tid imellem hver gang der startes, eller bebudes startet, nye tidsskrifter.

Det er familiebladenes store klasse, som stadig øges med ugentlige, to-ugentlige osv. individer af arten. Snart er det herrer, snart damer som er udgivere eller redaktører, snart er det beregnet paa barn, snart paa kvinder, snart paa det yngre, snart paa det ældre publikum.

Ved hvert skridt ud i livet vil man tilsidst mødes af en speciel illustreret og underholdende revue. Vi under folk saa godt baade adspredelse og billeder, men er ikke dette »for mange blomster?» Og vil ikke al varieteen nedsætte publikums læseevne og tankeevne, istedetfor at skjærpe den?

Er det ikke med andre ord overproduktion, og vil ikke konkurrancen bli voldsom og usund i vort lille land og virke forvirrende paa begreberne? Det er nok saa at det driver op smarthed udad, men er der ikke noget bedre som samtidig kan gaa tabt? Naa — det er en fri næring, indtil ogsaa den i sin egen interesse sætter sine egne vilkaar. Foreløbig faar folk se at beholde sin dømmekraft, saa godt de formaar det i rigdomens overflødighed.

Et nyt tidsskrift som ikke kommer under den ovennævnte kategori er »*Retfærd.*« Tidsskrift for den norske *Henry George* bevægelse. Redaktør kaptein *T. Kramer.* Enhver som interesserer sig for socialøkonomiske spørsmaal bør læse det.

Kringsjaa er udkommet med et januar hefte. Det er smukt og righoldigt.

Telegrafistinderne.

I vor artikel: »Et kritisk tidspunkt« i forrige hefte, pegte vi paa den stærke tendens, der gjør sig gjældende, til at gjøre kvinderne til en arbeidets underklasse. Det kan belægges med mange exempler.

Paa flere felter er imidlertid denne reaktionære kvindefiendtlige retning ingenlunde af ny datum. Telegrafvæsenets kvindelige funktionærer har saaledes i mange aar faat føle den.

Vi har ved tidligere anledninger omtalt at der er rettet det ene slag, mere føleligt end det andet, mod deres stand.

Som det var at vente, vilde ikke telegrafistinderne længer taus finde sig i denne behandling.

I sommer kunde vi bringe følgende notis, (15de junihefte.):

Telegrafvæsenets kvindelige funktionærer har ved en deputation henledet telegrafdirektørens opmerksomhed paa den uheldige ordning, som siden 1898 er etableret, derved at undervisningen for kvindelige og mandlige telegrafister ikke længer er den samme, idet kurserne for de mandlige elever ved den tid blev udvidet, saavel hvad fagkreds som varighed angaar, medens fagkredsen for de kvindelige elever samtidig betydelig indskrænkedes. Man paapegte ligeledes det uretfærdige ved det for kvindelige elever indførte »bostedsbaand,« hvorved kvinder fra landdistrikterne er blevet udelukket fra at søge sit erhverv i telegrafvæsenet. Endvidere fremholdtes den fuldstændige mangel paa avancementsposter for telegrafistinder, samt de for telegrafen uheldige følger af den kombinerede telefon- og telegraftjeneste, idet det har vist sig, at funktionærer med saadan kombineret tjeneste vanskelig opnaar den for telegrafarbeidet nødvendige færdighed, ligesom telegrafvæsenet ved denne ordning gaar glip af en hel del habile ansøgere.

Telegrafdirektøren udtalte, at han, uden paa nærværende tidspunkt at kunne give noget løfte, vilde ofre sagen sin velvillige opmærksomhed, ligesom han udtrykte sin sympati for de kvindelige funktionærer og sin fulde tilfredshed med deres arbeide. —

Dette fandt sted 1ste juni.

Telegrafdlrektørens svar blev afhentet 1ste oktober. Det gav intet haab om støtte.

De kvindelige telgraffunktionærer har derfor nu oversendt andragende til stortinget. Det gaar ud paa:

1. Samme undervisning for kvindelige som mandlige elever.
2. Bostedsbaand for kvindelige elever ophæves.
3. Den kombinerede telefon-telegraftjeneste ophører ved alle stationer hvor saadan kombination ikke er uomgjængelig nødvendig.

Som man ser, røres der denne gang ikke ved lønsspørsmaalet. Hvad man ber om er blot at de uheldige bestemmelser, som har virket og virker nedbrydende for den hele stand, maa ændres.

Vi faar nu se!

Under reaktionens tegn.

En etat er der, hvor kvinder og mænd hidindtil har været stillet lige. Det er postetaten. Der har været git samme løn og krævet samme uddannelse, samme arbeide og samme arbeidstid, samme ansvar overfor stat og publikum. Og det er gaat udmerket. Havde man ikke vidst det før, at de kvindelige postfunktionærer udførte sit arbeide helt tilfredsstillende, vilde man faat vide det gjennem den mængde vidnesbyrd som nu foreligger fra overordnede om deres dygtighed.

Naar de kvindelige postfunktionærer har fundet det fornødent at indhente disse vidnesbyrd, da er det fordi der for tiden gjøres forsøg paa at faa nedsat kvinderne i en lavere lønningsklasse.

Inden postmandslaget blev der af det 4 norske postmandsmøde 1906 nedsat en lønningskomite, som har indsendt til arbeidsdepartementet et forslag til nyt lønningsregulativ for postfunktionærerne. Komiteen har i strid med sit mandat, der var at søge *alle* postfunktionærers lønsforhold forbedret — foreslaat eget regulativ for de kvindelige postfunktionærer i expeditørgruppen, hvorved de, i modsætning til hvad der nu er tilfældet, blir sat i særstilling, og hvorved deres vilkaar blir slettere end forudsætningen var ved deres indtrædelse i etaten.

En deputation for de kvindelige postfunktionærer henvendte sig derfor, som tidligere omtalt, til arbeidsdepartementets chef, med anmodning om at intet eget lønningsregulativ for kvindelige funktionærer maatte søges indført; men arbeidsdepartementets indstilling, som er forelagt stortinget, gaar ud paa at eget regulativ for de kvindelige funktionærer indføres, og den slutter sig til komiteens forslag m. h. t. grundløn for de kvindelige expeditører.

De kvindelige postfunktionærer har derfor nu henvendt sig til stortinget, med andragende om at det hidtil bestaaende og eneste rimelige princip, samme løn for postvæsenets mandlige og kvindelige funktionærer, fremdeles maa bibeholdes.

Vi gir hermed ordet til vor indsender ianl. principspørsmaalet, og skal i et senere hefte opta sagen i sin helhed. *Red.*

Særregulativ for de kvindelige postfunktionærer.

De kvindelige postfunktionærer har i en aarrække arbeidet i postetaten under fuld likestillethed med sine mandlige kolleger. De har havt adgang til at arbeide sig opover til de høieste stillinger. Dette er en ret som ethvert energisk, oplyst arbeidende menneske bør ha — og den som fratar nogen denne menneskeret, begaar en synd, der virker samfundsnedbrytende. Denne ret er det nu man vil forsøke at frata de kvindelige postfunktionærer ved at opstille et særregulativ for dem, hvorefter de ikke alene faar lavere løn end mændene trods arbeide paa like fot, men ogsaa idetheletaget blir utestængt fra at avancere. Stillinger som før har staaet dem aapen — ja stillinger som til og med specielt har været beregnet paa kvinder — vil de nu bli utestængt fra. Der spørges ikke længer efter dygtighed, men først og fremst efter kjønnet. Det nytter dig intet — du være saa arbeidsom du vil, saa kundskabsrig, saa ærlig og dygtig, disse egenskaber kommer sidst i rækken — du har nemlig den store uoverkommelige udyd at være født kvinde. Minder ikke dette om Indernes kastevæsen?

Hvordan vil saa denne stængsel for utvikling virke paa den arbeidende kvinde. Svaret ligger saare nær. —

Hvor mange gange og hvor berettiget har ikke mændene klaget over at kvinderne ute i forretningslivet, specielt paa kontorerne, underkjøper dem — sælger sit arbeide billigere.

Nu vil man forsøke at tvinge postetatens kvinder ind paa disse veie. Men det *maa* ikke ske; jeg haaper og tror at et storting der har givet kvinderne statsborgerlig stemmeret, ogsaa vil ha den rigtige forstaaelse af denne sak og ikke tillate at slig uret sker.

Man har forsøkt at undskylde og retfærdiggjøre særregulativet for kvinder i postetaten med, at et saadant existerer i alle andre etater. Hvis kvinderne i de andre etater har den samme utdannelse, det samme arbeide, samme tid og samme ansvar som sine mandlige kolleger — saa blir dette ogsaa en uretfærdighet mot disse, der slet tjener til forsvar for den man vil tilføie postkvinderne. I det hele taget er det at arbeide under ulike vilkaar noget, som man i vor tid forsøker at komme bort fra. Lite stemmende med tidens krav og den voksende retfærdighetsfølelse — er det derfor at komme med forslag der maa betegnes som *absolutte tilbakeskridt*, og hvis virkning nærmest maa bli sløvende og ødelæggende baade for kvinde og mand. Bergen 27—1—08. *Edel Falch,*

postbetjent.

„Hjemløse mødre og spædbarn."

Foreningen for »hjemløse mødre og spædbarn« holdt møde i universitetets festsal onsdag 22. januar.

Talerne var professor *Kr. Brandt*, professor *Axel Johannesen* og advokat *Stang-Lund*.

Hvad der fremholdtes var de synspunkter som er kommet tilorde fra kvinders side før. Ved at holde mor og barn sammen har man udsigt til at gjøre dem begge til gode samfundsborgere, ved at rive dem fra hinanden til slette. Det er synd mod spædbarn at berøve dem naturlig næring, hjem og pleie.

Alt dette og meget mere har været fremholdt før, men det var vistnok et klogt træk af foreningen ved denne leilighed at overlade platformen udelukkende til sagkyndigheden. Professor Brandt kunde lægge sin erfaring fra fødselsstiftelsen i vegtskaalen, professor Johannesen talte barnenes sag med den autoritet og kjendskab til emnet, fra indland og udland, han er i besiddelse af. Advokat Stang-Lund tog mest frem det praktiske ved ordningen og det økonomiske spørsmaal.

Der var overfyldt hus, og man fik indtryk af at publikum var helt med. Vi kan da haabe at sagen ved det vellykkede møde har faat god fart fremover.

Det er efter vor mening særlig heldigt, at man ikke gjennem navnet fremhæver at det er ugifte mødre den eventuelle anstalt hovedsagelig kommer tilgode. Fra første gang spørsmaalet kom frem, har vi udtalt os for at det var mødrenes og barnenes *hjælpeløshed* der ved navnet skulde betegnes, ikke deres forhold forøvrigt. I *Hvide Baandhjemmet*, som alt har udrettet saa meget godt, har ogsaa hjælpeløse *gifte* mødre tyd hen. Og et navn som det der nu er valgt, er ikke saarende til nogen kant, heller ikke er det udfordrende og æggende paa nogen vis, ligeoverfor dem der er ængstelig for at man vil »sy puder under lasten.«

Denne sag staar nu paa dagsordenen i de fleste land, og mangesteds gaar man langt mere samfundsoppositionelt frem end her, lægger djærv propaganda til, hvad der dog neppe er saa heldigt for dem man i første række vil hjælpe.

Vi tror da man er paa bra spor herhjemme. Faar vi nu en ny anstalt til dem vi før har, saa er *noget* gjort mod det store maal at lindre nøden for de ulykkeligst stillede. Den som mener dette skal øge lasten og synden tænker hverken klart eller dybt. Kanske vil der ikke gaa saa mange aar, før man med skræk ser tilbage paa det barbari som, i dydens og moralens navn, har ladt uskyldige smaa barn forkomme og lide ilde.

Ragnhild Jølsen.

Ragnhild Jølsen er død. Hun som gav de allerrigeste løfter for fremtiden.

Hvad hun har git er stort, men det haab som døde med hende er større. For hun stod midt i en rig og levende udfoldelse.

I 1903 kom hendes første bog, »*Ve's mor*«. Den vakte stor opmerksomhed. Folk slog sig dog til ro med at det var arbeide efter forbilleder, der nævntes snart den ene, snart den anden, som hun skulde efterligne.

Men saa kom *Rikka Gan*, denne uforglemmelige slegts- tids- og steds historie, i de dybe, dystre farver. Den var hendes egen helt ud, forstod man — en eiendommelig, helt oprindelig forfatterpersonlighed voxte sig opover i vor literatur.

Men det gik i sterk bølgegang med Ragnhild Jølsens produktion. *Fernanda Mona* var ikke i høide med den forrige — udmerkede ting, men for mange spildte kræfter, — indtil det hæved sig høit igjen i *Holasses krønike*; denne underlige bog, fuld af uhygge, vildskab og skjønhed. Der møder en undertiden en storm i følelsen, som synes at rive forf. selv med, saa hun holder paa at miste fodfæstet — just da naar hun høiest.

Der var udtryk i bogen som fik en til at tro at hun snart vilde ta fat i et mægtigt emne.

Og det var nok kommet. Men først kom *Brukshistorier*. Som vilde hun si: se hvor jeg kan tøile og mestre mit stof, naar jeg vil. Mesterlig fortalt er den hele række af historier. Endel af dem har den objektivitet som man, kanske med urette, pleier kalde mandlig. Uden hensyntagen, uden at gaa af veien for det hæslige, gaar det mod maalet, følgerigtig helt tilslut. I sin ubarmhjertighed minder skildringen paa sine steder om Maupassants fortællinger.

I andre er der blødere klang — og saa boltrer det sig igjen i lystig dans. Der er fuldt op af løier, og overtro og lettroenhed faar over fingrene.

Men der er ogsaa underlige ting, som ligger og ulmer og gjærer. Det er som det strækker sig udover paa alle kanter mod andre sanser.

Ragnhild Jølsens digtning pegte langt og vidt, den kunde ogsaa stige høit. Og der var en fantasiens strømmende rigdom, som hos ingen andre af vore yngre forfattere.

Vor literatur har lidt et tungt tab, og kvinderne er rammet haardt ved hendes bortgang.

G. K.

Vi har fra endel steder faat fortegnelse over indvalg af kvinder i kommunestyrer, men da det vel ikke kan vare længe før den officielle statistik foreligger, venter vi til vi har det hele resultat.

Det var imidlertid en feil at vi ikke i et tidligere hefte bragte melding om indvalg af kvinder i Kr.a formandskab. Vi ser i udenlandske blade nævnt med interesse at vi havde stillet i udsigt at *en* blev indvalgt. Bedre sent end aldrig bringer vi da her melding om dette valg.

Først er det merkelige at melde at venstre, som ikke havde faat nogen kvinde ind af sin liste, alligevel fik en kvinde med i formandskabet. Og det gik saaledes for sig. De to afholdsrepresentanter stemte med venstre, som derved fik en plads mere i formandskabet og besatte den med frk. *Othilie Tonning*, som politisk slutter sig til venstre.

Høires kvindelige representant fru *Mariane Nærup*, og arbeiderpartiets, fru *Martha Tynæs* kom ind i formandskabet. Og frk. *Anna Rogstad*, liberal, blev suppleant i samlingsp. Af de 5 kvindelige kommunerepr. kommer saaledes 4 til at gjøre tjeneste i formandskabet.

Det er jo en smule plaster paa saaret.

Følgende svenske damer er ifølge Dagny valgt til at representere kvindestemmeretsforbundet paa kongressen i Amsterdam i juni maaned: Frøken Whitlock, frk. Bergman, fru Holmgren, fru Bugge-Wicksell, fru Carlberg och frøken Wallerstedt.

Kampen mod den hvide slavehandel.

Arbeidet mod den hvide slavehandel er som før fortalt optat paa *Norske kvinders nationalraads* program. Sagen blev behandlet paa landsmødet i Trondhjem (Se nærmere om dette no. 18 07.) Man havde ved den anledning haabet at Mr *W. A. Coote*, der er den som først og kraftigst har reist kampen, vilde været tilstede. Han havde alt meldt sin ankomst, men blev hindret. Mr. Coote sendte da istedet nedenstaaende korte fremstilling. Den blev fremlagt paa et eftermiddagsmøde, men dette blev afsluttet før det kunde oplæses

Vi mener derfor det vil være af interesse at bringe det her, om det ikke indeholder meget nyt, kan det alligevel gjøre sin nytte. Oversættelsen er velvillig besørget af frk. Thora Storm, Trendhjem.

Til frk. Gina Krog. Formand i N. K. N.

Jeg havde haabet at kunne komme til N. K. N.s landsmøte i Trondhjem og talt til de delegerte om arbeidet mot den hvite slavehandel ved havne- og jernbanestationer.

Imidlertid er det blit mig umuligt paa flere uger at forlade England. Jeg skriver derfor til Dem, for derved at fremholde de punkter jeg ellers mundtlig vilde ha fremholdt for de delegerte.

Som de ved, blev man paa delegeretmødet i 1902 enig om visse forslag som, internationalt sét, vilde være til fordel for undertrykkelse af den hvite slavehandel.

Det første punkt man blev enig om, angaar, som De vil ha set, de forskjellige regjeringers ansvarlighed angaaende tilsynet ved havne- og jernbanestationer, for at hindre trafiken med unge piger i umoralske øiemed. Den passus i overenskomsten som jeg mener, lyder saaledes:

»Hver regjering paatar sig ved havne-, jernbanestationer og underveis (paa reisen) at holde folk, som kan holde øie med de personer som, i umoralske øiemed, har under sin ledelse unge piger.

For at kunne passe paa disse mennesker, maa politiet og andre dertil skikkede personer gives al den underretning som kan gives paa en lovlig maade, og som kan lede til opdagelse af kriminel trafik.

Naar der ankommer personer som tydelig viser sig at være ledere af eller medskyldige i slig trafik, skal de anmeldes enten til autoriteterne paa bestemmelsesstedet eller til de stedlige konsuler eller myndigheder.«

Som De ser, er det her første gang at de respektive regjeringer viser sin sympati for det vigtige arbeide, som først blev sat igang af »*Les amies de la jeune fille*,« og som siden er blit optat af mange sektioner i de forskjellige lande.

I England kom vi i gang med dette for 4 aar siden; da gik vi til vor regjering, og idet vi henleded opmerksomheden paa denne klausul i den internationale overenskomst, erklærte vi, at i egenskab af organisation for undertrykkelse af den hvide slavehandel, var vi villige til at sende kvinder til de forskjellige jernbanestationer og havne i England, for at hjælpe unge piger som var kommet i vanskelige situationer, saa de kunde undgaa at ledes i fordærvelse. Dette vort tilbud blev modtat, og vi har nu arbeidet med det i 4 aar.

Imidlertid er de forskjellige organisationer kommet i nærmere berøring, og inderligere samarbeide med hinanden.

Vi er meget taknemmelige for, at vi ved kongressen i Paris, oktbr. 1906, fik konferere med »*Les amies de la jeune fille*« og med den katolske internationale association, saa en bedre international énhed kunde etableres i arbeidet for disse unge piger, i hvis interesse vi jo alle arbeider.

Det blev der bestemt, at et fælles merke skulde bruges over hele Europa, og at samarbeidet paa alle mulige maader skulde søges fremmet.

Det er dog ikke bare denne sag jeg vil bry Dem med, men hvad der især har slaat os under vort arbeide, er det faktum at af de *10.000* unge kvinder vi har truffet paa og hjulpet, har *1600* været *norske*. Næsten alle er de kommet til England uden nogen anbefaling fra vore venner eller arbeidere i Norge. Havde ikke vore folk tilbudt dem hjælp, vilde de ha staat i London, den store by, som er saa fuld af farer for de fremmede, uden at kjende nogen som de kunde henvende sig til om hjælp.

Skulde det ikke være muligt, at skaffe de mange kvinder, som reiser ud for at faa pladse, en anbefalingsskrivelse til vore officielle hjælpere ved havne og jernbaner? Jeg vil, saa indtrængende som jeg kan, lægge Dem paa hjerte at hjælpe os til et samarbeide for at beskytte de norske unge piger.

Vi her i Englund vil gjøre alt muligt for at hjælpe, og vi bér Norge paa sin side gjøre hvad det kan; saa at naar en ung pige forlader sit land, hun da kan være forsynet med papirer, der kan tjene som et *socialt pas*, naar hun kommer herover.

Vi har dygtige hjælpere i *Newcastle, South Shields* og *Tyne Dock*; ligesaa i *Hull*, som staar i livlig forbindelse med Norge.

Det vilde spare de unge for mange farer, om vi kunde bli enige om den bedste maade, hvorpaa vi kunde hjælpe dem. Jeg foreslaar derfor, at saavidt muligt skal enhver pige, førend hun forlader norsk havn, være forsynet med en kort anbefalingsskrivelse til vore arbeidere i *Hull*, *Newcastle* eller *London*, og da vilde der være liden fare for, at hun i det fremmede land skal ledes i fordærvelse.

Jeg vilde gjerne ha forelagt Dem en plan for, hvorledes der skal udveksles beretninger om disse unge piger. Det vilde være til nytte baade for arbeiderne i Norge og hos os. Nu er vi i samarbeide med fru Hambro i Bergen og vil kunne udrette en hel del i den angivne retning. Men samarbeidet maa bli endnu intensere, skal vi kunne hjælpe disse hundreder af unge, som kommer til England for at søge plads.

Der var mange ting, jeg kunde ha lyst til at sie, og som kunde ha ledet til frugtbringende diskussion, men naar jeg ikke selv kan komme tilstede, vilde jeg let kunne bli misforstaat ved at skrive derom.

Kunde der senere bli anledning til en konferance i Kristiania, vilde jeg der gjerne fremlægge en plan, gaaende ud paa større samarbeide for at redde disse unge.

Jeg gjentar min inderlige beklagelse over ikke at kunne komme til Thjem, men jeg haaber, sagen kan bli indgaaende behandlet i Kristiania, og at en effektiv ordning maa komme istand.

Deres

W. A. Coote.

*

Ovenstaaende har henligget længe af mangel paa plads. Som man ved er der nu et betydeligt arbeide igang herhjemme. Overretssagfører Elise Sem, Nationalkomiteens sekretær, modtar saaledes stadig forespørsler fra folk som skal reise ud. Ogsaa foreningen: »*Unge pigers veninder*« virker som bekjendt for sagen.

Selskabet for psychisk forskning.

I »Nylænde« har Miss H. Ramsden skrevet en meget anerkjendelsesværdig artikel om ovennævnte selskabs virksomhed, men naar hun etsteds bemerker, at »ikke en af de franske og italienske videnskabsmænd, der er enige om ægtheden af de fænomener, som kaldes »aandematerialisationer, har antaget spiritisternes fortolkning af dem,« saa er dette ikke ganske korrekt. Foruden at den juridiske professor *Falcomer* i Venedig, der har arbeidet meget for spiritismens fremvext og er forfatter af flere fortrinlige verker om sagen, har erklæret sig for fuldt ud spiritist, afgiver nu ogsaa *Lombroso* i *La Lettura* (italiensk tidsskrift) følgende erklæring: »Der kan ingen tvil være om, at ægte spiritistiske fænomener er frembragte af intelligenser, der er ganske uafhængige af baade mediet og de i seancen tilstedeværende personer. Ved mange anledninger har han bevist, at det har været tilfældet. Ved en leilighed viste sig for ham i seanceværelset tre aander samtidig i betydelig afstand fra hverandre, og enhver af dem udførende forskjellige fænomener. Prof. Lombroso siger, at han maa vægre sig ved at følge størsteparten af hans lærde brødres exempel, naar de, hvor det gjælder spiritismen, »nægter sandheden af princip.«

(Se videre side 48.)

Sang uden ord.

Af

Daisy Heitmann.

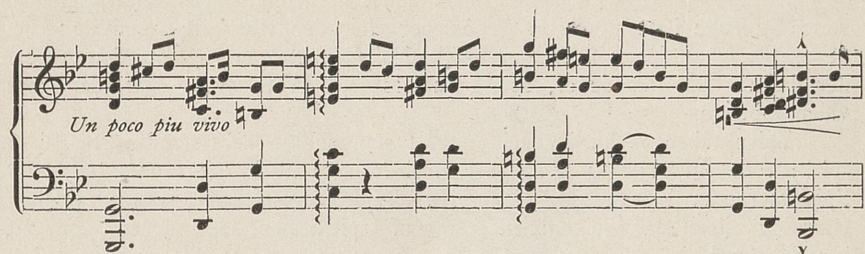
Andantino.
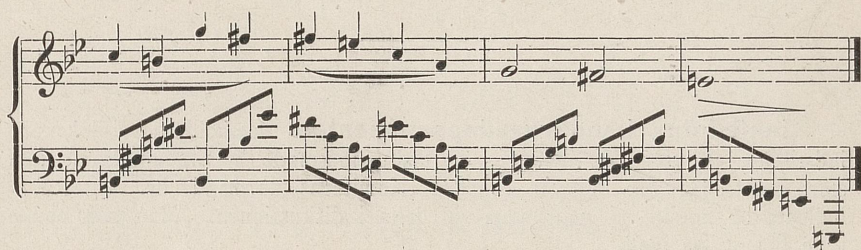
mf *espressivo e legato*
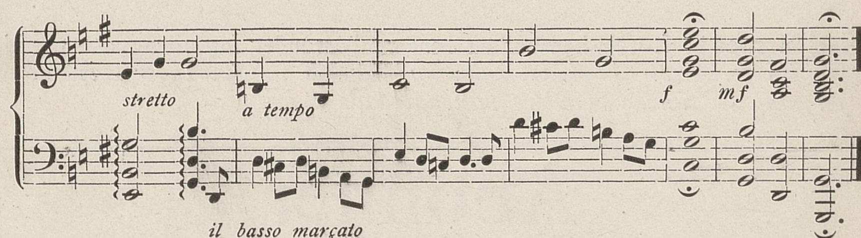
p

energico e con forza

p *rit.*

Gustav O. Eriksens nodetrykkeri.

Erfarne spiritister benægter ingenlunde, at mediets egen aand spiller en væsentlig rolle i de psychiske fænomener eller den saakaldte anunisme; men de erklærer, at denne ikke kan forklare alle fænomener, og at den theori, der dække alle tilfælde er, som naturforskeren Wallace har sagt, den mest videnskabelige.

Videnskaben er nu kommen til det standpunkt eller standkvarter, hvor spiritisterne *har været*; men har forladt som uholdbart *i alle tilfælde.* Spiritisterne er i denne sag pionererne. Videnskaben, som tyngre, kommer efter, og hilses saa »velkommen efter« af spiritismen, der er en god veilængde forud.

B. Torstenson.

Redaktør af »Morgendæmringen,«

Ianledning Landbrugsdepartementets husholdningsskolekomites indstilling, tillyser *N. K. F.* et diskussionsmøde i Studentersamfundets store sal fredag 7de februar kl. 8. Komiteens formand hr. Eftestøl vil indlede, og komiteens medlemmer vil delta i diskussionen. Man bør komme itide for at faa plads.

Vor titelvignet har nu faat den rette størrelse. Ogsaa vignetten over tillægsbladet er efter tegning af *Borghild Arnesen.*

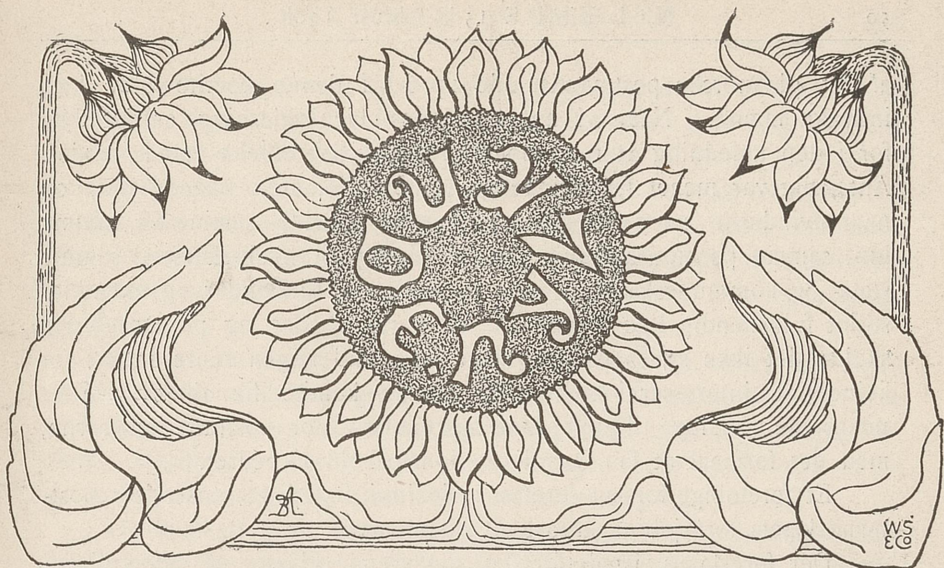
I næste hefte kommer en længere begrundet forestilling om arbeide for *En forbedret ægteskabslovgivning,* indsendt fra *Stavanger kvindesagsforening* til *Norske kvinders nationalraads styre.*

Indholdsfortegnelse.

1ste februar 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA, 15 februar 1908. | No. 4.

Forslag til eget lønningsregulativ for de kvindelige postfunktionærer.

I.

Vi ber vore læsere gi sin allerstørste opmerksomhed til den sag som vi her tar frem til behandling. Man maa ikke skyve den fra sig under indtrykket af at det bare angaar en enkelt stand, hvor kvinderne ikke er sterkt representeret.

Det gjælder et stort principspørsmaal; det angaar os alle i egentligste forstand.

Vi har nylig pegt paa at tendensen, man kunde fristes til at si programet, nu er: Kvinderne skal dukkes ned, de skal gjøres uskadelige i konkurrancen, bli en arbeidets underklasse over hele linien. Denne bevidste tendens kommer i dette tilfælde helt utilhyllet og brutalt frem. Det blir derved et anskuelsesbillede, som det er særlig lærerigt at betragte.

Vi gav nogle orienterende bemerkninger i forrige hefte i vor artikel *Under reaktionens tegn.* Vi skal her gaa nærmere ind paa sagen.

Der blev altsaa inden postmandslaget nedsat en lønningskomite

af det 4de norske postmandsmøde 1906. I denne komite blev kun indvalgt mænd. Naar vi anfører denne kjendsgjerning, er det ikke for i den anledning at rette nogensomhelst bebreidelse mod mødet. Antagelig var meget faa kvindelige postfunktionærer tilstede der, og naar kvinderne har samme ansvar, samme arbeide, samme tid, samme løn, samme pensionsindskud, samme bidrag til hjælpekassen, samme stats- og kommuneskatter — naar med andre ord kvinder og mænd er stillet fuldstændig lige baade m. h. t. rettigheder og pligter — saa skulde det ikke synes paakrævet at sætte ind nogen representant for kvindelige interesser i komiteen. Denne komite fik til opgave at udarbeide forslag til nyt lønningsregulativ for postfunktionærerne, med det formaal at faa samtliges lønsforhold forbedret.

Et foreløbigt forslag forelaa 17de juni 1907 og omsendtes postmandslagets forskjellige kredse til gjennemsyn.

Der foreslaaes, istedetfor det nuværende klasse- og alderstillægssystem, et ensartet lønstillægssystem, samt lønsforbedringer inden de forskjellige grupper.

I laveste klasse, *assistenternes*, som grundløn 900 kr. med 2 alderstillæg à 100 kr. efter 2 og 4 aar. For expeditørerne*) foreslaar komiteen en grundløn af 1500 kroner med 4 alderstillæg à 300 kr. hvert fjerde aar indtil maximum 2700 kr.

Vi stanser ved denne gruppe. Den udgjør postetatens hovedgruppe. »Paa dem hviler i første haand ansvaret for den daglige tjeneste,« sies der i motiveringen. Videre udtales:

«Deres nidkjærhed og dygtighed er en væsentlig betingelse for postvæsenets trivsel og udvikling, og de store og tildels ukontrollerbare værdier som betroes dem, kræver af dem en minutiøs samvittighedsfuldhed og ærlighed». — Paa denne basis kræver saa komiteen, med rette, at expeditørerne bør faa sin løn forhøiet.

Men — — — — —

»Efter det af komiteen foreslaaede system,« sies der i forslaget »vilde alle kvinder i expeditørgruppen efterhaanden naa op i høieste løn kr. 2700.00.«

Det ser ud til at være en altfor svimlende tanke for komiteen, og den »tillader sig at foreslaa *et særskilt regulativ for kvinder i denne gruppe.***)

---

*) De kaldes for tiden betjente ved de faste postkontorer og expeditører ved reisende. Der foreslaaes nu fælles betegnelse: expeditører.

**) Udhævet her.

At komiteens mænd, uden nogetslags mandat dertil, tillader sig at fremlægge et særregulativ for postetatens kvinder, maa i og for sig betegnes som en uforskammethed. Hvis komiteen vil bringe kjønsspørsmaalet ind paa dette felt, hvis dens samvittighed er saaledes beskaffen at den ikke kan sidestille kvinder med mænd m. h. t. løn, saa burde den ihvertfald stanset op efter forslaget om ordningen af mændenes lønninger, og overladt kvinderne selv at ta sig af sine egne anliggender.

Det ser imidlertid ikke ud som det med en tanke har faldt herrerne ind, at de har gjort sig skyldig i en fornærmelse mod sine kvindelige kolleger, ved upaakaldt at optræde som formyndere for dem. Derimod er der udtryk i motiveringen som tyder paa at de er forberedt paa kritik, hvad selve indholdet angaar.

Og kritiken kom ogsaa strax indstillingen var udsendt. I fagbladet »Posthornet« ser vi flere kvindelige postfunktionærer ta tilorde mod den.

Før vi ser nærmere paa forslaget, skal vi oplyse om at der for tiden er ansat 29 kvinder i expeditørgruppen, fordelt paa tre klasser. I I. klasse er maximal-lønnen kr. 2400, i III klasse er grundlønnen kr. 1200. I II klasse laveste løn 1700, høieste 2100.

Komiteen foreslaar som grundløn for kvindelige expeditører kr. 1200 med 3 alderstillæg à 300 kr. efter 4, 8 og 12 aars tjeneste. For de kvinder, ialt 5, hvis løn efter det nye regulativ vil bli mindre end efter det nuværende, foreslaaes personlige tillæg til udjevning af den opstaaede forskjel. For assistenternes vedkommende har komiteen ikke opstillet nogen lønsforskjel mellem de mandlige og de kvindelige funktionærer. — Komiteens mænd slutter med at gi udtryk for den faderlige omsorgsfuldhed ligeoverfor kvinderne, som vi er saa vel vant til, naar det gjælder at spare dem for at erholde for stor løn.

»Vi tror saaledes,« sies der »at en noget lavere løn for kvinder i postvæsenet er paa sin plads. Den vil aabne dem en lettere adgang til at komme ind, og vil altsaa komme kjønnet som helhed tilgode. Og et begrænset antal kvinder vil altid med fordel kunne anvendes i postvæsenet, Ved det af os opstillede regulativ vil i ethvertfald damerne bli bedre stillet end nu, idet *alle* i expeditørgruppen vil komme op i samme løn som nuværende maximalsats for betjente af anden klasse kr. 2.100 00.

Se det — lutter velvilje og ridderlighed!

Vi skal lidt nærmere undersøge de store fordele som bydes damerne.

Differensen paa de mandlige og de kvindelige funktionærers lønninger falder let i øinene, vore læsere kan selv hurtig gjøre sammenligningen, saa det skal vi ikke opholde os ved. Derimod skal vi se lidt nærmere paa de kvindelige assistenters gruppe, som ifølge komiteen stilles lige med de mandlige m. h. t. løn, og vi skal se paa hvorledes »kjønnet som helhed« vilde stilles inden postetaten, hvis komiteens forslag fulgtes.

For tiden kan de kvindelige assistenter, ligesaavel som de mandlige, konkurrere om enhver ledig expeditørstilling. Men efter det foreslaaede særregulativ for damer i expeditørgruppen, maa de vente paa oprykning i denne gruppe, til efterhvert som de nuværende dameexpeditører gaar af, idet det selvfølgelig ikke vil tillades dem at gaa ind med en dameexpeditørgage, i en stilling hvortil der er bevilget herreløn. »Komiteen« skriver postbetjent *Aagot Øyen* i »Posthornet« for 7de januar »taler saa indtrængende om de synkende avancementsudsigter for posttjenestemænd og ser sig ivrig og flinkt om efter botemidler herfor, men for damerne gaar det den omvendte vei, idet den istedetfor en avancementsgruppe paa 327 personer gir dem en paa 29«.

Vor indsender *Edel Falch* (se forrige hefte) fremhæver ogsaa dette forhold som det værste, at de kvindelige postfunktionærer, ifølge forslaget, vilde udestænges fra at avancere, efter hidtil at ha havt adgang til at arbeide sig opover til de høieste stillinger. Hvad indflydelse en saadan forandring vilde ha paa de individer den rammed, hvad nedbrydende indvirkning paa standen, kan bedre tænkes end beskrives.

To af postmandslagets 4 kredse, den vestenfjeldske og den søndenfjeldske, har udtalt sig mod særregulativ d. v. s. for ligestillethed.

Men komiteen udtaler i sin indstilling af 17de november 1907*) at forslaget er godkjendt med overvældende majoritet af postmandslagets medlemmer.**)

Hvad kan nu være aarsagen til at komiteens medlemmer i særdeleshed, og alle de postmænd som har sluttet sig til, i almindelighed, vil behandle sine kvindelige kolleger saa slet og uretfærdig som

*) Vi har her benyttet os af lønningskomiteens endelige indstilling; der er foretat et par mindre ændringer i særregulativet fra den oprindelige.

**) Det var af stor interesse, skriver en kvindelig postmester i N. Intelligenss, at følge drøftelsen rundt i de enkelte lag. Mange udtalte sin glæde over at faa kvinderne ud af konkurrancen, men der var ogsaa ivrige udtalelser mod lavere løn for kvinder, mest paa basis af at det tilslut kunde gaa udover mændene, som derved kunde bli udestængte.

her er sket. Vi tænker ikke her paa den slags grunde som anføres, men paa den egentlige drivfjær, paa de motiver som har ledet dem til denne ufornuftige handling. Er det gammel fordom, gammelt vrangsyn og falske æresbegreber, er det det, at de ikke i længden med ro kan se paa at kvinderne er dem jevnbyrdige i arbeide — er det dette, eller er det simpelthen et rent praktisk nødmiddel. Er det fordi de mistviler om at faa noget igjennem uden at noget ofres, og at de saa vælger at sætte en reduktion af kvindernes løn som agn paa kroken til regjeringen?

Kanske er det begge dele. Rimeligvis er der en blanding af alt dette, og mere til, som har drevet frem særregulativet.

Og hvad ser vi? Mens arbeidsdepartementet er meget forsigtig med at bide paa i det heletaget, saa sluger det særregulativet.

Da det gir det fra sig igjen, ser vi det ganske vist yderligere reduceret m. h. t. lønninger, men med alle komiteens grunde og betragtninger fuldstændig uskadt.

Vi faar derved anledning til — i et senere hefte — at se disse grunde nærmere efter i sømmene.

For at opnaa en bedre kontrol mod anskaffelsen og formidling af pladse og tjeneste til udlandet og den dermed forbundne anoncering og reklame, har *Veiledningsforbundet for tjenestesøgende ungdom* oversendt stortinget en forestilling, hvori andrages om, »at der til gjældende love om fæstevirksomhed snarest mulig maa bli føiet bestemmelser, der forbyder at indtage i aviser, blade og skrifter bekjendtgjørelser af pladse og beskjæftigelser til udlandet, heri indbefattet ægteskabs- og bekjendtskabsannoncer og lign. eller overhodet annoncere og reklamere for tjeneste og erhvervsforhold i udlandet, eller paa anden maade arbeide for at skaffe ansættelser i udlandet, uden gjennem af myndighederne kontrolleret virksomhed, der i hvert enkelt tilfælde skal være forpligtet til at indhente oplysninger om pladsen og forholdene paa angjældande sted og meddele ansøgerne.«

Augusta og Adelaide Stang. Norsk læsebok for barneskolen. Udgit under medvirkning av cand. theol. Yngvar Brun. Tredie del. Logisk tegnsætning Kristiania I. W, Cappelens forlag.

J. Nicolaisen. Bruken av skilletegnene. For barneundervisning og voksnes selvundervisning. Kristiania I. W. Cappelens forlag.

De høiere skolers landslærerindeforening (H. S.K. L.)

De høiere skolers landslærerindeforening afholdt, som tidligere omtalt, sit 2det landsmøde i Kristiania 15 og 16 august 1907.

Man vil vist erindre vor beretning, idetmindste om festen, takket være frk. Scharffenbergs berømte vercificerede kritik over nutidens opdragelsesmetode. (No. 17, 1907.)

En omfattende beretning om dette møde foreligger nu trykt, og her er det selvfølgelig mødets alvorlige del som har faat løvens part. Og naar man ser samlet emnerne og deres behandling, faar man det bestemte indtryk at det var alvorligt i bedste forstand, idet der blev gjort skridt af stor betydning til fremme for den stand der var representeret.

Det er ogsaa af interesse at se hvor praktisk man gik frem gjennem sine resolutioner, og hvor aktuelle de viser sig at være. Der er f. ex. kravet om skriftlige kontrakter; vi ved at dette nu har fundet støtte paa mer end en kant, flere skolebestyrere har saaledes med største forekommenhed tilbudt sin hjælp til udarbeidelsen af kontrakt og schema. Saa er der en resolution om fastsat minimumsbetaling for privat undervisning, som maa være god til styrkelse for svage sjæle i disse vanskelige tider. Endelig har man beslutningen om oprettelse af en hjælpekasse. Dette var dog mer end beslutning. Planen blev til virkelighed under mødet, de første bidrag til grundlæggelse af et fond blev ydet paa stedet.

Til vor glæde saa vi nylig meldt at en dame havde skjænket 100 kr. til hjælpekassen. Gid mer end en vilde følge exemplet, saa den hurtig kunde voxe sig stor. Faar man summer paa 100 kroner af dem som har raad til det, og faar man større summer — f. ex. gjenem testamentariske bestemmelser — saa kunde det monne. Forresten ved vi at ogsaa de manges skjærv monner storartet. Og dette formaal maa man tro vil vække interesse viden om, saa mange blir med om at spare sammen til hjælpekassen.

Vi har i et tidligere hefte iaar optat H. S.K. L.s andragende til regjeringen om lønsforhøielse. Dette er lagt til grund for regjeringens forslag og vil uden tvil — naar den tid engang kommer — bidrage ikke saa lidet til at lærerindernes kaar blir forbedret.

De høiere skolers lærerinder har saaledes den bedste støtte i sin forening, dens ledere ofrer megen tid og ivrigt arbeide paa at fremme den fælles sag.

Saa er vel ogsaa hver og en af dem medlemmer af sin forening?

Paa ingen maade — blev der svaret paa dette spørsmaal. Mange altfor mange betragter den som sig aldeles uvedkommende.

Sligt høres utroligt, men det er det samme de lider under paa alle omraader — alle de som arbeider for kvinderne. Den almindelige vernepligt gjælder ikke for dem. Den pligt at stille sig til raadighed, med en smule offer af det som hører en selv tll. Og saa er det bare dette lille offer fra hver, som mangler, for at vi skal voxe til en hær, en mægtig og uovervindelig hær i retfærdighedens og fremskridtets tjeneste.

For at komme tilbage til dette tilfælde. Her synes vi det maa være saa let overskuelig, saa indlysende, at man tjener baade sig selv og det fælles ved at slutte sig sammen, og her skulde det publikum det gjælder staa saa høit i forstaaelse og dannelse, at det er vanskeligt at begribe at ikke rækkerne strax fyldes.

De vil vel komme, om ikke saa braat.

Men man skulde ikke ta for lang betænkningstid. Sæt at lederne og de faa tabte taalmodigheden, da vilde de mange for sent erkjende at de havde sveget en pligt ved ikke at støtte arbeidet.

Nu — vi tror ikke der foreløbig er nogen fare for at taalmodigheden skal briste. Alligevel — —vi stiller her en indtrængende opfordring til alle lærerinder ved de høiere skoler, til hver og en af dem, om uopholdelig at gaa ind som medlem af sin egen udmærkede forening H. S.K. L.

Selskabet for psychisk forskning.

Som svar til hr. Torstenson skal jeg oplyse om at for nogle maaneder siden, stilled Londons spiritistorgan »*Light*« et direkte spørsmaal til *Lombroso* om han var spiritist, hvortil han svared nei. Jeg synes heller ikke at den citerede sætning fra *La Lettura* er tilstrækkelig bevis for at han nu har skiftet mening. Han kan mene at de »intelligenser« han skriver om bare har en temporær tilværelse. Det er en tro som deles af flere forskere paa dette felt, især i Frankrige og Italien, og i mange tilfælde kan det være en rigtig antagelse, men jeg indrømmer at det »ikke dækker alle tilfælde.«

Men dette altfor utaalmodige ønske, om at finde en teori som dækker alle tilfælde, leder mange af os vild, saavel spiritister som psychiske forskere; og resultatet blir at vi, som alle specialister, er altfor snare til at overse de kjendsgjerninger som ikke passer ind under vor specielle teori. Vi i S. P. R. har været altfor ivrige til at bringe alle fænomener ind under det »*subliminale*« jeg og telepati teorierne, mens spiritisterne har været for raske til at tilskrive fænomenerne aanders indflydelse. Hvis redaktøren vil gi mig plads til det, skal jeg beskrive nogle af mine egne undersøgelser ligeoverfor medier, som vil vise hvor store vanskeligheder, og hvor mangfoldige indviklede tilfælde, vi under saadanne forhold støder paa.

Hermione Ramsden.

Kvinders sag.

Kvinders sag, livets sag!
Ingen vove den at kue,
den er fremtidsarnens lue,
den er slægtens nye dag.
Snart vi løn for kampen henter,
selv om kampen ej var let.
Seiren venter
den, der tror paa seirens ret.

Kvinders sag, moders navn!
Det, hvorved vort hjerte banker,
det, som blev for vore tanker
største lykke, største savn.
Nu skal modernavnet æres,
det skal adle stridens gang,
det skal bæres
fremmest som vor fanestang.

Kvinders sag! Frie hjem!
Hjem, hvor fælles kræfter brydes,
hjem, hvor fælles retfærd nydes,
hjem, hvor slægten stræber frem,
Der, hvor frie viljer gælde,
skabes vil engang den magt,
som skal fælde
fordoms gamle borgervagt.

Kvindens sag! Mandens sag!
Fælles ret og fælles ære!
Fælles stolthed naar vi bære
seiren hjem en foraarsdag.
Foraarsvarsler, foraarsgrøde
i hvert ungt og gammelt sind!
Lad vort møde
varsle vaarens lykke ind!

Poul Levin.

Ovenstaaende sang har vi hentet fra bladet *Kvindevalgret*. Den blev afsunget under kvindevalgretsforeningens landsmøde i Kjøbenhavn, 24de november 1907.

En forbedret ægteskabslovgivning.

Fra Stavanger kvindesagsforening

til Norske kvinders nationalraad.

Vi tillader os herved at andrage om, at N. K. N. vil optage arbeidet for en forbedret ægteskabslovgivning i vort land.

Ægteskabet er det vigtigste af alle menneskelige forhold og det der griber dybest ind, særlig i kvindernes liv. Vistnok fører det ofte til en, relativt talt, fuldkommen lykke, men der gives heller ikke noget forhold, hvor man mere uforskyldt kan komme op i den dybeste elendighed. Derfor trænger vi, især for kvindernes skyld, ægteskabslove, der paa forhaand bør kræve saadanne garantier, at de mere paatagelige feilgreb ikke kan finde sted. Lovgivningen kan ikke opnaa at hindre de mislykkede ægteskaber, men den kan gjøre adskilligt for at forebygge dem.

Det væsentligste vi nu har af ægteskabslove, indeholdes i Christian V's lov, der daterer sig fra 1687. Denne lov var vistnok et for sin tid udmærket arbeide, men naturligvis indeholdt den meget, der ikke stemte med senere tiders forhold, og saa er den blit ophævet stykke for stykke uden at noget nyt er sat istedet. Det vi nu har af lovregler paa ægteskabets omraade, er derfor kun nogle faa endnu gjeldende paragrafer af denne lov og enkelte bestemmelser af nyere datum, puttet ind i senere love. Vi er kommet til det, at der er faa andre lande, der har en saa fattig og ufuldstændig ægteskabslov som vort. Og dette gaar i særlig grad ud over kvinderne, der som den svagere part mere end manden trænger lovens beskyttelse.

Naar vi endnu ikke har faaet nogen ny samlet lovgivning paa dette felt, saa skyldes det vel nærmest, at flere vanskelige spørsmaal, hvorom der ikke er enighed, da maa finde sin løsning. En medvirkende aarsag er kanske den tendens, som i de senere aar har gjort sig noksaa stærkt gjældende, at ville gjøre ægteskabet saa tvangfrit, saa løsrevet fra lovens formynderskab som muligt — en tendens, der endog har givet sig udslag i krav om, at konkubinat skulde godkjendes som lovligt, naar kun forholdet er meldt til øvrigheden. Merkelig nok er der fra et enkelt hold paastaaet, at dette skulde være en indrømmelse til kvindesagen.

Imidlertid har der i de sidste aar reist sig stærke røster for en revision af vor ægteskabslovgivning. Kravet er fremkommet fra dem, der i stillings medfør har med institutionen at gjøre, fra præster, jurister og læger — særlig for at beskytte mod de misbrug, som en altfor stor frihed paa dette omraade fører med sig. Det er hovedsagelig i kvindernes interesse at dette

forlangende er reist, og det er derfor en nærliggende opgave for vore kvindelige organisationer at være med og yde det sin støtte.

Som reformer, der særlig bør kræves af en ny egteskabslov skal vi paapege:

1. En lovbestemt, ikke for lav aldersgrænse.

Efter vor nu gjældende ægteskabslov er der forbudt mennesker, der ikke har evnen til at raade over sine handlinger, saaledes sindssyge, at indgaa egteskab. Men i overensstemmelse hermed burde det være saa, at vielse blev nægtet overfor alle personer, der ikke kan antages at have den fornødne fysiske og psykiske modenhed. Vor lovgivning har før opstillet en saadan aldersgrænse. Efter Christian V's lov maatte trolovelse altid gaa forud for ægteskab, og trolovelse kunde ikke indgaaes af mand under 20 og kvinde under 16 aar. Men trolovelsen er som institution ophævet, og dermed ansees ogsaa aldersgrænsen at være bortfaldt. Herom er der forøvrig uenighed, men efterat kirkedepartementet har afgivet den udtalelse, at *der efter loven intet er til hinder for en konfirmeret, endnu ikke 15-aarig guts giftermaal*, saa har praxis hos os udviklet sig i den retning, at vi ikke kjender anden grænse end konfirmationsalderen. Der existerer rigtignok en gammel bestemmelse om at personer under 18 aar skal have forældres (værges) samtykke. Bestemmelsen, der er noksaa uklar, er dog ikke forstaaet som noget forbud, og den har ikke synderlig praktisk betydning, medmindre vedkommende har formue, der i tilfælde kan tilbageholdes af værgen.

De meget tidlige ægteskaber er heldigvis ikke almindelige hos os, men de forekommer dog saa ofte, at loven bør sætte en stopper for dem. Blandt arbeidere er det slet ikke sjelden, at mænd gifter sig inden 20-aars alderen, ofte med ældre kvinder, og adskillige skilemisseansøgninger bærer vidnesbyrd om, hvor uheldig disse ægteskaber oftest falder ud.

Vi behøver ikke nærmere at paapege, hvilken resiko det medfører ogsaa for kvinder at blive hustruer og mødre i en alder, da de endnu er halvt børn og derfor lidet skikkede til at bære etgeskabets byrder. Fra lægestandpunkt er det gjentagende og stærkt fremholdt, at kvinder ikke opnaar den fulde modenhed før i 18—20-aars alderen, og der paastaaes, at kvinder over 20 aar føder større og mere levedygtige børn.

De fleste andre lande har en lovbestemt aldersgrænse, der rigtignok for det meste er altfor lavt ansat. Danmark har 16 aar for kvinde, 20 aar for mand. Sverige har 15—21 aar; Frankrig har 15—18 aar, men forældres samtykke udkræves indtil 21—25 aars alderen. Tyskland har 16—20 aar, men forældres samtykke maa foreligge indtil 24—25 aar.

I enkelte stater i Amerika er aldersgrænsen for kvinder sat op til 18 aar.

I de fleste lande kan der dog i særlige tilfælde gives dispensation fra aldersgrænsen.

2. At der kræves en bekjendtgjørelse af ægteskabet paa forhaand, saa vielse ikke kan finde sted før en vis tid efter denne.

Ægteskabet er efter hele sin natur et livsvarigt forhold, det vigtigste og sterkest forpligtende af alle. I ældre tider gav man et korrekt udtryk herfor ved at omgive ægteskabsstiftelsen med mange og vidtløftige ceremonier. Først trolovelsen, der maatte indgaaes for prest og 5 vidner, dernæst vielse i kirken med forudgaaende 3 ganges lysning. Men vor realistiske tid ynder ikke ceremonier, og tendensen har nu længe gaaet i retning af kun at gjøre ægteskabsstiftelsen saa letvint som muligt. De gamle dages formaliteter er lidt efter lidt ophævede, men man har ikke været opmerksom paa, at den sikkerhed mod misbrug, der indeholdtes i dem, derved ogsaa er faldt bort.

Den vigtigste af de garantier, der var forlangt i Christian V's lov, var de 3 ganges lysning. Da der blev givet adgang til borgerlig vielse hertillands, blev det forsømt at forlange en bekjendtgjørelse i lighed med lysningen, og herved kom de 2 former for ægteskabsstiftelse, den kirkelige og den borgerlige, til at staa i et vist misforhold til hinanden. I en lov af 1893 blev saa lysningen indskrænket til en gang, og herved er den omdannet til kun at være en kirkens forbøn for dem der indtræder i ægteskab. Det tillades nemlig, at vielsen foregaar samme dag som lysningen, saa dennes betydning som varsel maa siges at være fuldstændig bortfaldt.

Naar man nu vil indgaa ægteskab kræves der i almindelige tilfælde kun konfirmationsattest og forlovere; og disse skal ikke indestaa for andet, end at vedkommende ægteskabskandidat er, den han giver sig ud for, at han ikke er bundet i tidligere ægteskab, og at der ikke foreligger forbudent slægtskab. Vor nugjældende ægteskabslov kræver saaledes kun garanti for at dens udøveres myndighed ikke direkte misbruges. De gamle love gik langt videre, idet de forlangte, at egteskabs indgaaelse skulde være en offentlig handling, kundgjort for alle en vis tid, før den fandt sted, hvorved man opnaaede, baade at mulige hindringer kunde komme frem, og at det blev et fra parternes side nogenlunde vel overveiet skridt.

Denne lovgivningens slaphed er ikke skikket til at styrke opfatningen af ægteskabet som et livsvarigt forhold, og følgerne er ikke udeblevet. Den lette adgang til vielse har i de senere aar, især i byerne, givet aarsag til en stor del hastværksgiftermaal, der ofte fører til ulykke, særlig for hustruen, idet manden gjerne tager ægteskabets byrder ulige lettere. Og det er værdt

at mærke, at antallet af familiefædre, der drager sin vei og overlader hustru og børn tii sig selv, i de senere aar er blit uhyggelig stort, samtidig med at skilsmissernes tal er stærkt stigende.

I de fleste andre lande forlanges en bekjendtgjørelse af ægteskabet paa forhaand. I Sverige er de 3 ganges lysning bibeholdt for begge slags vielse. I Danmark lyses der ved kirkelig vielse, medens borgerlig ægteskabsstiftelse skal »kundgjøres til thinge.« I Tyskland, der har en forholdsvis ny ægteskabslov, er indført mere moderne former. Der skal ethvert ægteskab paa forhaand averteres i aviserne, og vielse kan ikke finde sted før en vis tid efter bekjendtgjørelsen.

3. At der før vielse af begge parter forlanges fremlagt lægeattest for saavidt muligt at søge konstateret, at der ikke er visse mangler tilstede, der medfører fare for den anden ægtefælles og børnenes helbred.

Overlæge Dedichen har i en afhandling om ægteskabsstiftelsen (indtaget i tidsskrift for retsmedicin og psykiatri for 1901) fremsat de krav, der gjentagende er stillet af fremragende læger om beskyttelse mod det frygteligste af alle ægteskabets misbrug — at unge, uberørte mennesker ofte blir ødelagte for hele livet ved smitte, paaført i ægteskabeligt samliv.

Det almindelige krav, som bør stilles af lægestanden, formulerer dr. Dedichen saaledes: »Af hensyn til ægtefælle og afkom bør ægteskab forbydes alle, der lider af saadanne sygdomme, at de kan overføres til nogen af dem.« Som et mildere alternativ har doktoren antydet et paabud om, at der før ægteskabsstiftelse for begge parter skulde foreligge en fuldstændig lægeattest for at ialfald de mangler, som kan findes, ikke skal være skjult. Saa faar vedkommende derefter selv vælge.

Det er værdt at mærke, at kravet om lovens støtte paa dette punkt er kommet fra lægehold. Hvor udbredt ondet er, hvor sterkt det har grebet om sig, ved vi lægfolk ikke, da det ligger i sagens natur, at hvert enkelt tilfælde hemmeligholdes. Men lægerne fortæller os, at udbredelsen er større end vi aner, at smitte, paaført i ægteskab, tilføier mangfoldige kvinder langvarige lidelser og ofte en for hele livet ødelagt helbred, og at den i mange tilfælde forhindrer dem fra at blive mødre.

Det er noget der gjør disse forhold dobbelt frygtelige — at det er meget vanskeligt, ja næsten umuligt paa forhaand at beskytte mod dem. Om forældre her i Norge forlangte lægeattest af den mand, der begjærer deres unge datter tilægte, vilde dette være stridende mod skik og brug og i mange tilfælde opfattes som en fornærmelse At henvende sig til vedkom-

mende mands læge nyttet ikke. Selv om lægen ved, at manden lider af venerisk sygdom, og at indgaaelse af ægteskab saaledes fra hans side maa betragtes som en forbrydelse, saa har lægen dog ikke lov til at tale. Denne taushedspligt, der strengt overholdes, er nødvendig for at de flest mulige af den slags sygdomstilfælde kan komme under behandling og smittefaren derved formindskes.

Men denne lægeattest, som vedkommende kvinde neppe nogensinde vil komme til at kræve, som hendes forældre har vanskelig for at forlange, den burde ved lovbud fordres fremlagt af begge parter, før ægteskab kunde stiftes.

I adskillige hundreder af aar har de veneriske sygdommes smitsomhed været kjendt, og dog har man endnu ikke naaet til ad almindelige veie at forhindre, at ganske uskyldige mennesker falder som ofre for dem — gjennem det af staten stiftede og beskyttede ægteskab. Derfor maa lovgivningens hjælp forlanges. Dette er ikke nogen helt ny tanke: allerede i Christian V's lov finder vi, at der er søgt midler til at afhjælpe ondet. Der findes den bestemmelse, at »fortiet vederstyggelig syge« er tilstrækkelig grund til at gjøre et indgaaet ægteskab ugyldigt — en lovparagraf, der fremdeles er gjældende hos os. Paa Christian den V's tid var det af nærliggende grunde umuligt at forlange lægeattest. Nu synes tiden dertil at kunne være kommet. Der er læger nok, og — hvis man kan stole paa de autoriteter, som i de forskjellige lande har reist spørgsmaalet — er videnskaben nu naaet saa langt, at der ialfald i de fleste tilfælde kan konstateres, om saadan sygdom er tilstede. Theoretisk seet er der ikke noget langt skridt fra bestemmelsen i Christian V's lov, at et indgaaet ægteskab hvor »vederstyggelig syge» foreligger, kan erklæres ugyldigt, og til et paabud om at de, der vil gifte sig, maa saavidt muligt godtgjøre, at de ikke er beheftet med saadanne for ægteskabet ødelæggende mangler. I praxis har den gamle lovbestemmelse ikke vist sig effektiv; lange tiders erfaring har godtgjort at det er *forebyggende* midler, som trænges.

*

De to første krav, som her er fremsat, vil det neppe falde vanskelig at føre igjennem, naar der skal udarbeides en ny ægteskabslov. Har de end sin store værdi, saa er de dog ikke noget nyt; de betyder kun gjenoptagelse af ældre garantier, dog kanske i nye former. Men det tredje krav er nyt og har ikke forbilleder i andre landes lovgivning, saa det vil vistnok møde megen modstand.

Vil kvindernes landsorganisation tage denne sag op, saa maa det første skridt være at faa den drøftet og kjendt udover landet og derved søge

efterhaanden at oparbeide en nogenlunde stærk opinion for den. Og dernæst at rette en henvendelse til statsmyndighederne om at optage ægteskabslovgivningen til omarbeidelse med væsentlig hensyn til lægernes krav.

Overlæge Dediehen siger: »Vi læger maa kræve dette«. Skulde vi ikke med ligesaa megen ret kunne sige: »Vi *kvinder* maa kræve det.» Lægerne er de, som ser skaden. Men vi er repræsentanter for de fleste af dem, der lider under den.

Kunde vi her lægge endog et lidet lod i vægtskaalen, saa har vi bidraget til at fremme en samfundsreform af uberegnelig værdi, ikke alene for de nulevende, men ikke mindst for de generationer, der følger efter os.

For Stavanger kvindesagsforening

Wilhelmine Oppen,

formand.

Achtar.

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde«)

Har I ikke fordret nok af mig o guder? Og nu da min hevn er fuldbragt og mit løfte holdt, kan jeg da ikke faa tilbage brugen af denne min stakkars venstre arm? Egenkjærlige guddom! Længe nok har min arm været opløftet mod dig. — Saa var min skjæbne.»

Saaledes talte *Rukhi* og vendte sig saa for at skjænde paa sin klodsede lille tjenestepige, fordi hun havde ladt risen koge over og brændt det grove rugbrød, fordi hun ikke havde tjoret æslet, og fordi hun havde slaat istykker en ny vandkrukke.

Hun var en sørgelig skikkelse at se Rukhi, styg og vissen, skjønt endnu ikke sytti aar, saa saft og kraftløs som det døde gamle banantræ paa den anden side af veien. Hvis du vil høre om hendes liv og skjæbne, saa er det bare at gaa lidt længer ned til landsbyen, den, som du ser fra hendes usle daarlig tækkede hytte. Landsbyens folk holder netop paa at samles omkring hyldetræet, for at røge og passiare sammen i aftenstunden.

»Hvad, er der en fremmed som vil ha ild?« Ja *Mahadeo* vil slaa dig ild med sine skarpe flintestener. Og en hel krukke med

jagri og tobaksblade! De fleste reisende bringer ikke saa meget. Da maa du sidde ned hos os, og du skal faa høre om det du spør om.«

Og *Mahadeo* var i det gode hjørne og gav til bedste den mangegang gjentagne fortælling; hvad vilde han ikke gjøre for den som bragte ham ingredienserne til hans yndlingsdekokt, som nu beredtes.

»Du maa da vide«, sa han »at min fortælling er fra den tid, da jeg for omkring paa gader og veier og ingenting eied — absolut ingenting i hele verden, undtagen den hellige snor omkring livet og en liden talisman, som en eller anden havde bundet rundt halsen ved min fødsel. Deraf kan du forstaa hvor længe det er siden — men hvis du paa anden vis vil vide paa hvad tid det var, saa var det da der var kamp mod »folket med hatten« fra den lille ø i det fjerne land, og da fyrsterne af *Satara* dræbte hinanden for tronfølgens skyld. Ogsaa i vort fyrstendømme hersked forvirring og frygt.

Du har vel hørt om *Rajah Futeesingh*, Sadhuen? Han var skjøn som en lotus, elsket af *Krishna*, med en guds egenskaber (undtagen hevnen, for den naadde han aldrig stakkars mand). Nu havde han regjeret i flere aar, men skjønt ikke mindre end fire hustruer efter hinanden var ført til baalet dernede ved floden, saa var der ingen arving født ham, og hans listige onde bror *Hari* vilde komme paa tronen, naar veden var bundet til hans eget stakkars legeme. Hans mor grubled meget over dette. Det gjorde hende saa ondt, for hun elsked sin førstefødte saa høit, desuden frygted hun ogsaa — hun *frygted* sin døde mands vrede. Hari vilde ikke holde bønner for hans sjæl, Hari vilde ikke betale hans gjæld. Hvorledes vilde det gaa hende i det næste liv, hvis alt dette var ugjort? Nei! Guderne maatte hjælpe hende ud af vanskeligheden. Derfor, saasnart hendes stjernetydere og forskjellige smaa uheldige omener vilde tillade det — gik hun ind til sin ædle søn, kongen; hun bøied sig dybt for ham og velsigned ham indtil sjette led af efterkommere; hun bandt en paafuglfær rundt hans venstre vrist, hun salved hans øine med en fed sort blanding, som i de dage da hun bar ham slængt over ryggen, hun forbanded hans bror, sin søn, (han var et æsels afkom, en æder af svinekjød, han var i gjenfærdenes lag, ... og andre interessante og træffende betegnelser); hun strøg kongens hode og ansigt, og banked med alle sine ti fingre mod sine egne tindinger. Derefter tog hun op sit lille oljekrus, og efter at ha set efter om hun havde alle sine tunge guldkjæder om hals og armer, gav hun sig paa en lang selvpaalagt pilgrimsreise til *Mathura*.

(Forts.)

Til styret for L. K. S. F.

Paa de iaar omsendte stemmesedler er der desværre kommet en slem trykfeil. Der staar nemlig: »*Stemmeseddelen maa være undertegnet med fuldt navn og bosted.*«

Det er klart at styret i en stemmeretsforening vil være den sidste til at komme med et saa urimeligt paabud. Thi selv et medlem i L. K. S. F. maa jo have krav paa, at ens stemmegivnfng foregaar hemmelig.

Ærbødigst

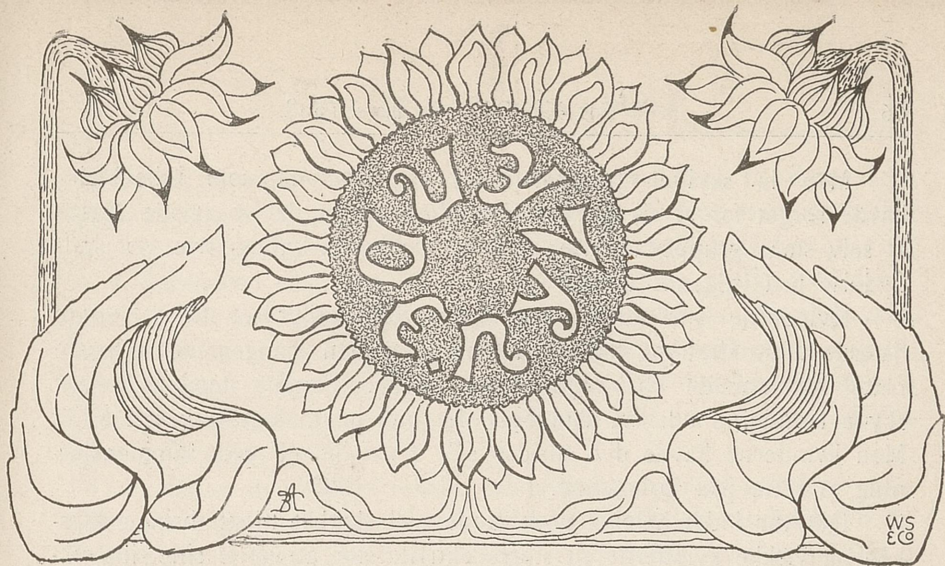
Marie Høgh.

Indholdsfortegnelse.

15de februar 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. No. 5.
KRISTIANIA 1. mars 1908.

Kvinderne og de officielle valg.

Hvorledes kommunevalgene i sin helhed er faldt ud for kvindernes vedkommende, ved vi endnu ikke, det vil dog antagelig nu ikke vare saa længe før den offentlige statistik er færdig og kan gi os besked om det. Men saa meget ved vi, at i flere mindre byer har man faat ligesaa mange og flere kvinder ind i bystyrene end i Kristiania. Udfaldet af valgene her er saaledes, ogsaa relativt set, meget slet.

Det var nærmest dette daarlige resultat m. h. t. indvalg af kvinder i hovedstadens kommunestyre, som bragte *kvindestemmeretsforeningen* til at sammenkalde et møde $^{21}/_{2}$, hvor kvinder af alle partier talte om »kvinderne og de officielle valg.«

Frk. *Anne Holsen*, K. S. F.s formand, indleded. Derefter talte fru doktor Dagny Bang, fru Mariane Nærup, frk. Thea Holst, fru Marie Aslaksrud og frk. Anna Rogstad. Samtlige damer har staat opført paa partiernes lister. Et par af dem er, som man vil se af tidligere oplysninger, indvalgt, men de fleste er ikke naad længer end til at bli suppleanter.

Der var stor samstemmighed i udtalelserne. Der var indignation over at kvinderne var brugt som »valgagn« af partierne, og derpaa strøget ved valgene.

Man la skylden paa partiernes organisationer som ikke bedre havde sørget for at sikre kvinderne pladse, men der paavistes ogsaa at selv smaa gruppedannelser blandt vælgerne kunde øve stor indflydelse paa valgenes udfald.

Kvinderne var forud for valgene blit opfordret til at bruge listerne uforandret, og havde fulgt parolen, men mange vælgere havde rottet sig sammen og strøget deres navne. Samme tendens til at skyve kvinderne ud, saa man over det hele land, dog sterkest i Kr.a. Men kvinderne havde det tilsidst selv i sin haand ved sammenslutning at rette paa forholdene.

Det var i det hele et godt møde, vel skikket til at bringe klarhed og vække kvinderne til større aktivitet for at verne sine interesser. K. S. F.s formand bebuded at der senere skulde sammenkaldes et medlemsmøde, for nærmere at diskutere hvad der kunde gjøres for at forberede bedre valg næste gang.

Flere af de paa mødet tilsedeværende meldte sig strax ind i K. S. F., for at faa være med naar dette spørsmaal skal drøftes der.

K. S. F. har her sat et udmerket exempel, som bør følges i mange foreninger og kredse. For selv om man er enig om at der bør staa organisationer af kvinder bag, ved valgene — saa er det ikke let at bli enig om paa hvad basis det hele bør hvile, og hvilke fremgangsmaader der bør anvendes.

I doktor Dagny Bangs udtalelser fandt vi de bedste tilknytningspunkter til hvad vi har fremholdt i Nylænde: Lad os staa paa vagt mod den nedbrydende reaktion, lad os slutte os sterkt og enig om et klart, bestemt, omfattende kvindesagsprogram, lad os støtte bestræbelserne for fremskridt i vor egen leir. Lad os være enig i dette, saa kan vi hver gaa til vore partier og øve den største indflydelse.

Til dette vil vi føie: lad os støtte det arbeide som er i gang, af al vor evne, lad os ikke danne nogen slags ny fællesorganisation, men støtte og udvide de organisationer som vi har. De er gode nok. De er udmerkede redskaber til det formaal det her gjælder, men de maa bli større og sterkere, faa mere økonomisk evne, mere magt og indflydelse. Vi nævner her pioneren blandt dem: *Norsk kvindesagsforening* N. K. F., stor skam er det at ikke flere hjælper med i dens arbeide. Saa er det L. K. S. F. og K. S. F., og hvis man vil ha forbund af foreninger, saa minder vi om at *Norske kvinders nationalraad* har sat paa sit program at oplyse kvinderne

om deres nyvundne rettigheder og dygtiggjøre dem til deres nye borgerpligter, og at det er forbundets led, og af disse især de lokale kvinderaad, som nu vil udføre dette arbeide. Og siden vi har gaat ud fra hovedstadens valg, nævner vi i den forbindelse særlig Kr.a kvinderaad. Det kan være til den bedste støtte under de offentlige valg. Men for at saa kan ske, maa mange flere foreninger slutte sig til, *alle* foreninger i Kr.a, som ledes af kvinder eller har kvinder med i ledelsen, skulde være med, og interesserede enkeltmedlemmer skulde støtte og hjælpe.

At danne nye fælles lokale sammenslutninger af kvinder i udelukkende valgøiemed, som skulde udpege kvindelige kandidater o. l., er efter vor mening ikke tilraadelig. Anderledes hvis man som i Reykjavik*), og i et par mindre byer i vort land, har særskilt kvindeliste — der passer det. Men hvor man deler sig i de forskjellige partier, passer det ikke. Derimod kan det vistnok være af stor betydning at kvinderne slutter sig sammen *inden* sine partier, ikke blot som hidindtil for at fremme partiets, men ogsaa for at forsvare sine egne interesser. — Dette vil ikke sætte det fælles i fare.

For af kvindesagens ledende tanker, og af det liv som voxer og udfolder sig under nye tiders lys, er det kvinderne inden alle partier kan suge næring, baade til selvhævdelse og til selvhengivelse i fædrelandets tjeneste.

Fra Island.

Kære redaktør.

Har De lyst at høre lidt nyt her fra Island?

Sidste sommer fik vi en lov om de kommunale valg her i *Reykjavik*, som gir stemmeret og valgbarhed til hver selvstændig mand og kvinde, gift eller ugift, som har fyldt 25 aar, ikke modtar fattigunderstøttelse og betaler skat til kommunen, grundskat eller fattigskat. Denne lov traadte i kraft 1ste januar 08. Ifølge loven skal bystyrelsen bestaa af 15 medlemmer. Vi har ikke magistrat eller formandskab, men styrelsen deles i forskjellige udvalg: finansudvalg, fattigstyrelse, skoleraad, skattekomité, vei- og grundkomité o. fl. komiteer.

Den 24 januar skulde byraadet vælges. Jeg havde som kvinderetsforeningens formand indbudt alle byens 10 kvindeforeninger til samarbeide ved de tilstundende valg, 6 af dem tog imod indbydelsen. og der blev valgt

---

*) Se artiklen fra Island.

en komite fra hver af disse foreninger, som i fællesskab skulde ordne med valgene paa kvindernes vegne. Mændene begyndte nu at se meget mildt til os og tilbød os samarbeide. Jeg var imod det, for jeg mente de vilde nok holde sig skadesløse og ikke for ingenting ofre de bedste pladser paa deres lister. Nogle af komiteens damer sluttet sig til mig, men de som vilde samarbeide gik af med seiren. Vi var 6 damer som skulde sætte lister op i fællesskab med mændene. Men da listerne vel var færdige, saa vi at de havde tiltænkt en dame plads øverst paa en umulig liste, og de andre fik pladser længst nede paa umulige lister. Dette vilde vi kvinder ikke finde os i; vi beslutted at arbeide sammen og have vore egne lister, eller allerhelst én liste.

Det holdt haardt at faa alle til at give sit samtykke til den ene liste. Men tilsidst gik det. Fire damer blev opstillet og ingen mand. Listen gik igjennem med glans. Vi kunde faat 5 valgt, dersom en kvinde som lod sig stille som no. 4 paa en af mændenes lister, havde været paa vor. Vælgerne var 2850, deraf 1220 kvinder, 600 kvinder afgav stemme, deraf gik 250 over til mændenes lister. Men mændenes uenighed blev vor redning, de havde 17 lister, deraf faldt 10.

De kan tro vi var i spænding om aftenen da stemmerne skulde regnes ud. Telefonen arbeided ustanselig. Men med engang blev der jubel over hele linjen. Dagen efter holdt vi fest ianl. seiren.

Vi havde igaaraftes vort første ordinære byraadsmøde. Der blev valgt ind i komiteer osv. Alle damerne blev valgt i en eller anden komite, 2 i fattigstyrelsen, jeg og en anden i skoleraadet, jeg blev ogsaa valgt i vei- og grundkomiteen, og — i sundhedskomiteen som eneste byraadsmedlem. En anden dame, en læges frue, skulde egentlig været valgt ind der, men hun havde istedet faat de andre til at vælge mig. Jeg er sandelig alt andet end taknemmelig for den forfremmelse. Tre komiteer paa engang er altfor meget for en begynder i faget.

Jeg kan ikke gratulere Kristianiadamerne med resultatet af valgene der. Tænk, 5 damer af 84 medlemmer! Det er ikke nogen glimrende seir! Men deraf kan man se hvor meget kvinderne bør betænke sig paa at gaa ind i mændenes rækker som forbundsfæller ved valgene. Mændene har endnu ikke lært at betragte kvinder som ligestillede og forbundsfæller. De giver dem endel rettigheder i haab om at de ikke skal benytte dem. Og gjør kvinderne det alligevel, saa synes mange mænd at det er en forurettelse imod dem selv. Vi kvinder maa i lang tid endnu holde sammen og arbeide sammen, før vi kan tage vore rigtige pladser i samfundet som mændenes ligestillede forbundsfæller, ellers vil vi atter blive skubbede ud af rækken af vore kjære konservative brødre og arbeidsfæller. Først naar mændene har vundet saa langt frem at de forstaar og erkjender frit uden bagtanke, at vi er nødvendige arbeidsfæller paa alle samfundets virkefelter, *først da* kan vi trygt stole paa godt samarbeide mellem kjønnene.

Reykjavik 7. februar 1908.

Deres

Briet Bjarnhedinsdotter Asmundson.

Mor Sæther.

Beholder Maanen, Poeter!
Dens væsen er mig for flaut.
Min Maane er gamle Moer *Sæther*
i hende snehvides Skaut.

— — — — — — — — — —

Jeg tømmer et Primulabæger,
en Aurikel med Nektarsaft
til Ære for gamle Moer Sæther
og hendes Phioles kraft.

Saa skinner ei Aftenstjernen,
ei Mars'es Karneol,
som Lægedraaberne funkled
i Trylferskens Phiol.

— — — — — — — — — — —

Thi Draaber tre jeg smagte,
og deraf Følgen blev
de tre Minutters Helse,
hvori jeg dette skrev.

Henrik Wergeland.

Fra første halvdel af forrige aarhundred er der ikke mange kvindenavne som er blit igjen i folkets erindring. Og vi kan vistnok gaa ud fra, at de faa kvinder hvis navn har sat merke, maa ha været i besiddelse af overordentlige evner.

Det er et navn fra den tid: *Mor Sæther*, som er blit staaende med et eget fantasiens skjær over sig — kanske nærmest ved det mindesmerke Wergelands digt: *Mulig forvandling*, har reist det.

Hvad historien iøvrigt fortæller er bare at hun var en velkjendt »klog kone« fra den tid, — indtil man er saa heldig at træffe en som staar nærmere og kan gi bedre besked.

Ved velvilje fra en af mor Sæthers ætlinger har vi faat overladt det portræt vi bringer, og et par biografiske oplysninger, endel optegnelser er ogsaa stillet til vor raadighed.

Hun er født i 1793 i *Grue* prestegjeld i Solør. Hendes far var Johan Eriksen Wiger og bodde paa gaarden af samme navn, hendes mor hed Bastine.*) Der var 7 barn, 5 gutter og 2 piger, hvoraf den ældste *Anne* blev gift med *Sæther* og bosat i Kristiania, hvor hendes mand var pedel ved anatomikamret.

Alt tyder paa at Anne Sæther var »født læge«. Men der er altfor sparsomme oplysninger om hvorledes hun udvikled sine evner, indtil hun blev den berømte mor Sæther, som alverden søgte raad hos.

Vi hører dog at hun fra tidligste aar havde interesseret sig levende for botanik, og at dette kom hende udmerket til nytte da hun senere drev medicinske studier under doktor *Knoph's* veiledning, som ogsaa underviste bende i anatomi. Paa anatomikamret var hun lægerne behjælpelig med de der faldende forretninger.

Mor Sæther synes at ha interesseret sig meget for den teoretiske del af sit fag, men det var vel naar hun kom i praxis, som læge og sygepleierske, hun udfolded sin største evne. Hun fik da anvendelse for de kostelige salver og draaber hun selv havde tillavet. Hun fik efterhaanden en stor praxis.

Mor Sæther blev gift for anden gang — i 1825 — med gaardeier Nielsen. De eied en tre etages gaard, med løkker og have til, nede i Filosofgangen vis à vis *Grüners* løkke.

Mor Sæther var dygtig paa mer end en vis. Hun forstod at drive gaarden op, saa den kunde føde op til 20 kjør; paa sommertid sendtes de til *Frognersæteren*. Det var kjør af hollandsk race, og de gav den fortrinligste melk og smør. Naar *Karl Johan* var i Norge maatte mor Sæther altid skaffe smør til kongens taffel. »Og biskop Schrøder kom daglig og fik sit glas nysilet melk fra mor Sæthers kostald.« — Senere kjøbte hun ogsaa tomten oppe ved

*) Der sagdes at hun nedstammed fra en fransk oberst *Bastian Caudrion*, der i sin tid kom til Solør og blev gift med en bondepige der.

Linstows gade, hvor hun lod bygge hus som hun leied ud. Hun var nu meget velstaaende, og kunde saaledes med desto større iver hengi sig til sine interesser og hjælpe syge og lidende.

Desuden var hun ogsaa paa anden maade godgjørende. Mangen en fattig student bodde saagodtsom gratis i hendet hus, i Filosofgangen, — som laa saa vakkert til dernede med udsigt til sjøen, og hvor bogfinkerne sang i havens trær.

Per Schulerud overtoldbetjent i Grimstad var en fætter af mor Sæther, og hans søn Ole Schulerud, Henrik Ibsens opofrende og »troende» ven, bodde hos hende. Ogsaa Henrik Ibsen har en tid boet der sammen med sin kamerat.

Fra en søsterdatter af mor Sæther har vi følgende optegnelser:

»Min mor Karen, der var født i 1804 og saaledes mange aar yngre end søsteren Anne, gik, da hun var 12 aar gammel, fra Solør til Kristiania for hos sin søster *Anne Sæther*, der var meget velstaaende, at faa hjælp til sædekorn, da der var hungersnød over landet.»

»Jeg er født 1841, og jeg var antagelig en 6 aar gammel, da jeg besøgte tante Sæther, paa den tid hun efter ansøgning derom havde faat lov af kongen til at behandle 19 spedalske, der var erklæret uhelbredelige. I sin gaard i Pipervigen indretted hun første etage til sygehjem for disse ulykkelige, og pleied og behandled dem efter sit skjøn. De 18 kom sig og kom friske til sine hjem langt nordover, og af taknemlighed mod H. m. kongen, for at hun havde faat tilladelse til at behandle disse spedalske, foræred hun kongen et silkeflag, som hun betalte med fire hundred speciedaler, fortaltes der. I den anledning blev hun buden til slotsballet, hvori hun ogsaa deltog, iført lysegraa silkekjole og hvidt kniplingsschawl. Aa, hvor hun var smuk den aften. —

Naar kongen var i byen, og naar der var noget iveien med de kongelige heste, havde de ingen anden dyrlæge end hende.

Desværre kom hun senere i kollision med de læger der havde erklæret de spedalske uhelbredelige. Disse læger vilde vide hvad den medicin indeholdt, som hun havde brugt til at helbrede de spedalske. Hun havde da blot stillet medicinen foran dem og sagt: »I er professorer, se og lugt selv hvad det er.«

Hun havde nu faat disse herrer mod sig, og de fik hende senere sat under tiltale for ulovlig praxis, saa at hun dømtes til vand og brød. Trods dette misted hun ikke den sympati hun havde erhvervet

sig ved sin opofrende hjælpsomhed; under sit ophold i fængslet modtog hun daglige beviser paa dette.«

Mor Sæther havde nok ogsaa gode venner blandt lægerne, og senere læger optog af hendes midler, saaledes anbefalte professor Voss sine patienter hendes fortrinlige gigtsmørelse, og prof. Lochmann ligeledes hendes saakaldte kiertelolje.

Anne Sæther døde i 1851. De læger som tilsaa hende i hendes sidste sygdom var dr. de Besche, Conradi og Faye. Hun blev opereret for mavesvulst. Hun laa da med et speil og fulgte operationen.

Af alt forstaar man at mor Sæther maa ha følt et ubetvingeligt kald i sig. Godt at hun ikke leved et aarhundrede eller to tidligere. Hun havde da kanske maattet brændes paa baalet for sin visdoms skyld.

Men havde hun levet nu, kunde hun faat sin kundskabstørst stillet. Og det kan hænde hun var blit en stor læge, og at hendes navn var blit kjendt, ogsaa langt udover landets grænser.

Paa hendes gravsten lod præsten Wexels, og flere andre af hendes venner, sætte følgende vers:

Hun var de Syges Hjælper, de Armes Pleier,
Ved Herrens Gaver styrked Hun de Svage,
Nu bede vi at Han som Livet eier —
Evigt vil give hende det tilbage.

Skoledirektør Karl Seip

har nylig feiret sit 25 aars jubilæum. Blandt hilsningstelegramerne i den anl. var ogsaa et fra L. K. S. F.s formand, hvori jubilanten takkes for hans udmerkede indlæg, da det gjaldt at faa kvindestemmeretten op paa venstres program. — En bedre ven af den reform skal man ogsaa lede længe efter. Skoledirektør Seip staar i kjendskabs- og venskabsforhold til flere af de mænd som har havt afgjørelsen i sin haand, og netop naar det har knepet mest, har han indvirket paa dem til vor fordel.

Det var *almindelig* kvindestemmeret hr. Seips udmerkede tale i venstreforeningen gik ud paa — saa vi har den glæde at kunne stole paa hans hjælp, ogsaa naar det gjælder det næste store tiltak. —

Ifølge den af mandtalskontoret opgjorte statistik over afgivne stemmer ved sidste kommunevalg i Kristiania, blev der ialt afgivet 46804 stemmer. Deraf af mænd 25691 og af kvinder 21113. Af disse var 7493 ensligstillede (ugifte, enker og fraskilte) og 13620 gifte kvinder.

Om »Karen Borneman» holdt fru *Ragna Nielsen*, 27/2, til indtægt for kvindernes læseforening, foredrag i studentersamfundets store sal. Overfyldt hus og stort bifald. Vi er saa heldig at kunne bringe foredraget i sin helhed i et senere no.

Forslag til eget lønsregulativ for de kvindelige postfunktionærer.

II.

Arbeidsdepartementet finder at maatte gaa til indførelse af eget regulativ for de kvindelige funktionærer af følgende grunde:

1. et saadant særskilt regulativ er gjennemgaaende indført i andre etater. 2. Kvinderne har ikke som mændene en regulær forsørgelsespligt og dermed sammenhængende enkekasseindskud. 3. De kvindelige funktionærer er ikke saa alsidig anvendelige som de mandlige.

Denne sidste indvending sættes som no. 1 i lønningskomiteens indstilling, hvor kvindernes ringere fysiske styrke i den anl. fremholdes. Vi skal ogsaa ta dette punkt først i øiesyn, og gir ordet til de sagkyndige:

I en artikel i »Posthornet« af 15de august 1907, undertegnet *Kvindelige postfunktionærer i Bergen* udtales der:

> Her ved vort kontor, det næststørste i landet, har vi kvinder deltat fuldt ud i *alt* arbeide. Fra at tømme og vrænge tøndesække, trække dem ud af de store og skidne overlandsvæsker til at være vagtchefer i de forskjellige afdelinger. Vore fysiske kræfter har strukket til. Vi arbeider i ét fra 6 morgen til 2 eftm. den ene dag, og fra 2 eftm. til 9 aften og delvis ogsaa længere den anden. Mændene har samme tjenestetid og samme arbeide. Vi blir sat ved de største kasser, hvor beløbene kan dreie sig fra 100,000 til 200,000 kr. pr. dag. Ansvaret og arbeidet er ens for mand og kvinde, skulde det saa ikke være rimelig, at lønnen ogsaa er det? Men andre egenskaber end den fysiske styrke skulde vel ogsaa gjøre sig gjældende, egenskaber som f. eks. ærlighed, ædruelighed. rutine, orden og nøiagtighed — tror ikke lønningskomiteen, at disse er vel saa paakrævet? — —

Postmesteren i Bergen bekræfter ogsaa dette, det er ham en glæde at bevidne at damerne fuldt ud har fyldt sine stillinger, at de har havt samme kontortid og konkurreret paa lige fod med mændene om sine stillinger — kan derfor ikke anbefale en forandring i forholdet.

Vi har liggende for os udtalelser fra 12 postmestre, og de gaar alle i lignende retning. De indeholder anerkjendelse af kvindernes arbeide, og i de allerfleste finder man ogsaa som konklusion et bestemt udtalt ønske om, eller en anbefaling af, at *ligestilletheden af kvindelige og mandlige postfunktionærer fremdeles maa opretholdes.*

Foråt man skal kunne se hvad arbeide der gjennemgaaende har været betroet kvinderne, anfører vi noget af udtalelserne direkte:

Postmesteren i Kristiania: »De utfører ved underpostkontorerne skranketjenesten og har ved hovedkontoret frimerkesalg, listeførsel og journalførsel o. l. Den som betjent II ansatte kvinde har postopkravkassen, et vanskelig og ansvarsfuldt gjøremaal.

Sit arbeid har kvinderne gjort med den største samvittighedsfuldhet, og de stillinger, hvortil de hidtil har været sat, har ikke kunnet greies bedre av mænd.

Postmesteren i Trondhjem udtaler at saalænge han har indehavt embedet

— »har der altid været tildelt de her ansatte kvinder samme arbeide som de mandlige funktionærer inden samme klasse. — — De har altid konkurreret lige med mændene ved oprykning i bedre avlagte stillinger, hvilket ogsaa vil fremgaa derav at av de fortiden hersteds ansatte 4 kvinder indehar de 3 betjentstillinger av 1ste lønsklasse og den 4de betjentstilling av 2den lønsklasse.«

Postmesteren i Stavanger: — — »Her ved kontoret er ingen del af arbeidet undtaget kvindernes befatning. Arbeidsbyrden er nemlig paa afdelingerne fordelt ligelig mellem kvinder og mænd i regelmæssig vekslende vagtskifter, med fuldstændig lige antal arbeidstimer paa hver enkelt tjenestgjørende.

Det viser sig. at kvinderne ikke staar tilbage for mændene i arbeidsdygtighed. — — —

Postmesteren i Arendal: »De kvindelige funktionærer har stadig hat samme arbeide ved kontoret som de mandlige inden samme klasse og udført det fuldt saa tilfredsstillende som disse.

Der omtales at der for tiden kun er en kvinde ansat. Hun har, siges om denne:

«stadig under mine fravær været konstitueret som postmester og udført dette hverv med megen dygtighet og nøiagtighet og idethele til min fulde tilfredshet. Hun har vist sig i besiddelse av stor fysisk kraft og utholdenhet. — — —

Postmesteren i Sarpsborg: Paa foranledning skal jeg udtale at de ved dette kontor ansatte 2 kvindelige assistenter i enhver henseende utfylder deres stillinger med likesaa stor dygtighet som nogen mand vilde kunne gjøre det. Naar det som her — med knapt personale — gjælder at udnytte arbeidskraften bedst mulig, faar som oftest assistenterne en utilbørlig lang arbeidsdag, men har jeg aldrig merket at de 2 kvinder i utholdenhet nogen gang har staaet tilbake for de mandlige funktionærer.

Postmesteren i Brevik fremhæver ogsaa den lange arbeidsdag ved de smaa postkontorer. Der er ansat en kvindelig assistent. Følgende understreges:

»*Der maa ydes et nøiagtigt arbeide*« og »*hendes arbeide udføres jevngodt med en mands.*«

Postmesteren i Kristiansund N omtaler at i hans embedstid har to kvinder været ansat som assistenter, og at kvinder og mænd har samme arbeide som de mandlige funktionærer.

Førstnævnte har derfor helt siden sin ansættelse her forrettet som partichef, medens sidstnævnte fungerede som sekretær paa mit kontor med nogen skranketjeneste, naar dette var paakrævet, likesom hun ogsaa forrettede nogle gange som partichef under ferierne.

Jeg er særdeles vel fornøiet med kvindernes arbeide« osv.

Postmesteren i Gjøvik: En saadan udtalelse skulde synes upaakrævet fra postmestre ved de mindre postkontorer, da arbeidet der falder ganske naturlig og af sig selv ens for mænd og kvinder. Siden dette kontor fik flere funktionærer har alligevel den her ansatte kvindelige assistent udført den ældstes arbeide og tillige bestyret kontoret under postmesterens fravær. — — —

Postmesteren i Levanger gir sine udtalelser formen af en varm anbefaling af de kvindelige funktionærers andragende.

Postmesteren i Mandal udtaler følgende: Jeg har 2 kvindelige funktionærer her paa kontoret, den ene gjør tjeneste som assistent II, den anden som min private assistent. De offentlig ansatte 3 funktionærer, en betjent III, en assistent I og nævnte kvindelige assistent II har samme slags arbeide. — —

Det er mig noget uklart paa hvilket grundlag et saa dygtig menneske som min nuværende assistent II ikke skulde kunne konkurrere for exempel til betjent III stillingen her ved kontoret, fordi lønnen efter et regulativ, som er kommen imellem, er bleven for fed for en dame.

Hvad min private assistent angaar er hun konkurrancedygtig til en adskillig mere betroet post end jeg disponerer over her ved kontoret.

Endelig anfører vi udtalelser fra

Postmesteren i Kristiansand S: Ved Kristiansands postkontor har der i en aarrække arbeidet mange kvinder. Fortiden er 2 fast ansatte som betjente af lønsklasse II og III.

Ved fordeling af arbeidet har jeg ingen forskjel gjort mellem mænd og kvinder, og det har jeg aldrig havt grund til at angre paa. Kvinderne har paa lige tilfredsstillende maade som mændene udført *al slags tjeneste**) bl. a. ogsaa vagttjeneste hele natten, reisende tjeneste paa jernbanepostexpeditionen, particheftjeneste med fuldt ansvar for samtlige ind- og udbetalinger m. v. — — —

*

Vi har ikke mere vidnesbyrd behov end denne de sagkyndiges dom — skulde det synes. Men baade lønningskomite og departement er med stor freidighed kommet til en anden konklusion. Vi maa derfor se igjennem deres regnestykke. Feilene der er forøvrigt for længe siden paapegt af de kvindelige postfunktionærer selv.

*) Udhævet i originalen.

Komiteen regner sig tilbedste at kvinderne ikke er naad til de høieste stillinger. Men sagen er at der bare er 73 kvindelige postfunktionærer i det hele i en etat paa 761 — i de senere aar har man nemlig ikke ansat mange damer som elever — og de fleste af disse 73 har ikke tjenestegjort længe nok til at naa høiere op. Komiteen har forresten glemt i denne forbindelse at meddele at der for tiden er 7 kvindelige postmestre. Paa kvindernes minusside skal ogsaa være, at de ved Kristiania postkontor ansatte ikke tjener i de tidlige morgen- og de sildige aftentimer — men ved nærmere eftersyn finder man at disse til gjengjæld har længere kontortid.

Endelig har man argumentet: *reisende* stillinger at klamre sig til. Af udtalelsen fra postmesteren i Kr.sand ser vi imidlertid at kvinderne ogsaa her udfører tjeneste, naar det er paakrævet. Men kvinderne har ikke *konkurreret* om disse stillinger. Hvad der kun er til fordel for postmændene. De reisende stillinger byr nemlig store fordele, idet der tilstaaes disse en betydelig diætgodtgjørelse. Saa der er liden grund til at ville afkorte paa postkvindernes løn, fordi de overlader disse vellønnede stillinger til mændene.

Saa er det den fysiske styrke. En ganske egen belysning faar opstillingen af denne faktor, naar man lægger merke til at komiteen stiller de kvindelige *assistenter* i lige løn med de mandlige. Det værste slit, det hvortil der behøves mest fysisk styrke, falder nemlig i assistenternes lod. Men det er ikke disse, det er de 29 kvindelige *postexpeditører*, som altsaa trænger mindre fysisk styrke end assistenter, man vil afkorte lønnen for.

Den større fysiske styrke *an und für sich*, forstaar vi kan være opmuntrende at tænke paa. Vi under herrerne saa godt den ungdommelige fornøielse at beundre sine egne prægtige armmuskler, men alt vel betænkt, saa spiller de nu en større rolle paa brydekampenes arena end paa postkontorerne.

I arbeidsdepartementets indstilling finder vi heller ikke den fysiske styrke. Deptet har genert sig lidt for at nævne denne glose.

Vi kommer nu til det næste punkt, som deptet ser ud til at lægge mere vegt paa, og har sat foran det argument der var baseret paa fysisk styrke. Det er ogsaa et meget vigtigt punkt, det om forsørgerens stilling, vel værd de grundigste overveielser baade i det private og offentlige liv. Mens lønninger o. a. i postetaten ellers er ordnet efter principet, at det er arbeidet som lønnes, kommer man her, ved forpligtelsen til indskud i enkekasse, til et punkt hvor der tages hensyn til de enkelte personers forhold. Det blir da rigtig og retfærdig samtidig at dele funktionærerne i to klasser: *forsørgere og ikke forsørgere*. *Deptet* har da ogsaa forsøgt at dele i to klasser i anl. denne sag — men er kommet til at gjøre det rent bort i

natten. Det har delt efter kjønnet. Det »finder at maatte ta hensyn til at kvinderne ikke saaledes som de mandlige funktionærer har en regluær forsørgelsespligt og dermed sammenhængende enkekasseindskud« Det bekvemme kollektive ræsonement, som man før altid udtrykte ved *kvinden*, er her udtrykt ved *regulær*. Var det ikke bedre at man nu begyndte at tale om *real* istedetfor *regulær* forsørgelsespligt, var det ikke i det hele nu paa tide at komme bort fra denne humbug og faa denne uretfærdighedens fillede kappe helt kasseret.

I virkeligheden blir det en inddeling i fire grupper departementet foretar: I mellemgrupperne de mænd som er forsørgere og de kvinder som ikke er forsørgere, øverst oppe de ikke forsørgende mænd, allernederst de kvindelige forsørgere. Hvorfor skal de mandlige enligstillede funktionærer staa der paa toppen, og de kvinder som forsørger andre, ha den daarligste plads længst nede? Man finder det bekvemt at glemme at tiderne har forandret sig, og at mændene ikke længere er almen forsørgere, og kvinderne ikke længer almen forsørgede. Om der fremdeles er langt flere forsørgere blandt mænd end blandt kvinder, saa kan ikke det gi nogensomhelst berettigelse til at fordele paa den grovt uretfærdige maade som her er sket ligeoverfor de individer det gjælder.

Lad os se hvorledes det i dette tilfælde for tiden vilde virke? De 29 kvindelige postexpeditører faar sin løn afkortet — det er jo dette faatal det hele særregulativ synes at ta sigte paa — blandt disse 29 findes der forsørgere, det kan vi garantere.

Men mon man ikke ogsaa kan ha en temmelig sikker formodning om, at der findes *mer* end et tilsvarende tal enligstillede mandlige postfunktionærer? Disse faar da sin løn forhøiet, fordi der er kolleger som maa gjøre enkekasseindskud.

Naar det gjælder at betale skat til kommune og stat, ilægges der jo i virkeligheden en særskilt »ungkarlskat,« man fritar hverken kvinder eller mænd for denne. Man deler folk i klasser efter deres forsørgelsespligt. Hvorfor kan man ikke overføre dette princip paa andre felter.

Der er jo sygekasser og hjælpekasser hvor igjennem et saadant system maatte kunne bringes i anvendelse. Kløgtige hoder maa da vel kunne finde ud en maade at bringe forsørgerne lettelse paa, uden som her — for smed at rette bager.

Den grund som arbeidsdepartementet sætter i spidsen, at et saadant særskilt regulativ er indført i andre etater, skal vi ikke opholde os længe ved. Postetaten har staat i spidsen med et efter de nye tiders fordring naturligt, fornuftigt og retfærdigt system. Dette har vist de allerbedste

resultater. Istedetfor da at sætte dette op som mønster, saa andre etater efterhvert kan komme efter, arbeider departementet for at bringe det tilbage paa det lavere niveau som de andre etaters systemer viser. Er ikke dette *bakstræv*, saa bør ingenting betegnes med det navn.

Vi har endnu ikke oplyst om hvorledes deptet ansætter lønningerne for de kvindelige expeditører.

Deptet vil for de kvindelige expeditørers vedkommende slutte sig til komiteens forslag om en særskilt grundløn af kr. 1200,00 men med 4 alderstillæg à kr. 150.00 hvert andet aar og et sidste alderstillæg à kr. 200, saa maximallønnen blev 2000, istedetfor komiteens 2100. Den nuværende er som anført 2400.

De som expeditører *nu ansatte* damer faar altsaa lønsvilkaar som gir dem en mindre *fremtidig* indtægt, end de kan vente under det nuværende system. Enhver af de kvindelige expeditører gjør selvfølgelig nu i henhold til de regler som bestod ved hendes ansættelse, sikker regning paa med tiden at rykke op i høieste lønsklasse som expeditør med en samlet løn af 2400 kr.

Mens der gives de mandlige funktionærer erstatning for det ophævede klassesystem gjennem det nye regulativs alderstillægssatser, betar man damerne adgangen til oprykning, og sætter samtidig maximallønnen betydelig ned under den nu bestaaende.

Gaar det virkelig an at der fra det offentliges side begaaes en saa ligefrem uret mod en klasse af de ansatte funktionærer?

Det er af interesse at se hvad staten vil spare paa særregulativet ifølge regjeringens forslag.

Med fuld ligestillethed vilde et aars lønninger til de kvindelige postexpeditører være:

	Kr.	49550
med særregulativ	«	47400
Differense	kr.	2150

Summen er ikke stor. Det er tydeligt at det ikke saa meget er de øieblikkelige besparelser som har været ledemotivet, men principet — principet og faderlig omsorg for kvinderne, — som fra komiteens, saa og fra regjeringens side. For hør her hvad arbeidsdeptet sier:

»At der ved den nye ordning utvilsomt vil aabnes adgang for et større antal kvinder end hidtil til at bli anbragt i postetaten i for dem skikkede stillinger ved kontorerne.«

Der ser vi hensigten. Det er det man har ventet paa — at faa kvindernes løn reduceret, for da at kunne uddanne mange af dem og skaffe dem »passende» levebrød.

Kvaliteten skal ofres til fordel for kvantiteten. Da tar damerne sig bedre ud, synes man. Samme omhu for «kjønnet i det hele« som komiteen!

Damerne i postetaten fraber sig denne overhaandtagende velvilje og ridderlighed. De forstaar at det betegner et usundt princip, at det undergraver deres arbeide. De ber om som hidtil at faa konkurrere frit med etatens mænd De har erfaret at stilles der de samme fordringer til dem, saa skal de ogsaa vide at opfylde dem, og de ved at kommer der afslag ind, saa kommer med det samme slappelse og mismod, de ødelæggende kræfter faar raade til skade baade for kvinder og mænd.

Der er kvindelige funktionærer i andre etater, som kan tale af erfaring om hvor nedbrydende indflydelse det har, naar retfærdighedsprincipet fraviges, og hvad kamp det gjælder at faa igjen hver tomme af det man har mistet.

Kvinderne i postetaten trues nu af den samme indbrydende fiende. De staar samlet og lysvaagne, rede til forsvar. Det er et stort princip de kjæmper for, og deres seir blir en seir for kvindernes sag.

De vender sig i fuld tillid til Norges storting og ber om retfærdighed. Vi har det sikre haab at tilliden ikke vil sviges.

Achthar.

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde.«)

Forts. fra no. 4.

Presterne hun traf paa veien havde mange raad at gi, og de endte altid med at hun skilte sig ved et af sine rige smykker, mens de gav hende løfter om større velsignelser ved en lignende fremtidig pilgrimsreise, men tilsidst fandt hun en mindre egennyttig raadgiver.

»Spild ikke mere tid« sa han. »Guderne ønsker offere til sig selv og ikke til presterne Gaa hjem igjen strax. Nær søen sex *kos* fra slottet, hvor palmerne hæver sig høit mod den røde aftenhimmel, og lige ved det hvide og gyldne tempel for guden Gunpathi, vil du finde et yndigt træ, bestemt af guderne til dette høie formaal. Det blomstrer rigt, og er skjønt at skue. Lad din søn drage frem som til at møde en brud og feire sit bryllup med det hellige træ. Det vil bryde den onde skjæbne. Men undlad ingen del af den

rette ceremoni, som udføres af de troende brahminer. Og maa Krishna opfylde dit hjertes ønske!«

»Den stakkars kjærlige sjæl var snart hjemme igjen, og i udmerket humør. Reisen havde været lang, og snestriberne laa noget bredere end før ved tindingerne, og kanske ryggen var lidt mindre ret og hendes haand skjælved, da hun tog bægeret med koldt vand, som kongen skyndte sig at by hende. Men hvad gjorde det? Nu vilde alt bli godt før hun døde; og hun vilde faa se sin sønnesøn og se freden sænke sig over Futeesinghs hus.

Saa gjordes forberedelserne med utrolig hast. Nei, de vilde ikke vente paa noget, ikke engang paa egteskabsmaaneden. Og tilsidst red Futeesingh hjem paa en livlig elefant med rødt og gult sadeldække. Og kongen bar brudekransen om sin hals og havde *kunkun* paa sin pande. Landsbyfolkene havde gjort lidt nar i begyndelsen, men der var det ved kongen og hans værdige gamle mor som stansed spotten, og der blev saadan glæde og festlighed som aldrig før i landet

Forts.

Vinje røysterettslag

idag samla for fyrste gong paa det nye aar, sender dykk hermed si hjarteligste helsing. Takk for det aar som gjekk og for den siger me daa vann, takk for Nylænde og takk for alt dykkar stræv for vaar sak! Lukke og signing fylgje dykk ogso i det nye aar!

15—2—08.

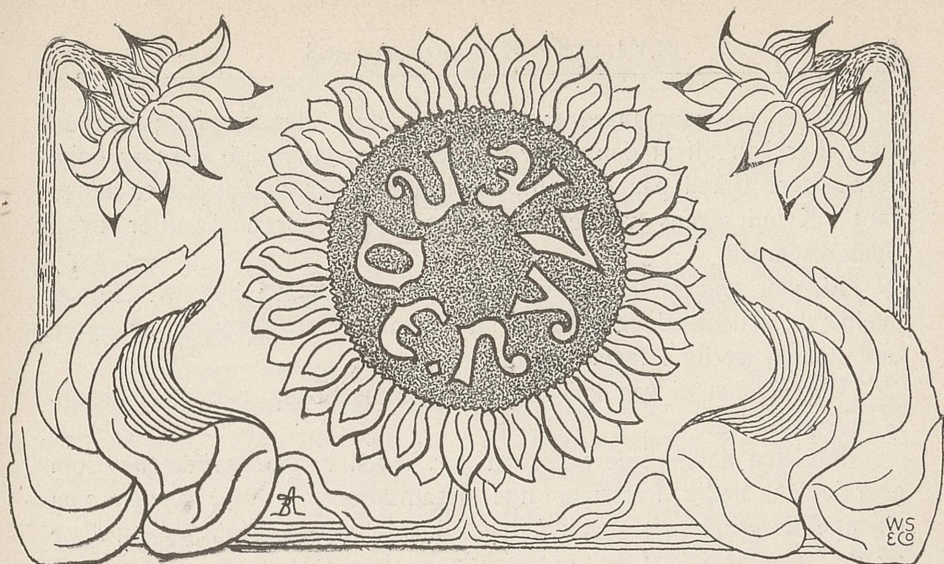
Nylændes redaktør

sender sin hjertelige tak og sine bedste ønsker til alle medlemmerne af *Vinje røsterettslag*. Gid laget maa voxe sig stort og sterkt, saa I kan faa glæde af eders tapre og trofaste arbeide for kvindernes sag!

Indholdsfortegnelse.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. mars 1908. | No. 6.

Det økonomiske kvindespørsmaal.

Brudstykke af et foredrag*)

af

Gina Krog.

Der ligger foran os større opgaver end nogensinde før. Jeg har talt om *almindelig stemmeret for kvinder*. Saa har vi kravet om kvinders adgang til statens embeder. Sagen har været oppe i tidligere sæsoner, men er blit liggende igjen. Den er et led i arbeidet for at faa de kunstige skranker væk som stiller sig i veien for kvinders evner og virkelyst, og at faa udsigten til alle uddannelsesveie og erhverv aabnet for dem. Dette krav maa altid optages paa nyt og i nye former, eftersom forholdene kræver det.

Et hovedemne, som ligger fore til alvorlig drøftelse, er ogsaa *ægteskabslovgivningen*. Saa nævner jeg paa nyt spørsmaalene om *særlige* beskyttelseslove for kvinder, om begrænsning af deres arbeidstid m. m.

---

*) Foredraget havde som titel: »Kvindesagens stilling efter den sidste stemmeretsudvidelse« og holdtes første gang lørdag 9de november 1907 i Studentersamfundet, senere i flere foreninger i Kristiania og andet steds.

Meget skjæbnesvangre spørsmaal er det, idet en indgriben af loven her kan bli af den natur at den i det lange løb berøver kvinderne mere frihed paa en kant, end hvad de har vundet paa en anden kant. Kvindesagens venner har ofret disse spørsmaal altfor liden opmerksomhed.

En stor opgave ligger for os, og da nærmest i byerne: det at hjælpe de arbeidende kvinder til at organisere sig sterkere og mere omfattende, særlig i fagorganisationer.

Der er som vi ved kvindelige fagorganisationer paa socialdemokratisk grundlag.

Paa den anden side ser vi at der, inden hvad der betegnes som overklassen, stadig fremstaar nye organisationer — vi nævner som exempel lærerindernes, den kvindelige handelsstands. Men mellem disse og de socialdemokratiske organisationer ligger et stort uorganiseret omraade. Her arbeider en skare af kvinder paa de usleste vilkaar i sine smaa kontor- og butikposter o. l.

I de kvindelige handelsstandsforeninger har alle disse adgang til at melde sig ind. Men sagen er at der maa initiativ og hjælp udenifra for at faa sammenslutning istand blandt dem som trænger den mest. Det har de socialdemokratiske arbeidere forstaat, og der har mændene hjulpet til at faa istand de kvindelige fagorganisationer. Her skulde kvinderne, og da først og fremst kvindesagens arbeidere, træde til og hjælpe disse skarer af kvindelige arbeidere til at samle sig og vareta sine interesser — det vil nærmest si sine *økonomiske* interesser.*)

Ja, fra hvad kant vi end kommer, saa mødes vi ved det økonomiske kvindespørsmaal.

Der er nemlig et *økonomisk kvindespørsmaal*, et vældigt spørsmaal, som trænger sig frem med krav paa løsning; der er dem som mener at først gjennem det kan vi komme det socialøkonomiske problem helt ind paa livet.

La os se os om paa de forskjellige felter — overalt finder vi kvinderne længst nede, de er de fattigste af de fattige. Og se bare hvorledes det gaar, naar deres kaar begynder at bedres lidt, da løber man til for af dukke dem ned igjen, da lyder forbandelsen over deres hoder. Det er ikke overdrivelse i det jeg her sier.

Læg bare merke til i hvad tone der ofte tales om alle disse

*) Efter at foredraget var holdt første gang, har flere kvinder gaat ind som medlemmer af det nystiftede »*Underordnede handelstandsforbund*« i Kr.a. Dette faktum gjør unegtelig spørsmaalet mere indviklet.

kvinder »som trænger sig ind paa arbeidsmarken« og volder ulykke. Og arbeidsmarken den maa vel udelukkende være mænds eiendom? Ja hele arbeidsmarken og arbeidsmarkedet eies for tiden af mænd, og her er det da de trænger ind alle disse selvforsørgende kvinder, som ikke betragtes som medmennesker, men nærmest som en naturulykke — en græshoppesværm som ødelægger afgrøden, idet de tar brødet fra mænd.

Og fordrer de samme løn som mænd, m. a. o. fordrer de at lønnen skal vurderes efter arbeidet og ikke efter personerne — saa er det galt, da konkurrerer de med familiefædrene, de er onde — tar brødet fra hustruerne, sine søstre, ødelægger for barnene.

Men nøier de sig med mindre løn da er det ogsaa galt, enda værre, for da ødelægger de arbeidsmarken før arbeiderne — en klage som der selvfølgelig er langt mere ræson i. Men spør man saa om hvad kvinderne skal leve af — de kan jo ikke uden videre la sig sulte ihjel? — Ja — naa ja, de kan jo arbeide i hjemmene. Har de ikke været kloke nok til selv at skaffe sig en forsørger, saa faar de gaa ind som arbeidere i andres hjem, vil de ikke være tjenestepiger, saa kan de være til hygge og nytte — de kan være *barnefrøkener*. Ja de barnefrøkenstillingerne anbefales svært,*) det ser ud som om der skulde være et uudtømmeligt forraad af dem, og man vil saa gjerne ha de unge damer anbragt der, de er saa kvindelige de afhængige posterne, hvor man — saa er det jo blit foreslaat, foreløbig ikke behøver løn, de lærer saa meget godt at de kan leve uden penge.

— Det er i det hele underligt hvad der kan bringes til torvs under reaktionens tegn. Saaledes er der — saa er blit mig berettet — for en tid siden udtalt i et foredrag følgende maxim: alt arbeide som kvinderne ikke kan udføre bedre end mænd, bør de holde sig borte fra. Det kunde bli farlige konsekvenser, det kunde føre til at kvinderne blev fordrevet fra adskillige af sine huslige fag. For det paastaaes jo med bestemthed at mandlige kokker staar over de kvindelige. Og skrædderne da — de er svært flinke, herre- og dameskrædderne. —

Almindelig set skulde man kunne gaa ud fra at mænd har forudsætningerne for at udføre saagodtsom alt arbeide bedst. Det er ikke noget at takke dem for. De har lært at arbeide, de er uddannet til det, oplært til det, fremdrevet til det. Samfundet har fordret det af dem og suggererer dem uafladelig i den retning. Hvad er der ikke ofret fra statens, fra forældrenes, og ikke mindst fra kvindernes side,

*) Se en diskussion i Nylænde april 1907.

paa at bringe mænds evner frem til den høieste blomstring! Og resultaterne kan ogsaa undertiden være glimrende Ser vi de lysende spor, saa forstummer vor kritik. Men ser vi middelmaadighedens »Jørgen Tesmann«er, som institutioner og »tante Julle«r opflasker, og ofte til de bedste stillinger, saa kan det nok gaa i en. Naar alligevel kvinder, trods deres intellektuelle stedbarnsstilling, ofte udfører arbeidet ligesaagodt, og undertiden bedre, end mænd, saa ligger det i endel moralske faktorer, samvittighedsfuldhed, flid, paapasselighed osv. Men naar det gjælder arbeidet i større ljnjer, hvor der skal mod, initiativ og fantasi til, staar de tilbage — selvfølgelig. Ikke fordi kvinder mangler nogen af disse egenskaber og evner, men fordi dette endnu ikke er drevet ind i arbeidets kanaler. Imidlertid omformer det sig for hver dag som gaar. Vi ser stadig store fremskridt paa det intellektuelle omraade.

Men som sagt, kommer bedringen, saa kommer ogsaa misundelsen, eller hvad jeg skal kalde det. Man kan saaledes finde udfald i aviserne mod kontordamerne, ogsaa fordi de er saa ovenpaa, saa fornøiede. »Det er nu saa ymse med det.« — Men vanskeligt er det ihvertfald at gjøre folk tilpas; før lød anklagen mod de ugifte kvinder at de var for sure og bitre — nu er de for glade.

Men det forstaar vi, at naar disse bitre anklager kommer saa alment tilorde, saa har det sine grunde. Og en hovedgrund er at søge i de altfor store byrder som ofte hviler paa forsørgerens skuldre — det er ilde — og stikker i forholde som trænger reform; men man faar da erkjende at det blev værre, og ikke bedre, om ogsaa de ugifte kvinder skulde ligge familieforsørgeren »tilbyrde« som det hed i gamle dage.

En anden grund er de gifte kvinders økonomiske afhængighed, for det maa indrømmes at om de selverhvervende kvinder ofte er elendig stillet, saa er de daarlig stillede gifte kvinder i en værre økonomisk trældom. *Det økonomiske kvindespørsmaal* koncentrerer sig derfor i spørsmaalet om hustruers og mødres økonomiske stilling.

Vil man naa frem til en sand opfatning, saa faar man ikke staa stille og betragte en gruppe af fænomener som rent tilfældig kommer en for øie paa en kant, og helt paa overfladen. Og man faar ikke gjøre sine betragtninger udenfor alle land og langt bagenfor den moderne tid. Af bare omhu for kvindeligheden vil man berøve kvinderne erhvervsmulighederne. Det kunde straffe sig — prostitutionen staar altid rede til at sluge de arbeidsløse kvinder.

La os saa kaste et blik over arbeidsmarken og arbeidsmarkedet, som det virkelig er. La os se paa hvorledes den historiske udvikling har præget forholdene

Og vi vil da faa se, at ikke er det kvinderne som fra først af har trængt sig ind paa mændenes arbeidsmark, og har berøvet dem arbeide, det er mænd som har trængt sig ind paa kvinders arbeidsomraade og berøvet *dem* arbeide.

(Forts.)

Til kvinder, fra kvinder.

Stavanger lægeforening har henstillet til Norske kvinders nationalraad at *henlægge* det fra Stavanger kvindesaksforening til Nationalraadet indsendte forslag om forandring i egteskabslovgivningen.

Her maa vi kvinder staa paa vagt; *det forslag maa ikke henlægges;* tvertimod maa vi enkeltvis og igjennem vore kvindesaks- og andre foreninger arbeide enig for alt, som kan bygge *lykkelige hjem* — — vi har saa uhyggelig mange av de ulykkelige.

»Nylændes« læsere vil ha set nævnte forslag refereret i sin helhet i februarnumeret.

Kristiania 12—3—08.

En forbedret egteskabslovgivning.

Til Nylændes redaktion.

Jeg læste i nr. 4 av Deres ærede blad Stavanger Kvindesagsforenings henstillen til N. K. N. om optagelse av arbeidet for en revision av vor ægteskapslovgivning og fik straks lyst til at sende Dem noen ord.

Jeg hadde straks paa det rene, at jeg vilde opstillet kravene i rækkefølgen 3,2,1.

At beskytte ægtefællerne mot paaføring av smitsom sygdom ved en rent ut sagt forbrydersk fortielse, bør, synes jeg, komme i første række. Netop for kvinder ligger det saa snublende nær at fremsætte og gjennemføre dette krav. Paa nytten av et forbud mod ægteskap tror jeg ikke meget. Det vil ikke kunne hindre overførelse av smitte og vil let drive mange ut i lø-

sere og umoralske forhold. Uten for store vanskeligheter og uten aa støte paa for stor motstand skulde imidlertid kravet paa fremlæggelse av lægeattest — av begge parter — kunne drives igjennem. Attesterne burde i saa fald fremlægges for vedk. myndighet ved begjæring av lysning.

Et spørgsmaal blir det: av hvem og paa hvilken maate skal det meddeles parterne, om noget er iveien. Der vil naturligvis melde sig mange saanne spørgsmaal, naar detaljerne skal utarbeides. Tag bare saken op til diskussion, saa vil man nok let komme til en tilfredsstillende ordning!

Jeg kan i denne forbindelse ikke tilbakeholde et ord, som i første række rettes til alle forældre, men som ogsaa skolen bør lægge sig paa hjertet: gi de unge — gutter saavelsom piker — et bedre grundlag av sexualhygienisk viden. Det vil i mange tilfælde beskytte baade den unge pike og den unge gut bedre end lægeattesten. Det vil virke forebyggende.

Formen for bekjendtgjørelsen bør vel være en kundgjørelse i «Kundgjørelsestidende». Fristen ikke for lang, ca. 4 uker og formaliteterne ikke for mange. Selvfølgelig bør parterne bli sig bevidst handlingens betydning. Det er jo et maal for al form. Paa den anden side bør man ikke tilsidesætte tidens krav paa enkle, praktiske former. Dispensation bør kunne gis. Bl. a. paa grund av de store formueretslige forandringer, som for begge parters vedkommende endnu er knyttet til ægteskapets indgaaelse.

Tilslut sætter jeg kravet paa lovfæstet aldersgrænse. Og det endog under sterk tvil, om denne bestemmelse overhodet er paakrævet. Vor tid sætter sin aldersgrænse uten lovens hjælp — gjennem det dyre brød. Race-hygienikerne har adskilligt at si paa de sene ægteskaper. Men indrømmes maa det jo, at friheten av mange — særlig utover landet? — misbrukes. Derfor tror jeg nok, at bestemmelsen om en ikke for høi aldersgrænse vilde bli til gavn. Sættes den derimot for høi blir den let et tveegget sværd baade for folkets kraft og dets sedelighet.

Der er imidlertid et krav, som jeg synes kvinderne burde sætte som merke paa sin fane, om de da nu vil ta denne kamp op: tvungent borgerligt ægteskap. Dertil blir vel svaret, at denne reform bør det være mændenes ligemeget som kvindernes sak at gjennemføre. Det er jo ogsaa sandt. Men gaar nu kvinderne løs paa det gamle og forældede, saa bør de ikke gjøre halvt arbeide. Ikke lappe og flikke; men bygge nyt fra grunden og lægge huset paa den rette grund. Jeg kan imidlertid tænke mig, at netop blandt kvinderne vil kravet paa borgerligt ægteskap møte sterkest motstand, fordi kvinder holder sterkere paa tradition og skik og bruk end vi mænd og fordi de er knyttet nærmere til kirken.

Men vi *burde* kunne samles alle om denne reform, mænd og kvin-

der, kristne og ikke kristne, religiøse og irreligiøse. Den vil rense vort samfund for saa megen usandhet og meget hykleri. Den vil gi os alle den aandelige frihet, som vi længter efter, og som vi føler maa komme nu, skal veien bære opover og fremover og ikke tilbake.

Kvinderne har her anledning til aa gjøre sin første store indsats i vort offentlige liv efter sin politiske frigjørelse. Her fordres ingen politiske traditioner, ingen sag- eller fagkundskap, her maa kun vilje til og forstaaelse.

Her er et arbeide som kan samle eder og som kanske kan dæmme op for reaktionen i og uten for eders egen leir.

*

Vi sakker agterud hjemme nu. Den svenske regjering har for rigsdagen iaar fremsat forslag om indførelse av fakultativt borgerligt ægteskap, og rigsdagen lagde for kort tid siden sin gode vilje for dagen ved behandlingen av Wawrinskys race-hygieniske motioner. Det var især kravet paa lægeattest ved indgaaelsen av ægteskap, som blev mødt med stor sympati.

Tyskland fik sin «Civilstands—Gesetz» i 1877, om jeg ikke husker feil.

Stockholm i februar 08.

N — i.

Det vil interessere vor indsender at høre, at N. K. N.s styre, før forslaget fra Stavanger kvinderaad blev offentliggjort i Nylænde, har omsendt det til alle sine led, med opfordring til dem om at diskutere det grundig, og samtidig opta til diskussion flere reformer paa ægteskabslovgivningens omraade, og blandt disse nævnes specielt den om *tvungent borgerligt ægteskab*. Denne reform har for længe siden været fremme til overveielse i kvindernes leir.

I Nylænde har sagen været drøftet; allerede i bladets første nummere finder vi udmerkede orienterede artikler til bedste for reformen*); Dette var i aaret 1887 -- saa vi maa være enig med vor ærede indsender i at arbeidet gaar sent fra haanden paa disse felter her i landet. Det gjælder derfor at faa en grundig drøftelse af ægteskabslovgivningen, og takket være Stavanger kvindesagsforenings forslag er den alt begyndt at faa fart ogsaa i dagspressen.

Red.

---

*) De var skrevet af afdøde stadsfysikus, stortingsmand Sparre.

Vikinghallen.

De er kommet til os langveis fra — vikingskibene, fra vor fortids land kom de seilende, først det ene, saa det andet, med sin dyrebare last: minderne, de vidunderlige vidnesbyrd om vore fædres færd og liv.

Vi gav dem et kummerligt skjul, men ude fra den vide verden kom folk reisende til dem, for at se dem, lære af dem, beundre dem.

Og lidt efter lidt begyndte erkjendelsen af hvad vi eier i dem at voxe ogsaa herhjemme. Men hos fler og fler voxte samtidig uroen over at de ikke var bedre beskyttet.

De merkelige skibe finder efterhvert vei dybt ind til vor nationale bevidsthed, blir noget langt mer for os end museumsgjenstande.

Da budskabet kom om at nu var der fundet en tryg havn for dem i Nissebjerget, vakte det derfor stor glæde hos mer end en. Det slog med engang ned i en, at det var det eneste rette og rigtige. Det tryggeste og værdigste og vakreste. At vikingskibene paa den maade ved sine omgivelser vilde bidrage til at forhøie tiltrækningen ved vor hovedstad, og skaffe den en stemningsfuld historisk hal, var netop som det skulde være.

At der kunde være vanskeligheder forbundet med planens gjennemførrelse kunde man forstaa, men den tekniske videnskab staar jo høit i vor tid, og en trøsted sig med at ogsaa her i landet var der teknisk kundskab og dygtighed nok til at beseire vanskelighederne.

Ved udarbeidelsen af planen, sier hr. arkitekt Holland*), har han først og fremst

1) været ledet af hensynet til de vanskeligheder der har været forbundet med at skaffe *tomt* for et hus til vikingeskibene.

2. Dernæst har fremtraadt for mig nødvendigheden af uden større midler at tilveiebringe en bygning for Norges merkeligste og værdifuldeste mindesmerker — en *bygning, der er værdig sit øiemed,* og som staar i samklang med landets natur og eiendommeligheder.

3. Og det tredie ledende hovedhensyn har været en absolut *betryggelse mod ildsfare.*

Som bekjendt er det en projekteret bygning paa Tullinløkken og vikinghallen valget gjælder. Det er selvfølgelig ogsaa et betydningsfuldt moment at ta i betragtning at ved førstnævnte sker en indskrænkning af en af vore faa offentlige pladse, ved sidstnævnte sparer man tomt.

Man fik imidlertid til sin sorg høre at de nedsatte komiteer ikke var

*) I Teknisk ugeblad no. 36.

stemt for Hollands plan. Det interesserede publikum maatte derved faa indtryk af at de tekniske vanskeligheder alligevel havde vist sig for store, og at de sagkyndige havde erklæret at planen ikke stod til at udføre.

Da der kom lys i sagen, viste det sig imidlertid at det modsatte var tilfælde. Vore første autoriteter paa bygningsvæsenets omraade gir netop planen sin varme anbefaling.

De indvendinger som er kommet frem er fra arkæologer og museumskyndige. De frygter især for at en hal som den paatænkte ikke kan gi lys nok, og at fugtigheden vil bli en fare for skibene.

Selvfølgelig maa der lægges vægt paa alle indvendinger fra den kant. Naar vi har udtalt at vikingskibene er mer end museumsgjenstande, saa mener vi naturligvis ikke dermed at fordringerne til et godt museum for dem skal slappes, tvertimod. Men det er jo netop dette: at skaffe et tilstrækkelig lyst og tørt museum i Nissebjerget, som blir arkitekternes opgave, en opgave som de er sikker paa at kunne løse.

Man har gjennem dagsaviserne havt anledning til at se protester mod at henlægge planen, artikler og referater fra møder hvor der har været redegjort for sagen, og indlæg fra forskjellige kanter.

Eftersom de er kommet frem i lyset er indvendingerne skrumpet ind, og kravet paa at vor historiske hal skal bli til virkelighed er voxet i styrke.

Et kjedsommeligt baadhus paa Tullinløkken har vi meget vanskeligt for at tro kan vinde prisen, naar alt blir lagt frem og overveiet.

Saa altfor mange chancer har man ladet gaa fra sig, naar det har gjældt at bygge vor by, saa altfor mange naturlige betingelser har man ladet unyttet.

Det maa ikke ske denne gang.

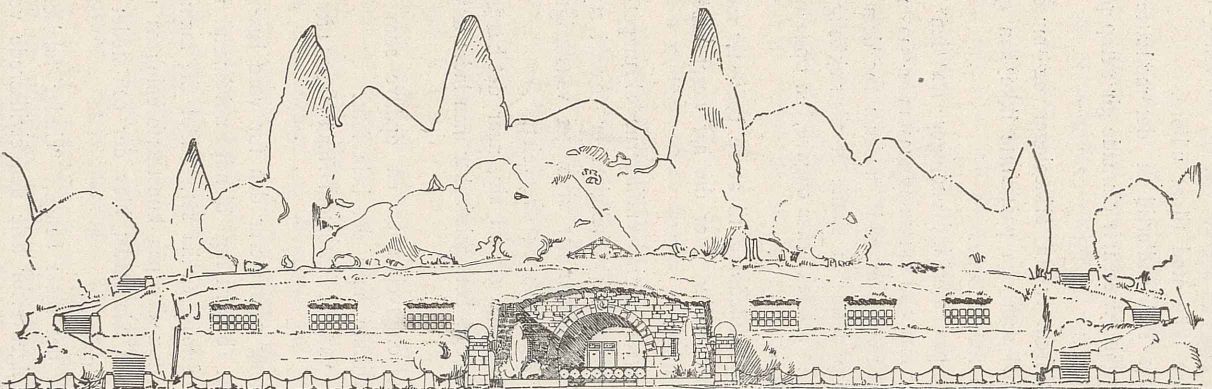
At skaffe vikingskibene værdige omgivelser er en opgave som ikke alene bør interessere hovedstadens publikum, men det hele folk.

Interessen for vikinghallen vil vaagne, eftersom man faar nærmere kjendskab til den.

I forvisningen herom er det vi idag presenterer den for vore læsere.

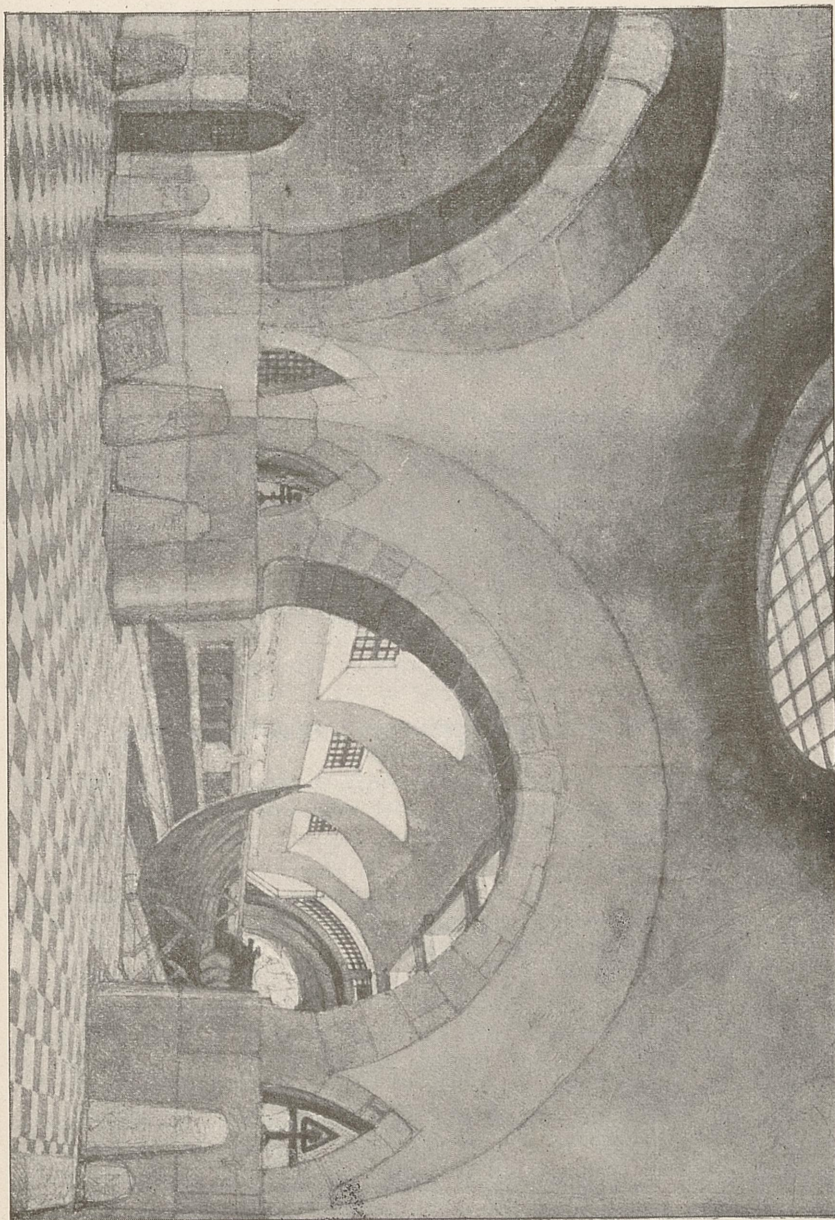
Vi ser ogsaa at planen har vakt begeistring blandt nordmænd i udlandet, en sum paa 10,000 kr. er som man vil ha set, stillet til raadighed af en i England bosat nordmand, og strax der paa kunstnerforeningens møde kom udtalelse for at faa planen nærmere udarbeidet, blev der paa stedet ydet 1000 kr. til dette formaal fra samme haand.

Ogsaa rundt omkring i landet vil det snart fænge. Under følelsen af at dette er en national sag, og at vi ligeoverfor hele den civiliserede verden pligter at bringe vore vikingskibe ind i den bedste havn — vil vi samle os og løfte i flok.

Façade mod Fredriksgade.

Vikinghallen strækker sig 25 meter fra Fredriksgade ind i bjerget, saaledes at bygverkets længdeaxe ligger parallelt med gaden. Den bestaar af en mindre forhal og udenfor denne liggende centralhal, med en vinge paa hver side af denne sidste, den ene bestemt for *Gogstadskibet*, den anden for *Osebergskibet*. Forhallen, centralhallen og begge vingerne er tøndehvælvet, de sidste med direkte sidelys i muren mod Fredriks gade, hvorhos alle rum forsynes med store overlys oppe i hvælvingerne. (se billedet næste side) — Fjeldet udsprænges indtil 1 meter udenfor murene, saaledes, at der blir en fri gangbar *schakt* rundt hvælvingerne.

Nogle foreløbige opgaver fra den kommunale valgstatistik 1907.

Det blir endnu en tid før den kommunale valgstatistik for 1907 foreligger færdig, da der fremdeles mangler opgaver fra endel valgsogn og byer. Ved henvendelse til det statitiske bureau har vi imidlertid faat opgit endel foreløbige resultater, som tilnærmelsesvis kan gi en forestilling om det endelige udfald — og som vi derfor tror det vil interessere vore læsere at bli gjort bekjendt med.

Antallet af stemmeberettigede i landdistrikterne er opgit til 497332, deraf 323362 mænd og 173970 kvinder; i byerne 184356, deraf 102751 mænd og 81605 kvinder. Antallet af valgsogn er 908, af byer 61. Der mangler endnu opgaver for 12 valgsogn og for 6 byer.

Det samlede antal afgivne *stemmer* er efter de opgaver som foreligger: i landdistrikterne 183210, deraf 151726 mænd og 31484 kvinder; i byerne: 118744, deraf mænd 68460, kvinder 50284. I 187 valgsogn har ingen kvinder stemt.

Antallet *valgte representanter* i landdistrikterne: 10712, deraf 10692 mænd og 20 kvinder; i byerne: 1732, deraf 1624 mænd og 108*) kvinder *Valgte suppleanter* i landdistrikterne: 9675, deraf 9587 mænd og 88 kvinder; i byerne 1291, deraf 1183 mænd og 108 kvinder.

Ovenstaaende opgaver gir et talende vidnesbyrd om hvor lidet kvindesagsarbeidet endnu er trængt ind i landdistrikterne.

I sin helhed vil resultatet ikkedestomindre vise et betydeligt fremskridt fra 1901. Antagelig ogsaa fra 1904. Men for det aar foreligger som bekjendt ingen kommunal valgstatistik.

Til Sofie Frølichs private havebrugsskole

paa Haslum foreslaar landbruksdepartementet bevilget for $^5/_4$ budgetaar kr. 1250. Af annoncen (se omslagets 2den side) vil man se at der, hvis stortinget bevilger dette beløb, vil bli uddelt 4 halve fripladse og skolepengene bli nedsat.

Paa Haslum gaard er der et rigt og mangesidig undervisningsmateriel for den praktiske undervisning, saa skolen kan sidestilles med de 2 statsunderstøttede havebruksskoler for kvinder.

Undervisningen, saavel den praktiske som den teoretiske, besørges af havebrukskandidat frk. Sofie Frølich selv. Vi har tidligere omtalt frk. Frølichs landsgavnlige arbeide. Det var meget at ønske at den foreslaaede sum bliv bevilget, saa ogsaa mindre bemidlede kan faa nyde godt af undervisning og ophold paa Haslum gaard

»Det kgl. selskab for Norges vel« og »Akershus amts landhusholdningsselskab» har tilstaat frk. Frølich et stipendium, som skal benyttes til en reise til Danmark og Tyskland for at studere ordningen af kvindelige havebruksskoler der.

---

*) Vi har faat sendt direkte opgaver fra et par af de byer som endnu ikke er kommen med i den officielle statistik, og efter disse maa antallet komme op i 120 mindst.

L. K. S. F.

I en meddelelse som er tilflydt dagspressen fra landskvindestemmeretsforeningens aarsmøde heder det at Drammens led har meldt sig ud av landsorganisationen paa grund av uoverensstemmelse med hovedstyrets forslag til nye love. Dette er i høi grad misvisende.

Os bekjendt foreligger ikke noget saadant forslag fra hovedstyret.

Forslag til forandring af lovene er derimod i de sidste 6 aar fremkommet fra Skiens led i 1902, Drammens og Hortens led i 1903, Drammens led i 1904, endvidere i samme aar fra tre enkeltmedlemmer: Frøken Gina Krog, frøken Frederikke Mørck og frøken Anna Hvoslef, og fra fru Welhaven Gunnerson, frøken Marie Høeg, frk. Amalie Hansen og fru Johnsen, Sarpsborg. Bergen & Lillehammer led 1905 og Bergen 1906. hvilke alle har mødt absolut modstand fra hovedstyrets side, endskjønt de utilfredses antal stadig er steget.

For at gribe sagen an paa en anden maade stillet formanden i Drammens led og 9 andre leds formænd krav om extraordinært aarsmøde til nedsættelse af en lovkomite i 1907. Ifølge lovens § 6 kan saadant forlanges af 10 medlemmer.

Forslaget resulterede heller ikke denne gang i noget.

Tiltrods for at hovedstyret tilsyneladende havde givet dette forslag sin tilslutning — (cfr. hovedstyrets cirkulære af $^{22}/_{8}$) blev sagen træneret saaledes at spørgsmaalet ikke lod sig ordne før aarsmødet. Da dette blev os klart, fandt vi paa vort aarsmøde den 27de sidstleden at burde fastholde den ifjor fattede beslutning: »Drammens led udgaar af organisationen dersom det heller ikke iaar lykkes at faa forandring i de gamle love.*)

I bestyrelten for Drammens led 2—3 08.

Karen Retvedt.

Wenche Sivle. *Ovidia Stibolt.*

Haakki Sundet. *Aagot Juel Alfstad.*

Vi har vist ovenstaaende til L. K. S. F.s formand, som har anmodet om plads til følgende bemerkninger:

For udenforstaaende ser det af foranstaaende opsæt fra »bestyrelsen i Drammens led« ud som at den misvisende meddelelse fra L. K. S. F.s aarsmøde skulde være leveret til dagspressen fra L. K. S. F.s hovedstyre eller medlemmer — det oplyses derfor at der fra den side selvsagt ikke er meddelt pressen nogen saadan. Det vilde være umuligt, fordi Drammens udmeldelse ikke blev nævnt paa aarsmødet, af den grund at man ikke modtog meddelelsen herom, før efter mødets afslutning. Notisen maa være tilflydt dagspressen fra en, som paa forhaand har kjendt til udmeldelsen og paa denne bygget sin gjetning. Inden hovedstyret har man først nu faaet anledning til at se den feilagtige notis. Fra hovedstyret kunde ikke foreligge noget forslag til lovændring paa aarsmødet, fordi dets forslag om at faa et saadant istand ved nedsættelse af en lovkomité ved stemmegivningen

*) Fra Drammens led se videre tillægsbladet.

var faldt til jorden. Styret vil ogsaa tilbagevise den insinuation, som ligger i følgende sætning: »Tiltrods for at hovedstyret *tilsyneladende* havde givet forslaget sin tilslutning.« Naar styret havde taget det skridt, som det gjorde, da maa enhver forstaa at det ikke var »*tilsyneladende*«. Dertil har styret lagt formeget arbeide i at faa sagen fremmet Det var styrets forslag, som er bleven refuseret af foreningens medlemmer paa samme vis som foregaaende aars forslag i lignende retning. Havde man næret et oprigtigt ønske om at faa sagen frem, vilde man paa tre uger havt tid nok til at besvare spørsmaalet, idet man med Tromsø og Skien vilde ræsoneret som saa, at naar styret faar flertal for sit forslag, saa kunde man i hvert fald været sikker paa at faa lovforslaget færdigt til forelæggelse paa et eventuelt landsmøde og derefter afgjort paa aarsmødet i 1909.

Kr.a 10. mars 08.

I Landskvindestemmeretsforeningens styre.

Til Nylændes redaktion.

Jeg ser af et opsæt i Nylænde at frk. Høeg mener at det er en trykfeil, naar der paa stemmeseddelen staar trykt hvor navn og bopæl skal staa. Nei det er ikke trykfeil. Det staar der for at minde om at navn og bopæl skal skrives under, altsaa sat for at ikke nogen ved en forglemmelse skal faa sin stemmeseddel kasseret, hvad der efter sigende desværre ofte skal være hændt. At man maa have navn og bopæl er for kontrollens skyld. De foregaaende aar har paamindelsen herom kun staaet trykt paa siden af stemmesedlen, men da dette ikke har ført til det tilsigtede resultat, mente man at gjøre medlemmerne en tjeneste ved ogsaa at opsætte plads for navn og bopæl under stemmeseddelen.

Kristiania 29—2 08.

F. M. Qvam,
formand.

L. K. S. F. Ved aarsmødet gjenvalgtes det afgaaende styre: Fru F. M. Qvam, fru Welhaven-Gunnerson, frk. doktor Trude Johnsen. Suppleanter: Frk. tandlæge Jonette Ellingsen, frk. Kitty Bugge. Revisor: Frk. Bianca Biørnstad.

Der blev flertal for afholdelse af et landsmøde til sommeren samt for representation af L. K. S. F. paa alliancens møde i Holland fra 15de til 20de juni 1908.

N. K. Sanitetsforening har efter andragende fra Kr.a sundhedskommission stillet en sygepleierske til disposition for at gaa tilhaande i huse hvor der er tuberkulose — alt efter sundhedsinspektørens ordre. — Beretningen N. K. S. aarsmøde næste hefte.

„Karen Borneman,“ foredrag af fru Ragna Nielsen, kommer i næste hefte.

Hjemmenes vel

har, ianledning af at det er 10 aar siden foreningen stiftedes, ladet udgi et lidet festskrift (forfatter frk. Marie Jørstad) hvoraf man faar en god oversigt over det energiske og dygtige arbeide den har udført.

Og paa stiftelsesdagen den 10de mars holdtes fest til minde om begivenheden, Omtrent hundrede damer deltog i festen. Under musikens toner gik man ind i den festlig smykkede sal til det rigt besatte dessertbord. Og ikke længe efter kom talerne i bunden og ubunden stil, og sangene og viserne. Af indbudte gjæster nævner vi formændene for Norsk kvindesagsforening, Drammens kvindesagsforening, Kvindestemmeretsforeningen, Landskvindestemmeretsforeningen, Norske kvinders nationalraad og Kristiania kvinderaad, den først og sidstnævnte var ved sygdom hindret fra at delta, men de andre var tilstede og udtalte som representanter for sine respektive foreninger sin sympati for Hjemmenes vel og sine bedste ønsker for dens fremtid. Mange taler blev holdt, for der var mange at erindre, som havde arbeidet ivrig og opofrende for foreningen. Men mest samled det sig om de tre damer, som efter tur har været formænd. Fru Grethe Haslund, Hj. vels første formand, som ikke var tilstede, fru Mariane Nærup, som havde havt ledelsen længst, og fru Olga Thinn, den nuværende formand. De blev høit priset baade i vers og prosa.

Det var en helt igjennem smuk og stemningsfuld fest.

Fru Dorothea Christensens død har vakt sorg og vemod i vide kredse. Hendes begravelse i Sandefjord foregik med høitidelighed og under stor deltagelse fra nær og fjern.

Blandt de foreninger som lagde krans paa hendes kiste var ogsaa *Norske kvinders nationalraad* og *Norsk kvindesagsforening.*

I tiaarsfesten for *Hjemmenes vel* var taler og sange viet hendes minde. Hun var den som gav stødet til foreningens stiftelse, hun arbeidet for den gjennem de grundlæggende aar, og viet den sin varme interesse til sin sidste stund.

Selskabet for psychisk forskning.

Lombroso har erkjendt, at aandens indgriben i de mediumistiske fænomener ikke alene er *sandsynlig*, men at den er sikker! Men ikke destomindre kan han paa et til ham direkte rettet spørgsmaal, om han er spiritist, nok svare nei, thi hertil kræves mere end at være overbevist om aanders existens og indgriben i vor verden.

Hvad spiritisterne er »utaalmodige« efter at hævde er, hvad de *taalmodige* og *langvarige* anstrengelser har fundet at være *sandhed*, hvor denne saa end ligger. De anerkjender, som tidligere bemærket, den ani-

mistiske forklaringsmaade (det «*subliminale*« jeg »underbevidstheden« etc.) for tilstrækkelig i mange tilfælde, men *langtfra* i alle, og er det deres pligt at holde dette frem ligeoverfor de mange bestrebelser paa at tilintetgjøre det faktum, at de døde lever og kan meddele sig til os, et faktum, der er af saa uhyre stor rækkevidde, at om det var almindeligt erkjendt, vilde det hæve menneskeslægten op paa et høiere aandeligt niveau og sætte en stopper for meget af den moralske raadenskab, som nu findes i verden.

B. Torstenson.

Fru Vilhelmine Ullmann, født *Dunker* feirer den 16de mars sin 92 aars fødselsdag.

De danske kvinder kan nu, ser det ud til, være sikre paa at erholde kommunal stemmeret og valgbarhed paa samme vilkaar som mænd. Det kommunale valgretsforslag (se Nylænde no. 3 første artikel) er gaat igjennem ved tredie behandling i landstinget. Meget knebent var det (32 for og 29 imod) men det gik. Endnu skal det engang gjennem folketinget for at bli lov, men man har ingensomhelst frygt for dets skjæbne der.

I det engelske underhus har, som man har set af dagspressen, et forslag om at gi kvinder politisk stemmeret ved afstemningen faat en majoritet paa 179 stemmer (271 for, 92 mod).

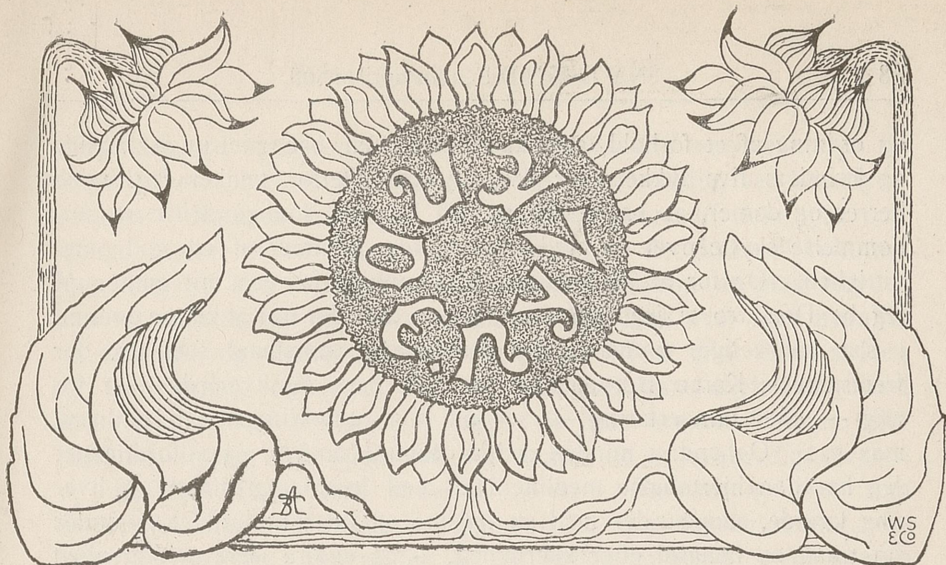
Men det er et privat forslag og har derved ikke udsigt til at række videre frem til afgjørelse inden parlamentet slutter. Ikke desto mindre er denne afstemning meget betydningsfuld. Det er en godkjendelse i princip og vil bli et mægtigt middel i den paafølgende agitation »Den største seir efter 40 aar kamp« er det sagt af sagens ledere.

I det kgl selskab for Norges vel holdt doktor Hille den 5 mars foredrag om *kostholdet paa landet*. I den paafølgende livlige diskussion deltog baade damer og herrer. Man blev enig om at en hel del forbedringer trængtes. Hvorledes de mest paakrævede reformer skal gjennemføres blir antagelig gjenstand for diskussion paa senere møder.

Indholdsfortegnelse.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. april 1908. | No. 7

„Karen Borneman."

Foredrag i Studentersamfundet 14. december 1907.

af

fru Ragna Nielsen.

Mine herrer og damer!

Naar Studentersamfundets bestyrelse har anmodet mig om at tale om *Hjalmar Bergstrøms* stykke, *Karen Borneman*, og jeg gjerne og villig har fulgt denne anmodning, saa ved jeg godt at vi, begge parter, maa være forberedt paa uvilje, kanske streng kritik i den anledning. Det er nemlig som De ved endnu saa — og kommer vel altid til at bli tilfældet — at der er en hel del mennesker, som ærlig forarges og rystes over, at man tar netop *tidens* problemer op til behandling, især hvis disse angaar forholdet mellem mand og kvinde. Der er en hel del mennesker, som ikke taaler, ikke liker, ikke vil høre drøftet andet end gamle tanker, gamle, forlængst anerkjendte sandheder. Men skulde alle af hensynsfuldhed mod denne bornerthed, for ikke at forarge den, la være at komme offentlig frem med de spørsmaal, som dog faktisk rører sig i alles sind, saa vilde jo problemerne ikke bli løst, og vi vilde ialfald ikke være med at gi vor skjærv til fremskridtet, i dette tilfælde her til løsning af et spørsmaal

og ordning af et forhold, som kan betinge en mængde unge mænds og kvinders livs lykke eller livs ulykke. Derfor tænker jeg, mine herrer og damer, at baade De og jeg lar den mulige kritik og fordømmelse skylle over os med den ro, som kommer af en god samvittighed. Og for at jeg trøstig skal kunne ta fat paa mit emne, vil jeg be Dem tro, at jeg ikke staar her som den, der tror at kunne dømme i saa vanskelige, ømtaalige og komplicerte spørsmaal som de, der fremsættes i Karen Borneman. Jeg kan bare si, hvorledes det for mig — efter min erfaring — ser ud som udviklingen sandsynligvis maa gaa. Og endnu mindre end at dømme ønsker jeg at fordømme. Jeg har den hjerteligste medlidenhed med hver ung mand og hver ung kvinde, som strider med sit legeme og lider under det og under sin trang og længsel efter kjærlighed, — og endnu mere medlidenhed burde vi kanske ha med dem, som ikke lider, men som bare stormer frem i raahed og overmod uden nogen tanke paa fremtiden — for vi ved, at engang vil der for dem komme en lidelsesfuld regnskabets dag. Jeg har anmodet bestyrelsen om, at der ikke maa følge nogen diskussion efter foredraget. For der er ialfald *et* af de vanskelige spørsmaal, som stykket opstiller, som det forekommer mig først bør behandles og klares af kloge, menneskekjærlige og erfarne læger og psykologer, før vi andre kan gi os ifærd med at diskutere det spørsmaal offentlig.

I et ganske primitivt samfund, som ikke kan gjøre fordring paa kultur, kunde aldrig forbindelsen mellem mand og kvinde komme til at bli noget spørsmaal. Menneskene følger der ganske simpelt naturens bud. Men eftersom individerne blir sig bevidst og føler de aandelige kræfter i sig, eftersom de ydre forhold blir gunstigere, eftersom kort sagt samfundet hæver sig til et kultursamfund, maa problemerne nødvendigvis indfinde sig. Hvor kultur opstaar, strides altid *kultur* og *natur* om herredømmet. Det er ordentlig som kultur og natur var to fiendtlige magter, som staar ligeoverfor hinanden og spør: hvem af os skal seire? Og menneskene er bange for ensidig at holde med den ene eller den anden part. For menneskene ved, at naturen krænker vi ikke ustraffet, men menneskene ved ogsaa, at alle kulturbestræbelser staar i pagt med det bedste og ædleste i os, saa dem hverken kan eller vil vi opgi.

Derfor synes jeg, at over ethvert bidrag til løsningen af konflikt mellem natur og kultur — og det spørsmaal, vi skal behandle her iaften er ikke noget andet — burde der altid staa som

motto det ord af Bacon: *We cannot command nature except by obeying her.* Nei, vi kan ikke beherske naturen uden ved at adlyde naturen. Naturen maa paa det kjønslige omraade som paa saa mange andre til en vis grad beherskes — det kræver kulturen. Men naturen kan ikke beherskes uden derigjennem, at man adlyder den — naturen lar sig ikke udslette, heller ikke øver man ustraffet en despotisk og »unaturlig« vold mod den. Vi er midt inde i striden og udviklingen, og ingen kan si, hvorledes vanskeligheden tilsidst skal løses. Men det kan vi være vis paa: hverken naturen eller kulturen slipper eller opgir sine fordringer; de er jevnbyrdige magter.

Hjalmar Bergstrøms skuespil, *Karen Borneman*, blev som naturligvis alle ved, forbudt i Danmark af den danske censor. Et underligt forbud. Skuespillet gir et stykke nutidsliv, hvori paa en alvorlig og interessant maade fremsættes en af de livets tragiske konflikter, som samfundsudviklingen fører med sig, et spørsmaal, som angaar menneskenes vel og ve og som derfor nutiden maa beskjæftige sig med og som fremtiden maa løse. Og der er i det intet sansepirrende, intet letsindigt — det er alvorligt og tragisk saaledes som et stykke hverdagsliv ofte er. Fortrinlig som det blir spillet paa Fahlstrøms teater, er stykket meget gribende. Man kan ikke forstaa andet, end at censor har forvekslet stykket og dets personer med forfatteren og hans private meninger, og at han tror, at Bergstrøm opstiller løse forbindelser mellem mand og kvinde som idealet og nu vil hverve proselyter for sin mening. Men at en censor skulde staa paa et saa naivt standpunkt i sin bedømmelse af literatur er jo utroligt. Og en censor maa vide, at skulde alt udelukkes i literaturen, som svage sjæle og daarlige hoder kan ta forargelse af, saa blev intellektuelt liv i et samfund umuligt. Imidlertid vedkommer ikke dette os — vi har heldigvis ingen censor i Norge.

Familien Borneman bestaar af professor i teologi, Kristen Borneman, som med sin hustru Cecilie har havt 12 børn, af hvilke 4 er døde. Vi hører om hans søn presten, som har været gift i 6 aar og har 5 børn, som han ikke kan ernære af sit lille prestekald, hvorfor han brandskatter hele familien, — om en anden søn, som er cand. mag. og ogsaa er gift, men som fru Borneman siger »maaske gir afkald paa børn, fordi han indser han ikke har raad»; vi hører om to døtre, ældre piger, som er lærerinde og sygepleierske, og om en datter, som er blet sindssyg paa grund af utilfredsstillet erotisk trang. Ingen af disse forekommer i stykket. De af professor Bornemans

børn, som vi gjør bekjendtskab med, er Peter, juridisk student paa 20 aar, Thora, en backfisch paa 16, og saa stykkets hovedperson, Karen, der er 28 aar og ernærer sig som journalist. Saa er der fritænkeren, venstremanden dr. Schou, familiens huslæge, som man skulde tro ikke egentlig kunde komme godt ud af det med den gammeltestamentlige, konservative professor. Det viser sig imidlertid, at de to herrers aandelige habitus ikke er saa forskjellig endda, — i mangel paa forstaaelse og mangel paa medfølelse med menneskelige foreteelser er de ialfald noksaa lige. Mest sympatiske, fordi de er mest mennesker, har mest af menneskelige følelser og af kjærlighed og forstaaelse ligeoverfor andre, er moren, fru Borneman, og hendes datter Karen. Karen har hemmelig to gange i sit liv levet sammen med en mand. Den første var en ung journalist, det bedste og ædleste menneske hun har kjendt, siger hun. Naar vi elskede hinanden ærlig og inderlig, hvorfor skulde vi ikke saa gi os hen til hinanden, spør Karen. I to aar varte forholdet, saa døde han pludselig. Et par aar efter kom hun til Paris. Der traf hun sin anden mand. Han var billedhugger, kom fra et ukultiveret hjem, med ukultiverte vaner og manerer, men han var begavet, sikker paa sig selv og sin fremtid. De slutter sin pagt sammen en vaardag i Paris, danner sit eget hjem, og Karen var lykkelig: hun havde igjen fornemmelsen af, at der var mening i hendes tilværelse, mening ud over øieblikket. Saa opdager hun en dag, at han er hende utro, og hun bryder med ham straks, ugjenkaldelig, og reiser hjem. Nu har hun levet et par aar hjemme, og det synes, at livet igjen skal blomstre op for hende. Hun forstaar, at dr. Schou elsker hende, og hun interesserer sig for ham, vil gjerne bli hans hustru. Men da hun ærlig fortæller ham, at hun har staaet i forhold til en mand, trækker han sig forfærdet og med afsky tilbage. Billedhuggeren, Strandgaard, har endelig vundet ovenpaa, har endelig faaet raad til at reise til Danmark og søge hende. Han er nu berømt, velhavende, han vil ha hende tilbage, han stormer ind paa hende. Scenen mellem dem viser hende klart, hvor stor og uovervindelig kløften er mellem dem, hvor uforstaaende hans kjærlighed til hende er, og hun viser ham fra sig med indignation. Forældrene faar vide alt. Moren har kjendt til hendes forhold til Strandgaard, men usikker i sig selv som hun er, uden mandens hovmodige vished om, at han er den, som kan dekretere inappellable moralske lovbud for andre mennesker, ogsaa af frygt for at forstyrre sit barns livslykke, har hun intet sagt. For faren er det bare altsammen *en* afsky, *en* rædsel. Hvorfor skal *han* straf-

fes saa høit, han som aldrig har seet gjennem fingre med letsindighed i sine børns opdragelse, hvis samvittighed er saa ren netop i det punkt. Men Guds straffedom er aldrig meningsløs. Og naar Vorherre har git ham en tøite til datter, saa maa hans mening være, at han, den gamle professor Borneman, ikke skal unde sig hvile, men bli ved at svinge tugtens ris over det fordærvede samfund. Og det skal ske, det lover han. Stykket ender saa med, at Karen reiser væk og drager tilbage til Paris, hvor hun kan faa arbeide.

Dette er i korthed stykkets indhold. For os, som vokste op i romantikens tid, er et saadant emne som Karen Borneman et merkeligt tidens tegn. Det betegner en fase i udviklingen, den merkelig hurtige forandring og forbedring af kvindernes stilling i samfundet. Vi forstaar, at vi nu er kommet til et knudepunkt. Et vigtigt spørsmaal stiller sig frem til løsning, et spørsmaal, som *maa* løses, hvis de unges fremtid, hvis medmenneskers vel og ve ligger os paa hjertet.

Studer literaturen fra romantikens tid, og De vil se, hvorledes opfatningen var af mænds og kvinders forhold til kjærligheden og forhold til sædeligheden. En mands ret til flergifte var fuldt anerkjendt; om han saa havde væltet sig i sølen og idiotiseret sig i udsvævelser, var han lige god for det, ja udsvævelser var næsten noget som hørte til, især for begavede mænd. Og det var fuldt anerkjendt, at mænd i denne som i andre henseender var af en meget forskjellig natur. Ingen benegtede f. eks. baade Fausttypens og don Juantypens sandhed og virkelighed, ingen negtede, at styrken af mændenes drifter og sanser var forskjellig, at kanske ikke to individer var hinanden fuldstændig lige i dette stykke, at der paa det kjønslige omraade var afskygninger og variationer i en uendelighed, fra den aandelig optagne og interesserede lærde, for hvem driftslivet ingen tillokkelse havde og som levede i frivillig askese, til ham, den kjønslig abnorme, som endte paa galehospitalet, Ikke saa med kvinderne. Af dem var der kun to slags uden variationer og afskygninger: den snehvide, ærbare kvinde, for hvem det vilde været en dødelig skam at tilstaa, at hun merkede noget hos sig, som kaldtes kjønslig drift, et ord, som hun forresten ikke engang kjendte til, som efter opskriften ikke skulde ane, hvad et egteskab egentlig var og virkelig mange gange heller ikke gjorde det — en ung pige, der var et hvidt ubeskrevet blad, uberørt, appellerende til manden, til mandens beskyttelse — *a snow-white lamb thut bleats to man for protection*. Og saa var der jo den anden slags kvinder, hvis tilværelse de snehvide ikke engang

vidste om: de, som nu engang var til for at tilfredsstille mænds sanselighed. Manden benyttede dem og foragtede dem og beholdt sit kvindelige ideal af det snehvide lam, det rene blad, ubeskaaret. Med rette kunde bohemerne i 80-aarene spørge sine brødre: hvis disse kvinder er *nødvendige* for os, hvad ret har vi da til at foragte dem, maa de ikke snarere kaldes nyttige medlemmer af samfundet?

Saa kom kvindebevægelsen omkring 1884. Noget af def første, som vi fordrede erkjendt, var dette: kvinder er hvad menneskelig natur angaar, kun lidet forskjellige fra mændene. De har intellektuel higen som dem, sanser og drifter som dem, de har længsel efter kjærligheden som dem — ikke saan op i skyerne som romantikens sne hvide lam — men her paa jorden, i ganske almindelig jordisk elskov. Og de fleste af dem har — hvad mændene som oftest ikke har — de har længsel efter barnet. Og godt og viseligt er det indrettet af naturen, at kvindernes store mængde har længsel efter barnet — ellers vilde jo jorden affolkes. Og vi er i erotisk henseende som i alle andre henseender ligesaa uensartede som mændene er, og der findes blandt os de samme typer — baade Fausttypen og don Juantypen — som vi jo, naar det gjælder kvinderne, kan kalde Messalinatypen.

Vor tale vakte en forfærdelig forargelse. Der var den gamle æsthetiker og den gamle spidsborger, for hvem en kvinde for det første ingen mening maatte ha uden den, manden havde indpodet i hende, og for hvem f. eks. en forlovet pige, som havde hævet sin forlovelse, var noget af en besudlet skabning — »et sukkertøi som der er blet slikket paa«, som en saa smagfuldt udtrykte sig. Og der var de gamle damer, som havde været urokkelige i sin tro paa sin egen snehvide uskyld og ujordiske natur, og som var entrüstet over, at vi vilde berøve dem dette dogme.

Det gik med kvindebevægelsen som det var naturligt, at det maatte gaa. De, som foreløbig fik mest nytte af den, var mændene, fordi de i udvikling stod høiest og derfor var mest skikket til at ta imod. Kvindesagskvindernes paastand, at mænds og kvinders natur ikke var saa forskjellig, som man havde villet gjøre det til, og deres fordring paa, at mændene paa det kjønslige omraade skulde vise selvbeherskelse og forsagelse, saaledes som dannede kvinder gjennem aarhundreder havde gjort, vakte naturligvis en storm. Naar Svava kaster hansken i ansigtet paa Alf, kan vi ikke vente andet end at han blir rasende. Og paa det fæle Gejerstamske møde her i denne sal i 80-aarene blev med haan og med alskens kyniske udmalinger

den beskyldning kastet i ansigtet paa kvinderne: dannede kvinder eier ikke erotiske følelser, eier ikke sanser; det er kun mænd, som kan elske. Og for en mand er det umuligt at beherske sine drifter — driften i ham fordrer sin tilfredsstillelse, hvis hans sundhed og helbred skal bevares. Der var paa mødet bare *en* mand, som stod op og tog til gjenmæle: Dette er ikke sandt, sagde han. En ung mand kan bevare sin renhed ligesaavel som en kvinde. Og der er mænd, som gjør det — de gjør det for sit fremtidige egteskabs skyld, for sin fremtidige hustrus og børns skyld, for sin egen fremtidige lykkes og sjælefreds skyld. Der blev et hyl den aften; men efterhaanden, i aarenes løb, kom flere mænd til og paastod det samme. Og pludselig opdagede vi en dag, at norske mænds sædelighedsniveau var høinet, opinionen havde aldeles forandret sig, det var ikke længer i Norge som i første halvdel af 19de aarhundrede, at det var en ære for en mand at leve usædelig, det var blet en skam, noget man søgte at skjule — og det gjør en stor forskjel og betegner et stort fremskridt i civilisation.

Med kvinderne har det meget naturlig gaaet langsommere, de havde saa mange flere faser at gjennemgaa. Først skulde den store mængde *vækkes*, vækkes til følelse af sin uværdige stilling, til menneskelig længsel efter frihed. Det arbeide er jo endnu ikke gjennemført. Og da det er saa langt fra, at kvinderne af naturen er saanne ideale skabninger som romantikens digtere vilde gjøre dem til, saa er det efter vor udvikling — eller rettere sagt mangel paa udvikling — og efter de betingelser, hvorunder kvinderne er vokset op, ikke noget at undre sig over, at der blandt kvinderne findes megen raahed. Og at raa mennesker ikke kan benytte friheden, fordi raa mennesker ikke har lært selvbeherskelse, har raa drifter og raa interesser, det ved vi. Og derfor ser vi det ikke opbyggelige syn, at der er kvinder, som taler, skriver, opfører sig med en ublufærdighed og en kynisme, som ikke gir ublufærdige mænds det mindste efter.

At en stor kvindeskare snart maatte komme til det punkt, at de aabent og uden sky forlangte at leve sit erotiske liv ligesom mændene efter eget godtykke, det er ikke noget at undre sig over. Vi er nu kommet til denne fase i kvindesagens udvikling, og det er nødvendigt at ta sagen op. Alle vore ideale fordringer, som vi aldrig opgir, alle vore længsler om et renere og lykkeligere menneskesamfund kræver, at vi kommer til en forstaaelse af fordringen, til et klart og retfærdigt syn paa forholdet, til erkjendelse af den rette ligevegt her

mellem naturens fordring og kulturens fordring. Og det er netop det, som gjør »Karen Borneman» til et saa værdifuldt arbeide, at det er et udmerket indlæg netop i dette meget aktuelle spørsmaal.

Hvad er da Karen Bornemans fordring? Det er den fordring, *at kvinderne ligesaavel som mændene skal ha frihed til at leve sit liv som de vil og som de kan, og være lige gode for det.*

Anerkjender vi denne fordring? Ja ubetinget, naar den blir fremsat paa den maade. Ethvert menneske, kvinde som mand, skal ha *frihed,* skal ha lov til at gjøre med sit liv som de vil, naar de ikke gaar de love for nær, som samfundet har sat til individernes beskyttelse. Samfundet har ikke ret til at tvinge et voksent menneske til ikke at ødelægge sit liv, hvis han vil, samfundet har ingen ret til at udstøde det menneske som en paria, der har benyttet denne sin ret. Men samfundet har *pligt* til at opdrage de enkelte mennesker saaledes at de ikke *benytter* sig af sin ret til at ødelægge sit liv. Samfundet har pligt til at sætte frem klart for hvert barn og hvert ungt menneske: Du har frihed til blindt, uden kritik og uden selvbeherskelse og selvovervindelse at følge din naturs bud. Ingen har lov til at hindre dig i det. Men gjør du det, da maa du ogsaa vide, at summen af dit liv vil bli ulykke, kanske elendighed for dig selv og for dem, som staar dig nær. Dit liv, levet ene og alene i lydighed mod hvad din natur har forlangt, vil ha git sit bidrag, sin skjærv til at trække menneskeheden dybere ned. Du synes, du kun har git din natur hvad den fordrede, men du har overseet og glemt, at kulturen ogsaa har fordringer til dig. Kulturen fordrer af dig overvindelse af dig selv og hensynsfuldhed mod andre — uden dette ingen kultur i et samfund. Naturen er i pagt med dit legeme; lar du det faa eneherredømme over dig, saa tar naturen dig i sin vold. Kulturen er i pagt med din sjæl; forsømmer og mishandler du din sjæl, da vil den stønne som en fange i lænker, pine dig og ikke la dig ha fred. Et menneske i et kultursamfund krænker ikke kulturen ustraffet.

Karens fordring paa at faa leve i løse forbindelser med de mænd hun maatte komme til at elske, kan ikke bli til andet end til ulykke for hende selv og til fornedrelse for samfundet. For læg mærke til det: *hun krænker baade naturen og kulturen.* Hun krænker naturen derved, at hun ikke vil ha eller synes hun kan ha børn. Dette er en side af sagen, som jeg ikke kan gaa ind paa. Den er i mine tanker for modbydelig, for oprørende for alt hvad der heder sunde og gode og naturlige følelser i et menneske. Og ingen skal faa mig

til at tro, at naturen saaledes lar sig spotte. Tro mig, naturen hævner sig: den hævner sig paa det enkelte individ, paa hans legeme og hans sjæl, — den hævner sig paa slegten, paa samfundet, i degeneration, i fordærvelse, i undergang af alt hvad der er sundt og godt, uskyldig muntert og livskraftigt. Lægerne burde ikke tie saa stille som de gjør om denne moderne afskylighed.

Men altsaa — paa det spørsmaal, som er fremsat i Karen Borneman: »Skal kvinderne ligesom mændene ha frihed til at leve i løse forbindelser?» svarer jeg for min part som en af vore bekjendte mænd, der talte mod fanatismen i afholdsbevægelsen. Han sagde: »Jeg vil ha frihed til at drikke mig fuld, men jeg vil ikke benytte mig af min frihed.« Naturligvis fik han en storm mod sig bagefter; den sidste sætning blev udeladt, og det blev paastaaet, at han havde sagt: «Jeg vil ha frihed til at drikke mig fuld.» Jeg er ogsaa fuldt forberedt paa, mine herrer og damer, at det imorgen vil bli fortalt i Kristiania, at fru Nielsen i Studentersamfundet har sagt: »Kvinderne skal ha frihed til at indlade sig i saa mange løse forbindelser de vil.» Jeg tar alle de tilstedeværende til vidne paa, at det er ikke *en* sætning jeg har sagt, men *to*: »Ingen har ret til at formene kvinderne friheden i dette stykke, men kvinderne bør for sin egen lykkes skyld, for sine børns skyld, for kulturens skyld, ikke benytte sig af denne frihed.»

Hvis jeg kunde faa tale med Karen Borneman, noget jeg gjerne vilde — for Karen Borneman har forstand, karakter, hjertelag og godhed for andre, er for mig meget sympatisk — saa ved jeg, at hun vilde spørge: »Men *kan* da unge mænd og kvinder leve i afholdenhed, til deres forhold tillader dem at indgaa egteskab og faa børn?» Dertil vilde jeg sige: Hvad mændene angaar, saa lad dem svare for sig selv. Man skulde tro, at de kan efter hvad enkelte mænd har sagt og efter hvad de sidste 30 aars udvikling har vist. Men det faar de selv om. At kvinder, normale, almindelige kvinder kan leve i kyskhed uden nogen skade for legeme og sjæl, det maa vel siges at være bevist, det er alt i samfundet seet og erfaret. Og de unormale faar lægerne og forstandige mødre lære sig til at ta sig af og hjælpe. Og saa vilde Karen Borneman gjenta sin forsikring om, at hun ikke angrer hvad hun har gjort, hun har dog »gelebt und geliebet», og det er bedre end aldrig at ha kjendt kjærlighedens lykke. For Karen Borneman er ung og tror, hvad ogsaa digterne i mange aar prøvede paa at indbilde kvinderne, at

elskoven det er livet, og livet det er elskoven og intet andet. Hun vilde igjen sige som hun siger i næst sidste replik i stykket: «Det kan jeg forsikre — skjønt jeg ikke synes min skjæbne har været misundelsesværdig — jeg byttede ikke med mine to stakkels søstre. Jeg har dog levet engang i de par ungdommens aar, vi mennesker faar en eneste gang i vort liv, og som aldrig, aldrig kommer igjen. Hvad har *de* havt ud af sin tvungne pligt og dyd andet end bitterhed, — bitterhed og tomhed? Jeg har dog *følt* livets fylde i mig, mens tid endnu var, og jeg fortryder det ikke.» — Og saa kunde jeg tænke mig, at hendes to ældre søstre, lærerinden og sygepleiersken, var tilstede, og at lærerinden, en klog, middelaldrende dame, alvorlig og indigneret vilde svare hende: «Karen, hvorledes kan du snakke saa? Er da et menneske sat i verden bare for at leve i kjærligheds lykke, i elskov? Hvor tør du sige, at *mit* liv er bitterhed og tomhed? Er jeg da ikke et menneske foruden at være kvinde? Skinner ikke solen for mig, er ikke naturen deilig for mig? Har jeg ikke faaet forstand og aandelig higen? Staar ikke erkjendelse og udvikling aaben for mig? Du taler om tomhed og bitterhed. Jeg synes, det er dig, som har tomheden og bitterheden til dit livs resultat, min stakkars Karen. Du har intet barn, har intet villet ha. Jeg har hundrede, — de er ikke mine efter kjødet, men de er mine i kjærligheden, jeg føler for dem, i mit arbeide og mine opofrelser for dem, i vor gjensidige hengivenhed. Jeg kan i al beskedenhed si, at jeg har spredt velsignelse om mig og derved faaet lykke og livsfylde igjen. Hvad har du gjort i din egoisme, og hvad har *du* nu igjen, du stakkars Karen?« — Og hendes søster sygepleiersken, med de blide, medlidende øine og det stille væsen, hun vilde ømt lægge Karens hode ind til sit bryst, og hun vilde vugge og klappe hende, som om hun var et lidet barn, der skal trøstes, og hun vilde si: »Lille Karen min, hvor du har handlet ilde mod dig selv. Det er frygteligt for en kvinde at miste sin renhed. Og du føler det ogsaa selv — hvorfor graat du ellers nylig, da Thora sang: «Und bete, dass Gott dich erhalte so schøn und hold und rein.« Tro mig, det duer ikke for kvinder at prøve paa at efterligne mænd i kjærlighedsforhold, — ikke for kvinder, som er følende og tænkende mennesker. Eftersom aarene gaar, vil du føle fornedrelsen ved de forhold, du har været i, føle den mere og mere skarpt og bittert. Du har alt begyndt. Kan du tænke paa Strandgaard nu uden at føle dig nedværdiget, ydmyget, pint? Og det vil bli værre og værre, netop fordi du er et stolt men-

neske, som var bestemt til noget bedre, — erindringerne vil piske og pine dig, til du ikke længer kan bære ydmygelsen, men vil bli nødt til i selvforsvar at søge bare at kaste det alt fra dig som noget, der ikke længer kommer dig ved. Og da siger vi andre til dig: Reis dig igjen, min stakkars lille søster, søg at gjøre godt igjen mod dig selv hvad du gjorde ondt mod din sjæl i ungdommelig uforstand. Men om mig maa du ikke tro, at mit liv er tomt og fattigt. Du har seet feil i det som du troede, at det som for en kvinde gir mening i tilværelsen er at elske en mand. Selv i det lykkeligste egteskab kommer det punkt, at en kvinde opdager, at det er ikke tilfældet. Meningen med tilværelsen for kvinder som for mænd er egen udvikling, overvindelse af egoismen i kjærlighed til medmennesker. Jeg har den samme kjærlighedstrang som du, men min lod er blet ikke at gi min kjærlighed til en snever kreds, men til mængder af ulykkelige. Og jeg kalder mit liv rigt og lykkeligt og føler hverken bitterhed eller tomhed.»

Saaledes tænker jeg mig, at professor Bornemans døtre havde talt. Men saaledes kunde de kanske ikke ha talt. Ingen af professor Bornemans børn kunde efter al sandsynlighed ha talt saa. Dertil havde de faaet for slet opdragelse, været under for daarlig paavirkning. Professor Borneman vilde bli forbauset og indigneret over en saadan beskyldning. Men tænk efter — hvem er det af unge mennesker, som har den ideale stræben i sig, at de vil holde sit liv rent, har i sig den vakre og sunde ærgjærrighed, at de vil leve et liv til velsignelse for andre, til gavn for andre, til udvikling for sig selv? Ja, det er naturligvis de enkelte sterke naturer, kraftige karakterer, ethiske begavelser, som ogsaa kan fødes selv i daarlige hjem. Men som oftest er det unge mennesker, som har levet i et godt, lykkeligt, muntert hjem, hvor forældre har levet sammen med sine børn i sympati og forstaaelse, har skjønnet hvad unge trænger, har faaet sine børns fortrolighed, fordi de har forstaaet at vinde den. Fortrolighed til forstandige forældre, muntert lykkeligt samliv med forældre, søskende, kamerater, i glæde over alt godt og vakkert, i sterke aandelige interesser — det er det som styrker barns karakter og bevarer de unge fra at ødelægge sit eget liv. Et saadant hjem var ikke professor Bornemans. Han forstod det ikke i sin blinde aandelige hovmod. Hun havde kjærligheden, men var undskyldt af mange ting — om ikke andet saa af sine 12 barselsenge. Men det er skrækkeligt at tænke paa, at mennesker skal ha lov til at bli forældre, som saa lidet forstaar at væbne sine børn for den lange livets kamp.

Karen Bornemans fordring paa ret for kvinderne til at leve i løse elskovsforbindelser uden at føde børn til verden, vil kulturen visselig ikke komme til at honorere. Det vilde være en triumf for raaheden, som man ikke kan tænke sig i et samfund som vort, hvor dog — trods alt — skikkelighed og sund fornuft har overtaget over fordærvetheden. Netop fordi dannede kvinder gjennem aarhundreder af sin stilling i samfundet har været tvunget til, og derved blet opøvet i selvbeherskelse, netop derfor har vi lov til at tro, at deres idealitet og deres sunde fornuft vil seire. Hvad mændene angaar, er det sandsynligt, at ogsaa de mere og mere høilydt vil fremsætte fordringen til sig selv og hverandre: kultur og natur skal ha hver sit, men skal kulturen kunne faa sit, maa naturen beseires. Dette kan kun ske ved at *adlyde* naturen — alle *unaturlige* menneskepaafund er vold mod naturen og straffer sig paa den enkelte og paa samfundet, paa et menneskes legeme og paa hans karakter.

Men en ung mand eller kvinde kan ikke staa imod sine sansers bud uden lidelse, vil mange si. Nu vel, saa tag lidelsen. Den undgaar saa ikke noget menneske alligevel. Lidelse hører dette jordeliv til. Og lidelsen er sund, naar den blir tat op paa rette maade. Den, som ikke har kjendt kjærligheden mellem mand og kvinde, har ikke levet, siger digterne, og alle tiders unge har holdt med digterne. Den, som har levet et langt liv, vil si: Den, som ikke kjender *lidelsen*, har ikke levet. »Wer nie sein Brod mit Thränen ass, wer nie die kummervollen Nächte auf seinem Bette weinend sass, der kennt Euch nicht, Ihr himmlischen Mächte.» Uden lidelse intet fuldt menneskeliv, uden lidelse ikke den udvikling, som sjælen begjærer. Hver ærlig og modig livets stridsmand ved og har erfaret, at det er ikke i bare lykke og solskin og kjærlighedsrus, at den hellige ild i ham holdes vedlige. Derfor flygter han ikke feigt for lidelsen, nei han strækker hænderne ud imod lidelsens engel, og tar ham med i sit liv.

Hvorledes saa fremtidens egteskaber kommer til at ordnes og arte sig, kan ingen forudsi. Det er tidens unge, som kommer til engang at løse spørsmaalet — til velsignelse eller til ulykke for slegten, til kulturens fremme eller til dens tilbagegang.

Inden det sker, maa de enkelte, som vil kjæmpe for en renere og vakrere tilstand i samfundet, være forberedt paa lidelse. Som Karen Borneman siger, det *er livets lov, at intet nyt ser livet uden smerte.* —

So var det, og so er det.

Du sette meg midt i elden,
aa Gud, og sagde: No stadna,
og tru at eg bergar deg.

So stod eg midt i elden.
og logen brende meg svare:
Aa Gud! — mun du berga meg?

Nu stend eg midt i elden
og kenner eldtunga sleikja,
og trur: Du bergar meg.

Aasta Hansteen.

I Syn og Segns februarhefte er optat 25 Dikt i (Ivar Aasens) landsmaal 1862—67 af Aasta Hansteen. Vi bringer et af dem idag.

Den underordnede handelsstands forbund holdt 24 mars møde i Chr. Handelsstands festsal. Byens butik- og kontordamer var specielt indbudt, de havde ogsaa fyldt salen og viste sig meget interesseret. Frk. Gina Krog talte om nytten og nødvendigheden af fagorganisation blandt kvinderne, hvorefter hr. Chr. Dybwad redegjorde for forbundets ordning og virkemaade. Det blev fremhævet at der i fem af de sex faggrupper forbundet omfatter sidder kvinder i bestyrelsen. En diskussion fulgte, hvori ogsaa representanter for Kr.a kvindelige handelstandsforening deltog. Det var et godt møde, som vi haaber vil gi større fart til fagbevægelsen blandt kvinderne. Flere tegned sig som medlemmer af *D. U. H. F.* paa stedet.

Fra Trondhjem. — For at vække kvindernes interesse for det kirkelige stiftsmøde i Trondhjem sammenkaldte nogle religiøst interesserede damer et kvindmøde, hvor de sager, som foreligger for stiftsmødet, blev gjennemgaaet. — Et resultat af mødet er, at flere kvinder er valgte som repræsentanter til stiftsmødet fra Trondhjems menigheder, medens kvinderne sandsynligvis uden dette møde var blevet glemt og — havde glemt sig selv, sine pligter og sit ansvar.

Lilleborgs kjernesæbe maa vi anbefale paa det bedste. Den er udmerket. Vi kjender erfarne husmødre som sætter den over den verdensberømte sunlightsæbe. Naar norske varer er ligesaa gode som udenlandske, hvorfor skulde vi da ikke bruge dem — endsige naar de er bedre.

Til „Nylændes“ redaktion.

Formanden i »L. K. S. F.« fru Qvam har meddelt i »Nylænde«, at paabudet om navn og bopæl paa »L. K. S. F.s« stemmesedler ikke var nogen trykfeil, og da blir jo sagen ganske anderledes betænkelig, end jeg fra først af trodde.

Det er naturligvis i sin orden, at der ved afstemningen øves kontrol, men det, som skal kontrolleres er, at den, som stemmer, er medlem af foreningen, og ikke hvorledes hvert enkelt medlem stemmer.

Fru Qvam skriver: »Det staar der for at minde om, at navn og bopæl *skal* skrives under, altsaa sat for at ikke nogen, ved en forglemmelse, skal faa sin stemmeseddel kasseret, hvad der efter sigende, desværre ofte skal være hændt.« — Hvis dette skal forstaaes saadan, at herefter vil de stemmesedler blive kasseret, som ikke er undertegnet med fuldt navn og adresse, saa er det paa høi tid, at »L. K. S. F.«s medlemmer udarbeider og fastslaar regler, der kan hindre den slags vilkaarlighed.

Jeg har flere gange assisteret ved hovedstyrets optællinger, og der har været adskillige stemmesedler uden navn, afleveret baade fra led og enkeltmedlemmer, men der har aldrig været spørgsmaal om andet, end at disse skulde regnes med. Desuden henviser jeg til den tidligere sekretær doktor Kjølseths udtalelser paa sidste aarsmøde, at stemmesedler uden navn altid er regnet med. Jeg henstiller til L. K. S. F.s medlemmer at have sin opmerksomhed henvendt paa sagen.

Marie Høgh.

Porsgrunds led af *L. K. S. F.* har paa extraordinær generalforsamling mod kun tre stemmer besluttet udmeldelse af L. K. S. F. —

I Lillehammer led som stod paa randen til at melde sig ud — eller rettere til at gaa ind — er der derimod ny tilvext siden krisen blev overstaat. Man har faat mange nye interessante emner op gjennem foredrag. L. K. S. F.s formand har nylig været der og talt om samhold. Festlig tilstelning for fru Qvam. Ogsaa udover landsbygderne søger man at virke. Og det trænges mest.

Ogsaa fra flere foreninger omkring i landet: kvinderaad o. a. har vi faat glædelig budskab om liv og virksomhed. Dette hefte gir ikke plads for det. Men det skal komme senere.

Landbrugsdepartementets indstilling angaaende *ordningen af husmorskoler og statens lærerindeskole i husstel* foreligger nu som stortingsproposition (no. 69).

Vi haaber i et senere hefte at faa leveret en udredning og kritik fra kyndig haand. Enkelte af de spørsmaal som her berøres staar meget uklare for almenheden. Vi nævner spørsmaalet om skolekjøkkenundervisning ved folkeskolerne. Og forvirringen kommer af at sagen aldrig har været ordentlig oppe til diskussion. Det har indskrænket sig til at reformens venner har agiteret og forøvrigt har man experimenteret. Der blir nu anledning til at faa en diskussion om dette op i Nylænde.

Eftertryk forbydes.)

Achthar

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde «)

Forts. fra no. 5.

Men nu skal I høre. Netop ved dreiningen af veien, ligeoverfor det femte alter laa *Premshankers*, den store bankmands hus. *Rukhi*, som I saa, var hans hustru, og hun bodde der med Achthar, en smuk ung pige, som var forlovet, sa de, med *Nilkanth*, hendes søn. Men Nilkanth var som liden gut reist afsted med sin far til Calcutta, og aar var gaat, og de syv skridt var ikke tat, og Achthar var blit en voxen pige, og hendes venner haaned hende, fordi hun ikke havde sine egne gryder og pander, og fordi hun ikke havde en »herre« at ære. Idag var det *Ganesh Chathurthi* dagen, og da hendes støiende gamle svigermor var gaat til naboens, for at sladre med dem og faa et glimt af det gale bryllup, saa var Achthar overladt til sig selv.

Du gjør rettest i ikke at se paa bryllupet havde Rukhi sagt. »Du bringer vist lige saa stor ulykke som en enke« og hun lo med djævelsk haanlatter.

Stakkars lille Achthar. Ja hun vidste det nok. Bad ikke hendes bedste veninde *Vidga* hende om at gjemme sig, da hun skulde ride ud af byen med sin brudgom til *Indore?* Ja havde de ikke opsat sin reise en hel dagbare fordi *Vidgas* blik havde stanset ved Achthar, da hun om morgenen gik med sit spand til brønden. Men for første gang reiste hun sig mod skjæbnen, fordi hun blev mishandlet paa slig vis. Var hun da ikke bedre end den skabbede gule katten, som paa en lignende vis havde hindret *Kamalas* bryllup.

Det var virkelig grusomt. Hvorfor havde de giftet hende bort til den gutten som aldrig kom tilbage til hende? Og det var Rukhis søn; hvorfor skjændte saa Rukhi paa hende fordi han ikke var hjemme. Men en trøstende tanke kom. Det var *Ganesh Chathurti*, og der var *Ganpat* den røde oljede lille gud i den hvide nischen lige over veien. Alle hendes venner bad til ham idag. De smaa barn bad om at faa gode ægtemænd og de gifte kvinder som havde slemme mænd bad om bedre i et senere liv. Hun vilde ogsaa gaa og be om noget. Guden vilde kanske forstaa hende, naar hun fortalte det

altsammen; og saa kunde hun ogsaa faa se bryllupsoptoget naar det skred forbi. Ingen vilde lægge merke til hende, og hun havde ikke tegnene paa enkestanden, ikke bare armer, ikke tætraget hode — *ikke endnu.* Der kunde ikke være noget galt i det. Saa uden at tænke videre over det fyldte hun haanden med ris fra den sorte krukke paa hylden, og skyndte sig over veien for at aflægge Ganpat et besøg. Han smilte mildt gjennem den røde maling, og oljen glinsed og gav ham et snilt og medgjørligt udtryk. Hun var sikker paa at han vilde bringe en vending i hendes skjæbne og — der hørte hun larmen af bryllupsoptoget som nærmed sig — ja da fik guden gjætte sig til resten, hun fik ikke tid til at fortælle ham mere nu. Der har du risen din, snille Ganpat! Nei saa mange forriddere! Og er det kongen? Aa, hvor skjøn han er! *Han* var en gud, ikke Ganpat, den røde, oljede tingesten. Men i sin iver var hun kommet udenfor alternischen og stod ved veikanten og stirred paa kongen. Og en af fakkelbærerne som sprang ved siden af drog kjendsel paa hende. Forts.

Til udenbys abonnenter.

Resterende kontingent for tidligere aar bedes indsendt. Ifølge postreglement kan kontingent for foregaaende og indeværende aar sendes som portofri avissag. For tidligere aar (altsaa for 06 og længer tilbage) maa porto erlægges ved indsendelsen af beløbet.

Mer end nogensinde gjælder det at samles om og støtte arbeidet for kvindernes sag. Derfor

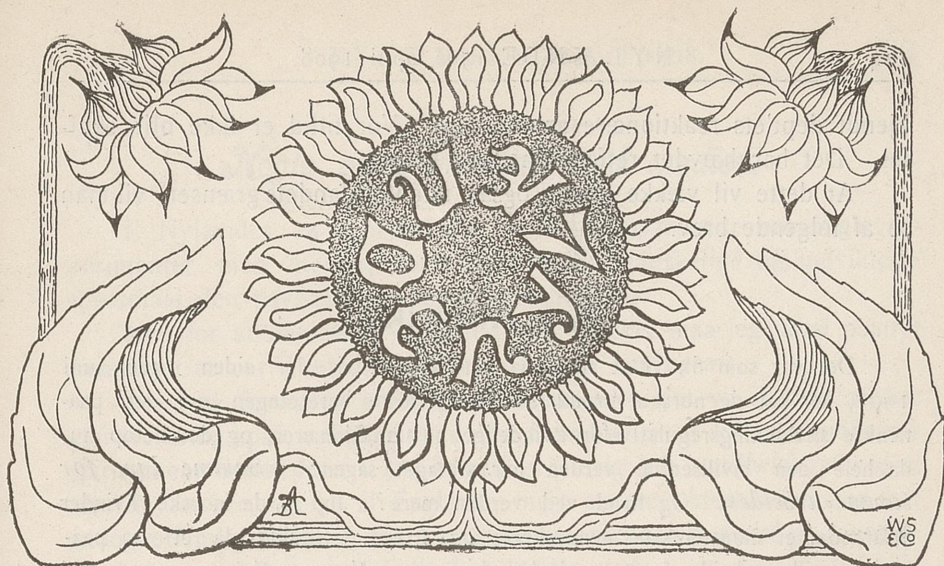
Virk for Nylændes udbredelse!

Indholdsfortegnelse.

15de april 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. april 1908. | No. 8

En seir.

Da vi skrev om det foreslaaede lønsregulativ for de kvindelige postfunktionærer, udtalte vi at en seir for dem i dette tilfælde var en seir for kvindernes sag. Man vil da forstaa hvorfor vi vælger den bedste plads i bladet til at melde udfaldet.

Intet særregulativ vedtoges for de kvindelige postfunktionærer.

Lønnen blev forhøiet med 100 kr. aarlig for hver af de tre klasser postexpeditører.

Vi kunde undt samtlige expeditører en større løn for sit ansvarsfulde og slitsomme arbeide, saa det er ikke det sidste faktum i og for sig vi fremhæver. Vor glæde gjælder det førstnævnte: at stortinget under tidernes pinagtighed ikke lod sig forlede til at fravige retfærdighedsprincipet.

Med dette udfald er det vi lykønsker ikke alene de kvindelige postfunktionærer, men norske kvinder i det hele.

Her er det bedste exempel sat. Man vil erindre at arbeidsdepartementet ikke fandt det heldigt at postetaten stod i spidsen med ligestillethedens princip, det pegte som forbillede paa andre etater, hvor der var særregulativ for kvinder. Men stortinget har ikke god-

kjendt dept'ets reaktionære anvisninger. Vor tillid er ikke blit skuffet. Det har hævdet retfærdighedens princip.

At dette vil vække glæde ogsaa udenfor landets grænser, vil man se af følgende brev.

Fra Amerika.

Det var som fik vi et slag paa munden, da vi, der siden 14de juni 1907, har sat de norske mænd saa høit, læste beretningen om det paatænkte særlønningsregulativ for kvindelige postfunktionærer, og det netop nu, da hele den civiliserede verden har optaget sagen: »*Samme løn for samme arbeide*«. Og hvad ved verden mere? Jo, at de norske kvinder staar som et mønster paa menneskeret og frihed. Skulde da et saa paatageligt tilbageskridt foretages i det frie, nye Norge. Nei og atter nei! Det vil ansees som en skandale, som de norske mænd maa befri sig fra, og for kvinderne selv vil det bli en skam og nedværdigelse at modtage en saadan behandling.

Dette gjælder jo en livsinteresse, ikke blot ior de nulevende kvinder, men ogsaa for efterslægten.

Det er ikke tænkeligt, at det norske storting vil gaa med paa det forslag, det vilde jo være som at kaste skygge paa sig selv.

Eller skulde der endnu i Norge findes mænd, der indbilder sig at en kvinde kan leve af næsten ingenting? En gaade er det hvordan de kan huse den tanke, naar de ved, at alle livsfornødenheder er lige kostbare for kvinder som for mænd

Jeg erindrer, hvad som blev sagt paa et skolemøde i 1892 af N. Hertzberg. Han sagde: »Angaaende lærerne da var det ønskeligt at lønnen blev forhøiet, men lærerinderne er jo som regel enslige og behøver ikke meget.« Det var godt for ham, at han ikke vidste hvormange kvindehjerter han saarede ved den hjerteløse udtalelse.

A. H.

Nogle experimenter med medier.

I Nylændes 15 februarhefte loved jeg at fortælle om nogle experimenter med medier, for at vise hvilke vanskelige og indviklede spørsmaal den psykiske forsker kan støde paa.

Men for at der ingen uklarhed skal herske, maa jeg først paanyt fremhæve et par punkter, som jeg tidligere har berørt.

Psychisk forskning er ikke spiritisme, men det vil ikke si at den gjør fordring paa, i lighed med hr. *Faustinus*, at kunne modbevise spiritismen. Spiritismen i sin helhed er aldrig blit *modbevist* af nogen alvorlig forsker, og tre af Englands mest ansete videnskabsmænd har endog offentlig erklæret det som sin tro, at meddelelser mellem levende og døde er mulige og virkelig har fundet sted.

Den store feiltagelse spiritisterne gjør sig skyldig i er, at de ikke tilstrækkelig erkjender at en stor del af fænomenerne skyldes clairvoyance, (klarsyn) og telepati (tankeoverføring) — og ikke nogen indgriben fra aander. Indtil vi har udforsket nøiagtig hvor meget der kan opnaaes ved disse midler, synes det en smule forhastet at si, at meddelelser fra aander er *bevist*.

Det hele er et meget indviklet problem. La os se paa kunsten at læse i folks hænder (chiromanti). De fleste fornuftige folk vilde skamme sig for at udtale at de trodde paa den slags spaadomskunst. Alligevel er det en kjendsgjerning at de bedste chiromanter i London kan ta samme betaling (kr. 19,00) som de fleste læger, og rose sig af et ligesaa anseligt klientel. *Maurice Maeterlinck's* studie over spaadomskunst er vel værd at læse; for hans erfaringer er netop de samme som enhver samvittighedsfuld forsker paa dette omraade vil bekræfte: En god spaamand- eller kvinde kan, hvad enten metoden er læsning i haanden eller i kort eller teblade eller trance, som regel berette om fortiden med *absolut nøiagtighed*, endog m. h. t. de usædvanligste detaljer. Jeg gik engang til en chiromant i London, sa ikke mit navn, men rakte ud haanden. Uden et øiebliks betænkning begyndte hun: »Tre ting af betydning hændte Dem før de var otte aar gammel: »De blev reddet fra en ildebrand, De reiste til udlandet, De var farlig syg.« Dette var sandt, men kan alligevel ikke regnes for tankelæsning, naar man derved mener *bevidst* tanke. Hun beskrev

---

*) »Palmistry« (engelsk)

derpaa existerende forholde fuldstændig korrekt, saa vilde hun ogsaa beskrive fremtiden — og tog fuldstændig feil.

Man kan ikke undres over, at en person som har vist klarsynets evne, hvad fortiden angaar, og som har besvaret selv de mest indgaaende spørsmaal m. h. t. nutiden, kan komme til at tro at fremtiden kan forudsiges paa samme maade. Saameget mere som den fremtid de skal forudsi ikke blir noget nyt, men i regelen er hvad spørgeren haaber eller venter den skal bli. Dette er ubevidst tankelæsning, og da folks haab virkelig undertiden gaar i opfyldelse endog i denne ikke til overmaal lykkelige verden, saa kan det ogsaa hænde at en chiromants forudsigelser undertiden viser sig at være sande.

Men en dygtig clairvoyant kan udføre større undere end at fortælle om den tilstedeværendes fortid og nutid, han eller hun kan undertiden gi korrekte efterretninger om vedkommendes ikke tilstedeværende venner, efterretninger om begivenheder hvorom spørgeren er uvidende. Det blev mig saaledes ved en lignende anledning fortalt, at min bror var alvorlig syg, og at jeg den følgende dag skulde faa brev fra ham. Næste dag kom der ikke noget brev, og jeg tænkte ikke mer paa det. Men tre uger senere kom et brev med underretning om at han laa syg af feber paa et hospital i Singapore, saa sandsigersken fik ret alligevel i det væsentlige, for han var syg paa den dag hun kom med udtalelsen.

Forklaringen til et tilfælde som dette kan være, at kundskaben ligger i vor *underbevidsthed*; der er dem som tror at vi stadig staar i telepatisk rapport med dem vi holder af, men at vi ikke har klar bevidsthed om det.

Min brors sygdom indtraf for otte aar siden og blev begyndelsen til videre experimenter.

En dag kort efter han var helbredet, saa jeg ham grave aske ud af sin tobakspibe med en kniv med træskaft: »Se paa den«, sa han, »den har myrdet tre personer». Han lo af mit forskrækkede udtryk, og forklarte at kniven havde tilhørt en indfødt paa Malakka, som var blit fængslet og dømt til døden, fordi han havde dræbt sin hustru, sin svoger og en tredie person, som løb til for at redde. Dommeren havde git min bror kniven til erindring om processen.

Jeg fik det indfald at vi skulde bruge kniven til at stille professionelle clairvoyante paa prøve, jeg fandt op en adresse i *Mornnig Post* og sendte kniven i posten, med anmodning til den clairvoyante om at fortælle knivens historie. Her maa jeg understrege at kniven

ikke i nogensomhelst maade bragte tanken hen paa et krigsvaaben, det var en ganske almindelig kniv, saadan som man kan faa kjøbt den for 80 øre i hvilketsomhelst landhandleri i Norge.

Efter et par dage kom svaret: Den clairvoyante var gaat i trance, hun havde faldt i hysterisk graad, havde saa talt endel sætninger i et fremmed sprog, og sa derpaa: hun saa »en mand klædt i en *kilt**), som havde dræbt en kvinde med kniven, og ingen kvinde maatte siden se paa kniven, da det vilde bringe hende ulykke (!) han havde ogsaa dræbt eller haardt saaret en person til, og engang for mange aar siden havde han myrdet en engelskmand som indehavde en vigtig stilling.«

Det var umuligt at vide om der var noget sandt i det sidste udsagn.

Siden forsøgte vi en anden clairvoyant, og hun begyndte med at beskrive min bror ombord paa et skib, han brugte kniven til at rense tobakspiben, hun sa at han følte sig syg og længted hjem. Saa tilføied hun: »Scenen vexler. Jeg ser en sort mand, som kryber bag en busk, han springer frem og dræber en. Aa! Det er rædselsfuldt!« Hun la ned kniven og vilde ikke se mer. Hun hørte ikke til de professionelle.

Evnen til at se ind i fortiden ved at holde gjenstande og breve kaldes «psychometri.« (sjælemaaling). Den første som undersøgte dette var den amerikanske doktor *Buchannan*, som udgav en bog om emnet i Boston 1885. Han hævded at han havde opdaget hjernens paavirkelighed. En ivrig entusiast var han, som holdt forelæsninger og kurser for at experimentere, og det endte med at han blev gift med sin bedste elev. Han opdaget, at endel mennesker er til overmaal sensitive ligeoverfor visse metaller, hvis de holder et stykke messing eller kobber mod panden i nogle minutter, faar de en ubehagelig smag i munden. Dette experiment blev engang prøvet paa mig, jeg kan bevidne sandheden af det, jeg kunde ikke bli kvit kobbersmagen, selv efter at jeg havde spist ristet ost med sennep blev smagen i munden lige til næste morgen

Dr. Buchannan fandt ogsaa ud, at af en gruppe paa 130 medicinske studerende, var der 43 som følte samme virkning af at holde en flaske med medicin i hænderne, som de vilde ha følt ved at svælge endel af indholdet. Og de samme personer kunde ved at

*) De indfødte paa Malakka har en dragt, som nøiagtig ligner den skotske »kilt.«

holde et brev let trykket mod panden gi rigtige oplysninger om brevskriveren.

Men under disse experimenter er det ikke nok bare at holde gjenstanden, tankerne maa være koncentreret og opmerksomheden spændt i forventning af at modta indtryk. Folk som er interesseret i disse ting burde forsøge experimenter blandt sine bekjendte; de vilde da finde at klarsyn er langt mere almindelig end antat. Blandt mine venner og slægtninger ved jeg om 6 som kan finde vand med ønskekvist, 4 som kan se billeder i en glaskugle, 4 som kan skrive automatisk,*) 4 som kan berette ved hjælp af gjenstande eller brev, og alle disse har først opdaget sin sjette sans-evne gjennem experimenter. Man kunde tro at en person som havde en af disse evner skulde ha let for at udvikle de andre, men saa er det ikke. Lige som en person kan være maler, men ikke ha musikerens evne, kan en ha evne til at se syner, mens en anden bare kan føle indtryk og en »psychometriker« kan stirre i glaskuglen til hans øine værker og ikke se noget andet der end sit eget speilbillede.

Naar vi erfarer hvormeget klarsynsevne uden spiritisme formaar at udretre, først da faar vi en forestilling om den uhyre vanskelighed der er ved at bevise *udenfor al tvil*, at meddelelser fra aander virkelig er en kjendsgjerning.

I september 07 var jeg tilstede ved en spiritistisk seance som havde til opgave clairvoyante beskrivelser, jeg nævnte mit eget navn, men forestilled en dame som var med mig kun som min veninde. Der var fire andre damer tilstede. Mediet var en mand. Efter at ha hilst paa os og talt med os med sin naturlige stemme, begyndte han at skjælve og ryste over hele legemet og skjære frygtelige ansigter, dette, hørte jeg efterpaa, skede fordi en »aand« som hed »Sunflower« skulde ta bolig i ham! Saa snart han var helt »besat« begyndte han at tale med en barnagtig læsping og gik rundt og to os alle i haanden, som om han var en ny person, som netop var kommet ind i værelset. Saa talte han til alle, en efter en, og bragte, i en sterk *Cockney* akcent, bud fra bekjendte som var »paa den anden side.« Vi var ikke det mindste høitidelig, heller lidt lattermildt, stemt over at skulle modta bud paa den vis fra vore antagne slægtninger. Men stor var vor forundring da turen kom til min veninde. Mediets opførsel blev en helt anden, hans stemme og tale blev en

*) Billeder i glas og automatisk skrift kan ofte frembringes uden vidnesbyrd om clairvoyantevnen. Isaafald interesserer det os ikke.

dannet mands. Han sa: »Der er en ældre herre her, han kunde være Deres far, hans navn er Thomas. Han var en stor hesteelsker, og kort før han døde maatte hans yndlingshest *Bessie* aflives. Det var en stor sorg for ham. Der er en gammel dame sammen med ham. Hun sier jeg skal minde Dem om hvorledes hun slog armene om Dem og kyssed Dem en time før hun døde. Hun er meget lykkelig nu, og disse to er meget sammen.» Beskrivelserne var ikke til at ta feil af. Den første var hendes onkel, som døde for 20 aar siden. Historien om hesten var rigtig, men min veninde kunde ikke huske hvad dens navn var, hun skulde heller tro at Bessie var navnet paa en hest, som var død før den omtalte. Damen var hendes mor, og beskrivelsen om hendes dødsleie var helt rigtig.

Saa kom turen til mig. Mediet saa forvirret ud og sa: »Der synes ikke at være nogen (nogen aand) for Dem her. Men er der noget De vil spørge mig om?« Jeg gav ham fire breve, to var fra afdøde venner. Han beskrev alle fire ganske rigtig, og uden et øiebliks betænkning sa han, at to af dem var »paa den anden side,« den ene var en gammel mand, som døde efter en kort sygdom, den anden en ung veninde, som var død for flere aar siden. Han erklærte at de var glad over at faa denne anledning til at »*se*« *mig;* hvad de aldrig havde gjort før! Han sa de var forundret over saa pludselig at befinde sig i samme værelse som jeg.

Til dette maa jeg gjøre den bemerkning at her kan jeg paa ingen maade følge spiritisternes udlægning. Vi ved som sikkert at den enes tanke kan meddele sig til den anden over land og hav. Vi ved at telepati mellem de levende er en kjendsgjerning, prøvet omigjen og omigjen ved de nøiagtigste experimenter. Naar dette er saa, er der intet som forbyr os at tro, at ikke ogsaa telepati mellem de levende og de saakaldte døde skulde kunne være mulig, ja kanske mindre vanskelig, idet man ikke er bebyrdet med legemets forstyrrende element.

Men at en aand pludselig skulde la sig fremmane, fordi et medium tilfældigvis holder et brev i haanden — nei, det er at forlange at vi skal tro formeget.

Men jeg var kommet i den hensigt at prøve mediets evner ved et brev, som jeg netop havde modtat fra en veninde, som sa at hun havde noget vigtigt at betro mig, som hun ikke kunde skrive. Jeg bad mediet fortælle mig om dette. Og han fortalte. Han gik i de mest private detaljer, og hele udviklingen af dette svarte til virkeligheden.

Men det slutresultat han kom til, viste sig ikke at være rigtig. Han fortalte netop hvad jeg haabed og vented efterretningen skulde være, men hvad den desværre ikke var. Den meddelelse som vented mig var daarlig nyt, mens han fortalte mig — saaledes som sandsigerne altid gjør — de gode nyheder som jeg haabed og vented. Vi ser da at et medium kan ta helt feil m. h. t. sine meddelelsers kilde, om han end kan gi dem i fuldstændig god tro.

Der gives et meget interessant exempel paa dette i Mr. Leadbeaters, den teosofiske forfatters, bog: »On the other side of death«

Han beskriver en seance og fortæller at han, for at experimentere med mediet, søgte at indgi ham den tanke at to gutter med kraver, som de *Eton*-eleverne bruger, stod bag en gammel dame, som var tilstede. Det lyktes, og mediet beskrev de to gutter som aander og paastod at de stod der, skjønt den gamle dame erklærte at hun ikke vidste hvem det kunde være.

For den psychiske forsker er denne slags feiltagelser ligesaa interessante, som de vellykkede resultater, fordi de viser hvor overfladisk det uafladelige skrig: »Humbug«! »Bedrag«! er. Vi maa jo ogsaa huske paa, at de clairvoyante ikke altid kan være oplagte, det mindste ildebefindende, overanstrengelse eller sjælelig kamp er nok til at gjøre et medium uskikket, og alligevel har de lovet at holde en seance til et bestemt klokkeslet; og hvis det er deres levebrød, maa der være stor fristelse til at komme igjennem det, som bedst de kan, med at gjætte sig frem. Clairvoyance er ikke absolut at stole paa m. h. t. praktiske formaal, men jeg for min del har ikke spor af sympati med folk som kommer med det tossede spørsmaal: »Hvad nytte er der saa i det?«

Psychisk forskning hjælper os til at forstaa vor egen natur, og det burde i sandhed være lige saa interessant for os som astronomi, og alt taler for at den bør stilles paa den samme videnskabelige grund og erkjendes som videnskab. Hvad der først og fremst trænges er flere experimenter. Og jeg haaber at det har lyktes mig at vise, at der er mange interessante experimenter som uden vanskelighed kan gjøres, og at de virkelig er forsøget værd.

Jeg kjender mer end en person som har gaat gjennem livet paa almindelig vis, og ment at leve i en ganske ligefrem *matter of fact* verden — og pludselig, uden varsel, er der hændt noget som han eller hun neppe tør tale om, fordi det er en af de ting som regnes

---

*) Den er oversat paa svensk under titlen »Andra Sidan Døden.«

for umulige, skjønt de i virkeligheden ikke sjelden hænder. Og en saadan erfaring har været nok til at gi en helt ny retning til den samme persons hele tankeliv, og vække ham eller hende til erkjendelse af, at det ikke er en saa ganske enkel *matter of fact* verden den vi lever i, men en verden fuld af hemmeligheder og af undere, og at en af vore høieste pligter her er arbeidet paa at udforske dens gaader.

Hermione Ramsden.

Romerikes og Odalens lokalraad

holdt sit 4de aarsmøde i Nannestad kommunelokale lørdag den 7de ds. Det var, trods snefog og slet føre, mødt delegerede og medlemmer fra alle de tilsluttede led i N. Odalen, Nes Romerike, Eidsvold og Nannestad. Aarsberetninger aflagdes, og valg foretoges.

Derefter indleded fru Riis Bøhn paa en udmerket maade en diskussion om: »Er kvindernes deltagelse i det offentlige liv en fare for hjemmene?« Den følgende diskussion blev meget livlig.

Søndag den 8de havde Nannestad kvindesagsforening arrangeret offentligt møde, hvor frk. Gunda Enge fra Eidsvold holdt foredrag om: »Kvindens stilling før og nu.« Det klare og greie foredrag blev paahørt med megen opmerksomhed, og det er betegnende for, hvor langt vi alligevel er kommet, at tilhørerne — og ikke mindst mændene — med stor munterhed fulgte den nøkterne fremstilling af, hvorledes kvinder oplærtes og opfattedes for bare 50 aar siden, og hvor lovgivningen stilled dem. Samlet i en fremstilling høres det imponerende, hvad kvinder har opnaaet siden da, men fuld retfærdighed er man ikke naaet til, og taleren endte med en alvorlig og indtrængende opfordring til kvinderne om at aflægge sin ligegyldighed og aandelige dovenskab, som hæmmer og sinker alle fremskridt — for dem selv og for samfundet. —

Da salen var ryddet, samledes medlemmerne med bekjendte til fest med dessertbord og taler. To unge damer sang en del duetter og solonummer, og samværet fortsattes i den bedste stemning udover kvelden, indtil det afsluttedes med chocolade, kaffe og smørrebrød — til særlig opkvikkelse for de damer og herrer der i blæst og igjenføgne veie, skulde stampe sig frem og hjem inden bygden og nabobygderne — men var det længe, inden man kom frem, saa havde man det behagelige minde om to dages hyggeligt samvær at tænke paa, og den elskværdige gjestfrihed, man havde nydt, at glædes ved. Og saa gik nattens lange timer, og man kom ikke til at lægge stort merke til, at de var langt ud i »hundevagten,« inden man kom i dynerne.

E. S.

Aarsberetning for Norsk Kvindesagsforening

1906—1907.

Paa generalforsamlingen*) i 1906 gjenvalgtes fru Cecilie Krog, fru Anna Strøm og frk. Anna Hvoslef. Fru Hildur Schirmer havde frabedt sig gjenvalg, og i hendes sted valgtes fru Magda Keilhau-Svenningsen.

Til suppleanter valgtes fru Sofie Voss, fru Bomhoff og frk. dr. Regine Stang. Som tilsynshavende ved fagskolen gjenvalgtes frk. Bruun og frk. Thiis og til suppleant frk. Inga Høst.

Paa bestyrelsesmøde d. 17de december gjenvalgtes fru Blehr til formand og fru Krog til viceformand.

Der har i aarets løb været afholdt 7 bestyrelsesmøder. Desuden deltager fru Blehr, fru Strøm og fru Lampe fremdeles i de møder, som fagskolens tilsyn afholder 1 gang om maaneden. N. K. F. har i det forløbne aar afholdt 2 medlemsmøder og 7 offentlige møder. Af sidstnævnte holdtes et massemøde sammen med Hjemmenes vel og Sædelighedsforeningen og et demonstrationsmøde sammen med Kvindestemmeretsforeningen.

Det første møde holdtes 5te februar i fagskolen. Det var medlemsmøde, hvor fru Anna Bugge Wicksell fortalte om *svenske kvindesagsforhold.*

Efter foredraget var der selskabeligt samvær.

Kristiania skolestyre har imødekommet bestyrelsens andragende om at faa benytte folkeskolernes gymnastiklokale til afholdelse af »*foredrag for alle.*« Det første af disse blev holdt i Uranienborg skole d. 26de februar, hvor fru Wenche Sivle holdt foredrag om *Frances E. Willard.* I marts holdt fru Olaug Løken 2 foredrag *om arbeide* henholdsvis i Bolteløkken- og Møllergadens skole.

Lørdag den 13de april afholdt Hjemmenes vel, Sædelighedsforeningen og Norsk kvindesagsforening massemøde i Calmeyergadens missionshus. Hensigten med mødet var at tale om midler til at skaffe de kvindelige fabrikarbeidere en socialt mere betrygget stilling. *Fru Thinn,* sogneprest *Lunde,* fru *Tynæs,* fru *Lampe* og frk. *Ellen Ellingsen* talte. Efter den paafølgende diskussion vedtoges en resolution saalydende: »Kvinder og mænd samlet til massemøde 13de april i anledning af den forestaaende revision af *fabriktilsynslovene,* udtaler sin tilslutning til det af den faglige landsorganisation udarbeidede forslag til forandring i fabriktilsynsloven § 35, hvor obligatorisk kvindeligt tilsyn ved fabriker forlanges. Dog mener vi, at ordet »væsentligt« i 3die passus 7de linje stryges, da vi finder det absolut nødvendigt, at der er kvindeligt tilsyn ved enhver bedrift, hvor kvinder er beskjæftiget. De kvindelige tilsynsmedlemmer maa ha noget kjendskab til

---

*) Formanden var fraværende i Bergen — under hvilket ophold hun holdt: 1 foredrag om *kvindesak* i en nystiftet »diskussionsklub« for kvinder og mænd, og 1 foredrag om *stemmeretten* i »Bergens liberale forening« begge efterfulgte af diskussion. *R. B.*

**) Se Nylænde no. 17 *R. B.*)

maskiner og deres brug og til arbeidsforholdene ved de inden distriktet forekommende væsentligste bedrifter. Ligesaa kræves kvindelige *inspektører.*«

Den 12te mai holdtes medlemsmøde i fagskolen, hvor professor Knut Wicksell holdt foredrag om *kvinde og mand paa arbeidsfeltet.*

Den 29de mai holdt Kvindestemmeretsforeningen og N. K. F. møde i Studentersamfundets lokale i anledning af *statsborgerlig stemmeret for kvinder.* Talerne var frk. *Anne Holsen*, frk. *Gina Krog* og høiesteretsadvokat *Stang-Lund.*

I anledning af N. K. N.s landsmøde i Trondhjem 3die til 7de juli blev en kort 3 aars rapport udfærdiget til vedføielse af Kr.a lokalraads. Da dette referat befandtes at være for langt til at kunne medtages, blev det trykt som særtryk til omsendelse ved given anledning.

Paa landsmødet indledede fru Blehr ordskiftet om landsskole (høiskole) for husholdningslærerinder i by og paa land. En diskussion paafulgte, hvorefter mødets 61 representanter stemte for følgende ordlyd:

»N. K. N.s landsmøde anmoder regjeringen om hurtig fremme af oprettelse af statsunderstøttede, tidsmæssige skoler for uddannelse af lærerinder i huslig økonomi.«

Fra N. K. F. sendtes en speciel anbefaling af dette ønske til regjeringen, hvor formanden peger paa N. K. F.s fagskole som muligt udgangspunkt for et saadant anlæg, idet hun særlig henstiller til regjeringen at vælge kyndige kvinder i den eventuelle komité til sagens udredning.

Den 16de oktober holdtes møde i Studentersamfundets sal, hvor overretssagfører *Omholt* holdt foredrag om *kommunens finanser.* Den 21de novbr. holdtes diskussionsmøde i Studentersamfundets lokale *om kvindeligt politi.* Frk. Dorothea Schjoldager, frk. Othilie Tonning, major i Frelsesarmeen, og assessor Færden holdt foredrag, hvorefter fulgte diskussion. Følgende resolution blev vedtaget: Møde, sammenkaldt af Norsk kvindesagsforening, henstiller indtrængende til Kristiania bys myndigheder at foranledige ansættelse af kvinder i politiets tjeneste til værn for børn og ungdom paa gader, legepladse og jernbanestationer, i parker, restauranter, paa havnepladse og lignende.»

Skrivelse er indsendt til udenrigsdepartementet angaaende den hvide slavehandel, til kirkedepartementet angaaende ansættelse af kvinder i den komité, som skal udarbeide forslag til ordning af undervisning for skolekjøkkenlærerinder, og til telegrafstyrelsen for at støtte telegrafistinderne i deres krav om heldigere og fuldt retfærdige arbeidsforhold, og endelig til Selskabet for Norges vel med anmodning om at ogsaa byskolelærerinder maa faa anledning til at deltage i Selskabets kurser.*)

Kristiania 25de november 1907.

Randi Blehr.

Cecilie Krog. *Aadel Lampe.*
Anna Strøm. *Regine Mathiesen.*
Anna Hvoslef. *M. Keilhau-Svenningsen.*

---

*) Som vanligt bringer vi N. K. F.s aarsberetning, men vi faar ikke plads til at indta regnskabet. Ogsaa sidste del af beretningen, som indeholder oplysninger om fagskolens virksomhed, samt om representation, hvoraf det meste har staat i Nylænde før, sløifes her.

Tale

holdt ved fortsættelsesskolens aarsfest 2den april af
frk. Anna Rogstad.

Saa har jeg et ord at sige til dere unge som forlater os idag. Vi sang netop den gamle pilgrimssang: *Deilig er jorden.*

Du er ung, du staar paa livets dørterskel, du eier ungdommen, og den er freidig og glad. Du kan sætte dig *ædle* høie maal og leve et rikt menneskeliv. Og tornene og tidslerne paa livets vei blir ikke længer saa giftige og stikkende. *Jorden blir deilig*; og rikerne fagre, men de ædle høie maal, *idealerne,* dem maa du aldrig slippe. De skal bære dig frem, helt indenfor paradisets porte.

I disse hjem, blandt slegt og venner og ute blandt arbeidskammerater — i din nærmeste omgivelse, i det store samfund, hvorav du skal være borger, der skal dit lys skinne, *der* skal du være til gavn og glæde. Ingen smaalighet, ingen trættekjærhet, ingen sladderagtighet, ingen ondskabsfuldhet, ingen giftig misundelse! Men frisk modig arbeidslyst, virketrang, i smaat som i stort.

Og glem aldrig dette: *Ikke noget arbeide er simpelt* naar det er *ærlig*: Du gaar i dit kjøkken, du steller dit hus, du arbeider paa verkstedet, i forretningen, i kontoret. Alt arbeide er like godt og like forædlende, det er bare dig selv det kommer an paa, det er du som adler dit arbeide.

Du har her i skolen hørt om saa mange dygtige og gode og ædle mennesker og deres arbeidsliv. Du har faat forbilleder og eksempler. Og du har set og hørt at netop de største og dygtigste og bedste mennesker har gjennemgaat meget ondt, og de har arbeidet tungt og strengt. Men de har underlagt sig jorden, de har fyldt sin opgave: Du skal *herske* over jorden, og jorden er blit deilig og rikerne fagre.

Men de ædle høie maal, hvem viser dig dem? — Jeg svarer saa trygt: Det kan alene livets kilde, idealernes ophav, din Herre og din Gud.

Han viser dig dem i dit arbeide, i dit hjem, hvor du færdes. Men det vil jeg sige dig: Du vil møte haan og spot. Og du vil ogsaa faa føle tvilen i dit eget hjerte. Men det er min bøn: La dig aldrig fravriste de ædle høie maal, som gjør jorden deilig og rikerne fagre.

Vore *ønsker* vort *haab* for dere vore unge venner, vil vi samle i dette *ene* som indeslutter alt: Vi siger til hver av dere: Gud velsigne dig.

Til kæmner i Drammen efter afdøde kæmner Larsen er konstitueret frk. Ingeborg Caspersen, som har været ansat ved kæmnerkontoret i 11 aar. Hun var nu bogholder. *Frk. Caspersen er vel den første kæmner blandt kvinder.*

Dyrenes ret.

Ianl, frk. Eva Blytts artikel under ovenstaaende titel i Nylænde 15de november vil jeg gjerne faa gjøre nogle bemerkninger.*)

Sikkert er alle enig med frk. Blytt i at dyrene bør behandles godt og ikke paaføres unødig lidelse, og at dets herre mennesket har et stort ansvar i saa henseende. Ligesaa kan vistnok mange i vor tid være med paa hendes teori om «Livets væsensénhed«. — Vore digtere har jo forklaret dette: Aandsspiren, der slynger sig fra blomstersjælen og op gjennem hele skabningen til mennesket. I Wergelands digt »Blakken i Bakken« hævdes endog den indisk-ægyptiske livsanskuelse, at det haardhjertede menneske skal vende tilbage i dyret og undergaa den samme behandling. Derfor lad os kun her, om end med forbehold, bygge paa denne hypotese.

Men i forf.s udlægning er noget, der synes ganske at ville føre tilbage til enkelte doktriner, der i praksis har vist sig helt ufrugtbare. F. eks. dette: *Da livet (aandsspiren) i dyret er svagere, de svageste af de tænkende og følende væsener, har dyret krav paa større skaansel end den, der vises nenneskct«*. Er man konsekvent, vil jo det ufeilbart føre hen til den blandt enkelte indiske sekter forekommende noksaa komiske dyrekjærlighed at mennesker hopper omkring paa tæerne for ikke at komme til at træde ned et insekt. Og alle de store dyr! — For det er da ikke bare katter og hester, der har del i væsensénheden! Solens børn er mange — krokodiller, tigre o. s. v. — skulde saadanne kanske ikke hades og udryddes men faa lov til at formere sig — som i Indien, hvor tusinder af mennesker aarlig har gaat med til deres fodring.

Naar frk. Blytt kalder dyrene Guds barn, da maa hun mene den blinde naturens Gud, hvilket jo ogsaa synes at fremgaa af hendes ord, at «sjælelivet i dyret endnu strider mere som en blind, famlende vilje». De ord modsiger jo rigtignok lidt hendes teori om »dyrene som en legemliggjørelse af guddommen», ialfald efter vore begreber, at det kun er en bevidst villende, udviklingsdygtig aand som kan gjenspeile den eviges billede — og som har skabt ham historie og et rige paa jorden.

Lidt uholdbare er ogsaa forf.s slutninger, at «ingen dræber eller piner Guds barn« — dyrene altsaa. Tænkes her paa tigre, krokodiller, rotter, muskitoer? Nærmest mener vel forf. de skabninger, som mere direkte er mennesket til nytte med føde og klær, det er mere et slag mod det inhumane i at be-

*) Ovenstaaende artikel af fru Anna Bugge har ligget meget længe og ventet paa plads, men da emnet er omtrent lige aktuelt bestandig, bringer vi den nu. For pladsens skyld kan den desværre først afsluttes i næste hefte.

nytte disse dyrs kjød og blod, hud og haar end en forfægten af alle dyrs ret til at behandles som Guds barn, ikke dræbes eller pines. Det er et slag for vegetarismen.

— Men tar man det ene af hvad dyrets er, kan man ogsaa ta det andet. Og sæt, om ikke mennesket havde faat sin melk, ost, smør, æg, fisk, om ikke nordboen havde havt sin galte, de allernordligste sin sælhund, da kunde jo ikke mennesket ha underlagt sig jorden og opfyldt udviklingens lov. Og saaledes ikke heller git dyret nogen sjælelig fremtid.

Kun gjennem mennesket udvides ogsaa dyrets horisont; men ikke mest hos det høiest kultiverte menneske. Man skulde snarere sige, at naturmenneskene er de bedste dyrets kamerater og herrer, der er mere korresponderende følelse imellem dem, de staar det nærmere. Grønlandshunden, der trækker sin herres byrder, den lille finnehund, som med kløgt og uimodstaaeligt mod og ihærdighed holder ulveflokken borte fra renerne, og udviser en rørende trofasthed og kjærlighed mod sin herre og hans børn, staar ligesaa høit i intelligens som den finest dresserte jagthund, og er ligesaa nyttig. Hvad de dyr angaar, som oplæres til kunster, da er jo det en slags høiere udvikling, men som neppe kan forsvares fra forf.s standpunkt — og heller ikke er den kunstsans arvelig.

(Sluttes.)

Vaarens venner

bedes iaar som ifjor i presse, hjem og skole at sprede opraabet:

Spar trær og buske!
Bryd ikke kvister af i toppen, men tag nederst paa træet.
Ryk ikke sjeldne blomster op med roden.
Værn om fuglene, deres eg og reder!

N. K. F. afholdt den 10de april møde ianl. stortingspropositionen om statens lærerindeskole i husstel, og vedtog efter længere diskussion følgende resolution:

»Idet man hævder kravet paa tidsmæssige fagskoler i husstel for kvinder, slutter man sig til landbrugsdirektørens udtalelser om nødvendigheden af internat for husmorskolen som for lærerindeskolen»

I stortinget er der fremkommet udtalelser om *fødselsstiftelsen* og forholdene der. Vi følger disse udtalelser med den mest spændte opmerksomhed.

Achthar

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde.«)

Forts. fra no. 8.

Hei, hvad gjør du her, du ulykkebringer, værre end en enke er du! Vil du hringe ulykke over kongen?

Men stakkars Achthar var i sin skræk og forvirring sprunget lige hen til veien hvor kongens elefant skred frem og — aa — hun havde ikke set den store stenen og snubled over den. Mængden vented aandeløs — *Bhiku* den vildeste af kongens elefanter vilde trampe hende ihjel. Et frygteligt omen! Men for et under. Paa et sekund blev den bløde, hvide lille bylt løftet op i Bhikus snabel og, for en forvovenhed! kastet i kongens skjød. Blev han vred? Ingen kan si det, for aftenskumringen var kommet, og hun stakkars lille pige blev fri al forskrækkelse ved at hun faldt i afmagt. Men hvorledes det nu var eller ei, saa vilde ikke kongen de skulde ta hende væk, og saaledes red de lige til paladsets port. Og hver gjorde sig nok op sin egen mening om det forefaldne.

»Guderne sendte hende til dig,« sa den henrykte mor.

»Hun tilhører mig,« sa kongen.

«Guderne hørte den bøn jeg ikke fik sagt,« hvisked lille Achthar i straalende glæde, som hun laa der ganske stille i vesthallen, paa de gule silkepuder, og saa solen gaa ned, udenfor, og tænkte over alt hvad hun havde sagt hende, den snille gamle damen som baded hendes tindinger. Hun glemte ganske at det betød at nu skulde hun være dronning. Hun kunde ikke tænke paa noget andet end det syn hun havde havt, de store, dybe, mørke øine, som naadde ind til en skjult følelse og fik hende til at bæve af glæde, bare ved erindringen . . . . .

Nu vel, I har nok gjættet det — der blev et nyt og et virkeligt bryllup nu. Naturligvis var der et og andet som først maatte ordnes. Achthar var, som I ved, forlovet, og hendes mand maatte man altsaa skaffe væk paa en eller anden vis. Kongens mor paatog sig at ordne det. Vi ved ikke hvorledes det kom paa, men *Nilkanth* var blit indviklet i en stor falskneri sag som alle talte om der nord; det var den Nuncoomarprocessen. Politiet kunde gi bedre besked.

De som fremstod som vidner mod ham, trak sig kort efter tilbage og er nu meget rige og bosat i Lahore. Man kan jo spørge nærmere om det — dommeren vilde kanske da gjøre sine bemerkninger om processen. Han maa vide hvad synd Nilkanth begik. *Rukkhi*, hans mor, skummed af raseri, da hun efter sin hjemkomst satte en fakkel i den pragtfulde messingopsats. Hendes eneste maal blev hevn. Saa lukked hun sit store hus og bygged sig den lille hytte som I saa, bygged den af tørrede palmeblade og straa og store bambus. Og hun gik til en troldmand som bor i den nærmeste landsby, som fik hende til at sværge hevneder. Ceremonien var forfærdelig, og det var ogsaa Rukkhis liv fra den dag af. Hun gik tilbage til sin hytte med aske paa hodet og sin venstre arm hævet, den har aldrig været nede siden.

Hun svor paa at hun skulde holde den saa, til hun havde faat hevn. Men guderne kjender ikke til begrænsning og maadehold; armen er vissen og stiv endnu og kan ikke bevæge sig, skjønt hendes hevn har slumret længe nu. Naar I tænker efter, saa er den beundring værd hendes mægtige og urokkelige vilje, og hun var en dygtig kvinde i sin tid gamle Rukkhi.

Forts.

Aasta Hansteen er død.

Kun dødsbudskabet kan vi bringe, idet heftet gaar i pressen — og saa dette:

Før hun tabte bevidstheden, sendte hun sin kjærlige hilsen til alle kvindesagens ardeidere.

*

Begravelsen foregaar fra Gamle Akers kirke paaskeaften.

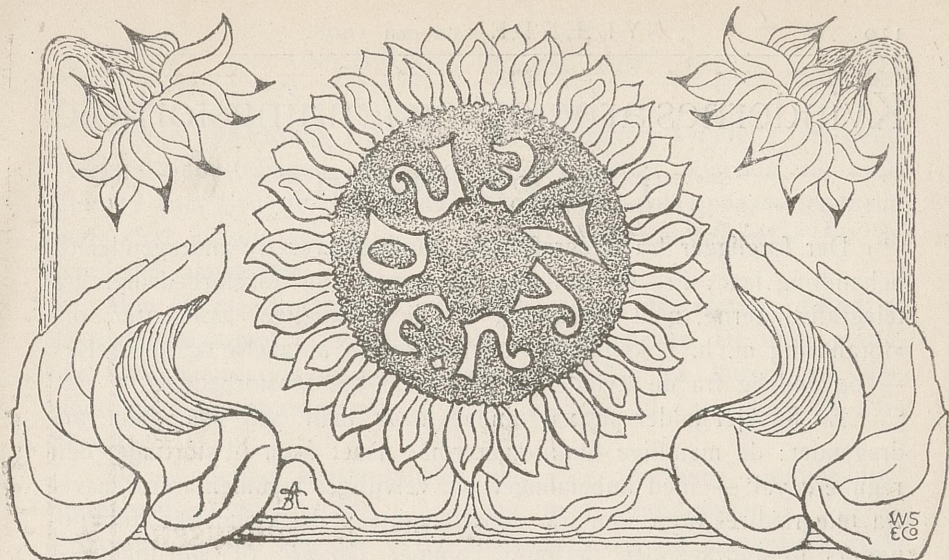
Hegdehaugsveien 19 I. — Nylænde — Telefon 9235.
Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de april 1908.

Udgivet og redigeret af Gina Krog.

Bogtrykkerva". „Minerva" Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. mai 1908. | No. 9

Aasta Hansteens begravelse

foregik med stor høitidelighed fra *Gamle Akers* kirke paaskeaften den 18. april kl. 2. Kirken var fyldt til sidste plads. I koret stod kisten, helt dækket af blomster, de kvindelige studenter stod som æresvagt omkring den.

Organist Haarklou foredrog fra orgelet sin sørgemarsch over Skeibrok. Derpaa istemtes de første vers af Blix' salme *Ljos yver grav.*

Pastor *Eugène Hanssen* talte over ordene: »Jeg saa en ny himmel og en ny jord — en ny jord, hvor retfærdighed bor.«

Efter talen sang fru Hultgren *Merikantos* salme: *»O herre jeg er meget træt«*, hvorefter sidste vers af *Ljos yver grav* istemtes.

Kransepaalægningen foregik derpaa, hvorefter sørgetoget, med marskalkerne stiftamtmand Blehr og sangeren Thorvald Lammers i spidsen, drog til Vor Frelsers gravlund. Ved graven læste pastor Eugène Hanssen op nogle vers af Aasta Hansteens *»Krossdragarsong«*. Efter jordpaakastelsen blev blomsterkransene fra foreningerne lagt omkring den aabne grav.

*

Vi indskrænker os til disse linjer her, alt forøvrigt samles til et særskilt *Aasta Hansteen*-hefte.

Kvindernes arbeids- og lønningsforhold i telegrafetaten.

Der foreligger fra telegrafetatens funktionærer tre andragender til behandling iaar: Fra de mandlige assistenter om lønsforbedring, fra telegrafistinderne, med tilslutning af de kvindelige assistenter, om »forandring m. h. t. kvindelige telegrafelevers antagelse og oplærelse« — og endelig fra de kvindelige assistenter om lønsforbedring.

En forskjel falder strax i øinene, naar man ser paa disse andragender: de mandlige funktionærer har naaet frem til stortinget den regulære vei — med anbefalinger og velvillige kommentarer, saavel fra telegrafdirektøren som fra departementet; de kvindelige funktionærers to andragender derimod kommer *direkte* til stortinget — kvindernes krav har nemlig ikke kunnet opnaa nogen forstaaelse eller imødekommenhed, hverken paa det ene eller andet hold.

De tre andragender, specielt damernes to, trænger sin historiske belysning for helt at forstaaes.

For vel 10 aar siden skred telegrafvæsenet til de første store nybygninger og indkjøb af langlinjetelefonen. Meget store summer skulde ud, og at summer af tilsvarende størrelse den første tid ikke vilde komme ind — var selvsagt.

For den energiske ledelse gjaldt det da at anvende den billigst mulige arbeidskraft, og den skaffet sig til det formaal en række funktionærer, der skulde ha den samme uddannelse, som det øvrige personale, udføre det samme telegrafarbeide, med en extra tilgift af det end mere anstrengende arbeide ved langlinjetelefonen, og den samme arbeidstid 6½ time — altsammen for en meget lavere aflønning.

Det vil neppe forbause nogen at høre at disse funktionærer var kvinder.

For alle eventualiteters skyld fandt ledelsen det imidlertid fornødent at skride til en omordning af telegrafvæsenet. Man lod det hidtil for damer og herrer fælles 3 maaneders kursus, med konkurrance fra det hele land, afskaffe og erstatte med 1) et 5 maaneders »praktisk kursus« for damerne, afholdt ved de forskjellige stationer og *med adgang kun for dem, der havde sine hjem paa stedet* og 2) et 1½ aarigt teoretisk kursus, med landskonkurrance, for herrerne. Eftertrykkeligere kunde de nye, og fremtidig eneste, kvindelige funktionærers underlegenhed under de mandlige, ikke markeres.

Denne nye stilling i etaten blev benævnt kvindelig assistent. Telegrafistindestillingen med løn kr. 900 aarlig, stigende til 1500 efter 18 aars tjeneste, som damerne tidligere havde opnaaet temmelig snart efter kurset, skulde altsaa nu bli *avancementsposter* for de kvindelige assistenter.

Man vil maaske spørge: hvorledes ramtes da etatens mænd af besparelsessystemet? Svaret blir: de ramtes slet ikke. De unge mandlige funktionærer gik og gaar fremdeles *direkte* fra kursus til sine mandlige assistentposter paa 1000 kr., stigende til 2200 efter 18 aars tjeneste.

De kvindelige assistentposter blev efter aarlange »midlertidige bestemmelser« endelig delt i 2 klasser, med grundlønnen kr. 800 i Kristiania og 700 ved alle øvrige stationer; ved de allerstørste stationer blev der lidt senere oprettet et faatal poster paa 900 kr. Alle tre lønningsgrupper fik 2—to alderstillæg à kr. 100, optjente efter 6 aars fast ansættelse. Af denne løn tilpligter funktionærerne et pensionsindskud stort kr. 72 aarlig — det samme som for etatens øvrige lønningsklasser.

Man maa imidlertid ikke tro at disse glimrende poster er at opnaa inden et rimeligt tidsrum; det, mente ledelsen, vilde falde for dyrt. Damerne blev — og blir — dels gaaende som vikarer med 2 kr. pr. tilfældig vagt, eller rettere en maanedlig indtægt, der ligger mellem 0 og 56 kr. — i 2—3, ja lige op til 10 aar; dels blir de tildelt »konstitutioner«, saaledes i en række bestyrerindeposter à kr. 1400, der ved ledighed ikke senere er blit besat, men hvor en vikar kan gaa som konstitueret i *mange aar* paa en vilkaarlig løn 600 à 800 kr. aarlig — og uden i det lange tidsrum hverken at ha anledning til at indskyde i pensionskassen eller kunne optjene alderstilæg*)

Hvis ikke de faste ansættelser saaledes blev forsinket, vilde de to alderstillæg allerede være optjent i 30 aarsalderen, uden at ledelsen vil eller, paa grund af udviklingen, kan indfri sine avancementsløfter om telegrafistindeposter.**)

*) For Nordlands og Finmarkens vedkommende kan man gjøre den morsomme opdagelse, at det der gives en række telegraf- og langlinjetelefonstationer, hvis navne staar opført i stationsfortegnelsen, men hvis personale ikke findes i personalfortegnelsen, fordi samme personale er »midlertidigt« og »konstitueret«, skjønt tjenesten ikke alene varer aaret rundt, men aar efter aar.

**) I 1898 fandtes der i etaten 135 telegrafistinde- og kvindelige bestyrerposter og kun 49 kvindelige assistentposter, mens der i 1908 er 142 telegrafistinde-

En betingelse for at den dristige plan, som i sin tid blev lagt af telegrafledelsen, skulde lykkes, var tydeligvis at kvinder fra velstillede hjem i tilstrækkelig antal søgte til kurserne.

Med forundring kan man spørge: Hvorledes er det muligt at planen *er* lyktes, — at der har været tilgang til kurserne af damer fra velstillede hjem og med de bedste examenskarakterer, naar fremtidsudsigterne er saa elendige? Og hvorledes har de gjennem flere aar kunnet finde sig i en saa uretfærdig behandling?

Vi har faat til svar paa disse spørsmaal: Telegraffstindestillingen har fra ældre tid havt ord paa sig for at være af de gode stillinger, vel skikket for damer. Og i avertissementerne om kurserne de 3—4 første aar var intet oplyst om de ændrede udsigter, hverken med hensyn til arbeidet eller aflønningen. Under uklarhed og fortielser, og med løfter om fremtidige telegrafistindeposter, er den ulykkelige stilling, *kvindelig assistent*, skabt.

Endvidere oplyses der at eleverne er meget unge (optagelsesalderen mellem 17—21 aar) det er ikke vanskeligt at forstaa, og forudse, at der maatte gaa en tid, inden disse kunde naa tilstrækkelig modenhed, mod eller overblik til at forlange at arbeide under retfærdige vilkaar.

Men nu er forlængst alle illusioner brustne, og tilstanden er ikke til at skjule.

*

Vi har set at forudsætningen for de kvindelige assistentposters afiønning i virkeligheden er bortfaldt. Som direkte erstatning for det afskaarne avancement henvendte de kvindelige assistenter sig saavel i 1906 som 1907 til telegrafstyrelsen med andragende om nogle flere alderstillæg. Det skulde ikke synes at være ubeskedent, men telegrafdirektøren fandt det øiensynlig at være det, idet han i 1906 intet kunde anbefale og i 1907 foreslaar bare 1—et nyt alderstillæg for disse funktionærer.

Dette tillæg foreslaaes imidlertid under henvisning til, at damerne ved bycentralerne i Kristiania og Trondhjem nu med ringere uddannelse og kortere arbeidstid alle kan naa til kr. 1200 aarlig. Det foreslaaede ene nye alderstillæg for de kvindelige assistenter kommer da i et noget underligt forhold til telegrafdirektørens egen begrun-

---

poster og 204 kvindelige assistentposter. Der findes nu desuden 324 vikarer, som efterhaanden vil ansættes i nyoprettede kvindelige assistentposter, saa at antallet af disse poster stadig vil øges, mens antallet af avancementsposter omtrent vil være uforandret.

delse, idet alderstillæget kun vilde bringe et forsvindende faatal af de kvindelige assistenter op paa *samme* løn som centraltelefonistinderne med den mindre uddannelse og kortere arbeidstid, mens hovedmassen af de kvindelige assistenter fremdeles vilde være nede paa 1000 og 1100 som maximum. Dette alderstillæg anslaaes samlet til kr. 5800 pr. aar. Telegrafdirektøren ofrer i sit budget ikke flere ord paa det, og departementet finder at »sagen bør bli gjenstand for nærmere udredning.«

En endnu ublidere skjæbne fik telegrafistindernes og de kvindelige assistenters forslag om en omregulering, med sigte paa at telegrafkurserne atter maatte faa samme undervisningsplan for damer og herrer. Telegrafdirektøren stillet sig ved en mundtlig konferance absolut afvisende til tanken.

*

Med disse oplysninger som baggrund skal vi se nærmere paa de tre andragender som foreligger.

De mandlige assistenter andrager om en forbedring af saavel begyndelses- som maximumsløn, hvad direktøren samlet anslaar til ca. 25000 kr. De paaberaaber sig særlig den lange læretid de maa underkaste sig, dernæst deres større ansvar for expeditionen, naar de er gruppechefer, — sluttelig klager de over de dyre tider. Kurset for de mandlige assistenter varer to vinterhalvaar; det mellemliggende sommerhalvaar er de paa linjebygningsarbeide, og herfor faar de betaling. Men de to vinterhalvaar er jo en lang læretid.*) Vi har af kyndige hørt det betegnet, som en *luxuriøs* uddannelse, idet de mandlige elever faar en hel del kundskaber de ikke faar brug for i sit arbeide. Midt op i sparesystemet kan dette ta sig underlig ud, men for den fremtidige ordnings skyld er det heldigt der er overflod at ta af. De kvindelige elevers uddannelse sies at være høist ufuldkommen (særlig paa de mindre steder). Man kan da ha haab om at en fornuftig fordeling: tilstrækkelig og ensartet uddannelse for mænd og kvinder, kan gjennemføres uden øgede udgifter for det offentlige.

---

*) I Danmark varer det for damer og herrer *fælles* kursus i 4 maaneder. Der anvendes de samme systemer som her, foruddannelsen er den samme, (præliminærexamen — middelskoleexamen) — ogsaa kombinationen af langlinjetelefon og telegraf er den samme som her. Forskjellen paa der og her er imidlertid, at damer og herrer *der* konkurerer om posterne, og at begyndelseslønnen for *alle* er 800, stigende for damerne til 2000, for herrerne til 2600. Arbeidet ved langlinjetelefonen blir der ikke læsset paa kvinderne som en extrabyrde — men er retfærdig fordelt.

Ianledning gruppechefsarbeidet kan vi gi følgende oplysninger: Det existerer kun ved de største stationer, og bestaar hovedsagelig i at addere sammen afsendte og ankomne telegrammer og notere summerne paa en liste; forekommende linjefeil sorterer under stationsteknikeren, extraforføininger angaaende korrespondancen under vagtchef, bestyrer eller fuldmægtig. Særlig om sommeren kan man da ogsaa se de aller yngste kvindelige assistenter — ja endog vikarer — fungere som gruppechefer, mens de mandlige assistenter er ude paa det lønsomme linjearbeide, paa exercits eller ferie. Korrespondancen afvikles dog ganske som ellers, uagtet trafiken om sommeren altid er øget.

Andragendet fra telegrafistinderne — med tilslutning af de kvindelige assistenter — har vi tidligere omtalt. De ansøger ikke om lønsforhøielse. De ber om at bostedsbaandet maa ophæves, og at der maa indføres en ensartet faguddannelse for mandlige og kvindelige elever, de ber om at stortinget igjen vil slette ud det underlegenhedsstempel, som deres arbeide i telegrafvæsenet de sidste 10 aar har været merket med, og om at den gode tradition fra før 1898 atter maa fortsættes. De roper tillige et varsko mod den nuværende ordnings følger, der allerede har vist sig: udsigterne der bydes er for slette, de dygtige finder andetsteds bedre lønnet anvendelse for sine kundskaber, konkurrancen til de kvindelige telegrafkurser blir aar for aar *slappere*.

Dette varsko bør ikke overhøres, vi behøver ikke ofre ord paa at forklare de slemme følger det vil ha for publikum i almindelighed, og forretningsverdenen i særdeleshed, at nivaaet her sænkes.

Endelig er vi ved *de kvindelige assistenters lønsandragende* til stortinget. Der andrages om 4 nye alderstillæg à kr. 100, saa de skal kunne stige til 1300, 1400 og 1500 kr. efter 18 aars *fast* ansættelse — vikaraarene altsaa ikke medregnet.

Der gives i andragendet en beskrivelse af langlinjetelefonarbeidet, hvoraf vi hidsætter konklusionen: »det kræver af damerne en aldrig svigtende, intens agtpaagivenhed, raskhed, snarraadighed, dertil et grundig lokalkjendskab og, sidst men ikke mindst, en høi grad af taalmodighed og konduite under de ofte opstaaende vanskelige forhold.»

Af disse funktionærer fordres der lige stor dygtighed i telegrafarbeidet som i langlinjetelefonen, paa hvilke to steder de vexelvis gjør tjeneste.

Hvis de kvindelige assistenter faar sit lønsandragende indvilget, vil deres indtægter komme nogenlunde paa høide med telegrafistindernes. Disse poster var det som blev stillet i udsigt, og damerne ber derfor herved kun om sin ret.

Jo længer man trænger ind i denne — vi kan med fuld føie si — vanskelige sag, desmere forbauses man over de forhold som er skabt. For at indspare løn til fast telegrafpersonale er der saaledes ved langlinjetelefonen ansat flere kvindelige assistenter, end der er brug for, saa et overskud stadig kan afstaaes til telegrafen, der paa denne snedige maade faar sit arbeide udført for lavere løn, end der gives telefonistinderne ved bycentralerne — endsige hvad det øvrige telegrafpersonale har. Af de ca. 90 pladse ved telegrafexpeditionen i Kristiania — og Kristiania er typisk for systemet i det hele taget — fyldes saaledes ca. 17 af kvindelige assistenter og vikarer; disse maa med andre ord for sin *nuværende* løn udføre arbeidet i sine egne avancementsposter, der altsaa ikke besættes, — først og fremst af økonomiske grunde, dernæst fordi de kvindelige assistenter maa skaffes en »hvileuge« fra det end mere anstrengende arbeide ved langlinjetelelefonen — og tilslut for at de ikke skal tabe sin øvelse i telegrafi! Systemet er, som man ser, *meget indviklet*, og gaar fuldstændig i ring, og de kvindelige assistenter, der sidder fangne i ringen har derfor opgit avancementet som haabløst.

Istedet retter de nu al sin energi paa at faa udholdelige økonomiske vilkaar i sin nuværende stilling. Har herrerne med fuld ret beraabt sig paa de dyre tiders virkninger i et budget, der ligger mellem 1000 og 2200 kr. saa kjendes disse virkninger endnu føleligere for dem, hvis indtægt ligger mellem 700 og 1100 kr. — Den, der har mistet sit hjems økonomiske støtte, eller aldrig har havt den at stole paa, lever derfor under det sørgeligste økonomiske tryk. Naar pensionsindskudets 72 kr. pr. aar er fratrukket — dertil skat og assurance — er det ikke synderlig fedt, det som er igjen til hus lys, brænde, mad, skotøi, klær og ferieophold. Følgen er daarlig kost, sammenslutning af 3 og 4 paa et værelse, hvorved der ikke blir megen ro for de anstrengte nerver — og frivagten, der saa vel trænges til hvile og motion i frisk luft, anvendt til vask, stopning og omsyning af de klær man ikke ser udvei til at faa erstattet.

Det er ikke vanskelig at se de linjer der har været fulgt i telegrafvæsenet de sidste 10 aar: en hensynsløs udnyttelse af det yngre kvindelige personale, der ikke alene indirekte skulde bære de økono-

miske byrder af de kostbare nyanlæg og indkjøb, men ved siden af det ansvarsfulde og kundskabskrævende telegrafarbeide ogsaa skulde bebyrdes med det end mere anstrengende arbeide ved langlinjetelefonen.

Telegrafvæsenet har nu i det aller væsentligste faat sine byggeplaner realiseret — men saa bør tiden ogsaa være inde til at ta underlegenhedsstemplet og det økonomiske tryk bort fra etatens kvinder. *Deres* stilling var det, der blev ofret for — la os si fremme af en landsgavnlig sag — men nu er der ikke længer nogen grund til at kræve ofrene fortsat. La saa kvinderne faa sin anseelse og sine retfærdige og retmæssige arbeidsvilkaar igjen.

Som omtalt er det *direkte* til vor nationalforsamling telegrafétatens kvindelige funktionærer har maattet gaa med sine krav om retfærdig behandling. Men der kommer de ogsaa til den rette addresse. Stortinget vil ikke gi sit minde til opretholdelse af forhold der er til saa liden ære for vort offentlige stel.

Med fuld fortrøstning kan ogsaa telegrafens kvinder lægge sin sag i stortingets haand.

Tak!

Som bekjendt gik postlønningssagen igjennem i stortinget *uden* særregulativ for kvinderne.

I vor glæde over dette vender vi os i dyb erkjendtlighed til alle dem, der i skrift og tale har vist os sin sympathi og taget sig af vor sag, saa vi har vundet seier og opnaaet retfærdighed. Vi beder dem alle modtage vor hjerteligste tak for hjælpen.

I ærbødighed

Ellen Schiøtz, *Postmester, Eidsvold.* *Marie Koren*, *Postbetjent, Trondhjem.* *Edel Falch*, *Postbetjent, Bergen.* *Marta Jansen*, *Postbetjent Kristiania.*

I. N. K. F. holdes tirsdag 5te mai, Nobelgaarden, offentligt møde med diskussion om arbeids- og lønningsforhold for kvindelige funktionærer. Frk. Gina Krog indleder. Flere interesserede damer og herrer har lovet at delta i diskussionen. Fri adgang.

Undervisning i husstel.

En redegjørelse af Margrete Christensen.

I.

Forstaaelsen af, at der trænges undervisning i husstel, er nu gaaet op for saa godt som hele den civiliserte verden.

Undervisningen meddeles i alle lande dels til barn, dels til voksne; barn faar sin undervisning i skolekjøkkener, voksne i husholdningsskoler (fagskoler)

Lad os ikke blande sammen disse to forskjellige grene af denne undervisning, som det oftere har været gjort. Denne sammenblanding har maaske bidraget til, at der har været mange, der ikke har villet have undervisning i husstel ind i barneskolen, og som altsaa er blevet modstandere af skolekjøkkenerne. De har maaske troet, at barn i skolekjøkkener skulde oplæres til fuldt færdige husmødre, og at saadant ikke var noget arbeide for skolen, men burde henvises til fortsættelsesskoler og fagskoler. Men denne opfatning af skolekjøkkenerne er ikke rigtig. Barn skal ikke og kan ikke oplæres til fuldt færdige husmødre i skolekjøkkenet. De skal visnok faa nogen praktisk færdighed i madlagning o. s. v., men hovedformaalet for skolekjøkkenet ligesom for den øvrige skolegjerning er at udvikle eleverne. Og ingen anden undervisning skjærper elevernes iagttagelse og sandsning, eller udvikler selvstændig tænkning og handling i samme grad som skolekjøkkenets. Det vækker lyst til praktisk arbeide, sands for orden og renlighed, forstaaelse af hygienens krav og betydningen af en fornuftig økonomi. Skolekjøkkenundervisningen giver forklaring paa talrige af det daglige livs fænomener og giver en del af skolens øvrige fag forøget interesse ved at anvende dem og knytte dem nærmere til virkeligheden. Jeg vil anbefale enhver, der ikke har seet et skolekjøkken i virksomhed, at aflægge besøg dér. Man vil dér faa se en ganske forbausende virksomhed udfolde sig. Vær tilstede ved en theoretisk lektion. Lærerinden gjennemgaar grundig og dog letfattelig et eller andet næringsmiddel, dets sammensætning, næringsværdi, pris, anvendelse i husholdningen o. s. v.. idet hun stadig henviser til, hvad børnene ved i forveien og ved sine spørgsmaal lokker deres egne iagttagelser og smaa erfaringer frem. Samtidig lager lærerinden for børnenes øine en eller anden ret af det gjennemgaaede næringsmiddel, forklarer, hvorfor hun gjør saa og ikke anderledes. Børnene følger denne undervisning med glubende interesse, thi i en efterfølgende praktisk lektion, skal de selv lage maden og gjøre rede for hvorfor og hvorledes. Er man saa tilstede ved den derpaa følgende praktiske lektion og ser, hvad der foregaar ved de forskjellige komfurer, hvorom eleverne for-

deles, saa vil det staa klart for den besøgende, hvilken stærk pædagogisk indflydelse dette fag har, en indflydelse paa de unge sind, som giver indtryk for livet. Ved siden af madlagningen undervises ogsaa i bagning, vask og rengjøring. Kort sagt, skolekjøkkenet giver et billede af virksomheden i hjemmet og viser, hvorledes dette bør ledes planmæssigt, med orden, sparsomhed og forstandig omtanke. Der aabner sig for børnenes unge og modtagelige bevidsthed et indblik i et helt lidet for sig afsluttet rige, nemlig hjemmet. Og herved forbinder sig tanken ogsaa om deres eget fremtidige hjem, hvor de selv skal regjere, og hvor orden, renlighed, dygtighed skal herske. Hvem vil undervurdere denne spire i barnesjælen, og hvem ser ikke, at denne spire vil vokse frem til og lægge grundvolden til dygtighed og forstand. Undervisning i almenfag, f. ex. historie og geografi e. l., hvor nødvendig og god saadan undervisning end er, kan ikke faa nogen lignende karakteren udviklende indflydelse. Derfor maa det hævdes som en uafviselig fordring, — hvilket ogsaa fremmede lande har indseet — at skolekjøkkenuudervisningen paa grund af sin pædagogiske evne maa blive et lovbefalet tvungent fag ved alle vore folkeskoler.

Efter at have pegt paa den pædagogiske indflydelse, dette fag har, skal jeg med nogle ord pege paa dets praktiske betydning, nemlig at lære børnene at lage mad, vaske etc. Det er vistnok saa, at de ikke uddannes til fuldt færdige husmødre, men de faar dog med sig positive kundskaber, der kommer vel med i alle hjem, og da særlig i de mindre velstillede, hvor skolekjøkknerne har sin egentlige mission at udføre. Hvor utrolig meget godt gjør ikke ogsaa de smaa kogebøger, der aarligaars spredes i tusindvis i de hjem, hvor de netop trænges. Erfaringen viser da ogsaa, at skolekjøkkenundervisningen hæver hjemmene. Herom kunde jeg fremføre talrige vidnesbyrd, hvoraf jeg skal nævne ét. En skotsk lærerinde siger: »jeg ser mit arbeide gjøre gavn, *der er stor forskjel paa vore arbeidende klassers liv og levemaade nu, efter at madlagning er optaget som fag i skolen, mod det var før.*«

M, h. t. skolekjøkkenets praktiske betydning maa man ogsaa huske paa, at skolekjøkkenet for en meget stor procent af vor kvindelige befolkning er den *eneste skole* i madlagning og husstel, som de nogensinde vil faa.

Vort land har ikke raad til at lade denne sag skjøtte sig selv. Som man ved, er det sagt, at ved slet madstel ødelægges i Norge for over 9 mill. kroner pr. aar, ikke af mangel paa anlæg, men af mangel paa kundskab og undervisning. Ikke at tale om, hvor meget folkehelse og arbeidsevne lider ved slet madstel, hvor meget hjemmets hygge og velvære lider, naar der ikke hersker renlighed og orden.

Man vil heraf forstaa, hvor nødvendig det er, at vore folkeskoler uden indskrænkning faar *tvungen skolekjøkkenundervisning.*

Kirkekomitéens nu foreliggende indstilling angaaende forandringer i lov om folkeskoler for kjøbstederne indstiller paa, at denne undervisning først kan indføres, naar den faste skoletid udvides udover 26 timer. Denne betingelse kan maaske vanskeliggjøre arbeidet for faste skolekjøkkentimer i smaa kommuner. Derfor væk med denne indskrænkning. Vi maa fordre god plads for dette vigtige fag i vor folkeskole.

Inden jeg forlader skolekjøkkenerne for at gaa over til husholdningsskolerne, skal jeg ganske kort nævne lidt om skolekjøkkenets historie.

England indførte allerede i 1873 theoretisk undervisning i huslig økonomi i sine skoler. Nu undervises der saavel theoretisk som praktisk i de tre sidste skoleaar fra barnets 10de til og med dets 12te aar. I 1880 aarene indførte Frankrig denne undervisning. Ligesaa i Belgien, hvor arbeidet er drevet med stor kraft. Herfra heder det: »at dér, hvor skolekjøkkenerne virker, der holder mændene op at gaa paa værtshusene.« I Tyskland, Sverige og Finland blev sagen optaget omkring 1890. Danmark kom noget efter, men tog kraftig fat med engang og indførte faget obligatorisk. Her i Norge var Asbjørnsen, som bekjendt, den første, der direkte pegte paa skolekjøkkener. I sin bog »Fornuftig Madstel« fremholder han hvor meget der gaar tilspilde ved daarligt og uforstandigt madstel paa grund af mangel paa kundskab. Han siger: «Husstel og madlagning maa læres, som alt andet, og de første grundregler bør læres paa skolen.«

1889 fremkom hos os det første forslag til oprettelse af skolekjøkkener, udarbeidet af frk. Helga Helgesen og overlærer Ellefsen. Det blev ikke antaget. Saa reiste frk. Helgesen med stipendium til England og Skotland, hvor hun tog lærerindeeksamen i huslig økonomi. De første skolekjøkkener oprettedes decbr. 1890 i Sandefjord og juni 1891 paa Kampens skole i Kristiania. Nu er der skolekjøkkener i de fleste af vore byer og i flere landskommuner, men kun som frivilligt fag.

Skolekjøkkenlærerinderne har hidtil faaet sin uddannelse ved de af staten afholdte kurser og som frivilligt fag ved to af vore lærerskoler.

At skolekjøkkenlærerinder bør have samme pædagogiske uddannelse som skolens øvrige lærerinder, er nu de fleste enige om. De bør ikke indtage nogen særstilling i skolen. De bør kunne overtage timer ogsaa i andre fag, end huslig økonomi, saavel for deres egen skyld som for skolens. Jeg skal i saa henseende henvise til professor Torups udtalelser i bilag 3 til den dep. komités indstilling, der faaes kjøbt hos Grøndahl & søn.

II.

Jeg skal nu gaa over til undervisningen i huslig økonomi for *voksne*, altsaa til *husholdningsskolerne*.

Disse kan være enten faste amts- eller kommunehusholdningsskoler eller vandrekurser for amt eller kommune, eller private husholdningsskoler.

Som man ved, oprettedes den første husholdningsskole her i landet 1865 af fru Minna Wetlesen paa Abilsø i Aker. Foruden at være en fagskole, var den i høi grad en dannelsesanstalt og var meget søgt. Den synes at have været mønster for de senere oprettede landhusholdningsskoler, hvoraf der for tiden findes 1 eller flere i de fleste amter.

Meningen med disse husholdningsskoler eller husmorskoler er, eller bør være, at give de vordende hustruer en *fuldstændig praktisk uddannelse* og *en tilstrækkelig øvelse i alle husets gjøremaal*. Der maa gives eleverne et grundigt indblik i hele den huslige økonomi.

Man vil imidlertid forstaa, at de arbeidsgrene, der skal indgaa i og som altsaa skal læres og indøves ved husmorskolerne, maa blive noget forskjellige for byhusholdning og landhusholdning. Foruden alle de ting, der kræves af en husmor i byen, kommer saaledes desuden i landshusholdningen melkestel, husdyrstel, havestel etc.

Jeg skal i det følgende kun omtale landhusholdningsskolerne, da disse skoler er de videstgaaende m. h. t. undervisningens omfang.

De fag, hvori der i almindelighed undervises i skolerne paa landsbygden er følgende: Madlagning, næringsmidlerne, disses opbevaring, vask, strygning, bagning, renhold, haandarbeide, husdyrstel, melkestel, regnskabsførsel, havestel, botanik, fysik og kemi, menneskelegemets bygning og dets ernæring, sundhedspleie, sygepleie, barnepleie, opdragelseslære, sang, samt foredrag over almendannende emner, hvor dertil er anledning.

Det siger sig selv, at i fag som botanik, fysik, kemi, menneskets bygning, sundhedspleie, sygepleie, opdragelseslære gives der ikke nogen omfattende undervisning, hvilket skulde kræve lang tid for hvert fag, men der undervises i det nødvendigste af det, som forekommer i det daglige liv, og som en husmor nødvendigvis bør kjende til i sine store hovedtræk.

Det er dog ikke alle skoler, der har alle disse fag. Det varierer noget ved de forskjellige skoler. Undervisningstidens længde er ogsaa forskjellig, idet enkelte har kortere kurser paa 3 maaneder, andre paa 5 og mere indtil 11 maaneder. Eftersom stat, amt og kommuner faar bedre raad, vil kursernes længde forhaabentlig stige indtil et aar, hvilket ansees for ønskeligt.

Skolerne har internat, et lidet gaardsbruk og have og er, eller bør være, indrettet som et hjem og som en fuldstændig landhusholdning.

Med hensyn til undervisningens opdragende og praktiske betydning for de vordende hustruer gjælder om husmorsskolerne for voksne væsentlig det samme som det jeg har fremholdt under omtalen af skolekjøkkenerne.

Det har imidlertid været fremholdt, at skolekjøkkenernes væsentlige betydning ligger i deres opdragende og karakterdannende indflydelse, medens derimod *husmorskolerne* for voksne mere udelukkende er af praktisk og økonomisk betydning. Dette er vistnok saa, men man bør paa den anden side ikke glemme, at ogsaa husmorsskolerne har, eller bør have, opdragende indflydelse paa eleverne.

Internatet bør nemlig ordnes som et mønsterhjem i alle henseender. I et mønsterhjem hersker arbeidsomhed, orden, regelmæssighed, renlighed og alle huslige dyder. Saaledes ogsaa i husmorsskolen. Desuden var det ønskeligt, om husmorsskolen i lighed med et godt hjem ogsaa kunde faa en forædlende indflydelse. Man har da ogsaa været opmærksom herpaa, idet de fleste skoleplaner har optaget fag og ordnet skolen saaledes, at dette har kunnet ske.

Man maa imidlertid erindre, at en saadan forædlende indflydelse ogsaa meget afhænger af godhed og dannelsesgrad hos bestyrerinde og lærerinder.

Seet nnder ét, som virkende paa engang opdragende og i praktisk-økonomisk retning, er disse skoler *hustruernes fagskoler*, hvilke saamange som mulig bør gjennemgaa.

Som det nu er, har den store mængde af vore hustruer ikke fagdannelse, de har ingen rationel uddannelse hverken i husstel, barnepleie eller barneopdragelse. Hvordan skal de saa klare disse vanskelige og store opgaver. Hvordan skal de hævde sin personlighed lige over for manden, sin autoritet lige overfor børnene. Hvorledes skal de i det hele taget kunne hævde sin stilling i samfundet, naar de ikke engang kan magte sin livsgjerning, sit arbeide i eget hjem, fordi ingen veiledning og kundskab er bleven dem til del? Enhver anden livsgjerning kræver dog sin fagdannelse. Det hjælper ikke stort for exempel for en landmand, en handelsmand eller en læge, om de har megen almendannelse, men er uduelige i deres livsgjerning. De vil sent eller tidlig uvægerlig synke i egen og andres bevidsthed, og personligheden vil lide derunder. Saadan er det gaaet mangen en hustru.

Hvor ganske anderledes blir derimod ikke hustruens stilling, hvis hun har lært at lede og styre et hus, pleie og opdrage barn, ja, i det hele har faaet en grundig uddannelse i alle sine gjøremaal. Med myndighed og selvfølelse vil hun udføre sit arbeide og hævde sin plads ved mandens side. Dovne og ulydige barn vil hun ikke taale. Orden og planmæssighed vil herske i hjemmet, og glæde og tilfredshed vil være følgen deraf. Det er alle

de gode impulser fra mønsterhjemmet, paa husmorsskolen, som hun har gjennemgaaet, der vil komme til at præge hendes hjem.

Det er store fordringer, vi sætter til vore husmorsskoler, men de kan naaes, saasandt vi stræber efter at naa maalet. Men i saa tilfælde er jo den heldige ordning af vore skoler i huslig økonomi en af de største og mest vidtrækkende reformer som vort land har havt at udføre i lange tider. Herom maa vi kvinder slutte ring og fordre at vor fagdannelse saavel som vor almendannelse maa staa paa høide med mandens til gavn for os selv og for samfundet.

Bjørnson har engang sagt: »Kvinden ved vor side som god kamerat — med samme oplysning og samme ansvar — er intet mindre end den civiliserte menneskehed én gang til.« —

Afdeling III af forf,s artikel maa af mangel paa plads henstaa til næste hefte. Den behandler Landbruksdeptets tidligere omtalte indstilling. Da flere foreninger for tiden er interesseret for denne sag, meddeler vi strax at forf. raader kvinderne til at samle sig om følgende: »Vi hævder kravet paa tidsmæssige fagskoler i husstel for kvinder og fremhæver nødvendigheden af internat, smaabruk og have for saavel husmorsskoler som lærerindeskolen, samt øvelsesskole for den sidstes vedkommende.«

Hvad afdeling I angaar, saa har fru Margrete Christensen ved den git os et grundlag for diskussion om skolekjøkkensagen, som der jo hersker forskjellige meninger om — specielt om *tvungen* undervisning. Vi indbyder herved til diskussion om denne sag. Red.

Italienske kvinders nationalraads kongres, dets første landsmøde, aabnedes den 23de april i Rom, paa Kapitolium, i nærvær af dronningen og flere ministre. Kongressen varer maaneden ud. Norske kvinders nationalraad har sendt hilsningstelegram.

Til den internationale kvindestemmeretsalliances møde i Amsterdam 15—20 juni kan de tilsluttede foreninger sende 6 delegerede. Indbydelse til at sende representanter (fraternal delegates) udgaar til alle landsforeninger som har sympati for kvindestemmeretten. Vi er anmodet om at bekjendtgjøre at alle som har interesse for kvindestemmeret er velkomne til mødet.

Sport. Organ for sport, opdræt og turistliv, har udsendt sine første hefter. Tidsskriftet er bl. a. beregnet paa at vise udlændinger veien til Norge. Det er rigt illustreret og elegant udstyret. Slaar i saa maade rekorden blandt vore blade.

Dyrenes ret.

Slutning fra nr. 8.

Og dyrene fornegter ikke sin natur. Den ene skabning lever af den anden. Hunden tar sine kjødben og katten tar *sin* mad. Og jeg er bange, blev de formeget dyrket med fløde og »polstrede kattevogne«, vilde de ikke fange rotter og mus, det, som er deres opgave som husdyr. Det er ikke dem, som blir best pleiet, som er de mest intelligente — eller de nyttigste. Heller ikke de lykkeligste. Vi ved hvorledes det gik »Minette som var en fruerhund, der havde lutter gode dage.« —

Og det vilde sikkerlig befindes at være tilfældet i pensionaterne og gamlehjemmene for katter og hester, saasandt man kunde se ind i dyresjælene Er et dyr uhelbredelig sygt eller gammelt, da er »en let død« det bedste man kan gi dyret, og ligeledes det nyttigste for de øvriges trivsel. Saalænge der er et eneste fattigt barn eller en voksen, som lider nød, da er saadanne hjem det samme som at fodre dyrene med menneskekjød. At derimod en eller anden gammel dame eller ømhjertet lord har faat et dyr saa kjært, at de ikke kan skille sig ved det, er jo en privatsag. Og ligesaa om rige herrer eller fyrster morer sig med dyresport. Men ikke bør det gjøres til en samfundets moralpligt at opbygge dyresjælen ved særegne offentlige anstalter og der indsætte videnskabsmænd — hvilket formodentlig menes med ordene: «hvis alle naturriger og alle former blev opbygget af udenforstaaende bygmestre (videnskabsmænd) som kjendte naturens udviklingsplan fra begyndelsen til enden, ikke overlod det enkelte selv frihed til at forme sig, da vilde dyrene f. eks. hunde og katter overraske os med at fremvise ikke tidligere anede nytteegenskaber«. — Her kan jo ikke menes de bestræbelser, man gjør for at frembringe bedre slagtekvæg, melkedyr o. s. v.? — Hvad nytte skulde f. eks. en kat kunne forfines til? — —

Den udvikling, som dyret er modtagelig for, sker gjennem samlivet med mennesket som menneskets nyttedyr. Netop dér, ved at ta sin del af smerterne, kampen og arbeidet, som menneskets tjener, kan man sige med forf.s ord om dyret, at »det er i Guds univers en del af hans liv».

Egentlig har dyrene i mange maader havt det bedre end menneskene paa jorden. Hesten har blandt mange folkeslag været pleiet og elsket og ofte været behandlet bedre end konen i huset. Og om nogle dyr maa lide — smerte og glæde er de to faktorer, som driver skabningen frem. Men de ædleste glæder og de mest frugtbringende smerter erfarer mennesket i forholdet til den evige aand og hvad dens er. Derfor kan man ogsaa tænke sig, at det særlig er de hengivenhedsfølelser, som dyret nærer for mennesket, som udvikler et krav i dets sjæl til at blive gjenstanden for dets ædleste følelser lig, og at ingen lidelse glemmes af ham, der har tællet spurvene under himlen.

Tilslut: frk. Blytt berører de store lidelser, som paaføres enkelte dyr ved den grusomme maade, hvorpaa man tar deres skind, fjer o. m. Og det synes oprørende, at vor pynt skal forvolde andre væsener smerte, ligefra strudsefjerene og til den silke vi bruger. De stakkars smaa silkeorme — naar de har spundet og spundet og sommerfuglen netop med smerte har

løsgjort sig for at flyve ud og nyde sit korte liv, da dræbes den ved ophedning — for at menneskene kan faa en finere silke. — — —

Eller skal vi tro, at det er menneskets ret at gjøre sig alle skabninger nyttig, selv om det volder dem smerte. — Paa samme tid som man maa anerkjende den dyrebeskyttelse, der gaar ud paa at undertrykke al grusomhed. Ogsaa vor tids vivisektion. — Men den »kjærlighed« forf. taler om, som skal overvinde dette »onde«, forekommer mig ikke nok dybtgaaende. Heller ikke hendes udlægning af Kristi ord til disciplene »modsætter eder ikke det onde«. Hverken kjærligheden eller solen kan skabe uden at møde modstand, heller ikke ødelægge eller rettere forvandle. Først med angreb og modstand begynder livet — og døden som i dybeste grund er en fase af livet, en forvandling. Kristi hele liv var et angreb, som hidsed præsterne og de skriftkloge til det yderste, saa selv røveren, der var en morder og oprører, ikke vakte den modstand som han. Ligefra hans bjergprædiken, som omvælter alle bestaaende sandheder, og hans hele optræden — ja, helt op til de ord, der blev sat paa hans kors, saa hidsed det til modstand. Og netop derved blev der kamp og liv, en hel verdens fornyelse.

En kjærlighed derimod og en sol som blot brændte, uden at møde modstand, synes jeg kun maatte frembringe en ørken. Og efter forf.s ord har disse dyrepensionater, polstrede kattevogne og gamlehjem for dyr kun havt den virkning for laboratoriernes vedkommende, at de har »trukket sig langt bort fra dem — ud i mørket«. Men — som man ved — er ingen luft mere trivelig for det onde end mørket.

Først i klar belysning, ved at veie og prøve den nytte, disse eksperimenter gjør verden, og ved at vise noget hvorved videnskaben bedre kan naa maalet at helbrede sygdomme — først derved kan et saadant onde beseires.

Arendal 1907 *Anna Bugge.*

Danske kvinder kommunal stemmeret! (Nærmere næste hefte).

Overretssagfører Ruth Sørensen — se annonsen 3die side.

Til udenbys abonnenter.

Resterende kontingent for tidligere aar bedes indsendt. Ifølge postreglement kan kontingent for foregaaende og indeværende aar sendes som portofri avissag. For tidligere aar (altsaa for 06 og længer tilbage) maa porto erlægges ved indsendelsen af beløbet.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

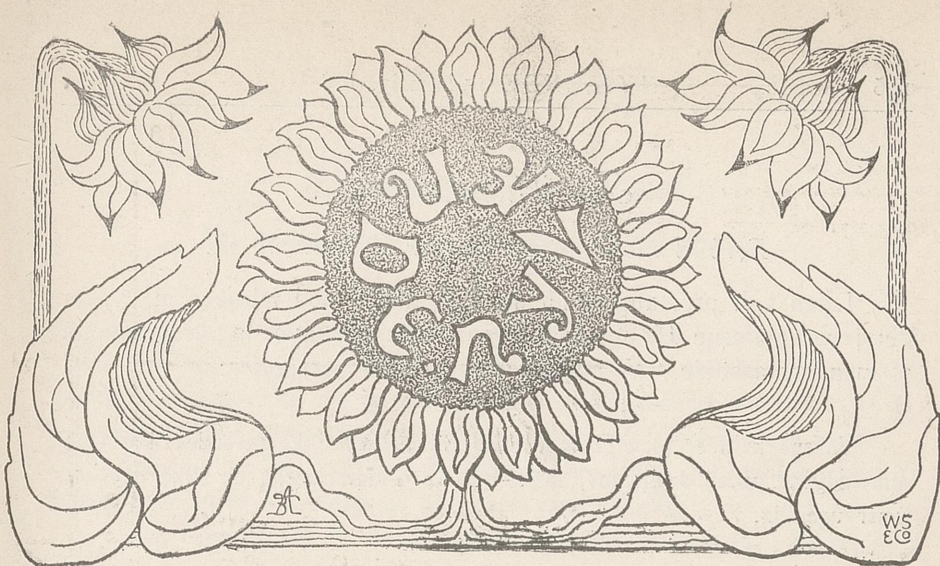
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet". „Minerva" Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. mai 1908. | No. 10

17de mai.

Frihedsdagen. Nationaldagen.

Saa var overskriften ifjor, og saa skal den være iaar. —

Ifjor skrev vi:

»Mange norske kvinder vil iaar feire 17de mai i et levende haab om at det maa være sidste frihedsdag de staar udenfor de myndige og frie borgeres rækker, sidste nationaldag de staar ubeskyttet — uden det bedste vern et land kan gi sine borgere: den statsborgerlige stemmeret.« — — —

»17de mai 1908! maa alle gode magter hjælpe os, saa den dag for alvor kan feires af os!« — —

Og gode magter hjalp os, saa mange norske kvinder iaar kan feire dagen som frie og ansvarlige borgere. Men mange kvinder staar endnu udenfor — mange af dem som særlig trænger det vern som ligger i den statsborgerlige stemmeret.

Rundt omkring i landet feirer vi nu nationaldagen, hver paa den maade vi synes bedst om, og som omgivelserne gir anledning til. Men hvor forskjellig vi end udadtil feirer den 17de mai, saa la os — alle vi som glæder os over den ret vi selv har vundet — paa den dag gi hinanden det løfte at vi ikke skal stanse, før alle kvinder i landet kan feire sin frihedsdag, ikke hvile før den almindelige stemmeret er en kjendsgjerning og Norge er et frit land.

Fabriktilsynsloven.

Forbud mod natarbeide for kvinder m. m.

I den kgl. prp. angaaende lov om tilsyn med fabriker m. v. er det i paragraferne 18 og 20 man vil finde om nye indskrænkninger af kvinders arbeide. Vi anfører her af disse paragrafer:

§ 18.

Voksne kvinder (d. e. kvinder over 18 aar) maa ikke anvendes til arbeide, som indgaar under denne lov, mere end 10½ time daglig og ikke over 60 timer ugentlig.

§ 20.

Børn og unge mennesker maa ikke sysselsættes før kl. 6 morgen eller efter kl. 8 aften og voksne kvinder ikke før kl. 6 morgen eller efter kl. 10 aften.

Vi henviser til en række artikler om disse spørsmaal i Nylænde i de sidste hefter 1906 og de første 1907.

*

I Sverige er netop nu de samme spørsmaal oppe. Flere af kvindesagens talsmænd der kjæmper med iver mod forbudene, men presset fra Europa kan befrygtes at være saa sterkt, at nordens lande ikke har kraft til at staa imod.

Skulde det være noget urimeligt forlangende at man hos os vented med behandlingen af de nye forbudslove m. h. t. kvinder, indtil norske kvinder har faat anledning til at nyde godt af den beskyttelse af deres interesser, som ligger i deres stemmeseddel?

I Sverige er desværre forslagene om kvindestemmeret faldt i begge kamre. Konstitutionskomiteen indstilled paa forkastelse, og dermed var sagens skjæbne igrunden allerede afgjort, inden den, 2den mai, kom frem i riksdagen. For konstitutionskomiteens indstilling stemte i andet kammer 110 mod 93 i første kammer 79 mod 49. Men de energiske forkjæmpere vil kun hærdes ved nederlaget og bringe seiren hjem — vi haaber alt ved næste prøve.

Jernbane og gagekomiteen indstiller paa at kvindelige assistenter i telegrafetaten deles i 3 klasser med en grundløn af henholdsvis 700, 800, 900 kr, stigende med et alderstillæg af 100 kr hvert 3die aar til 1300, 1400 og 1500 kr.

Undervisning i husstel.

En redegjørelse af Margrete Christensen

III.

Som det vil fremgaa af det foregaaende, vil det i mange henseender bero paa lærerindernes dygtighed, personlighed og dannelsesgrad, om husholdningsskolerne skal naa det høie maal, vi i foregaaende afsnit har vovet at opstille, eller, rettere sagt, hvorlangt vi skal naa henimod disse maal.

Hidindtil har vi ikke havt tilfredsstillende *skoler til uddannelse af disse lærerinder*, og mangelen har været meget følelig.

Som bekjendt for Nylændes læsere, indsendte 10 kvinder i marts 1907 gjennem N. K. N. til stortinget et andragende om, at staten skulde tage sig af denne vigtige sag. De androg om bevilgning til uddannelse af *husholdningslærerinder* for by og land.

Dette andragende blev behandlet af socialkomiteen, og stortinget vedtog i overensstemmelse med dennes indstilling enstemmig saadan beslutning: Sagen oversendes regjeringen, der anmodes om for næste storting at fremlægge for. slag *til løsning af spørgsmaalet til en tilfredsstillende uddannelse* af lærerinder ved husholdningsskoler og skolekjøkkener.«

Landbrugsdep. nedsatte derpaa under 12/11—07 en komité, som vi ved bestaaende af *2 kvinder* og 3 mænd, til udredning og planlæggelse af en saadan lærerindeskole i husstel.

9de janunr 1908 afsluttede komiteen sit arbeide, og dens indstilling foreligger trykt. Nu foreligger ogsaa landbruksdepartementets indstilling af 14 marts, som er bifaldt ved kongelig resolution af samme datum.

Landbruksdep. slutter sig i alt væsentlig til komitéens indstilling, hvad husholdningslærerinderne angaar. Og det er denne gren af undervisningen, jeg i det følgende vil hefte mig ved.

Man er ikke i tvil om, at komitéen er besjælet af interesse for sagen og har syn for dens betydning og rækkevidde for vort land og for det store maal, der bør naaes. Den fremholder da ogsaa meget klart alle de krav, vi med rettø maa stille til en slig lærerindeskole i husstel. Vi skal efter indstillingen citere disse krav. Saaledes udtaler komiteen:

»Der bør ikke være tale om, at staten kun skal uddanne lærerinder »ved byhusholdningsskoler.

»Staten bør oprette en *tidsmæssig skole* for lærerinder ved by- og »landhusholdningsskoler. — —

»Der faar da arbeides hen mod det maal, at statens skole kan være

»*paa høide med udviklingen* paa dette omraade, og blive en *mønsteran-*
»*stalt* baade hvad den theoretiske undervisning og den praktiske veiledning
»angaar. —

«Efter komitéens mening er der meget som taler for, at man med en
»gang burde ordne skolen med *et kursus paa* 1½ *aar* for husholdnings-
»lærerinderne. Komiteen vilde finde det ønskelig om lærerindeskolen i hus-
»stel kunde knyttes til *et ganske lidet gaardsbruk med en velordnet have*
» — — — det vilde være af vigtighed ved den theoretiske undervisning at
»der stadig var anledning til *at anskueliggjøre ved henvisning til og del-*
»*tagelse i arbeidet i fjøs, grisehus, kjelder. have osv.*

»Flere af komitéens medlemmer er ogsaa af den mening, at der til
»skolen helst burde knyttes *et internat.*

»Komiteen finder det aldeles nødvendig, at der paa en eller anden
»maade tilveiebringes en *velordnet husholdningsskole* — — at den kan
»benyttes *som øvelsesskole for husholdningslærerinder.* Uddannelsen i
»praktisk lærergjerning maa ved en lærerindehøiskole være en hovodopgave
»og den blir ikke løst tilfredsstillende, medmindre øvelserne kan foregaa i
«en husholdningsskole, ordnet nogenlunde som de skoler, eleverne selv kom-
»mer til at undervise i. Det vil enhver, som har nogen erfaring paa dette
»omraade, være enige i.« Saavidt komiteen.

I alle disse ting er for sagen interesserede mænd og kvinder enige. Men saa har vi til vor forbauselse været vidne til, at den samme komité i sin konklusion slaar ihjel alle disse sine præmisser — og hvorfor? Jo, af billighedshensyn.

Og hvad er saa komitéens konklusion? Jo den indstiller, og heri er deptet. enig, at staten opretter lærerindeskolen, en *mønsteranstalt*, i leiede lokaler uden *internat, uden have, uden smaabruk*, med *kun 1 aars undervisning* og uden *øvelsesskole.* Og nu er det ogsaa forbi med klarheden. Dens forslag er præget af upraktiskhed og sammenrøring. Den vil noget, men foreslaar noget ganske andet. En del af undervisningen skal foregaa et sted, en anden del et andet sted. Den har forladt sine idealer og er kommen ind paa afslagets vei.

Man har undret sig over denne mærkelige indstilling. Hovedindtrykket er, at den gaar paa akkord, den river ned, hvad den fra først af selv har bygget op.

Som forklaring oplyser professor Torup efter et referat i »V. G.« 11/4 08, at naar komitéen ikke har foreslaaet internat og heller ikke har fundet en praktisk ordning med hensyn til øvelsesskolen er grunden den, at den arbeidede under stærkt tryk fra ledende mænd inden regjering og

storting. Komiteen fik vide, at hvis den stillede disse fordringer, vilde sagen blive afvist og ingen proposition fremsat.

Det er en høist forbausende oplysning.

Stortinget oversendte dog regjeringen sagen med anmodning om at fremlægge forslag til løsning af spørsmaalet om en *tilfredsstillende* uddannelse af lærerinder. Men det nu foreliggende forslag er jo aldeles ikke tilfredsstillende. Derfor kan da ikke stortinget gaa med paa det forslag.

Vi venter da nu, at stortinget ikke alene skaffer os en lærerindeskole i husstel, der til nød kan passere, men en fuldt tilfredstillende, en mønsterskole paa høide med udviklingen paa dette omraade. I en saa vigtig og vidtrækkende sag som denne maa ikke billigheds hensynet være det stærkest raadende.

Skal denne lærerindeskole blive, hvad den tilsigter, da maa vi kræve, at den oprettes med — et velordnet internat*) — en øvelsesskole — et smaabrug — en større velordnet have — og helst 1½ aars undervisning.

Landbrugsdirektøren udtalte (V. G. 11/4), at der til skolen ikke burde knyttes et stort gaardsbrug, men absolut have og anledning til at holde fjærkræ og mindre dyr. Nei, hvem forlanger et stort gaardsbrug? Det er et smaabrug, der forlanges knyttet til lærerindeskolen. Jeg forstaar ikke, at det kan undværes, da lærerindeskolens elever skal gaa ud paa landsbygden som lærerinder og der undervise i husdyrstel og melkestel. Jeg maa nu atter citere komitéen. Fru Dorothea Christensen udtaler i bilag 4 efter først at have paavist husholdningsskolelærerindernes og vandrelærerindernes opgave og praktiske arbeide følgende:

»Men alt dette forudsætter en udmerket uddannelse, som for det prak-
»tiske arbeides vedkommende kun *effektivt* kan foregaa paa landet paa en
»liden gaard med stor frugt- og kjøkkenhave, nogen kjør, svin, bier og
»kaniner.«

Landbrugsdirektøren mener, at internatet vil bære sine egne udgifter. Jeg formoder, at det samme vil være tilfældet med have og smaabruget. Men herom foreligger intet overslag, det var ønskeligt, at et saadant maatte blive udarbeidet.

---

*) *Landbrugsdirektøren* udtaler herom: »I et velordnet internat som forestaaes af bestyrerinden med bistand af skolens faste lærerinder, vil arbeidet kunne drives med langt større intensitet end uden et saadant — — — — Endelig vil samlivet med bestyrerinden og de faste lærerinder virke udviklende og opdragende paa eleverne.

Frk. Helgesen udtaler: »Ved vore landbruksskoler, hvor arbeidsfeltet er skog og mark, dér finder man det nødvendigt at have internat, men ved denne skole, hvor arbeidsfeltet er *selve huset*, der skal vi ikke faa internat. *Frk. Holsen* udtaler: „En husmorsskole og en lærerindeskole i husstel uden hjem, er jo en nmulighed.» V. G. 11—4—08.

Hvad fagene angaar, slutter jeg mig til landbrugsdirektørens forslag at optage haandarbeide, samfundslære og sang. Sangen er af stor betydning baade for internathjemmet og for elevernes fremtidige gjerning.

At faa denne lærerindeskole effektiv er af saa stor betydning at jeg nu til slutning vil rette en opfordring til alle kvinder hele landet over at samle sig om denne sag og være med at løfte i flok. Vi maa reise en opinion, saa stærk, at vore krav ikke godt kan afvises.

Man kunde maaske slutte sig om følgende:

Vi hævder kravet paa tidsmæssige fagskoler i husstel for kvinder og fremhæver nødvendigheden af internat, smaabrug og have for saavel husmorsskoler som lærerindeskolen, samt øvelsesskole for den sidstes vedkommende.

Flere af vore kvindelige læger yder nu sin bistand til diskussionen ianl. Stavanger kvindesagsforenings forslag til N. K. N.

Fra Fredriksstad skriver man saaledes til os:

Doktor Dagny Bang holdt søndag 3die mai foredrag i Fredriksstad efter indbydelse fra Frisindet kvindesaksforening. Foredraget, der nærmest var foranlediget ved Stavanger kvindesaksforenings forslag til ny egteskapslovgivning, var en populær medicinsk gjennemgaaelse av en enkelt sygdoms væsentlige aarsaker, symptomer og virkninger. Angaaende den tvungne lægeundersøkelse mente foredragsholderen, at om man end kunde anse den for ønskelig, vilde saken ha mange og store praktiske vanskeligheter, saa det gjaldt at tænke tingen nøie igjennem, og søge sagkyndig assistance, før man avgav sit votum. Derfor var det godt, at de foreninger, som skulde uttale sig i saken, hadde frist til næste aar. Foredraget fulgtes med intens opmerksomhed av en forsamling paa henved 500 kvinder og lønnedes med sterkt bifald.

Doktor Marie Kjølseth holder, idet heftet gaar i pressen, foredrag i Hortens kvindelige diskussionsforening om samme emne.

Her i Kristiania har der, paastaaes det, i den senere tid været en rent foruroligende tilgang af unge mennesker, rene barn, netop konfirmerede, til præsterne med krav paa at ægtevies, særlig efterat den sort kirkelige handlinger ikke kræver noget pengeudlæg. Presterne har ikke magt til at negte slige unge at vies, omendskjønt det maa vække de alvorligste betænkeligheder hos dem at indvie slige forbindelser mellem gutter og piger i 16 aars alderen eller f. ex. mellem mænd i 40 aars og piger i 16 aars alderen.

Om kvindeligt politi.

I tilslutning til »Norsk kvindesagsforenings arbeide for at faa ansat *kvinder* ogsaa i *politiets* tjeneste vil det for »Nylænde«s læsere ha sin interesse at faa meddelelse om samme sak fra andre lande.

Som tidligere nævnt i møte i høst om dette emne er Finland her foran, idet der allerede forrige aar blev ansat 2 kvindelige konstabler i Helsingfors; disse blev valgt inden »hvitebaandsforeningerne.« — I parenthes maa jeg uttale det ønske, at alle som ansættes i politietaten maatte være avholdsmænd.

Fra New-York stod nylig at læse i vore dagblade, at 25 kvinder nu var ansat i politiets tjeneste — ved opdagelsesavdelingen hadde kvinderne allerede tidligere hat sine pladse. Saavidt vides benyttes ogsaa kvinder leilighetsvis ved samme avdeling her i Kristiania.

I mars iaar er der i Stockholm ansat 3 kvinder med kr. 1500 i løn pr. aar. Den ene skal væsentlig tjenestegjøre ved opdagelsespolitiet, de to andre har en noksaa omfattende instruks at arbeide efter. Jeg skal tillate mig at nævne non av hovedpunkterne:

1. Hun skal *beskytte* og *hjælpe barn* og *kvinder* som føres til politistationerne;
2. foreta visitation av kvinder og barn;
3. være behjælpelig med at føre dem til sykehus eller barnehjem, hvor det paakræves;
4. skaffe husvilde kvinder hjælp;
5. likesaa barn som ikke finder sine hjem;
6. anholde kvinder og barn som betler paa gater og off. pladser osv.

For at magte dette arbeide har vedkommende kvindelige politifunktionær sit *polititegn* samt al fornøden hjælp av det mandlige politi, likesom dette til enhver tid kan rekvirere hendes hjælp.

For end yderligere at likestille hende med sine mandlige kolleger ska hun tiltales og benævnes »Syster.«

— — — — — — —

Den hidtil anførte indvending her i Kr.ania, at ingen andre byer i ut- eller indland har fundet det paakrævet at ansætte kvindeligt politi, kan vel ikke længere brukes med ovenstaaende fakta konstateret. Det henstilles til N. K. F. som har arbeidet saa ihærdig for denne saks fremme her, at mindes dette ved næste ansøkning om kvinder i politiets tjeneste.

20-4-08

Dorothea Schjoldager.

N. K. F.s

møde i Nobelgaarden $^5/_5$ *om arbeids- og lønningsvilkaar for kvindelige funktionærer* var besøgt til trængsel. Før man gik over til emnet holdt fru Blehr en mindetale for *Aasta Hansteen*, og retted tilsidst en tak til alle dem som havde git hende et godt hjem i de sidste aar. Forsamlingen paahørte talen staaende. Frk. Gina Krog holdt derpaa indledningsforedraget. Paapegte, tildels ved exempler, hvor slet kvindernes stilling paa arbeidsmarkedet var og fremhæved at man først maatte ta fat ved de offentlige stillinger, idet exemplet fra oven virked ødelæggende nedover, gav en knap udsigt over kvinders forhold i disse stillinger, omtalte forsørgelsesproblemet og slutted med at opfordre kvinderne og alle venner af deres sag at slutte sig sammen til kamp for retfærdigere og bedre tilstande.

Derefter gav telegrafistinde frk. Paulsen en udredning om forholdene i telegrafetaten og de kvindelige funktionærers uddannelses- og arbeids vilkaar. Hr. telegrafdirektør Lie, som talte ud af mange aars erfaring, støttet paa det varmeste de af frk. Paulsen fremholdte krav paa ligestillethed med de mandlige funktionærer.

Hr. overretssagfører Thams fandt at man ikke kunde komme forbi den vanskelighed som laa i at manden som regel var forsørgeren, men blev kraftig imødegaat af frk. Holsen. Tilsidst anmoded forsamlingen N. K. F.s styre om at gaa ind til stortinget med en henstilling tilbedste for de kvindelige telegraffunktionærer. — N. K. F. har nu rettet en henvendelse til stortinget med anbefaling saavel af de kvindelige assistenters lønsandragende som af de kvindelige funktionærers undervisnings m. m. andragende.

Kvindelige filologer og realister har dannet »Kvindelige lærerkandidaters forening«, hvis maal er at sikre medlemmerne lige vilkaar med mandlige kolleger. I foreningens love udtales, at medlemmerne bør forpligte sig til at gaa ind i »Filologernes og realisternes landsforening«, samt at ingen af dem maa søge lærerindeposter ved offentlige eller kommunale skoler uden styrets samtykke. Til foreningens formand er valgt kand. mag. frk. Antonie Tiberg og til sekretær kand. mag. frk. Lydia Bang.

I skolestyrets møde fredag den 8. mai færdigbehandledes sagen om at aabne adgang til at ansætte kvinder som overlærere. Skolestyret besluttet at indgaa til kommnnestyret med forslag om, at kvindelige overlærere ansættes paa samme lønsvilkaar, som er gjældende for mandlige overlærere, kun med den forskjel, at der fra den kvindelige overlærers løn trækkes, hvad de undervisningstimer, som en tilsynslærer fritages for, koster mere end de, som en tilsynslærerinde fritages for.

De danske kvinder.

Kommunal stemmeret og valgbarhed.

Folketinget vedtog den 15 april de ligeledes af landstinget vedtagne forslag om gjennemførelse af almindelig stemmeret for alle skatte-ydende mænd og kvinder over 25 aar og for gifte kvinder, hvis mænd har betalt skat til alle kommunale valg, undtagen valgene til amtsraadene, hvor de høiest beskattede udgjør en tredjedel af valgmændene, mens de nu udgjør ½ af dem. Valgene skal foregaa efter forholdstalsvalgmaaden. Vedtagelsen skede med 64 mod 35 stemmer. For stemte venstrereformpartiet, det moderate venstre og 2 høire, mod det radikale venstre, socialdemokraterne og 5 høire.

Den 20 april fik loven kongelig sanktion.

Efter seiren

er der kommet lykønskninger til de danske kvinder fra stemmeretsforeningerne omkring i landene og fra mange fler. Formanden for den internationale kvindestemmeretsalliance Mrs Chapman Catt har sendt et kabelgram, saalydende: »Bravo!« — — Catt.

Og de danske kvinder selv holder møder for sammen at glæde sig over hvad der er vundet og styrke sig til nyt arbeide.

Der har været kjæmpet længe og tappert. Og flere af pionererne fortjente godt at hvile paa laubær, men de vil vel ikke. Kirsten Fredriksen, den hvis navn altid vil være knyttet til kampen og arbeidet skulde ikke faa opleve denne seir. Hvor levende jeg husker hende fra dengang vi netop herhjemme havde vundet kommunal stemmeret og jeg — høsten 1901, efter indbydelse af danske kvindeforeningers valgretsudvalg — var i Kjøbenhavn og fortalte om begivenheden. Hun var syg dengang — kunde ikke komme paa møderne, men saa glødende interesseret hun var!

Anne Brunn, hvis gjæst jeg var ved den anledning, arbeidet saa af alle kræfter for at faa sendt mig rundt i landet til Dansk kvindesamfunds kredse — der hvor hun selv har talt og virket saameget. — Jeg fik da ogsaa paa den korte tid talt i Sorø, Svendborg, Odense, Horsens, Ry, Aalborg og Ringkjøbing. Paa det sidste sted var jeg gjæst hos en anden af pionererne, fru Astrid Stampe Feddersen.

Det kan interessere at se lidt af referatet i Nylænde 1ste december 1901 — man vil der finde flere kjendte navne i bevægelsen. —

Det store diskussionsmøde holdtes i Citylokalet, Kjøbenhavn den 11. novbr.

»Der var mødt frem en stor og meget representativ (jeg citerer »Politikens« referat) forsamling af kvinder og mænd. Frk. cand. mag. Ida Falbe Hansen valgtes til mødets dirigent, og formanden fru Louise Nørlund indleded og gav en kort oversigt over valgretsudvalgets arbeide i de tre aar det har været i virksomhed. Derefter fortalte jeg om kvindestemmeretssagens stilling i Norge — og har vel neppe nogensinde talt om dette emne for en mere forstaaende og interesseret tilhørerskare. En meget livlig diskussion fulgte, hvori foruden de nævnte damer deltog frk. Anne Bruun, fru Jutta Møller født Bojsen, fru Berg Nielsen, fru Charlotte Norrie, født Harbou, og frk. Andrea Nielsen.« —

Der nævnes videre flere rigsdagsmænd som talere, deriblandt Svend Høgsbro.

Hvad jeg husker er, at jeg sluttet med en opfordring til de danske kvinder om at skynde sig efter, men gjøre det bedre end vi og faa rettigheden paa ligestillethedens grund.

Nu er det sket, som nævnt har de danske kvinder faat kommunal stemmeret og valgbarhed paa samme vilkaar som mænd. Jeg maatte derfor allerførst ved denne anledning melde til Anne Bruun at jeg i *sandhed* glæded mig over at vi var overvundet paa det felt.

Men naar det kommer an paa den politiske stemmeret, saa skal vi slaas med hinanden om hvem der naar først til maalet. Der har vi norske unegtelig et stort forsprang, la os vogte os for at vi ikke der ogsaa blir agterudseilet.

Men gjør vi det — saa sender vi paanyt vor tak til de kvinder som blir seierherrer i norden. — Til et møde som Valgretsklubben nylig holdt i hotel Bristol sendte jeg derfor ogsaa følgende telegram til fru Johanne Münter.

Tak for I slog rekorden
i kommunen i Norden.

Jeg indrømmer at rimene er noget ufuldkomne, naar de foredrages, men telegrammet blev ikke destomindre venlig modtat. Til fru Charlotte Norrie blev ved en selskabelig tilstelning i N. K. F.s fagskoles lokale sendt et telegram med en mængde underskrifter, hvor vi ber hende bringe norske kvinders lykønskning til Danmarks kvinder.

Ved kvindestemmeretsalliancens kongres i Kjøbenhavn 1906 fik man se og høre hvor mange nye forkjæmpere der havde sluttet sig til, men de ældre var fremdeles i fronten. Det store friluftsmøde i Fredriksberg have, som holdtes efter kongressen, og hvor vi talte som representanter for de forskjellige land, dirigeredes saaledes af Elisabeth

Grundtvig. Mødet var foranstaltet af politisk kvindeforening, hvis formand var frk. Anna Hude.

Jeg bringer tilsidst et lidet uddrag af Kvindestemmeretsbladets*) beretning om festen for kvindernes kommunale valgret paa raadhuset 3die mai. Saa vi kan faa hilse paa mange af de gamle og faa presenteret for os nye talsmænd og ledere.

Fru Charlotte Norrie bød velkommen som dirigent efter at nogle musiknumre havde indledet festen.

Derpaa fulgte de forskjellige forbunds talere i kronologisk orden. For «Dansk kvindesamfund« stiftet i 1871 talte fru Jutta Boisen Møller, for »Danske kvinders nationalraad« — stiftet i 1899 — talte frk. Ida Falbe Hansen. For «Danske kvindeforeningernes valgretsforbund« stiftet i 1899, talte fru Vibeke Salicath. »Tilsidst talte fru Elna Munch, som representant for det yngste men meget kraftige forbund, der i sin her i byen værende gren heder Kjøbenhavns valgretsforening. Dette er en god gammel bekjendt af kvindeforeningens valgretsforbund, under hvis vinger det i januar 1905 blev stiftet under navn af »Politisk kvindeforening« som en aflægger til hvilken der knyttedes mange forhaabninger.«

Fru professorinde Lund, der var formand for festkomiteen, holdt senere en tale og fru Johanne Münter havde faat det hverv at udbringe kongens skaal. »To sange af Gyrithe Lembcke og Anne Bruun blev afsungne, og man trak sig derefter ned ad trapperne. Man samledes i den store hal, hvor kaffen serveredes, og hvor man bagefter under bedre betingelser kunde høre frk. Eline Hansens og frk. Anne Bruuns taler.«

Man hører i beretningen om mange høie og indflydelsesrige herrer som var tilstede, men for *øieblikket* er det kun damerne som interesserer os, deres ledere og deres foreninger. Der er flere navne som skulde været nævnt. Og mange fler vil der bli om kort tid.

Sagen er vistnok langt mere gjennemarbeidet hos kvinderne landet rundt end her, det er jo ogsaa lettere at naa til hinanden i Danmark end i Norge. Jeg antar derfor de danske kvinder vil gjøre det bedre, naar de nu blir med i det kommunale liv end de norske. Det er bare bra — saa lærer vi af dem, og næste gang kan vi igjen gjøre alt for at overvinde dem. Men mellem slagene sender vi vore varmeste, hjerteligste hilsener til Danmarks kvinder.

Gina Krog.

*) Af bladet ser vi at Trondhjems kvinderaad sendte følgende hilsen: Tillykke med den vundne seir! Velkommen i de stemmendes leir!

Indbydelse

til

Den internationale kvindestemmeretsalliances møde i Amsterdam.

Et exekutivmøde i alliancen I. W. S. A. vil afholdes i Amsterdam 15-20 juni 1908. Landskvindestemmeretsforeningerne i følgende 13 land har sluttet sig til alliancen: Australien, Canada, Danmark, England, Finland, Tyskland, Ungarn, Italien, Norge, Rusland, Sverige, Nederlandene og de Forenede stater. En speciel indbydelse til at sende representanter (*Fraternal delegates*)*) udgaar til alle foreninger som har sympati for kvindestemmeretsbevægelsen, og personer af hvilkensomhelst trosbekjendelse, race og nationalitet — der erkjender kvindens ret til at beskytte sine interesser ved stemmesedlen — indbydes til at møde.

Kvindestemmeretsbevægelsens naturlige udvikling, — paaskyndet ved den kjendsgjerning at kvinderne i Ny-Zeeland, Australien, Finland, Norge og i fire af Nordamerikas stater nu er i besiddelse af politisk stemmeret har bragt sagen frem til at bli et spørsmaal af betydning for de fleste civiliserede landes styre.

Oppositionen, som kun har hvilet paa tradition, har lidt efter lidt maattet vige for kjendsgjerningernes logik.

Om end scenen og de optrædende skifter, saa er det den samme kamp man ser for sig i alle land. Internationale forbund og internationale raadslagninger om sagen er derfor et tidens krav.

Enhver som interesserer sig for vor tids største problem hilses derfor velkommen.

Carrie Chapman Catt. *formand.* *Rachel Foster Avery.* *sekretær.*

Nærmere oplysninger gives af Mrs. Carrie Chapman Catt, adresse dr. Aletta Jacobs Tesselschadestraat, Amsterdam, Holland.

Landskvindestemmeretsforeningen er som bekjendt led af alliancen og faar saaledes 6 delegerede (med stemmeret). Foruden fru Ovam vil frk. Fredrikke Mørck, fru Louise Keilhau, og frk. Næss reise som delegerede, hvem de øvrige to delegerede blir, ved vi endnu ikke.

Norske kvinders nationalraad er anmodet om at lade sig representere ved sin formand eller et andet medlem af forbundet. Formanden, frk.

*) Disse kan ikke stemme, men delta i forhandlingerne.

Krog, som ogsaa har været anmodet om at være delegeret for L. K. S. F. er forhindret fra at reise. N. K. N. vil dog bli representeret, nemlig ved frk. Thea Holst, bestyrer af dets oplysningskontor. 2den viceformand i N. K. N. fru Marie Michelet er indbudt som taler — over emnet: Kvindestemmeretten fra kristeligt synspunkt, men er forhindret fra at reise.

Kvinder som „gode mænd".

Kvinder har hidtil været udelukket som forlovere ved egteskab. Vi omtalte forleden det urimelige og aflægse heri, og justitsdepartementets chef har nu tilstillet kirkedepartementet en skrivelse i sagens anledning.

Efter kirkeritualet af 25. juli 1685 skal der som forlovere ved egteskabsstiftelse stilles tvende »gode mænd«. Dette udtryk har tidligere været fortolket som sigtende til mænd i modsætning til kvinder. I den senere tid har man imidlertid faat tvil om rigtigheden af denne fortolkning, idet udtrykket »gode mænd« naturlig synes at kunne forstaas som en almindelig betegnelse for fuldt retshabile og i alle henseender vidnedygtige personer. Den senere lovgivning har ogsaa gjort forandringer med hensyn til kvinders retslige stilling, saa de i nævnte henseende er fuldt ligestillet med mænd. Og vægtige grunde taler saaledes for nu at anse kvinder indbefattet under kirkeritualets udtryk »gode mænd«. Justitsdepartementet henviser ogsaa til den forandring i straffeprocesloven, hvorved kvinder efter 1902 er valgbare til lagrette- og domsmænd, og til en høiesteretskjendelse i 1906, hvorefter kvinder nu ansees som pligtige til at forrette som retsvidner, skjøns- og meddomsmænd, uagtet bestemmelserne i lagretteloven af 1854 ikke har undergaat nogen udtrykkelig forandring.

Justitsdepartementet er betænkt paa at gjøre de embedsmænd som udfører borgerlige vielser, bekjendt med denne forandrede opfatning. Men forinden videre foretages, har justitsdepartementet villet forelægge spørsmaalet for kirkedepartementet, da kirkeritualet og dets fortolkning nærmest hører under det.

Norske Intelligenssedler.

Skiens kvindestemmeretsforening har paa et møde besluttet at udmelde sig af L. K. S. F. Men foreningen skal fremdeles bestaa. Der valgtes et helt nyt styre med fru Sally Knutson som formand.

Eftertryk forbydes.)

Achthar

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde.«)

Slutning fra no. 8.

Som liden gut var jeg ræd hende. Jeg havde engang stjaalet korn i en laave bag hytten hendes, og jeg saa et fælt syn, jeg saa hende drikke blodet af en gjedunge, og jeg hørte hende sværge de frygteligste eder — saa kogte hun halen af et firben og fødderne af en frosk og øinene af en ugle i sin store kjedel, og hun udslynged forbandelser over kongen og hans yndige brud og den søde lille prins som guderne gav dem. Men jeg tror ikke hun kunde faat ført ulykken over dem, mægtige som de var, hvis ikke kongens yngre bror havde hjulpet hende. Han haded dem ogsaa naturligvis, og folk som har samme maal finder ofte vei til hinanden.

Det var paa prinsens første fødselsdag, kongen havde faat istand en festlig jagt, og Hari forvilded sig paa hjemveien, Han gik da mod det eneste lys han kunde se for sig — mørket falder hurtig paa i vore skove, ved I. Det var i gamle Rukhis hytte. Hun var næsten gal nu og gik omkring og mumled uden at bry sig om den fremmede som stod i den trange døraabning. Men han fik høre nok til at gjøre hende til sin bundsforvant. Efter den tid gik Hari ofte til den stygge gamle hexen, naar andre sov — sent udover aftenen eller tidlig om morgenen. De vidste hvorledes de skulde nære sit had de to. De stod rolig og taalmodig og saa paa den lille families lykke. Ved Brahmas barn! Ved den hellige kos mund! Hvor de var smukke og gode og lykkelige!

Men en dag — prinsen kunde vel da være to aar eller saa omtrent, blev han savnet. De ledte og ledte, men fandt ham aldrig. Da tror jeg sorgen maa ha tat med sig noget af kongens forstand, — sligt hænder undertiden, ved I — for da Hari sendte ham en fakir, som fortalte ham at guderne havde straffet ham, fordi han var saa lykkelig at han her paa jorden fik en forsmag paa himlens salighed, og at han maatte sone for det ved selv at bli en *Sadhu*, da kom han ikke med indvendinger, men hørte rolig efter og adlød.

»Farvel, elskede!« sa han til sin lille Achthar og kyssed hende

i hendes søvn »hvis jeg elsker dig høiere end resten af menneskeheden, er jeg forbandet. Farvel.« Og han samled sin røde klædning omkring sig, tog staven i haand og gik bort alene. Han lever nu, sier de, i en hule i de fjerne bjerge, og pilgrimene velsigner ham og reiser lange veie bare for at se hans ansigt.

Rukhi tilstod senere at de havde bragt den lille gutten til en løves hule i *Kathiawad*. Han var saa liden, og løvene tog ham nok først for at være en liden løveunge. Men Rukhi er gal, og er besat af en djævel, hvem vil straffe Rukhi?

Achthar? spør I. Ja jeg kan fortælle at hun forsvandt strax efter at disse sørgelige ting hændte. Hvis I spør landsbyfolkene her, vil de fortælle eder at guderne har gjort hende til en stjerne — den lille straalende, som sees over slottets høieste taarn ved *Ganesh Chathurthi* tider.

Men paa den anden side af dalen ved *Futeesingh* fjeldet er der en underlig liden hvælvet hule. Lige ved et sprudlende opkomme ligger den. Den er altid grøn og smilende; vakre bregner voxer rundt omkring, og den hellige cypres og mange sødt duftende blomster og grønne løvrige trær skjuler den fra nysgjerrige blikke. Men ingenting hindrer jer fra at gaa og se den, ingenting, undtagen at der bor en aand — en skjøn skabning, som altid er klædt i hvidt af et blødt fint stof med guldkanter, som paa Achthars viden kjendte bryllupsdragt.

Der er en som har set hende og har fortalt os om hende. Naar natten kommer, bærer hun en lampe ud til en sten, netop udenfor hulen, og med ansigtet vendt mod fjeldet beder hun til daggry.

Futeesingh vil bli større end Brahma, naar han dør, for hvem har bedt saadan for Brahma.«

*

Ja, Achthar ved om eremiten, men hun vil ikke han skal miste det ringeste af sin fortjeneste som Sadhu ved at hun kræver nogen særskilt del af det som tilhører den hele menneskehed.

Det er kjærlighed.

Kirkedepartementet opnævnte — efter at professor *Gran* havde frasagt sig sit hverv — i skrivelse af 8 mai frk. Gina Krog til medlem af den komite der har at gi indstilling til departementet angaaende de indkomne ansøgninger fra forfattere om statens stipendier og om stipendium af toldkasserer Schäffers legat.

Den 10de mai om eftermiddagen var komiteens indstilling for indeværende termin givet, vi hidsætter slutningen, som vi antar vil interessere vore læsere.

I anledning af kirkedepartementet havde oversendt komitéen Alvilde Prydz's andragende til stortinget om statsunderstøttelse, besluttet udvalget enstemmig at indskrænke sig til følgende udtalelse: «Det ansees i høi grad paakrævet, at stortinget snarest mulig gaar til en særskilt bevilgning til hjælp for fortjente ældre forfattere; det ringe beløb, som nu bevilges til stipendier, bør udelukkende komme de yngre forfattere, som staar midt i sin udvikling, tilgode.»

To af komitéens medlemmer, L. Holst og frøken Gina Krog, ønsket hertil at knytte følgende bemerkninger: »I betragtning af den betydelige indsats, Alvilde Prydz har gjort i vor literatur, finder vi paa det varmeste at maatte anbefale hende til statsunderstøttelse og vil paa grund af de i hendes ansøgning paaberaabte særlige forhold anse det heldig, om statsmyndighederne allerede iaar dertil vilde yde fornøden ny bevilgning.»

Fra det i forrige hefte omtalte landsmøde for *Italienske kvinders nationalraad* i Rom er der kommet hilsen til N. K. N. fra formanden *Contessa Spaletti Rasponi* med hjertelig tak for telegrammet. Hun tilføier at med kongressen gik det udmerket, og at den vil hjælpe kvindesagen i Italien godt frem.

Fru *Ann Margret Holmgren*, som var tilstede har sendt et kort til Nylænde saalydende: »En liden hilsen fra den storartet vellykkede kvindesagskongres som blev holdt i »Det nye justitspalads.« N. K. N.s telegram modtoges med applaus. Her i Italien har kvinderne nu tat fat paa mange omraader, og det gaar med fart.«

Der holdtes har vi hørt kun én fest, men de var en aftenfest paa Capitol og den var glimrende. Hele Capitol illumineret.

Hegdehaugsveien 19 I. Nylænde **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

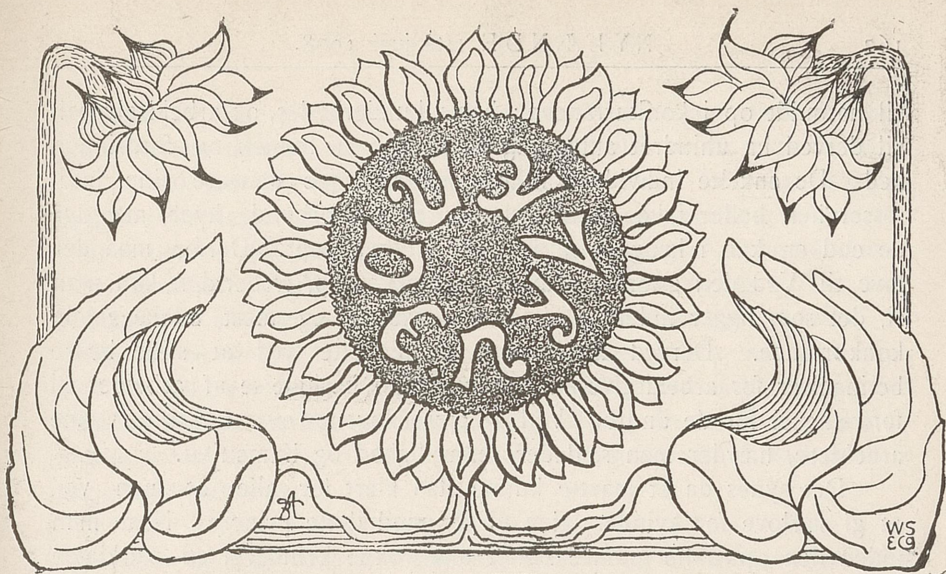
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de mai 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva" Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 1. juni 1908. | No. 11

Nogle ord om arbeiderbeskyttelse og særlove for kvinder.

Naar man taler om faren ved særlove til beskyttelse af kvindearbeide i fabriker, blir man ikke sjelden afvist med udtalelser om at arbeiderbeskyttelsens princip nu er saa fastslaat, og saa almen anerkjendt, at det ikke gaar an at modsætte sig det og hævde ubunden frihed paa dette omraade.

Disse udtalelser kan vi helt slutte os til. Det er ikke de, men anvendelsen af dem i det nævnte tilfælde, som er feilagtig.

Ved særlove for kvinder betegner vi *særlige* lovbestemmelser for kvinders arbeidstid og arbeidsforhold paa mænds og kvinders *fælles* arbeidsfelt. Og om disse love mener vi, at de oftest ikke virker i samklang med grundprincipet om arbeiderbeskyttelse, de kan i mange tilfælde komme i ligefrem strid med det.

Hvorfor, sier de gamle ultra-individualister, skal der love til? Hvorfor kan ikke hver fordre den løn og arbeidstid han selv vil, og han selv og arbeidsgiveren komme til enighed om et rimeligt forhold? Svaret blir i al enkelhed, fordi hans forlangende ingen betydning

vil ha, midt op i konkurrancen; han vil underbydes, og arbeidsgiveren vil derved ha uhindret anledning til at presse lønnen og fordringen ned. De enkelte individer kan paa ingen maade forsvare sine interesser her, heller ikke sammenslutninger og forbund, hvor mægtige de end er, kan i længden gjøre det fuldkomment. Derfor maa der love til. Ved den grænse, som staten trækker op, freder den, kan man si, det som ligger indenfor mod den værste og mest ødelæggende konkurrance. Derved hindres at de enkelte ved at stille bedre betingelser for arbeidsgiveren kan komme i besiddelse af arbeidet til fortrængsel for de andre. Ved at gjøre lovene ens for alle voxne arbeidere, hævder man saaledes retfærdighed og humanitet.

Det synes da at maatte kunne staa klart for alle, at man ved at gi særlove for kvinder igjen virker mod dette princip. Naar man inden den optrukne grænse sætter alle voxne kvinder i en særklasse med mere betinget arbeidsanvendelse, da gir man derved tydeligvis alle mænd bedre chanser paa arbeidsmarkedet. Og da blir det som skulde være et værn, dette at der overhodet er en lovgrænse, desto værre for kvinderne, de blir tvunget til at nedstemme sine fordringer paa andre kanter eller de skyves helt ud af arbeidet. Her et exempel:

Der blev for en tid siden inden typografernes fagorganisation fattet beslutning om at der skulde være samme vilkaar inden faget for mænd og kvinder, samme uddannelsestid, samme løn. Vel!

Men saa kommer beskyttelseslovene og slaar sin ring om dem. Og hvis man nu ved lov vil forby natarbeide for kvinder — saa er det ikke vanskeligt at gjætte sig til resultatet. Hvilken arbeidsgiver vil da ansætte kvindelige typografer! Ud af faget med dem! Mændene raader grunden alene. Det er humaniteten! Særloven modvirker helt kvinders fordring paa samme arbeide samme løn. Det er retfærdigheden!

Vi anførte sidst følgende af § 18 og 20 i Ot. prp nr. 15.

§ 18.

Voksne kvinder (d. e. kvinder over 18 aar) maa ikke anvendes til arbeide, som indgaar under denne lov, mere end $10^1/_2$ time daglig og ikke over 60 timer ugentlig.

Vi skal nu referere nærmere, i § 18 tilføies:

Naar naturomstændigheder, ulykkesbændelser eller andre upaaregnelige begivenheder har forstyrret et enkelt anlægs regelmæssige drift eller udsætter driften for at forstyrres, kan paa derom indgivet andragende den daglige

arbeidstid for unge mennesker og voksne kvinder af tilsynet tillades forlænget for et kortere tidsrum; dog udkræves ingen tilladelse for de to første døgn.

Arbeidstiden kan ogsaa af tilsynet tillades forlænget for voksne kvinder, naar den betimelige fuldførelse af overtagne bestillinger medfører arbeidspres. I dette tilfælde skal tilladelsens varighed for hver gang af tilsynet fastsættes

Tilladelsen til forlænget arbeidstid for unge mennesker og voksne kvinder kan ved almindelige forskrifter af tilsynet meddeles for bedrifter, for hvilke det er særeget, at der til sine tider arbeides længere end sedvanligt, samt for voksne kvinder, hvor længere arbeidstid er nødvendig, for at ikke raastoffe eller det færdige produkt skal tage skade. Den af tilsynet givne tilladelse træder dog ikke i kraft, førend den er godkjendt af vedkommende regjeringsdepartement.

§ 20.

Børn og unge mennesker maa ikke sysselsættes før kl. 6 morgen eller efter kl. 8 aften, og voksne kvinder ikke før kl. 6 morgen eller efter kl. 10 aften.

I § 20 tilføies.

Ved virksomheder, hvis art og beskaffenhed udkræver natarbeide, eller ved hvilke dette sedvansmæssig anvendes, kan unge mænd over 16 aar samt voksne kvinder med tilsynets tilladelse og paa nærmere af dette fastsatte betingelser ogsaa anvendes i det ovenfor forbudne tidsrum, dog ikke udover det i § 18 bestemte timetal. Lignende tilladelse kan for voksne kvinders vedkommende af tilsynet paa nærmere betingelser meddeles bedrifter, i hvilke der til visse regelmæssig tilbagevendende tider af aaret opstaar arbeidspres, eller i hvilke uforudseede begivenheder medfører arbeidspres. Den af tilsynet givne tilladelse maa, forinden den træder i kraft, være godkjendt af vedkommende regjeringsdepartement. Endelig kan tilsynet tillade, at unge mennesker og voksne kvinder sysselsættes i den ved nærværende paragraf forbudne tid af døgnet, naar naturomstændigheder, ulykkeshændelser eller andre upaaregnelige begivenheder har forstyrret et enkelt anlægs regelmæssige gang eller udsætter driften for at forstyrres. — — — —

Det er af interesse at se hvor man her er hensynsfuld mod bedriften og mod arbeidsgiverne, men kvinderne, dem gjerder man ind i det falske princip. Der er saa mange undtagelser at der faktisk set kanske ikke blir saa stort igjen af forbudet, men nok til at bringe kvinderne i en mislig stilling paa arbeidsmarkedet.

De udmerkede helt berettigede bestræbelser for at faa forbud og særlove mod barns arbeide, har man, ud fra et falsk ræsonnement, søgt videre overført paa voxne kvinders arbeide.

Tror man saa at de store arbeiderkongresser og andre forsamlinger af mænd, som har bygget op dette system, har gjort det uden al egoisme? Man maa være naiv for at tro det. Den samme instinktive stræben efter at beholde magten og faa kvinderne vel ud af konkurrancen, som viser sig paa saa mange kanter, er det nok som gjør sig gjældende her med. Hvilket ikke hindrer, at der enkeltvis kan være mange med som har ladet sig lede af en følelse af at det er en human reform.

Naar man ser hvorledes det arbeide kvinder udfører uden konkurrance med mænd har faat lov at skjøtte sig selv gjennem aarene, uden spor af beskyttelse for arbeiderne, saa skjærpes end mere mistroen til uegoistiske bevæggrunde. Forøvrigt staar jo dette arbeide nu for tur til at drages ind under lovens værn. Og her kan godt gribes kraftig fat. Det hører ikke med under de særlove vi taler om.

Der er dem som mener, at den vidt drevne beskyttelse af det konkurrerende kvindearbeide skal fremskynde arbeidsreformen i sin helhed, idet man beregner at humanitetshensynet ligeoverfor »det svage kjøn« vil veie sterkt i landenes nationalforsamlinger, og dermed er man godt paa vei til de videre reformer. Men vel saa godt kan man paa disse præmisser komme til den modsatte slutning, at der blev stanset op baade vel og længe, naar man først har forkortet kvindernes arbeidstid o. l.

Nei la mænd og kvinder dele ligt baade byrderne og fremskridtene i arbeidet — saa vil der for alvor bli magt i deres krav. — Det er mange fler end socialdemokraterne som sætter op maal som det der betegnes ved deres 8 timers normalarbeidsdag. Fler og fler er der som stunder mod lysere kaar for det menneskelige arbeide og er rede til at stri og ofre for den store retfærdighedens sag. Men de vil ikke ind paa veie som bare leder fra den gamle og over i ny trældom.

Hvad der gjør det spørsmaal som her behandles saa vanskeligt at ta standpunkt til, er det vældige stof som foreligger, og som kræver mange specialisters gjennempløining. Men saa meget er let at se, at som mening staar mod mening, saa staar ogsaa erfaring mod erfaring.

Ved den erkjendelse faar man mod til at stole paa egen erfaring, og til at bruge sin egen logiske sans og psychologiske evne.

Som man vil se er det blot de helt nye bestemmelser angaaende kvindearbeidet i den foreliggende prp. vi har opholdt os ved. Om

de andre har vi oftere udtalt os og venter derfor til senere med at ta dem frem igjen.

M. h. t. det spørsmaal vi her har berørt, saa ved vi at kvinder staar mod kvinder, og vi ved at flere af kvindesagens venner blandt mænd ikke er enig med os. Vi skal med glæde gi plads til de forskjellige opfatninger om denne sag i vort blad.

Socialkomiteens indstilling foreligger endnu ikke idet dette skrives. Med spænding kommer vi til at vente paa udfaldet i stortinget.

Som man vil ha forstaat nærer vi frygt hvad enkelte punkter angaar, men vi har stort haab i andre retninger. Vi haaber at kvinderne vil faa sin anmodning om kvindelig fabrikinspektion imødekommet. Isaafald vilde det eneste rette være at vente med afgjørelse af de omtalte nye bestemmelser, til de eventuelle kvindelige inspektører har faat gjort grundig erfaring om hvorledes forholdene arter sig her paa hjemlig grund.

Det har vist glædet vore læsere at høre at de kvindelige assistenter inden telegrafetaten (se Nylænde no. 9) har faat sit andragende enstemmig indvilget.

Hvad det andet andragende angaar, saa er der ogsaa godt at melde. Det er besluttet oversendt regjeringen, idet der udtales at undervisningen formentlig bør være ensartet for kvinder og mænd, saavel dette spørsmaal som ophævelse af bostedsbaandet anbefales til grundig overveielse og man henstiller til deptet for næste storting at forelægge udredning og eventuelt forslag til disse spørsmaals løsning. Flere af representanterne udtalte streng kritik over de bestaaende forhold.

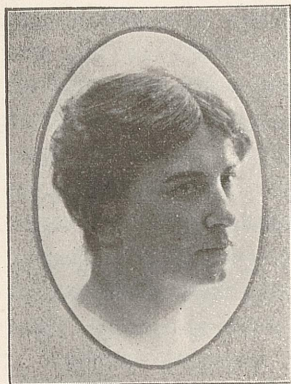
I referatet i forrige hefte om N. K. F.s møde i Nobelgaarden staar i andet afsnit tredie linje, *telegrafdirektør Lie* skal være *telegrafinspektør Lie.*

I artiklen: De danske kvinder, er et par trykfeil, som ikke tar sig ud, men da det er af de mindre farlige som læserne strax retter selv — betegner vi dem ikke nærmere her.

N. K. N.

Det bedes erindret at frk. Kirsten Holst, Moss er kasserer i N. K. N. Til hende kan indbetaling sendes baade fra leddene og enkeltmedlemmer.

Aase Nørregaard.

Jeg kjendte ikke Aase Nørregaard nærmere, traf hende bare engang imellem. Men da budskabet om hendes død kom, virked det paa mig med en forunderlig styrke, og et indtryk blev igjen som af en personlig sorg. Jeg har hørt flere der stod hende fjernt udtale sig paa lignende maade.

En følte det bedst da hvor straalende og stærk og levende hun virked. Saa lyst et præg havde hun. Derfor føles det ogsaa saa urimeligt og tungt at dødens skygger nu med engang skulde falde over hendes billed. Aase Nørregaard hadde mange venner, mest kanske i kunstnerkredse. Jeg har hørt en af dem tale om hende. Kunsten elsked hun, hun forstod den, leved i den. Hun dyrked den ogsaa og havde betydelig evne, men den blev ikke en hel livsopgave for hende, og hvad hun selv producerte gir derfor ikke en maalestok for den kunstner hun var i syn og sind.

I Thiis' verk: Norske malere og billedhuggere, faar vi høre om hende som udøvende kunstner. Der sies bl. a.:

»Aase Nørregaard er født i Kristiania 22. oktober 1868. Hun tegned først med Holter, malte senere lidt med Munthe og Harriet Backer, men Munch er dog den eneste som har øvet dybere indflydelse paa hendes kunst, han har ogsaa korrigeret hendes arbeider. Aase Carlsen udstilte første gang i 1888 og har senere udstillet enkelte ting fra en tid da hun bodde i Stavanger. Men ellers er det Kristiania hun har malt. Gaderne, de stygge mure, kaserner enkeltvis eller paa geled, helst i udkanterne, hvor nybygningen har grasseret. Hun har malt dem ved dag og ved nat, grinende mod solen eller slumrende i mørket, — gader med næsten fysionomisk stemningsudtryk, der er huser som »graater« i vinterlig blaat og violet, og huser som »ler« i rosa og chrom, huse som »sover« tungt og fast i den blanke sommermorgen. Foruden paa Munch kommer man til at tænke paa den geniale Stockholmsskildrer *Eugène Janson*, ti Aase Nørregaard har noget af det samme faste greb paa motivets karakter og lidt af den samme uvorne bredde i udførelsen som begge disse kolorister.«

Aase Nørregaard blev begravet fra Vestre Akers kirke under stor deltagelse. Kitty Kielland la en krans paa baaren fra Bildende kunstneres styre.

G. K.

Brev fra England.

Kjære redaktør!

Endelig har kvindesagen ogsaa hos os faat mere vind i seilene. Mr. Asquith den nye ministerchef har git et bestemt løfte om at en valg-reformbill skal fremsættes af regjeringen, før parlamentet opløses, og at den skal indbefatte et forslag om kvinders rettigheder paa *demokratisk grund.*

De sidste ord understreges, de gir os grund til at haabe at politisk stemmeret vil gives kvinder paa samme vilkaar som mænd nu har den.

Der raader stor forbauselse i landet over dette, istedetfor at se kvindestemmeretten som en fjern fremtidsdrøm maa man nu se paa den som et praktisk politisk spørsmaal, og der er grund til at haabe at reformen i sandhed vil bli aktuel ved de næste almindelige valg. Det er første gang kvindestemmeretten bringes frem i underhuset som regjeringsforslag.

Det er umuligt for nogen ministerchef at gi et mere bestemt løfte end Mr. Asquith har git. Under disse omstændigheder maa det beklages at Kvindefrigjørelsesligaen, med Mrs. Irene Miller i spidsen, har gjort et nyt anfald paa Mr. Asquiths ministerhotel i *Downing streeet.* Til undskyldning kan ganske vist tjene, at løfter saa ofte er blit git før og senere er brudt, men de kunde ha forstaat, at i nærværende tilfælde er de ord som er udtalt af førsteministeren, ganske ualmindelig bestemte og bindende.

Kvindestemmeretsforeningernes landsforbund har organiseret en vældig demonstration til lørdag 13. juni, et svært tog, hvor alle kvindestemmerettens venner er opfordret til at være med, gaaende eller kjørende. Det skal sætte sig i bevægelse fra Victoria Embankment med maal Albert Hall. Her skal taler holdes af Lady Frances Balfour, Lady Henry Somerset, Mrs. Despard og andre.

Jeg skal se at faa sendt en beretning til Nylænde om toget og mødet, strax begivenheden har fundet sted.

Hermione Ramsden.

Nogle bemærkninger om gift kvindes retsstilling i vort samfund.

Mens der i de sidste aar er indtraadt saa store forandringer i den *ugifte* kvindes retslige og sociale stilling inden vort samfund, at vi med rette tør tro, at det i utviklingens eget medfør vil lykkes i løpet af forholdsvis kort tid at skaffe hende en med manden likeberettiget stilling paa alle omraader, er der i den *gifte* kvindes stilling *retslig seet* kun indtraadt forholdsvis faa og uvæsentlige forandringer.

Som det formentlig vil være »Nylændes« læsere bekjendt, var kvinden i tidligere tider retslig seet, saalænge hun var ugift, kun sin fars datter, efter sit giftermaal kun sin mands kone, i begge tilfælder et individ, hvis existens og betydning afhang af hendes mandlige «beskytter». Ækteskapet brakte ingen anden væsentlig forandring i hendes retsstilling, end at hun fra sin fars eiendom og beskyttelse gik over til sin mands. Hendes formue blev mandens, hendes selverhværvede indtækt, om hun hadde nogen, likesaa. Og som hun paa den ene side var personlig umyndig og eiendomsløs, var hun paa den anden side civilretslig uansvarlig saaledes, at hendes handlinger enten var uforbindende og betydningsløse, eller de paaførte manden, ikke hende selv, ansvar.

Der var saaledes et fastbygget system indrettet paa at gjøre kvinden til nytte og glæde ikke for hende selv, men først for far og brødre, senere for manden, nøde hende til at søke sin fordel og ære i forholdet til disse hendes »naturlige beskyttere«, saaledes, at *deres* fordel og ære blev hendes. Der var da dengang idetmindste system i galskapen, men nu er der ikke engang det!

Den *ugifte* voxne kvinde er nu fuldt erkjendt som et selvstændigt individ med selvstændige rettigheder og forpliktelser, mens den *gifte* er blit staaende væsentlig paa det samme trin af upersonlighed og ufrihed som før. Dette hænger sammen med tidligere tiders halvt religiøse, halvt samfundsretslige betraktning af ækteskapets væsen, hvorved der skaptes en hel del dypsindige dogmer til belærelse af menneskene om, at de er til for ækteskapets, ikke ækteskapet for menneskenes skyld.

Uten hensyn til de forskjellige definitioner, som har været utpønsket nedigjennem tiderne, kan man i vore dage antagelig sige, at *ækteskapet er en livsvarig forening mellem mand og kvinde, hvorunder de med fælles kræfter og midler tilstræber som fælles maal den størst mulige personlige lykke og tilfredshed.* Jeg reserverer mig paa forhaand mod en

«videnskapelig« granskning af min definition, der alene er givet fra et praktisk synspunkt. Er denne definition praktisk seet riktig, saa er der i ægteskapets væsen intet, som tilsiger særlige baand eller indskrænkninger utover, hvad der følger af, at det er en forening *bestemt til at vare for livet*. Dette siste blir det eneste særskilte ved foreningen eller «kontrakten«, thi at den enkeltes handlefrihed indskrænkes, naar han indgaar i forening med en anden, er et fra det almindelige liv velkjendt fænomen. Men forutsætningen om foreningen som livsvarig er i virkeligheden intet baand, thi ægteskapet er først moralsk berettiget, hvor to holder saa meget af hinanden, har saa mange og væsentlige interesser fælles, at de ønsker at leve livet sammen. Enhver anden forutsætning vil gjøre ægteskapet til en institution af lavere rang. En ganske anden sag er det, at der kan indtræde omstændigheder, som gjør det moralsk berettiget at opløse et ægteskap — ogsaa heri viser likheten sig mellem ægteskapet og andre borgerlige foreninger eller kontraktsforhold.

Den ugifte mand og den ugifte kvinde indtar nu hos os væsentlig den samme fri og uafhængige stilling, hvorfor skal da dette forhold forandres *specielt for kvindens vedkommende*, bare fordi de to indgaar i ægteskap med hinanden? Blir *hun* af den grund mindre god eller mindre dyktig og forstandig, eller blir *han* mere fuldkommen i disse henseender, end han før var?

Der er aabenbart ingen gyldig end sige tvingende grund til, at et ellers myndigt og uafhængigt menneske skal bli afhængig af en anden i stort og smaat, bare fordi denne anden er hendes ægtefælle.

Skjønt ogsaa den gifte kvinde nu efter l. af 29—6 1888 er personlig myndig, og skjønt hendes stilling baade i forhold til manden og ellers er en anden end i tidligere dage, er der dog endnu mange forhold, hvori hun retslig seet er afhængig af manden, fordi han fremdeles staar som eneste overhode for familjen — jeg nævner exempelvis spørgsmaal ang. barna, familjens opholdssted osv. En slig afhængighed kan ikke utledes af ægteskapets væsen og er baade uberettiget og unødig, thi mellem fornuftige og ansvarsbevidste mennesker maa her selv i kollisionstilfælde altid kunne findes en løsning, i ytterste fald gjennem opløsning af selve ægteskapet, der vel da vil ha tapt sin væsentligste raison d'être.

I økonomisk henseende er den gifte kvinde om mulig endnu uheldigere stillet end med hensyn til det rent personlige.

Før 1888 kjendte vor lovgivning kun én form for formuesforholdet mellem ægtefæller, nemlig *fælleseie* i det væsentlige, saaledes som foran omhandlet. Hustruen overgik i og med ægteskapets indgaaelse gjennem en

saakaldt universalsuksession til manden med rettigheder og forpliktelser af enhver art. Det derved opstaaede fællesbo repræsenteredes *alene* af manden, der kunde skalte og valte med det efter forgodbefindende. At hustruen retslig seet i principet var eier af det halve bo, viste sig først ved ækteskapets opløsning ved død eller paa anden maate.

Efter loven er dette den dag idag den almindelig gjældende form for formuesforholdet mellem æktefæller, dog saaledes, at der ved l. af 29—6 1888 er sat visse grænser for mandens dispositionsret og givet hustruen en utelukkende og fri disposition over selverhværvede midler. Derhos har nævnte — forresten i flere henseender høist mangelfulde lov — aabnet æktefællerne adgang til ved æktepakt at ordne sit formuesforhold, omtrent som de selv maatte ønske.

Selvfølgelig har det været paastaaet, at fælleseie med nødvendighed fulgte af ækteskapets væsen, en paastand, som selvfølgelig er ganske uholdbar. Det praktiske liv har nok af exempler paa, at baade to og flere med fælles midler og kræfter kan arbeide til et fælles maal uten derfor nødvendigvis at eie hverandre med hud og haar!

Formentlig vil det heller ikke nu længere støde paa synderlig indsigelse, at fælleseie i vore dage, selv med de i l. af 1888 fastsatte grænser for mandens dispositionsret, er en anakronisme. Forholdet var visnok noget anderledes, da l. af 1888 blev given. Loven betegnede en forbedring af tilstanden, men var dog allerede dengang utidsmæssig, idet det modsatte princip vilde været det rette): *særeie med adgang til modifikation i retning af fælleseie, om det maatte ønskes.* Nu er oprettelse af særeie, ikke sjælden i mindre legitim hensikt, blit saa almindelig, at lovens regel snart er blit til undtagelse i det praktiske liv, til skade for alle vedkommende. Og selv hvor fuldt legitimt særeie oprettes, er der for hustruens vedkm. visse i loven fast, satte indskrænkninger i hendes dispositionsret, navnlig i forhold til manden- der vistnok er sat til sikrelse af hustruens interesser og maaske i sin tid hadde berettigelse som overgangsbestemmelser, men som nu væsentlig kun virker hemmende og giver hustruen følelsen af, at hun fremdeles befinder sig i umyndighedsstand.

Jeg mener saaledes, at der ikke foreligger nogensomhelst gyldig grund til opretholdelse af vore nugjældende regler for den gifte kvindes retsstilling. Saavel personlig som økonomisk bør hun helt ut ha de samme rettigheder som manden): begge beholder i størst mulig utstrækning sin retsstilling fra før ækteskapet.

Men skal hustruen saaledes indta stillingen som familieoverhode ved siden af manden, *maa hun ogsaa overta de fulde dertil svarende forpliktelser.*

Den endnu bestaaende tilstand medfører, at en saakaldt god ægtemand ridderlig har at overta ansvaret ogsaa for sin hustrus handlinger, selv om disse strider mod hans overbevisning og ønske. Det maa forstaaes, at alt slikt falder bort med den her hævdede nyordning. *Hustruen optræder efter den med fuld personlig myndighed og handlefrihed, men bærer saa ogsaa selv det fulde personlige og moralske ansvar.* Likeledes maa hustruen *i økonomisk henseende* solidarisk med manden overta ansvaret for alt husholdningen og familjen vedkommende, mens hver af ægtefællerne forøvrig, f. ex. i sine respektive forretninger, kun handler paa eget an- og tilsvar. *Forsørgelsesplikten maa m. a. o. i like grad komme til at paahvile mand og hustru.* Vor nuværende vistnok noget usikre retsopfatning i saa henseende er, at forsørgelsesplikten utelukkende paahviler manden, og det endog i den grad, at hustruen er personlig uansvarlig for anskaffelser til eget bruk eller for utgifter til barna! Dette kan vistnok forstaaes og forsvares ut fra den gjældende retsbetraktning af manden som familjens eneste overhode og vilje, men stemmer lite med vor tids anskuelser og faktiske tilstande og om mulig endnu mindre med hustruens værdighed. Selvfølgelig er den aldeles uforenelig med den heromhandlede nyordning. Efter min mening likeledes med det forøvrig fuldt berettigede og retfærdige krav paa samme løn for kvinde som for mand. Det har været sagt, at mandens forsørgelsesplikt ækvivaleredes af den dyktige hustrus arbeide i hjemmet. Men for det første er jo desværre ingenlunde alle hustruer dyktige, dernæst er det jo ikke saa, at endog alle dyktige hustruer arbeider i sit hjem, og endelig er dette tilsvar omtrent som »goddag mand, — økseskaft.« Hvad jeg har omtalt er den *retslig aftvingelige* forsørgelsespligt, hvilket man besvarer med en henvisning til det *faktum,* at hustruen ofte utfører et arbeide, der er likesaa betydningsfuldt for hjemmet eller familjen som det, manden utfører. Jeg er fuldt opmærksom paa dette faktiske forhold og kjender endog tilfælder, hvor hustruen forsørger baade mand og barn, men dette har inret med *retsforholdet* at gjøre. Det er sikkert, at for nærværende kan en modvillig hustru forlange, at manden skal forsørge hende og barna, uten at hun selv behøver »at lægge to pinder ikors« eller hun kan forlange at beholde for sig selv, hvad hun maatte ha som særeie eller som utbytte af eget erhverv, og jeg forstaar ikke, hvorledes man fra et logisk eller retfærdigt standpunkt selv under de nu bestaaende forhold kan ville opretholde eller forsvare en slik særret for hustruen. Allerminst fra deres side, som forlanger samme løn for kvinde som for mand. Meningen er da vel, at dette krav skal gjælde saavel for gifte som for ugifte kvinder —

I fremtidens samfund vil utvilsomt familjens økonomiske og sociale stilling likesaa ofte afhænge af hustruens som af mandens erhværvsvirksomhed, hvoraf med nødvendighed maa følge, at forsørgelsesplikten i principet skal paahvile hustruen saavel som manden.

Æktefællerne skal idethele efter min mening i forhold til familjen bli at betrakte væsentlig som to personlig og solidarisk ansvarlige kompanjonger, der inden kompaniskapets omraade begge forplikter firmaet, men utenfor dette er ganske uafhængige af hinanden.

Det vil formentlig erkjendes, at den gifte kvindes retsstilling ligger langt tilbake for utviklingen. Her er derfor et baade vidt og viktigt felt for kvindesagsarbeide, et arbeide, hvorpaa bør tas fat jo før, jo heller, idet det efter tidligere tiders snart sentimentale, snart brutale usans snart sagt vil kræve en hel omvæltning at redusere de af ægteskapet fremkaldte særskilte rettigheder og forpliktelser til sit rette omfang.

Kristiania i mai 1908.

Morten Thams,
o.r.sagfører.

Landskvindestemmeretsforeningen

indbyder sine medlemmer til at deltage i et landsmøde som afholdes paa Lillehammer den 3die og 4de juli, med ankomst 2den juli. Hvert af foreningens led anmodes om at vælge 2 udsendinger, som paa sin forenings vegne har at fremholde leddets opfatning af de forskjellige spørgsmaal, som vil foreligge. Forøvrigt har alle L. K. S. F.s medlemmer adgang til at deltage i mødet. Kvindernes brug af den statsborgerlige stemmeret ved kommende stortingsvalg vil selvsagt blive den sag, hvorom foredrag og diskussion særlig vil dreie sig. Desuden vil foreningens indre anliggender blive optaget til behandling. De der maatte ønske at afholde foredrag om disse eller andre sager anmodes om velvilligen at melde dette til L. K. S. F.s formand fru F. M. Qvam, Gjævran pr. Stenkjær eller til L. K. S. F.s kontor, frk. doktor Kjølseth, Universitersgd. 2, Kristiania.

Kontingent for deltagelse i mødet kr. 3.00; foredragsholdere betaler intet.

Forespørgsler og indmeldelse af deltagere bedes sendt til frk. Julie Gulbranson, adr. Lillehammer inden 15de juni. Efter den tid kan komitéen ikke paatage sig at skaffe indkvartering.

Kristiania 20de mai 1908.

Styret.

Fra norske kvinders nationalraad

er følgende henvendelse sendt

Til Stortinget.

I anledning af den foreliggende regjeringsproposition, angaaende ordningen af husmorskoler og statens lærerindeskole i husstel, retter Norske kvinders nationalraad — i overensstemmelse med den paa dets landsmøde i Trondhjem, juni 1907, enstemmig fattede resolution — gjennem sit styre, en indstændig anmodning til stortinget, om at undervisningen i husstel for kvinder maa bli ordnet paa en tilfredsstillende maade, i helt tidsmæssige fagskoler.

Det er af vidtrækkende betydning for landet, som for kvinderne, at denne undervisning blir lagt paa den rette grund. I overbevisningen om at dette kun kan ske ved at den faar et hjem som grundlag og virkefelt hævder vi nødvendigheden af internat, smaabruk og have, for saavel husmorskoler som lærerindeskolen. For den sidstes vedkommende anser vi øvelsesskole for nødvendig.

I styret for Norske kvinders nationalraad.

Kristiania 22. mai 1908.

I ærbødighed

Gina Krog,

formand.

Marie Michelet. *T. Lund, f. Heyerdahl.* *Ellen Schiøtz.*

Kirsten Holst. *Aadel Hwallmann.*

Til Nylænde!

I anledning Margrete Christensens artk. om undervisning i husstel skal jeg faa lov at peke paa min indberetning til kirke- og undervisningsdepartementet i 1898. S. 33 staar:

»Undervisningen har vi forsøkt saa nøie som muligt at knytte til naturfagsundervisningen — et arbeide, som titt har vist sig vanskelig nok. Naturfagsundervisningen i vor folkeskole er jo et nylænde likesom skolekjøkkenerne. Kristiania folkeskole har endnn ingen fastslaaet naturfagsplan, og lærebøker i naturfag har vi først faat i det sidste skoleaar. At faa bibragt indsigt i og forstaaelse av arbeidet i skolekjøkkenet har som følge herav været en av de vanskeligste opgaver for lærerinderne. Eleverne har fra skolen ikke de for-

nødne forudsætninger at bygge paa, saaledes som tilfældet er i svenske, tyske og engelske skolekjøkkener, hvor denne undervisning og naturfagsundervisningen gaar haand i haand og søker at udfylde og støtte hinanden.«

Fra 1ste april 1907 er undervisningen ordnet slik, at 6te pikeklasse har 1 time pr. uke næringsmiddellære og kemi; 7de klasse 1 time sundhedslære, 1 time forevisning i matstel, 3 timer praktisk øvelse i matstel pr. uke. Skolekjøkkenlærerinderne har overtat undervisningen i kemi og sundhedslære. *Alle* elever i de to øverste pikeklasser deltar, idet det ukentlige timetal er øket fra 24 til 30 timer.

Hvad nytter det at skaffe kvinderne indflydelse paa statsstyrelsen, hvis vi glemmer deres umyndighet, ufrihet, udygtighet i det daglige liv? Begynder man da ikke fra toppen istedenfor fra roten?

For mig staar det saa, at arbeidet for at dygtiggjøre kvinderne paa alle felt maa gaa haand i haand med at skaffe dem indflydelse i kommune og stat. Vi maa vise vi vil noget for os selv og dermed for folk og land. Hjemmene bygger landet, hjemmets økonomi bygger landets økonomi.

Helga Helgesen.

17de mai — skriver en norsk dame, som for tiden opholder sig i Danmark — tog vi os efter at ha beset Roskildes domkirke en kjøretur til Boserups Skov. Der fik vi se en hel skare af unge piger som fløi legende omkring. Det var, fortalte man os, damer fra *Roskilde høiskole* som var paa udflugt — en 70—80 af dem. Vi slog os ned til en kop te, for at se mere paa leg og dans og høre paa sangen. Mens vi sidder, toner pludselig: *Ja vi elsker* imod os. Jeg reiser mig og ser med det samme et par af lærerne blotte sine hoder, og idet sangen slutted, kom et 3 gange 3 hurra. Jeg maatte hen til bestyreren kand. theol. Bresdorf og takked ham. Han fortalte at det norske flag vaied i dagens anledning paa høiskolen og presenterte mig for en norsk pige fra Gudbrandsdalen. — Fortæl det til Nylænde, tilføier vor brevskriver. Det var en stemningsfuld stund, et skjønt 17de mai minde!

De norske sædelighedsforeningers landsmøde skal afholdes paa Tromsø 17—19 juli 1908. Et af diskussionsemnerne er: «Kvinder i politiets tjeneste«. Indledes af frk. Dorothea Schjoldager. Om »Sedelighedssagen og hjemmene« holder fru Marie Michelet og fru Olga Thinn foredrag.

Fred og folkeret.

Professor Renaults, nobelpristagerens, ophold i Norge har uden tvil været til stor hjælp for fredsarbeidet, og til oplysning om paa hvad grund det bedst kan fremmes.

Kvindernes norske fredsgruppe holdt tirsdag den 26 mai sit aarsmøde i Nobelsalen. Efter mødet holdt stortingsmand, konsul *Grieg* foredrag om den sidste Haagkonferanse. Han begyndte med at udtale sin beundring for Renault, for den glimrende og overlegne maade hvorpaa han havde gjennemført sin opgave i Haagkonferancen. Forsamlingen reiste sig ved denne hyldest. Foredragsholderen omtalte den skuffelse over resultatet af konferancen som ivrige fredsvenner havde git udtryk for, men — kald den bare *folkerets* konferance, og man skal erkjende at den har udrettet store ting, og at den gir stort haab for fredsarbeidet i fremtiden.

Det instruktive og interessante foredrag modtoges med det livligste bifald.

Ved den internationale fredskongres i London i de sidste dage af juli, vil fru Grude Koht, som opholder sig i England, representere foreningen.

Der du von dem Himmel bist — —

Digt af Goethe.

(Oversat ved Fr. Døcker Smith,)

Du som født af himlen er,
stiller al vor sorg og ve,
den der dybest kummer bær
rigest skjænker lindrings læ,
jeg af livets jag er møde!
Hvortil al vor ve og lyst?
Fred du søde, —
Kom! og sænk dig i mit bryst.

„Det røde Kors."

Der har vakt forbauselse hos mange, at der i en saa stor og repræsentativ organisation som «Det røde Kors« ikke er kvinder med i den øverste ledelse. Blader man igjennem aarsberetningen, ser man, at de gjør ivrig tjeneste inden forbundet og er naaet op i filialernes styrer. Men i hovedstyret — direktionen — finder vi ikke et eneste kvindenavn.

Vi haaber dette temmelig aflægse forhold blir rettet paa, første gang man skrider til indvalg af nye medlemmer.

Mange interesserede.

I Bergen har man længe arbeidet for sit nye teater. Det er en stor sag ikke bare for Bergens by, men ogsaa for hele landet. Naar vi mindes, hvad vor scenekunst skylder bergenserne, maa vi alle føle forpliktelsen til at støtte. — Man sætter som sit maal at faa teatret aabnet den næste aarsdag for den bergenske scenes stiftelse 2. ianuar 1909, og for at opnaa det, har man nu foranstaltet en større udlodning. Gevinsterne byder paa morsomme overraskelser, vi nævner specielt en tur med Bergensbanen.

Pris 50 øre pr. lod. Frimærker kan sendes i alm. brev. Trækningen foregaar St. Hansaften. Adresse: Teaterlotteriet Bergen.

Vi har faat forespørsler om det lovede *Aasta Hansteen hefte.* Man kan være ganske tryg, det skal komme. — Vi har ogsaa hørt ytringer om at nu en tid har Nylænde været til overmaal saglig. Men vi ber betænke at det nu er den livligste stortingstid, der maa komme indlæg i de forskjellige sager som behandles der, og er fremme i diskussionen, hvis Nylænde overhodet skal faa udretret det som det har til opgave. Men naar sommeren kommer for alvor, blir det anderledes. Fra da og til jul blir der mere forskjelligartet stof, og indlæg fra andre felter end kvindesagens.

Samtidig skal vi melde at iaar som tidligere vil sommerhefterne komme uregelmæssig, idet et par af dem vil udsendes omtrent samtidig og saa igjen med længere mellemrum, et arrangement som folk pleier at like godt i og omkring ferietiden.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

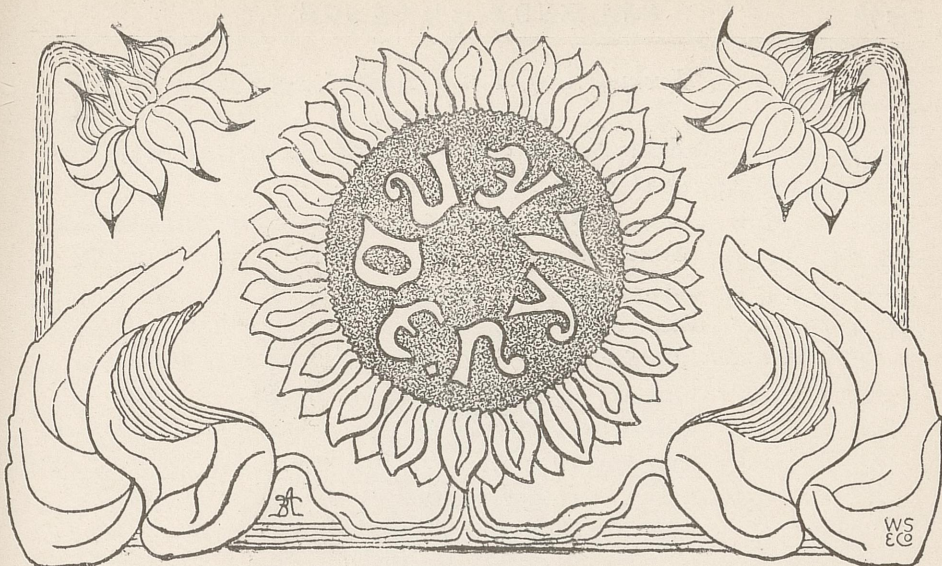
Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys — kr. 4.70 udlandet. — Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

Indholdsfortegnelse.

1ste juni 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva" Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. juni 1908. | No. 12

Henrik Wergeland.

17 juni 1808—17 juni 1908.

Hans navn — er nok til at løfte sindene til fest.

Hans ord — hans egne ord er det eneste som trænges — det eneste fuldt værdige til at hylde ham.

Hans ord som har fyldt vor barndom med fryd, vor ungdom med henrykkelse — og som vi dog kun dunkelt forstod, indtil livets alvor og strid aabnet vore øine, og de blev os til styrke og til trøst og til fred.

Mest for dem som har kjæmpet mod trældom og for retfærdighed og barmhjertighed og for fædreland — blev de de skinnende, vinkende stjerner.

Ord? Som Verden saa foragter?
Ord i Digt?
Endnu meer foragteligt!
Ak, hvor usle disse Magter
til at fegte
for den Sandhed I fornegte!

— — — — — — — — —

Fremad dog, I usle Rader!
Hær af Ord!
Eder Seiren dog paa Jord
lovet er af Lysets Fader,
naar I tjene
Sandheden, hans Barn, alene.

— — — — — — — — —

Derfor modige, I Dverge!
Sandheds Sag
seirer kun i Nederlag.
Stormer Løgnens Ørkenbjerge!
Hen I veire
dem og Fordoms Taageleire!

Af hans ord, hans aands rigdom, fra de nynnende kvad ved barnets vugge til de stolte kampraab og frihedshymner og de evige sange ind i døden — kan vi øse og øse, og med ny undren se paa den lysende overflod.

Men et digt er Henrik Wergeland selv, mer end alt andet og vækker den dybeste gjenklang. Nogle strofer af dette digt: *Mig selv*, tar vi her som text til hans billede.*)

Jeg i slet Lune, Morgenblad? Jeg, som kun behøver et Glimt af Solen
for at briste i høi Latter af en Glæde, jeg ikke kan forklare mig?

— — — — — — — — —

Min Vedbende er voxet. Didudaf mit Vindu har den baaret paa sine brede Blade
alle de Erindringer jeg ikke bryder mig om at gjemme.
Den første Foraarsregn vil falde paa Bladene og udviske nogle troløse Navne.
De ville falde ned med Draaberne og forgifte Regnormens Huler.

— — — — — — — — — —

Som Insektets Stik i Muslingen, avler Fornærmelser kun Perler i mit Hjerte,
De skulle engang pryde min Aands Diadem.

— — — — — — — — — — — — — —

*) Efter Vigelands monument.

Hvor straaler Venus iaften!
Har Himlen ogsaa Foraar?
Nu have Stjernerne lyst hele Vinteren; nu hvile de og fryde sig. Halelujah!
Hvilken Rigdom for en Dødelig!

Min Sjel fryder sig i Himlens Foraarsglæde og skal deltage i Jordens.
Den tindrer sterkere end Vaarstjernerne, og den vil snart springe ud med Blomsterne.
Herlige Aftenstjerne! Jeg blotter mit Hoved.
Som et Krystalbad nedfalder din Glans derpaa.
Der er Slægtskab mellem Sjelen og Stjernerne.
— — — — — — — — — — — — — — —

Kvinder som arbeider

var titelen paa endel skisser som fremkom i Nylænde i en aarrække. Titelen blev optat i dagspressen, og vi gav slip paa den, men nu har vi brug for den igjen, og vil under den gi forskjellige skildringer fra kvindernes arbeidsliv. Disse skildringer kan være med tendens eller uden tendens. Og de kan hævde forskjellige synspunkter.

Vi begynder idag med:

Kontordame-slit.

Chefen sad i sin kontorstol med en høi bunke breve foran sig paa bordet. Det var ikke almindelige breve fra kunder og forretningsforbindelser forøvrigt, som maatte aabnes i ærbødig hast og expederes prompte af hans høihed selv samt hans lille stab af ilfærdige betjente. Nei, der skulde ansættes en dame ved kontoret, og bunken, som laa der saa høi, var alle ansøgningerne til den ledige post. Og chefen saa, at bunken var høi og tonen i brevene underdanig og følte sig stor og mægtig med menneskeskjæbner i sin haand.

»Ja, hvem skal nu bli den lykkelige af disse,« sagde chefen.

En uge gik, i løbet af hvilken bunken blev sigtet og mangen liden dame veiet og funden for let. Men endelig en dag stod der et exemplarisk exemplar paa gulvet foran kontorstolen, hvorfra chefen havde regjeret over menneskeskjæbner i mange dage. Damen viste sig at være i besiddelse af alle mulige dyder. Hun var handelsgymnasiast med udmærket examen, sprogkyndig, god haandskrift, tro og paalidelig, af god helbred, stilfærdig og af et meget agtværdigt udseende. »Den lykkelige« var funden og blev med de sædvanlige ædle talemaader om pligt og ansvar — hvilke substantiver udelukkende var at tage hensyn til fra damens side — ansat med en begyndergage af kr. 50 pr. maaned og kontortid fra 9—2 og fra 4—7. Amen.

Saa var da den lille stilfærdige, tro og paalidelige dame af et meget agtværdigt udseende hermed forspændt det tunge læs som gaar under navn af »en kontorpost,« og da hun var, hvad hun saa ud til at være, stilfærdig, tro og paalidelig, trak hun sit læs tro og paalidelig og usigelig — usigelig agtværdig.

Læsset, hun trak, var ikke passet til efter »det svage kjøn,«

hvilken egenskab altid blev ihukommet, naar lønningerne skulde bestemmes. Hun havde ansvaret for kassen, besørged den udenlandske korrespondance, skrev alenlange notaer, reviderte bøger, og havde hun et øieblik til sin raadighed forøvrigt, tilfaldt der hende alle mulige extraarbeider som ingen anden fandt tid til at udrette.

Da hun ikke sad der paa kontoret for sin fornøielses skyld, var gagespørsmaalet et vigtigt spørsmaal for hende, hvilket chefen, som ellers var gløg nok til at opfatte, mærkelig nok havde meget vanskeligt forat sætte sig ind i.

Men hun steg — gudbevaremigvel hun steg. — Efter 3 aars forløb fik hun 60, og da hun efter 8 aars arbeide sad som »uundværlig«, som bragte alt aflave ved at forsømme en dag, havde hun en svimlende gage af kr. 80 pr. maaned.

Paa dette tidspunkt var det, at jeg optraadte paa skuepladsen. Da var nemlig frøknens helbred saa nedbrudt, at hun effer streng ordre fra lægen var tilstaaet en 2 maaneders permission, og jeg skulde være hendes vikar. I løbet af en uges tid blev jeg saa nogenlunde sat ind i de forskjellige arbeider af frøkenen selv, og jeg havde da god anledning til at lære hende at kjende, og skjønt dette er flere aar siden, staar hun den dag idag for mig som et af de elskværdigste mennesker, jeg har truffet i mit liv. Jeg husker specielt et par exempler. Bogholderen var gammel og fik arbeidet kun daarligt fra haanden, hvilket delvis var aarsagen til, at frøknen fik saa rent formeget paa sin part. Da hun en dag klaged til chefen over at hun havde formeget at gjøre, svarede denne herre: »Ja dersom De ikke greier det, blir jeg nødt til at afskedige bogholderen.» Det ansvar vilde hun ikke paata sig og tiede siden den dag stille.

Hun fandt sig i at bogholderen fyldte sin pibe med opkarvet skraatobak og røgte det lille kontor fuldt af gyselig røg, som skaffed mig iallefald kvalme og hovedpine, og endnu staar den for mig den rædsel, hvormed jeg fulgte de forberedende arbeider til dette røgoffer, som virkelig var et offer fra hendes side. »Herregud» sa hun, »han har saa faa glæder.« Der var jamen ingen, som tænkte paa, at hendes glæder ikke var legio.

Jeg drog læsset for hende i to maaneder til chefens mishag. Jeg var uden øvelse og kun en daarlig erstatning for hende. Saa kom hun tilbage og jeg slap fri. Jeg kom bort fra byen en tid og tabte hende afsyne. Aarene gik, jeg hørte ikke mere til hende; men to tre aar derefter saa jeg en dag hendes dødsfald anmeldt i avisen. Det forbauset mig ikke — det var den eneste logiske ud-

gang paa historien — men det glædet mig oprigtig for hendes skyld. Hun var da ialfald heldigere end de tusinder af slidte kontordamer, som slæber sig gjennem livet med nedbrudt helbred, efterat de har ofret sine ungdomsaar paa en elendig kontorpost, som ikke kaster saapas af sig, at de kan lægge sig lidt tilbedste til alderdommen; takke til, at de tjener saapas, at de har raad til at spise sig mæt midt i sit slid — mange har ikke engang det. Og saa kommer ufravigelig den tid — naar den første robuste ungdom, som taaler alt er over — da de føler kræfterne svigte og med forfærdede øine stirrer de ind i fremtiden,

Ædle riddere og brave mænd, kom nu ikke til de sædvanlige triumferende slutninger: Der kan man se! Der har vi resultatet af kvindeemancipationen! Hvad vilde de paa den galei? osv.

Tænk for engangs skyld over sagen og vær retfærdig. Det er ikke mer end retfærdig, at damerne faar anledning til at ernære sig redelig, naar de nu engang er sat her i verden, hvilket sørgelige faktum manden ikke er helt uden ansvar for. Hvorfor skal det gjøres saa forholdsvis meget tyngre for hende end for ham? Det svage kjøn blir stadig erindret til urette tid. Paa kontorerne blir der aldrig tat hensyn til det ved arbeidets fordeling — aldrig. I mange tilfælder blir der paalagt kontordamen mer, fordi hun meget ofte viser sig at være saare paalidelig i udførelsen af arbeidet og faar saameget frahaanden. Damerne sidder der stille som mus og lader sig overanstrenge uden at kny, af skræk for, at det stærke andet kjøn, skal komme med det sædvanlige: Der kan man se! Hvad vilde de paa denne galei? osv.

Det blir heller ikke erindret, naar kontortiden skal bestemmes. Men naar lønningerne skal fastsættes, da blir det ufravigelig erindret — *ufravigelig*,

Sandheden er at det svage kjøns anvendelse som arbeidskraft gir anledning til store besparelser for chefer og forretningsdrivende. At dette maa være bindegalt, synes jeg maa være alle indlysende.

Og dette skrigende misforhold maa rettes paa *paa en eller anden maade.*

»Familieforsørgerne« — d. e. mændene *maa* altid ha den største løn, sies der, vel, men *isaafald*, hvis kvinderne ikke kan hamle op med mændene i løn, saa skal de til gjengjæld ha bedre vilkaar. Skal f. ex. herrerne ha 8 timers kontortid, saa skal damerne ha 6 — i høiden 6.

Hvis dette skal resultere i en indskrænkning i antallet af de elendige kontorposter, som bydes damerne, saa saameget desto bedre. Lad kun de chefer, der meler sin kage paa slitne kontordamers bekostning, lad dem kun indigneret afskaffe sin udmærkede damehjælp og nøie sig med de mandlige volontører, de kan faa for samme pris til kasserer, udenlandske korrespondenter, bogholdere osv. Lad dem det. Hvis de dermed er tjent.

Men de humane blandt chefer bør erindre, at for dem gjælder det kun et forholdsvis lidet offer, medens der for damerne staar mer paaspild. Den usle betaling, sammen med de store byrder som lægges paa dem, gaar løs paa deres liv og helbred.

M.

Bøger.

Johanne Ottosen. Rationel ernæring og madlavning.

Sundhedsbladets forlag, Kjøbenhavn.

Bogens første kapitel hedder »Hvorfor spiser vi.« Heri gjøres rede for hvilke stoffe, som er nødvendige for menneskets liv og trivsel. En tabel gir oversigt over de mængder, hvori disse stoffe findes i menneskelegemet. I næste gives en noksaa udførlig fremstilling af fordøielsesprocessen og en beskrivelse, ledsaget af billeder, af dens organer. Stofomsætningen og stofudskillelsen behandles ogsaa. Efter dette afsnit, som optager en sjettedel af bogens 600 sider, behandles fødemidlernes raastoffe. Forfatterinden søger under gjennemgaaelse af disse at bevise at planteføde er i alle henseender tjenligst for menneskene. Hun støtter sine paastande for største delen paa analyser af de forskjellige fødemidler, og paa udtalelser af autoriteter paa dette omraade, som har anstillet videnskabelige eksperimenter for at sammenligne virkningen af planteføde og animalsk føde paa soldater atleter og andre som har havt særlig anstrengende arbeide. Experimenterne har alle givet det resultat, at planteføden gir større kraft og udholdenhed.

Under omtalen af fødemidlerne fremkommer mange oplysninger, som jeg tror er nye og fremmede for de fleste lægfolk. Bouillon og kødsuppe, som man altid har betragtet som en sund og styrkende føde, erklæres for skadelig paa grund af sin sterke purinholdighed. Den lovpriste havre er ogsaa altfor rig paa purinstof til at fortjene en plads som daglig ret. Byg er meget sundere som stadig kost. Rabarberen, særlig de ældre stilker, indeholder en hel del oxalsyre, som paavirker nyrerne og endog kan fremkalde

stendannelser. Man faar det raad ved lavning af rabarbervin at fælde oxalsyren med kulsur kali. Heller ikke havesyre bør man spise for ofte, da den ogsaa er rig paa oxalsyre. Kaffe og the fordømmes ogsaa for sin rigdom paa purinstof. Fru Ottosen er meget skarp mod dem, som, angriber kødspisningen og svælger i kaffe og the. »Spiser man de bedste kødsorter faar man dog en god del næring sammen med purinstoffene,« siger hun, »men drikker man kaffe og the, faar man purinstoffene uden nogen næring af betydning.«

Da fru Ottosen fraraader al kjød- og fiske spisning, gir hun ingen opskrifter paa kødretter, men kun almindelige regler for kogning og stegning. Derimod er der en mængde opskrifter paa delikate planteretter. Der kan jo laves de deiligste spiser af rødder og urter, og selv om man ikke, som nærværende bogs forfatter, vil afsværge al kødspisning, er der jo ikke tvil om, at man kan leve langt billigere og sundere end de fleste gjør ved at anvende mere plantetøde. Foruden at bogen er meget interessant og lærerig, paa grund af sine teorestiske udredninger, vil den ogsaa sikkerlig være en god hjælp for de husmødre som sætter pris paa at variere spiseseddelen og overraske sin familie med nye, velsmagende retter. Forfatterindens mand dr. Ottosen, som er overlæge ved Skodsborg badesanatorium, gir et kapitel om kosten under særlige forhold. *C.*

Nylændes representant

paa første passagertur til Bergen, idet jernbanen sættes i drift, er N. K. F.s formand fru *Randi Blehr.*

Telegram,

Bergen $^{11}/_{6}$ 08.

Det vidunderlige skeet! Første karavane prøvet jernbaandet som lænker vester- og østerfolkene nærmere sammen! Trods smaasavn — humør og begeistring stigende under de vidunderlige fjeldsyners stigende herlighed.

Bjørgvin hilser.
Randi Blehr.

I næste hefte vil fru Blehr bringe en længere artikel fra Bergensturen.

Dikka Møller.

Der kommer bud til os: Fru Dikka Møller feirer den 18de juni sin 70 aars fødselsdag!

Da vil der strømme tak til hende fra fjern og nær. Til hende — vor kvindelige pioner i fredssagen, — idealisten, apostelen, arbeideren!

Her i bladet bragte vi for to aar siden, ved Bertha von Suttners besøg, et billede af Dikka Møller, og en kort oversigt over hendes arbeide. Vi anfører her følgende:

«Fra den første stund fredstanken traadte frem som en maalbevidst bevægelse herhjemme, har hun været med i det grundlæggende arbeide, har tat initiativ selv og har hjulpet og støttet andre. Hvad der nærmest gav stødet til at hun optog arbeidet var »Himmelbjergmødet« i Danmark, i 1890, hvor hun deltog sammen med Bjørnstjerne Bjørnson. I 1895 blev Norges fredsforening stiftet, hvor fru Dikka Møller i flere aar stod som formand. Senere tog hun initiativet til at faa dannet den norske afdeling af kvindernes internationale fredsalliance — den som gav den smukke fest. Her stod hun ogsaa som formand en tid, men alt dette arbeide blev hende i længden for svært. Hun har nu begrænset sig til at staa som leder i Torsnæs fredsforening og at være N. K. N.s norske representant i I. C. W.s internationale komite — og staar som ærespresident i den norske gruppe af kvindernes fredsalliance.

Mange vil erindre Dikka Møllers virksomhed — efter zarens fredsmanifest var kommet — for at faa samlet navne til en adresse til Haagkongressen i 1899. Hun traadte da flere gange frem og talte offentlig, hvad hun ikke til stadighed gjør. Hun finder mange andre maader og veie for at tilskynde, overtale og samle — forberede jordbunden, vinde hjerterne. Hun er i sandhed sjælen i arbeidet. Hun kjæmper utrættelig og med begeistring for fredsmoralen og paa at faa løst krigen i menneskenes sind.«

Vor varmeste tak sender vi fru Dikka Møller, og sammen med den vore inderlige ønsker for hende om lang og usvækket virksomhed i den store ides tjeneste.

*

Vi er saa heldig at ha et lidet oplag af de smukt udstyrede fredshefter fra 1906.

Der er anledning for vore abonnenter at erholde disse gratis saa langt oplaget strækker. Ogsaa de efter 1906 tilkomne abonnenter vil derved kunne erholde fru Dikka Møllers portræt.

Ægteskabsloven.

Til Nylændes redaktion.

I anledning *Stavanger kvindesagsforenings* forslag til en forbedret ægteskabslov, havde jeg ventet mig en lidt livligere deltagelse. Kvinderne holder sig til dette for dem saa vigtige spørgsmaal mærkelig passive. Jeg havde nær sagt: »hvad hjelper det, om vi vinder den ganske verden« — udad, naar vi fremdeles staar næsten retløse i vort eget hjem. Her tænker jeg ikke alene paa ægteskabets grundmur, men paa kvindens retslige stilling i ægteskabet idetheletaget.

Med undtagelse af N—i's indlæg i Nylænde nr. 6, har jeg intet mere set. Jeg har i hvert nr. af Nylænde siden forgjæves ventet en imødegaaelse, men det later til at det er skjøn enighed. Jeg kan imidlertid ikke være saa ganske enig. Trods det nu er hengaat lidt lang tid siden, tillater jeg mig aligevel at be om plads for et par bemærkninger.

N—i skriver: »At beskytte ægtefellerne mot paaføring av smitsom sygdom, ved en rent ut sagt forbrydersk fortielse, bør synes jeg komme i første række.» — — — — — Fuldstændig enig! N—i videre: »Paa nytten av et forbud mod ægteskab tror jeg ikke meget. Det vil ikke kunne hindre overførelse av smitte og vil let drive mange ut i løse umoralske forholde.« Disse mange er det jo netop, som attesten hindrer i at indgaa ægteskab paa det tidspunkt andre kan smittes, men hindre disse mange i umoralske forholde kan attesten alligevel ikke. Mener saa N—i, at det er bedre smitten blir *i* ægteskabet — eller udenfor. Jeg mener samfundet kan ikke indlate sig paa at lage love, for dem som vil eller maa gaa udenfor rammen. Hvorfor da ikke ligesaagodt forby slige ægteskab? Spør vi rasehygienikerne, maa de jo svare: »for slægtens sundhed bør vi ved lov kunne hindre saadanne personer i at stifte ægteskab.« Derfor mener jeg: kunde vi faa forbud, maatte jo det være idealet, da det ikke alene tar sigte paa den enkelte, men ogsaa paa slægten. Attesten bør vel neppe gjøres saa snever, kun at omfatte venerisk smitte. Den bør ha en front mod to sider. Jeg mener attest for begge parter, idet de begjærer lysning, men, 1) findes nogen af dem at lide af syfilis — eller bærer tydelig spor at have lidt deraf, bøt de for altid nægtes ægteskab. 2) Er andre mangler tilstede, som kunde være skjæbnesvangre i ægteskabet, bør det ogsaa antegnes paa attesten — helst saan, at det har form af en advarsel.

Jeg er enig med N—i naar han siger, at de unge bør gis et bedre grundlag av sexualhygienisk viden. Men tør alligevel ikke anbefale, at det

tillægges skolen, og en hvilkensomhelst lærer, at undervise i det fag; kunde let gjøre mere skade end gavn. Hvad forældrene angaar, vilde kun et faatal ha kundskaber nok og betingelser for et saa vanskeligt hverv. Desuden hersker der blandt almenmand endnu den tykkeste uvidenhed, om den vederstyggelige sygdom og dens forfærdelige følger. Men paa hvilken maade skal saa de unge faa mere kundskab paa det omraade? Jeg vil svare; »hvorledes er jeg — kanske De ogsaa, kommet til lidt mere viden derom? Har vi faat den paa skolen? har vi faat den af far eller mor? Nei! Har ikke snarere tilfældet kommet tilhjelp i form af bøger, skrifter, der har behandlet sexuallivet og dets sygdomme? Hvorfor ikke lade dette tilfælde falde i hvermands lod? Der findes ganske vist mange saadanne smaaskrifter, som ypperlig vilde egne sig — til at faa forstand af, men som kanske ikke passer for den rent unge; derfor mener jeg det bør overdrages en paa dette felt kundskabsrig læge sammen med en pædagog at forfatte i en letforstaaelig form, et sligt lidet skrift — passende for saavel den unge gut som pige — til at slaa følge med salmebogen og det nye testament. Dertil kan indvendes: «de unge læser lidet eller intet i salmebogen og testamentet, efterat de er færdige med skolen, det vilde vel gaa denne bog ligedan.« Men det er ikke saa afgjort.

Tilslut sætter N—i kravet paa lovfæstet aldersgrænse, Og det endog under stærke tvil. Nu ja, enten det kommer først eller sidst er det visselig paakrævet. Man kan neppe se et sørgeligere syn end at bare barn faar lov til at paata sig ægteskabets tunge byrde, ofte til liden glæde, men destomere skuffelse og sorg over forspildt ungdomsliv; ofte til byrde for sin nærmeste slægt, og har de ikke et godt økonomisk rygstød kun til skade for samfundet. Om denne paragraf vil jeg forøvrig kun henvise til Nylænde nr. 10.

Tilslut tillater jeg mig at anmode N—i i dette blad at gi en redegjørelse om tvungent borgeligt ægteskab, da jeg tror mange ikke kjender dets indhold. Det kunde kanske være til lettelse og gavn for de foreninger der skal afgi sin stemme i dette vanskelige lovspørgsmaal.

aa.

Ved kgl. resolution af 5 juni d. a. er *frk. Gina Krog* bemyndiget til at representere Norge ved den internationale kvindestemmeretskongres i Amsterdam fra 15—20 juni.

Naar dette hefte modtages, er saaledes Nylændes redaktør ude paa en mission, som hun sterkt føler baade ansvaret, æren og glæden ved.

Urmi.

En dronnings historie.

af

C. S.

(Oversat for »Nylænde.«)

Klokken er 5 lørdag eftermiddag. Udenfor en kold klam taage og skidne gader; indenfor gardinerne trukket for — den deiligste lænestol med de blødeste puder, ilden spraker muntert i kaminen, vandkjedlen suser sagte — hvor deiligt det er at ha det saa godt og være saa søvnig. — — — —

Hvad var det? Hvor fort det gaar. For et øieblik siden stod den straalende kugle mellem de mosdækkede fjeldes tinder, nu er den gaat ned, er forsvunden, gaat til hvile, og har bare git os sine pragtfulde drapperier at se paa. Er dette indgangen til en guddoms palads, i hvis forgaard solen netop er gaat ind? De sterke fjelde staar vagt, og stjernerne bevæger sig i rytmerne af den kongelige hyldningssang.

Nu er alt dunkelhed undtagen det gjenskin fra vest . . . Stille vor vei gaar gjennem den tætte skov, under de store trær, som omfavner hinanden i ensomheden. Forbi den store sjø — indenfor porterne. Ja, det er et palads — store haver, kolde dybe verandaer, marmorhaller, høie statuer. Fort! stans ikke — i forhallen. Hvad er det? Det er bare den hellige *tulsi*, den staar paa sin vante plads. Alvorlige mænd i røde uniformer vogter bygningerne. Gaa forbi dem. De spør ikke. Tilsidst, et lavt mørkt værelse — der i hjørnet, paa sengen. Hys! Et dybt suk, hun lider — gaa stille. Stakkers liden, saa sorgfuld og saa skjøn. De øine, det haar — og se paa de juveler! Og den bløde fine gyldne silke! Hvem har gjort hende ondt? De smaa hænder er knyttet, hun slaar sig mod panden, hun kalder paa *Krishna* Nu reiser hun sig — hør hun taler.

«Bukku! Kom hid. Er kvinderne der, send dem bort. Jeg vil bare ha dig, bare dig. Hør her Bukku; der er ikke lang tid at gjøre paa. Hvorledes er denne sygdom kommet. Er det døden? føl mine hænder, hvor de brænder. Mit hode, det er som en hed sten, som den blir ude i aprilsolen. Jeg lever ikke natten over. Hvad sier du?«

»Nei, nei, du mine øines lys! Mit barn — min blomst, min

deilige lotusknop! Det vil ikke ske! Det *maa* ikke ske! Din far er paa den lange pilgrimsreise til *Benares*. Du vil komme dig Har du din amulet? Hold paa den; og se her er et nyt tryllemiddel. Min bedstemor lærte det af en fakir og lærte det saa til mig. Det helbreded engang den gode *Akban* da han var døende. Lille Gulam gik op i fjeldene imorges og bragte mig de lægende urter fra et fjernt sted. Og se mine armringer er borte, de er hos presterne. De vil formilde guderne. Der var godt guld i dem. Aa du deilige, du vil leve mange aar. Min skat, min ædelsten, det værste er over.«

«Nei! Bukku! Men, du holder af mig. Du er den eneste trofaste skabning jeg har omkring mig. Alle de andre er falske og vil mig ondt. De er som brilleslangen som stikker i græsset. Aa, Bukku! jeg har ikke elsket denne kongelige pragt Og de elsker mig ikke her. Gid jeg var hjemme paa de kolde bløde banker ved floden. Husker du Bukku, hvor lotusen flød paa vandet og platantræerne spredte sin grønne skygge over hodene paa os. Og min far — min kjære gamle far — jeg sad paa hans knæ og læste med ham, læste fortællinger om gamle tider, da jorden var ung, og om den skjønne *Sakuntalla* og den stakkers *Nar Jehan*, og saa de versene af *Kalidas*: naar han læste dem for mig — det var som naar bækken legte med smaastenene en sommerdag — saa yndig lød det for mit øre.

Nu er det forbi altsammen. Han vil savne mig, min stakkers gamle far. Og kanske han, min herre, hvis navn jeg ikke maa nævne, kanske han vil sukke over mig og si. »Hun var ung, og guderne gjorde hende skjøn, og nu er hun død!« Jo lidt bedrøvet blir han nok og vil be om sørgmodig musik, og han vil sende mad til de fattige braminer for min skyld. . . Saa vil han gaa ud og jage og skyde, og han vil sidde i sit raad, og glemme mig ganske. Jeg har elsket ham Bukku. Han var saa snil mod mig — og sterk og vis og god er han; og naar jeg fortalte ham om min barndom og min leg og om alle de ting jeg holdt af, saa smilte han og sa: Du er anderledes end alle mine andre hustruer; de har ikke noget at tale om, de har ikke læst de bøger du holder af; de kan ikke læse, de bryr sig ikke om hvad der foregaar i andre land, de ber mig bare om nye juveler og skjønnere klær; og de ser beskeden og bly og undertiden godt ud, og det er alt — men du« . . . Og engang roste han mig for min visdom og sa, han vilde ønske jeg kunde dele tronen med ham. Se her, ta det brevet; naar de løfter mig op paa baaren

og fører mig til brændestedet og sætter faklene til mit kolde legeme, gaa saa til ham, læg det i hans haand. Det er ikke langt — bare en linje — han vil vide og forstaa.

Og nu Bukku, kom med barnet. Men fort, for kræftene svinder. Bring ham til mig. Nærmere, løft ham op. Hvor deilig han er. Se øinene, hvor store og mørke og dybe? Jeg ser som i en brønd af lys, af solskin, af klart koldt vand. Hans smaa runde arme, hvor bløde de er! Han smiler, stakkers barn, han vil til mig, men jeg maa gaa did, hvorfra jeg ikke kommer tilbage — uden kanske som et lidet kryb, eller et træ, eller en blomst.

Jeg vilde helst som en blomst, og at jeg kunde voxe hvor *han* vilde se mig, da vilde han føle paa mine blade og si, den blomsten synes jeg om; den er saa ren og saa skrøbelig som min lille Urmi« . . . .

Men naar jeg er død, saa maa du ta barnet og føre det bort. De vil gjøre det ondt. Du har pleiet mig, nu maa du pleie det; men gjem det, gjem det sikkert bort fra dem — fra Afzul. Far vil betale dig og sørge for dets fremtid. Nu mens han er liden og hjælpeløs maa du være glad i ham og stelle godt for ham. Og fortæl ham om mig og om hans far — men la dem tro at han er død. Du ved hvad du maa gjøre, et fattigt lidet barn som du kjøber paa torvet, han dør som prins. . , . . Jeg skal si dig alt Bukku — og du skal si det til min far. Fortæl ham hvor de haded mig her, — husker du da jeg kom hid hvor de saa paa mig og rysted paa hodet og sa »Gud forbarme sig!« fordi jeg læste og skrev. Og da kongen min herre begunstiged mig fremfor dem alle sammen og søgte mit selskab og lytted til mine ord, da hørte jeg dem hviske: »Frække tøs« — sa de, og »Djævelens barn« kaldte de mig. Hun ved det som det ikke sømmer sig for kvinder at vide, for hun skriver og læser som om hun var en lærd. Og naar hun taler til *ham*, løfter hun øinene og ser ind i hans ansigt. Hvor kan vi vide om hun ikke i sit fjerne hjem traadte udenfor *purdah?**) Vi har hørt at hendes far har lært hende mange ting, som han lærte af de fremmede.

Og mine kvinder som havde havt mig kjær, de vendte sig mod mig. Alle undtagen du Bukku, som de ikke turde røre; men de holdt dig borte fra mig, fordi de vidste du var glad i mig. Jeg var

*) Forhænget.

ulykkelig og skrev til min far og sa at de alle saa ondt paa mig. Han sa, forsøg med gaver, gi dem guld og juveler. De tog dem, men det hjalp ikke; og jeg ønsked jeg aldrig var reist fra far — hvis det ikke var for kongen som jeg elsked, men ham saa jeg sjelden. Efter at barnet kom, blev det værre. Jeg laa syg her bag det tunge tæppe, jeg hørte dem snakke sammen og Afzul var med dem, og han sa: Kongen skulde hørt paa mine ord og tat den brud jeg havde valgt. Denne har ikke jeg været agent for, hun et et djævelens barn. Se hvor hun har forhexet kongen. Han roser hende for hendes udseende og hendes lærdom og hendes væsen, og nu efter der er kommet en arving tar han tifold hensyn til hende. Vi maa skaffe os af med hende og gutten. Sig bare ordet og det skal ske! Og saa Bukku — *hans* mor, som jeg har forsøgt at elske som min egen, hun sa: »Du kjender dit arbeide. Gjør det. Jeg gir dig lov,« hun er kommet mellem min søn og mig!« Og *Afzul* — hvor han saa ud! Jeg saa hans øine flamme, og han svor en ed ved sin fars hode. Han er en frygtelig mand. Beskyt mit barn mod ham; lad det ikke se hans ansigt. Det vilde staa for ham gjennem hans barndom, det vilde plette hans sind. Aa gid jeg kunde være her og beskytte ham. Men hvad magt vilde jeg ha til det? Det vilde gjøre det værre om jeg la mig imellem. Men du vil ta dig af ham. Bukku, du og far. Kongen, han kan ikke, saa han maa tro han er død.

Du ser nu . . . Afzul . . . . gjorde . . . . sin gjerning . . . . . Hvad er dette Bukku? Er det — — *døden?*

Det blir saa dunkelt for øinene. Bed til Krishna. — Jeg falder, hold mig i haanden. . . .

Herren — min konge — om han nu var her . . . Min elskede! Jeg har elsket dig meget! Elsk mig lidt.

Gjennem den aabne dør strømmed maanelyset ind og kyssed den yndige skikkelse som laa der; fra bjergene kom shakalernes hule gjøen, en ugle skreg i Mangolunden.

Hvad er det — dødsskriget? Saa ved de at alt er over. Er det nu godt i agentens afsides rum? i Zenana'et? i tjenernes forgaard? i kongens værelse? Er det uu godt.

— — — — — — — — — —

Klokken 7, — Ilden holder paa at gaa ud, jeg fryser hvad var det? Var det bare en drøm? Ak — om det bare var det. Det var det klagende skrig fra et stakkers barn i Londons gader. Og det

vakte erindringen om andre sørgelige ting i fjerne egne der langt borte over det store hav .... stakkers Urmi!

---

14 juni

vor historiske dag er feiret, naar dette hefte modtages. I Amsterdam formodentlig af en gruppe norske kvinder, som var høit interesseret i begivenheden ifjor. Paa den dag kl. 2 skulde red. *Anne Shaw* tale i en af Amsterdams kirker. Saa det blev maaske et punkt paa dagens program.

Foruden de tidligere nævnte representanter for L. K. S. F. i Amsterdam, kan vi idag nævne:

Frk. doktor Laura Qvam, fru Weber, født Jahn, fru Elisabeth Waage, Stavanger. fru Williamsen, Kristiansund, frk. Marie Ottesen, Kr.a og frk. Johanne Aas, Vanwig.

Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sag. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver modstanderne frem til sterkere virksomhed. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af sagen slaar sig til ro eller falder fra. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt mod og ny iver ind i rækkerne.

Hold Nylænde! Udbred Nylænde!

Man kan tegne nyt abonnement fra 1ste juli. Nye abonnenter som melder sig itide faar gratis det omtalte fredsfesthefte og hefte no. 7, hvori fru Ragna Nielsens foredrag „Karen Borneman.“

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

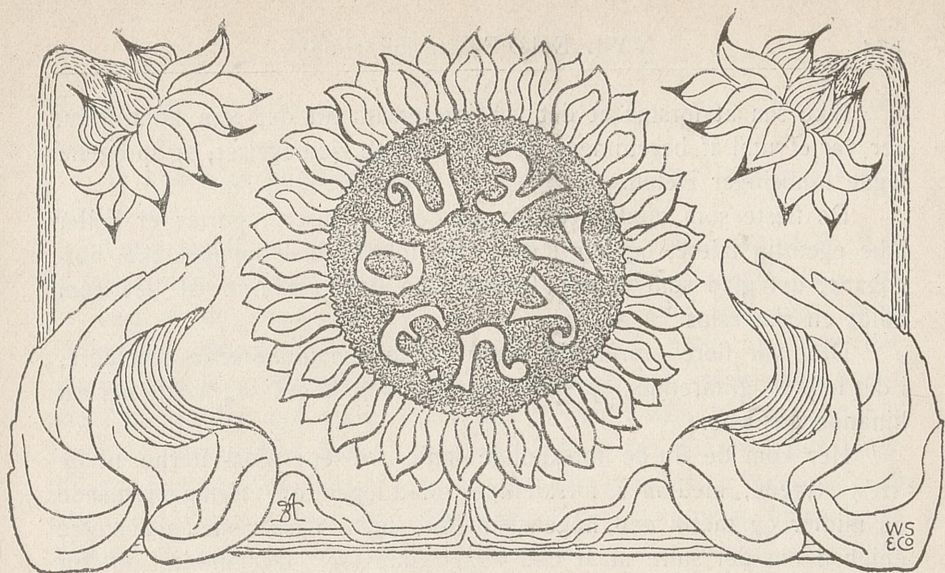
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de juni 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“ Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 1. juli 1908. | No. 13

Den internationale kvindestemmerets-alliances kongres i Holland juni 08.

I.

Kvindestemmeretskongressen sagdes at skulle holdes i Amsterdam og fra 15—20 juni. Men allerede paa programmet stod: Rotterdam 21de, Haag 22de, og en af de første dage paa mødet kom der anmodning til presidenten og flere af talerne om at optræde paa et stort offentligt møde, som Haags afdeling af det hollandske kvindestemmerets forbund foranstalted den 24de.

Endelig blev der til den 25de igjen tillyst et forretningsmøde i Amsterdam. Her lod man sig dog nøie med en enkelt representant for hvert land, da flere nu var reist hjem.

I 11 dage varte saaledes i virkeligheden mødet, og i alle disse 11 dage talte man om stemmeret — en stor række talere fra mange land talte om kvindestemmeret, kun om kvindestemmeret.

Om man saa ikke blev kjed af temaet? — nei slet ikke, det var med sorg man skiltes, man vilde saa gjerne været endnu meget længer sammen og talt om det interessante emne.

Ikke saa at forstaa at det var interessant alt det som kom frem, der var et utal af beretninger, der blev mange gjentagelser, og sprogene lagde hindringer iveien.

De fleste som møder ved kongresser og læser reporter er heller ikke egentlig talere, og her i de svære lokaler blev mange ikke hørt engang, det gled som et sus forbi. Men der var nok af det som holdt en skadesløs.

Der var flere storartede talere og mange udmerkede arbeidere, i det hele — glimrende representanter for den fælles sag havde her sat hinanden stevne.

Her kom de fra de forskjellige land, fra enevoldsstaterne til de friest styrede, med mer forskjellige opfatninger om fremgangsmaade og midler og taktik end nogensinde før, men ogsaa med en større enighed om det store maal end nogensinde før. Der mødte op fra de taalmodigste kvindestemmeretsveteraner med en menneskealders arbeide og kamp bag sig, til de livligste, ungdommelige suffragetter, som kom varme fra den ene batalje, for at styrte sig i en ny — men det blev en samstemmighed som aldrig før.

Fra de fleste af de kvindekongresser som har været afholdt er man kommet hjem rigere paa kundskab end før, og fuld af beundring for den store dygtighed som udfoldes i kvindernes leir, men det er ikke saa frit vi har syntes at tonen gjennemgaaende er vel kjølig og forsigtig, og at formaliteter med tilhørende fraser svulmer for meget op. Denne kritik rammer dog mindst kvindestemmeretskongresserne, og den rammer slet ikke den sidst afholdte. Ingen skal beskylde den for at mangle varme og mod og umiddelbarhed.

Fra to sider især tilførtes disse elementer: fra det britiske rige hvor kampen staar hed for tiden, og fra det østerrigske med sine mange nationaliteter og racer i brydning.

*

Man har bedt os om en indgaaende beretning, vi skal imødekomme dette ønske saameget det gaar an.

Amsterdams store statelige *Koncert Gebouw* var sat til kongressens raadighed, i en vældig hal holdtes de offentlige møder om eftermiddagen og aftenen. I en mindre sal, rotundeagtig, smukt udstyret, med søiler og reliefer, med tribune og et galleri i fonden, holdtes forretningsmøderne.

Et par værelser var indrettet til kontorer, et værelse stod til disposition for pressen, et for styret. I første etage kom man gjennem

restauranten ud i haven — hvor man i pauserne kunde faa sig te, kaffe o. l.

Vi begynder pligtskyldigst med begyndelsen: den 15de juni i den mindre sal.

Først gjaldt det at finde sine pladse. Det var arrangeret saa, at formanden for hver delegation trak et no, derpaa søgte hun ud sit eget af de smaa silkeflag for hvert land som stod paa stang og tog sig udmerket ud. Men det var ikke saa godt at finde det norske. Det blaa var blit saa lyst og det hvide saa smalt, men noget andet kunde det ikke være. Saa trak da fru Qvam sit no. og saa søgte de norske med flaget i spidsen plads — det var en plads langt tilbage. Det blev imidlertid, som paa tidligere kongresser, foreslaat*) at ikke- engelsktalende nationer, som ønsked det, skulde faa plads langt fremme, de engelske og amerikanske generte det mindre at sidde langt tilbage — de burde vige, hvad de var villige til; paa denne maade kom de norske, de finske o. s. v. frem i de første rækker.

Saa begyndte businessen med fremlæggelse af mandater, opraab, valg af pager — unge piger som paa let fod bærer breve og sedler og bud mellem deltagerne — o. s. v.

I det navnene raabes op, lyder der med engang bifald. Mrs. Despard var det man hylded, hun som nu kom lige fra kjæmpedemonstrationen i London, gammel, hvidhaaret, tapper, ubøielig, som har udholdt fængselsstraf for kvindestemmeretten. Man erindrer vist beretningen i aviserne for nogle aar siden. Hun er general French's søster, og det hele vakte megen opsigt. Igjen haandklap, det er en yngre mand som modtar bifaldet, dr. Charles V. Drysdale, representant for mændenes liga for kvindestemmeret i England.

Alle forberedelserne for ar faa kongressen iorden tog flere timer. Det slutter med at man ber frk. Gina Krog at indta sin plads paa platformen. Presidenten holder en kort velkomsttale og slutter med at udtale sin glæde over at der fra to lande: Norge og Australien, efter anmodning fra alliancen, var kommet officielle delegerede; det var en storartet anerkjendelse af og opmuntring for alliancens arbeide at der fra regjeringerne sendtes dem delegerede til at representere landene. Sterk applaus.

Frk. Krog takker presidenten for velkomstordene og overbringer den norske regjerings hilsen og lykønskning til alliancen og kongres-

*) Foreslaat saa vidt erindres fra den svenske delegation, som selv havde trukket en god plads.

sen. Naar Norge sendte en officiel representant var det et vidnesbyrd om at man ikke angred paa at man havde git kvinder stemmeret. Hun udtalte et ønske om at man snart vilde faa høre om lignende fremskridt fra flere land, saa de kvinder som havde havt mod til at fatte planen til en international alliance og iværksætte den paa saa udmerket en maade, vilde faa den glæde og tilfredsstillelse paa hver ny kongres at se nye officielle delegerede, som kunde melde: kvindestemmeretten er nu en kjendsgjerning i vort land.

Imidlertid var ogsaa den australiske delegerede kommet tilstede og havde faat en plads paa platformen. Hun overbragte hilsen fra de forskjellige autoriteter i sit land og udtalte at de følte den største sympati for kongressen og dens arbeide. Kvindestemmeretten i Australien havde baaret de bedste frugter, hun var glad hvis det kunde virke opmuntrende for andre land.

Hermed havde presidenten første gang git udtryk for den følelse som det lod til deltes af alle ledere og deltagere: taknemmeligheden og glæden over at man havde officielle delegerede iblandt sig paa kongressen. Vor regjering kunde vanskelig ha foretat et skridt, som mere end dette var skikket til at skaffe vort folk sympati hos frihedselskende kvinder og mænd i de forskjellige land.

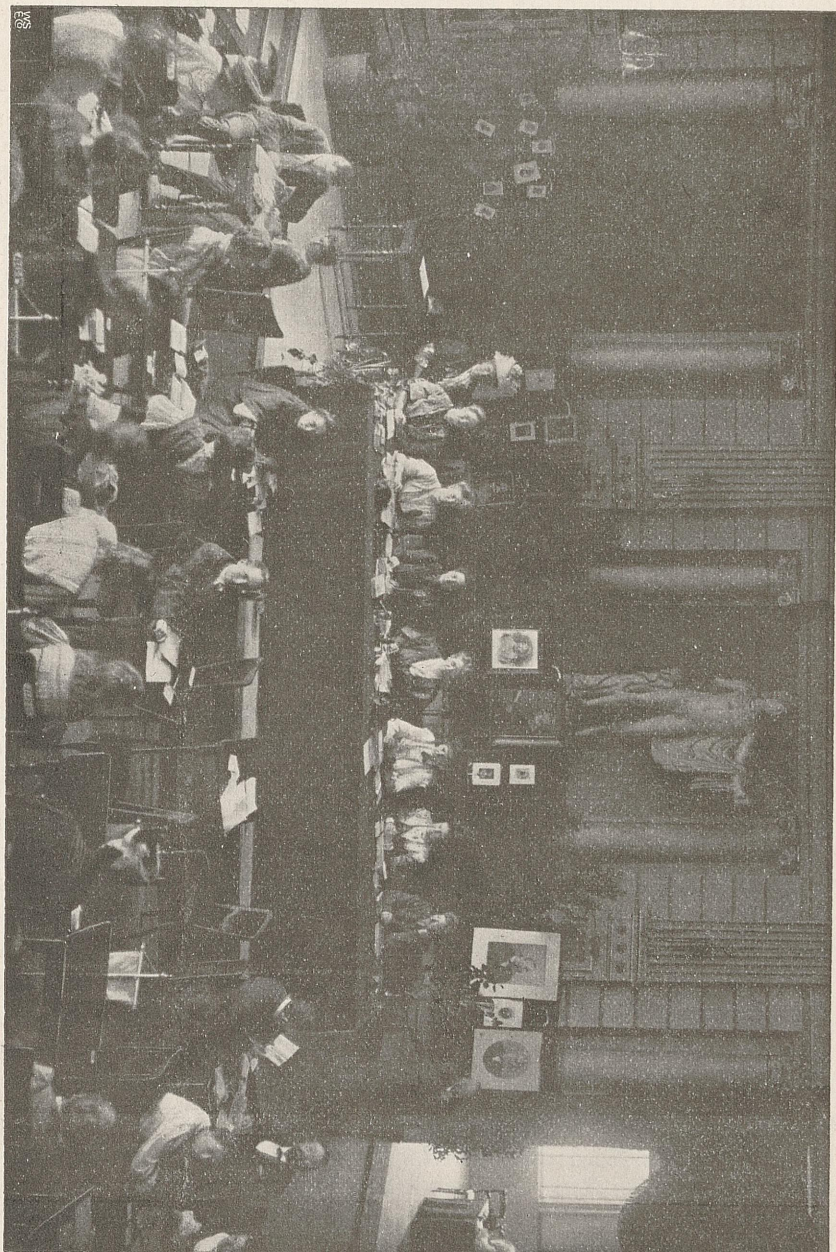
*

Vi skal her gi en smule text til medfølgende billede. Man ser platformen. Der sidder de 7 styremedlemmer, i midten vor president Mrs *Chapmann Catt**), til høire for hende *Martina Kramers* fra Rotterdam, protokolførende sekretær baade her og i det internationale raad, redaktør af alliancens organ: *Jus suffragii*, længer til høire den nye kasserer Mrs *Stanton Coit* fra England, og yderst sidder korresponderende sekretær Mrs *Rachel Foster Avery* fra Amerika. Ved sin venstre side har presidenten 2den cor. sek. Fräulein *Käthe Schirmacher*, som i en ruf besørger oversat til og fra engelsk, fransk og tysk; ved hendes side sidder 2 vicepresident Mrs *Garret Fawcett*, som i over 40 aar har arbeidet for kvindestemmeret. Yderst har vi *Anita Auspurg* fra Tyskland, 1ste viceformand. De fleste af disse er før omtalt i Nylænde.

Lidt til side for styret sidder Norges representant. Australiens var, da fotografiet toges, ikke tilstede.

Gjennem den aabne dør ser man ind til presseværelset. Det

*) I Nylænde 15de august 1906 findes et stort smukt billede af Mrs Ch. Catt.

fortaltes at presseforbundet havde søgt om og erholdt 100 pladse til hollandske og udenlandske referenter. Flere af pressens damer og herrer er i dette øieblik inde i salen. Man ser dem sidde ved borde lige nedenfor platformen.

Forøvrigt er en hel del af de delegerede referenter for blade i de respektive lande. I midten af billedet, med ansigtet vendt mod salen, ser man en ung mand som nu skriver brev til Intelligensen eller Dagbladet, e. l. det er hr. student Keilhau, søn af vor delegerede fru Louise Keilhau; han er den norske dagspresses eneste representant og fik som saadan en munter liden hilsen fra presidenten under hendes omtale af den norske representation.

De norske delegerede er med paa billedet, men desværre ser vi dem ikke en face. Længst tilvenstre har vi fru Keilhau, saa kommer frk Mørck, fru Qvam, frøken Qvam, frk. Johanne Aas og frk. Marie Ottesen. Det omtalte flag staar foran fru Qvams og frk. Mørcks plads.

Paa denne maade sidder da delegationerne bortover, hver med sit flag. For afstemningens skyld maa kun de delegerede sidde sammen, længere bag har man suppleanterne, de indbudte representanter, »fraternal delegates« osv. Salen er altid fuld, i indgangsdørene er der fuldpakket med folk, ligesaa paa galleriet

Lige under *Apollo di Belvedere* vil man, hvis man ser nøie, opdage *Susan Anthonys* billede. Fra kvindestemmeretsstyret i Amsterdam var der kommet anmodning til alle de tilsluttede foreningers styrer om at indsende billeder af afdøde pionerer. Man faar let øie paa dem som er sendt fra styret for den norske Landskvindestemmeretsforening. To store portræter længst til høire, et af statsminister *Qvam* og et af statsminister *Steen*. Det lille billede midt imellem er *Camilla Collett*.

Til fru Dikka Møller sendte de fleste af de svenske og norske delegerede i Amsterdam et fælles telegram paa hendes 70-aarsdag 18de juni. N. K. N. sendte ogsaa telegram derfra gjennem sin formand.

Den paa N. K. F.s møde fattede resolution lød saa:

N. K. F.s møde 26/6 08 tillader sig at fremsende de ved tidligere møder afgivne udtalelser — idet man fastholder de deri fremholdte synsmaader og protesterer mot de i Ot. prp. nr. 15 foreslaaede særlove for kvindelige fabrikarbeidere.

De bilag som medfulgte faar vi ikke plads til at referere denne gang.

Fabriktilsynsloven og kvinderne.

Den 26de juni afholdtes møde i Norsk kvindesagsforening i anledning foreslaaede særbestemmelser for kvindelige fabrikarbeidere.

Dr. Dagny Bang holdt et længere foredrag mod særlove for kvinder.

Vi har faat os overladt et lidet uddrag af dette foredrag:

Taleren fremhævet, at der var et par hovedsynspunkter, som det især gjaldt at holde fast ved for kvinderne i dette spørgsmaal.

For det første strider særlove mot kvindesakens principielle krav: »Likhet for loven.«

For det andet svækker de den arbeidende kvinde i konkurrencen og indskrænker hendes arbeidsfelt.

Spørgsmaalet beskyttelseslove for kvindelige arbeidere er oppe i discussionen over hele den civiliserede verden. Hos os har det været oppe siden 1901, da socialkomiteens indstilling om ny fabriktilsynslov forelaa. N. K. F. har flere gange hat møter om saken.

Og der er vedtat kraftige resolutioner mot særlove for kvinder, sidste gang, i 1903, var der ca. 600 arbeidersker tilstede.

Det er en mærkelig ting at disse resolutioner ikke fins refereret i sakens dokumenter. Der fins kun to udtalelser om ønskeligheten af kvindeligt fabriktilsyn.

Kvinderne bør mærke sig dette.

Taleren redegjorde udførlig for hvorledes danske kvindesakskvinder i 1901 fik forpurret indførelse af beskyttelseslove for kvinder af væsentlig samme indhold som i det foreliggende norske lovudkast, tiltrods for at de danske socialdemokrater dengang ihærdig arbeidede for beskyttelsesloven.

Under discussionen udtalte danske arbeidersker, at de kun vilde ha beskyttelseslove paa den betingelse, at mænd ogsaa fik dem.

Taleren udtalte som sin overbevisning at arbeidet for disse love vistnok delvis hadde sit utspring fra rent humane bestræbelser.

Men ved siden deraf hadde agitationen for lovene sin grund i bevidste bestræbelser for at fordrive kvinderne fra arbeidsmarken.

Dette siges tildels ogsaa ganske aapent av dem, som fører aapen krig mot os. Endnu farligere for os end disse aapne motstandere er de, som skjuler sin reaktionære kvindefiendtlighed med humane ræsonnementer.

Ingen kvinde, som tænker over endog bare denne side af saken, kunde gi lovene sin tilslutning.

De vil virke i reaktionens tjeneste, de vil være en klamp om foten paa

den arbeidende kvinde, som staar i den vanskelige stilling, at hun maa tjene sit brød i den haardc konkurrence paa alle arbeidsfelter.

Disse love er et slag i ansigtet paa alle dem, som kjæmper for kvindernes jevnbyrdige ret paa arbeidsmarkedet. Som ser det vanskelige konkurrencespørgsmaal, men som tror, at dette i fremtiden vil ordnes paa den vis, at kvinderne vil bli talrigst i det arbeide, hvor de passer bedst.

Der maa protesteres mot, at voksne kvinder, som ernærer sig og sine med sit atbeide, sættes i klasse med barn og unge gutter og piker i 14—18 aarsalderen. Denne sammenstilling gaar igjen som et princip i hele loven. I denne form ligger en umyndiggjørelse af os kvinder.

Og det er en overraskelse at saant kunde foreslaaes i love, som bestemmer om os i egenskab af erhvervende, skatteydende og for en flerheds vedkommende stemmeberettigede borgere.

Dernæst gjennemgik taleren de enkelte paragrafer og paaviste udførlig i enkelthederne, hvorledes lovene er skadelige, fordi de er skikket til at kneble kvindearbeidet. Særlig gjaldt dette § 18 og § 20.

Forbudet mot natarbeide vil saaledes stænge flere arbeidsfelter for kvinderne, og det godt lønnede arbeidsfelter, som særlig passer for kvinderne. Saa er det gaat i andre lande.

Lovenes humane hensigt skulde være at hindre misbruk af kvindekraft. Men de foreslaaede love vil i den henseende forfeile sin hensigt. De liberale dispensationer gjør i virkeligheten beskyttelsen ganske illusorisk.

Desuten er bestemmelserne unødige, 1) da der er al mulig utsigt til at 9 timers arbeidsdag blir lovfæstet hos os i mange industrigrene, hvor baade mænd og kvinder arbeider sammen, og 2) da indskrænkning af natarbeidet stod paa dagsordenen.

Den rette vei her var, at kvinderne selv skulde komme med sine krav, paa samme maate som bakerne fik drevet igjennem bakerloven.

Lovforslaget har i sine bestemmelser tat overveiende hensyn til de gifte arbeidersker, til barnene og deres mødre. Men hovedmassen af arbeidersker er ugifte og barnløse. Mødrene danner kun et meget lidet faatal af arbeiderskerne. Her har loven skudt over maalet.

Om barselspausen udtalte taleren, at den er en selvfølge og en nødvendighet, men at de daarlig stillede barselskvinder var lidet tjent med en forbudslov mot arbeide, saalænge det kun var fra fattigvæsenet i den ene eller den anden form, at underholdet for hende og barnet skulde komme.

Loven gir ingen tisfredsstillende ordning af dette vanskelige spørgsmaal. Det kan kun gjøres ved en sykeforsikringslov, saan som man har den i andre lande f. ex. i Tyskland.

Tilslut udtalte taleren, at det var gradvise forbedringer som trængtes, for arbeidersken som for arbeideren, og endte med at opfordre kvinderne til nu som før at reise en kraftig protest mot særlove for kvinder.«

*

Et medlemsmøde saa sent ud paa somren som dette vidste man ikke kunde samle mange, men det var alligevel heldig at holde det, for at faa gjort opmerksom paa de protester som før var fremkommet fra kvinderne og ikke kommet stortinget for øie. Man blev ogsaa efter en meget kort diskussion enig om at forme resolutionen i denne retning.

Ianl. det korte replikskifte ved enden af mødet har vi faat os tilstillet følgende:

Til Nylændes redaktion!

Jeg ber den ærede redaktion om plads til nogle korte bemærkninger om socialdemokratiets stilling til forslagene om særskilte beskyttelseslove for kvinder i fabrikarbeide.

De 20 damer, som var tilstede paa kvindesagsforeningens medlemsmøde den 26de juni, har nemlig faaet en feilagtig opfatning af partiets stilling til denne sag.

Fru dr. Bang behandlede i et længre foredrag Socialkomiteens forslag til love for kvindernes fabrikarbeide.

Efter foredraget udtalte jeg min tilslutning til socialdemokraternes opfatning af dette spørsmaal og ønskede — altsaa i strid med kvindesagsforeningen og fru Bang — beskyttelseslove for kvinderne.

Hr. skolebestyrer Refsdal tog saa ordet og var meget bedrøvet over at det norske arbeiderparti paa dette møde var representeret af en kvinde som ikke vidste, at partiet i dette spørsmaal saa hæderlig hadde skilt sig ud fra socialdemokraterne i andre lande.

Hr. Refsdal citerte til støtte for denne sin paastand udtalelser fra sekretariatet for arbeidernes faglige landsorganisation. Her sies, at voksne mænd og kvinder bør komme ind under en og samme bestemmelse, og at der ikke er nogen naturlig grund til at hindre dette — saa tilføier sekretariatet med udhævet sats: naar rimelig normalarbeidstid er fastsat.

Hr. Refsdal opfattet ikke betydningen af denne sætning og udelod den derfor — saa damerne, og ogsaa jeg, fik det indtryk at sekretariatets udtalelser sluttede sig direkte til de af fru dr. Bang behandlede lovforslag, hvor beskyttelsen bestaar i en begrændset arbeidstid paa 10½ time.

Hvis hr. Refsdal hadde evnet at opfatte sekretariatets tankegang, maatte han oplyst, at misbilligelsen med lovforslagene ikke skriver sig fra den ting

at kvinderne beskyttes, men fordi beskyttelsen baade for kvinder og mænd er saa altfor liten og betydningsløs.

Arbeidernes faglige landsorganisation maa heller ikke identificeres med »Det norske arbeiderparti« (Socialdemokratiet). Disse to forbundne organisationer kan ha afvigende meninger om mange ting — de socialdemokratiske hovedprinciper undtagen — naturligvis.

Naar partiet har drøftet beskyttelseslove, har det ikke udtalt sig om kvindens forhold, naar 8 timers dagen er indført, men kun krævet lovforbud mod alt arbeide som er skadelig for kvindens fysik, og forlangt arbeidsfrihed en fastsat tid før og efter fødsler.

Paa et landsmøde her i byen henstilledes ogsaa til statsmyndighederne gjennem lov at sørge for at ingen barselskvinde led nød.

Det norske arbeiderparti, som kjæmper sig halvtime for halvtime ned til 8 timersdagen, griber hver indrømmelse fra lovgivningens side, selv om den desværre endnu kun naar til kvinderne.

Da det dreiede sig om kvindernes stemmeret, opgav arbeiderpartiets mænd i tinget sit partis berettigede krav paa almindelig stemmeret, og gik af hensyn til det heles gavn med paa den begrændsede.

Saaledes vil partiet ogsaa optræde, naar det gjælder et spørsmaal som sundheden for det arbeidende menneske.

Det klamrer sig ikke haardnakket til det store hele krav 8 timers dagen; men tar det lille fremskridt som kan opnaaes.

Partiet ser sagens mange sider og økonomiske vanskeligheder; men fastholder, at lovene maa tvinges til at lystre naturen og ikke naturen trækkes ned til at lystre lovene.

Til beroligelse for den bedrøvede hr. Refsdal skal jeg oplyse at denne redegjørelse er godkjendt af formanden i sekretariatet for den faglige landsorganisation, socialdemokratens redaktør og partiets ordfører.

Fernanda Nissen.

Vent med at gi flere særlove for kvindelige arbeidere,

indtil kvinderne selv som myndige borgere kan faa bruge de politiske rettigheder som er tilstaaet dem.

Vi har for længere tid siden fremkommet med denne anmodning, men det skader ikke at gjenta den eftertrykkeligere nu.

Ifølge lov af 1ste juli 1907 har flerheden af norske kvinder ret til at være med og vælge representanter til stortinget. Men først til næste aar kan loven praktiseres.

Det kan da fordres at man ikke i denne mellemtid lovfæster bestemmelser som er saa skjæbnesvangre for samfundet, og som griber saa direkte ind i kvindernes økonomiske forholde — som de der er foreslaat i Ot prp. nr. 15.

Lad folkets representanter faa anledning til at erkyndige sig om sine *kvindelige* vælgeres mening, før de gaar til saa dristige indgreb i deres frihed.

Af det foregaaende ser man at mange kvinder har udtalt sig imod de indsnevrende særbestemmelser. Paa den anden side ved vi at mange kvinder tilhørende de socialdemokratiske partier er for særbestemmelserne. La disse meninger faa tid til at brydes med hinanden.

I det refererede foredrag i N. K. F. fremhæves det at danske kvinder har faat lovbestemmelser af denne art hindret. I Sverige er nylig forslaget om forbud mod natarbeide for kvinder faldt. Dette udfald skyldes nærmest forkjæmperen for kvindestemmeret, Lindhagen. Med stor veltalenhed belyste han spørsmaalet fra alle sider og hævdet kvinders selvbestemmelsesret.

»Man maa først og fremst« udtalte han bl. a. »vel vogte sig for paa en indgribende og uberettiget maade om end i velment iver, at krænke kvindernes ubestridelige ret til arbeide. Dette er ikke at proklamere nogen forkastelig konkurrance med mændene. Det et en elementær ret som tilkommer individerne som saadanne. Her maa ikke gjøres forskjel paa kvinder og mænd, ligesaalidt som en saadan forskjel som princip nogensinde kunde tillades mellem ulige grupper af mænd. Allerede herved virker forslaget brutalt, idet det skjærer alle kvinder som saadanne over en kam.« —

Med den største tilfredsstillelse ser vi at hr. Lindhagen tilsidst fremholder, at »da spørsmaalet er omtvistet og nærmest angaar kvinderne bør det henstaa, indtil kvinderne gjennem politisk stemmeret selv kan faa anledning til at ta sig af sin sag.«

Dette fordres i Sverige, hvor der ikke er udsigt til at faa indført kvindestemmeret med det allerførste — hvor meget lettere at opfylde er ikke da den fordring som vi her stiller, at gi kvinderne anledning til at faa *benytte* den stemmeret de har faat, til løsning af dette spørsmaal.

Bedst var det om man vilde gi god tid, saa man, som vi ogsaa før har omtalt, kunde faa kvindelige fabrikinspektørers erfaring at støtte sig til, men i mangel af dette ber vi om at man ihvertfald vil

gi taal, indtil »kvinderne selv kan faa anledning til at ta sig af denne sag.«

Det skulde være underligt om man her i Norge, hvor stortinget ikke alene har git kvinder politisk stemmeret, men ved flere anledninger har hævdet deres ret i konkurrancen med mændene paa det økonomiske omraade, om man her nu skulde skynde sig afsted — det være af »humane« eller af andre grunde — og kneble dem med lovbestemmelser, som det senere vil bli umuligt for dem at faa ændret.

Vi fremhæver atter at den bedste vei til at hjælpe baade kvindelige og mandlige arbeidere er arbeide i fællesskab og paa lige vilkaar for helt menneskelige tilstande.

Men hvor forskjellig end meningen kan være om dette, saa synes vi ikke der kan være mere end *en* mening om, at alle de mænd som har været med at stemme for kvindestemmeret, er moralsk forpligtet til at overlade den sag vi her har omtalt til kvinder i valg.

Red.

Socialkomiteens indstilling om husmorskolerne og statens lærerindeskole i husstel foreligger trykt. M. h. t. husmorskolerne slutter komiteen sig i det væsentlige til propositionen. Om lærerindeskolen udtaler komiteen, at en god øvelsesskole er nødvendig for en tidsmæssig lærerindeskole. Den anbefaler derfor, at der oprettes en husmorskole, knyttet som øvelsesskole til lærerindeskolerne. Som et organisk led af denne vil øvelsesskolen falde forholdsvis billig. Men af den grund maa lærerindeskolen allerede fra først af knyttes til et mindre gaardsbrug med en større, velstelt have. Komiteen har fæstet sig ved en eiendom i nærheten af Stabæk station, som ligger ca. 15 minutter fra Stabæk jernbanestation. Der er enighed om, at eiendommen vil være fortrinlig skikket for en saadan skole. Hovedbygningen, en større murbygning, vel vedligeholdt, og en sidebygning, indeholder over 30 rum, som uden synderlig forandring kan benyttes til klasseværelser, skolekjøkkener og elevrum. Assurancesummen for gaardens huse er 64,000 kr. Til eiendommen hører en stor, vel vedlikeholdt frugt- og kjøkkenhave. Ialt udgjør eiendommen ca. 60 maal. Eiendommen er tilbudt for 55,000 kr., der maa betegnes som meget billig, i handelen medfølger gaards- og kjøreredskaber samt beholdning af hø pr. oktober flyttetid. Flere medlemmer af komiteen havde tænkt sig et noget mindre beløb anvendt til kjøb av eiendom, men finder saa store fordele ved den tilbudte eiendom, at de vil være med paa forslaget om at stille det nødvendige beløb til departementets disposition.

Det bemærkes, at skolekjøkkenlærerinderne vil kunne faa de praktiske øvelser like i nærheden; der vil forresten heller ikke være noget til hinder for, at de kan reise ind til Kristiania et par dage i ugen for at faa den praktiske oplæring ved et af folkeskolens skolekjøkkener. Man vil ogsaa med lethed kunne faa timelærere fra Kristiania.

Skolens udgifter anslaaes til ialt 20,450 kr. aarlig, og den antages at ville faa en indtægt af 13,220 kr.

Fra Nylændes „flyvende“.

Bergen 11—6—08.

»For förste gang« — klang det i mig da jeg igår i den strålende morgen rullet avsted mot Bergen. »For förste gang» lyste det ut fra de mange kendte bergensansigter. Imorgen i Bergen! Denne dröm var nu virkelighet. Videnskapen hadde nu fuldendt et eventyr, historien hadde fåt et nyt blad. Med Per Gynts ridt over gjenderyggen skulde vi nu kappes. Damphesten, som i årtier hadde plöiet kysten, den hårde men deilige, käre kyst, skulde nu faa en landsens hest til medbeiler — tvers over landet fra öst til vest, fra vest til öst skulde vi ride *på en dag*, over skog og sjö, opover bratte berget — eller *ind i berget*, om det galdt. Like lukt ind i *trollheimen* skulde vi — 177, hör det — *177 ganger* skulde vi bergtages i små og store øieblik, et endog saa langt at det synes på kortet. Hele 10—15 minutter skulde vi färdes derinde i bergkongens slott — — og idag med fantasiens første gangs spänding! — Kan man da undres over at der var en slags fælles-stemning over vor karavane? — gamle kendinger, som kanske i årevis bare hadde hilset »stivt« paa hinanden, rystet nu hjertelig hinandens hånd — man var som »dus« over hele linjen — »snesmeltingen«, var tydelig.

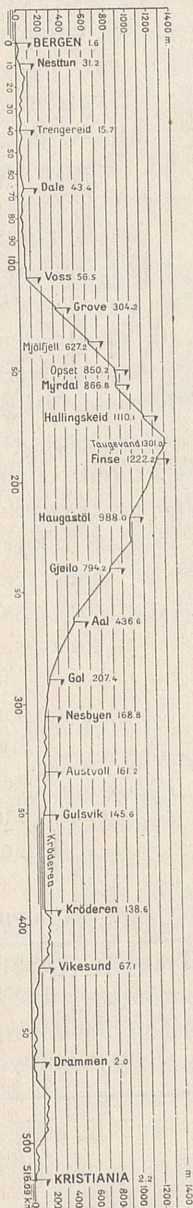
Ja — og nu som jeg sitter her i födebyen, i gamle Bjørgvin, hos min egen gamle mor, gennemlever jeg gårsdagens rike vekslende färd.

»Stopper ikke før Drammen« lød det behagelig ved avgangen fra Kristiania — og der blev tid til uforstyrret reflektion her på det kendte strök. *Aasta Hansteens* lille käre skikkelse stod pludselig for mig — og det kendte röde silkemärke med inskriptionen »*bort med tusser og troll*« lyste imot mig. — Ja — og saa ser jeg hende paa sykeleiet ivår. Jeg var den dag likesom *draget* derop og spør derfor om jeg var ventet? *Det er jo den 8de mars*, javist, sier hun som kan sine datoer. Jeg, som ikke kan disse, spør »hvad dag er da det?« »Tusser og troll vel — Bergensbanen« — og hun peker på den illustrerte Bergensbanerute jeg nylig hadde sendt hende — for at minde om to öieblikke som stod i forbindelse med denne Bergensbanen: det første hin dag 1894 i klubben, efterat Bergensbanen til Taugevand var bevilget i tinget. Du, käre redaktör, holdt en stemningsfuld tale for banen, og hvad den skulde bli for samvirke mellem öst og vest — og sa da noget vakkert til Bergen. Da talen

var adresseret til undertegnede som tilste deværende bergenser, hadde jeg kun at svare: »mot Kristiania — mot Kristiania stunder bergensfolket, ogsaa vi tror paa banen som en kultur-vei, og derfor sprænger vi berg og hamre for at bedre kunne räkke hånd østover — sprænger bort mistroens tusser og troll.« Da var det at Aasta märket sit röde bånd »bort med tusser og troll« — det hun siden bar på til minde om hin 8de mars 94.

Så ser jeg hende atter med båndet lysende. Hun stod ved flyglet hos Erika Nissen den søndag formiddag i den norske ministergård, da 400 nordiske kvinder gästet os under det nordiske kvindesaksmøte 1902. Kl. slog 3 da der blev slåt til lyd *for et historisk öieblik.* »*Nu springer den sidste sten i gravehalstunellen, den siste sten som skiller öst- og vestland spränges — nu spräkker troldene — og to landsdele som må findes helt blir herved forenet!*« Öieblikket var stemningsfuldt — »hele norden« tok del — telegram sendtes til Gravhalsen, hvor statsråd Lövland — arbeidsministeren — åpnet tunellen. En lykönskning blev rettet til tilstedevärende medlemmer av storting og regering — og president Berner gav svar. Og nu idag 10. juni 08 er vi på veien — — — «*Drammen*» roper konduktören — jeg rives ut av min trance. En elskelig kamp for brödet opstår ved den berömte drammensdisk, man styrker sig med kaffe og buljon — nister sig ut med smørbrød og ruller videre. Forbi Mjöndalen med sit halvt landlige, halvt fabrikmässige utseende — forbi vel kultiverte gårde og småflekker, forbi Haugsund og Vikersund, hvor tegnene på industrielt virke går hånd i hånd med landbruket. Et fremskridende stykke Norge — bare, bare der ikke lå så meget i utlandets händer! Men — »hugen far så vide« — idag — mot det lange mål, — siden blir her så meget man enkeltvis skulde ta fat på, både ret og vrangt. En venlig konduktör passerer vognene og integner til middagen ombord i Kröderdamperen. Det er lovlig tidligt, men bedst at väre på den sikre siden, finder de fleste. De fremmede reisende som stoler på *Gulsvik* angrer det nok siden.

En elskvärdig ingeniör melder at toget går lige ned til dampskibsbryggen, man kan altså rolig bli i kupeerne og rulle med. Nu blir der lidt rabalder. Den lille damper ser ut til at segne under byrden av de opimot 200 reisende med samt deres reisegods. Der høres protester, man forlanger den anden båt, som ligger med damp oppe, men den skal vente på lokaltoget. Man beslutter sig til at våge sit skind. Som en av de opsätsige, välger jeg tilslut den bedre del straks

Længdeprofil.

Kart over Bergensbanen.

at begi mig ned på underdäk og, uten at beregne det, er jeg kommen først til møllen, optar straks en plads ved spisebordet og nyder tilslut en utmärket middag i godt selskap av »kolleger« (presse) og fremmede, Men der må bli mindst 4 serveringer. Jeg gör siden den elskvärdige ingeniör en passende avbigt. Men, hadde det regnet, da tror jeg nok stillingen hadde väret mindre lys. For trangt var der nok, om der end ikke var spor av faretruende forhold. Farten over Kröderen tar 2½ time og er henrivende vakker. Ind mot *Gulsvik* får man mer og mer av *indlands-* og *dalnatur*. Vi seiler på 150 meters höide og holder os jevnt på denne höide fremover omtrent til *Nesbyen*. Min viden har jeg fra en forträffelig ordnet liten *jernbanerute* fra Halvorsen og Larsens trykkeri. Den gir den reisende anledning til geografiske og topografiske studier over distrikterne. Profil over banerne med nøiagtigste angivelser sätter os ind i alle stignings- höide- og längde forhold, som for en opvakt skolegut- eller pike vilde bli kanske mer end den halve fornöielse ved turen. Banen berører jo *Kristians*, *Buskerud*, *søndre* og *nordre Bergenhus amter*, og man ser på kartet angivet jernbaner, vandveie, köre- og rideveie. Jeg har aldrig saa nöiagtig kendt til hele denne del av landet som ved dette lille kart — så det er formelig blit min skat.

Forts.

Henrik Wergeland i digt og liv, en historisk skitse af *Erik Vullum*, som udkom i anledning af Wergelandsmonumentets afsløring og i mange aar har været udsolgt, er udkommet i ny gjennemseet udgave paa *Norlis* forlag.

Om Gamilld Collett monumentet se tillægsblad.

15de julihefte og 1ste augusthefte vil udkomme med kort mellemrum.

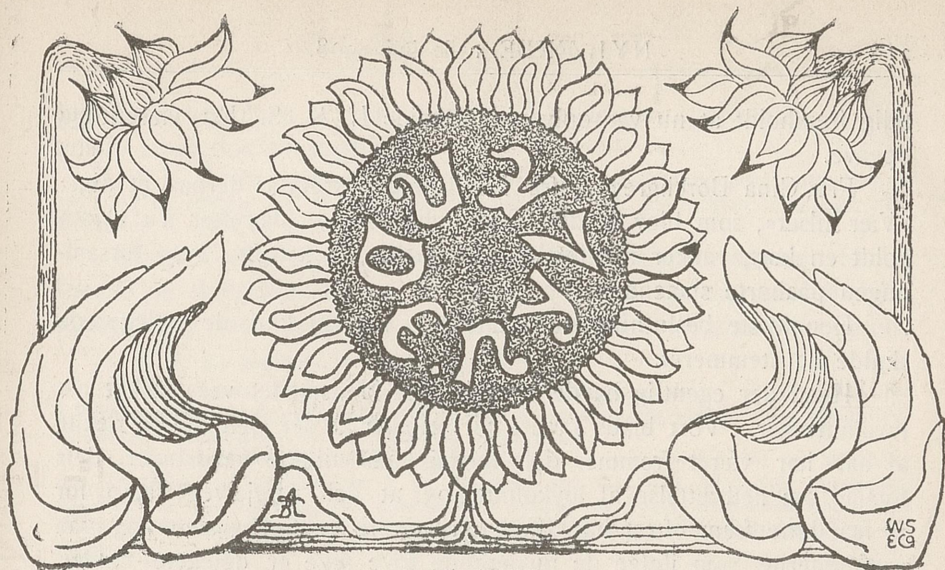
Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** Telefon 9235.
Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste juli 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“ Kristiania..

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 15. juli 1908. | No. 14

L. K. S. F.s landsmøde paa Lillehammer 4–5 juli 08.

Landskvindestemmeretsforeningen, som blev stiftet 12te februar 1898, har siden den tid havt 10 aarsmøder, men dette var dens første *landsmøde*. Her var mødt opimod 150 kvinder, hvoraf omkr. 40 delegerede fra de forskjellige led.

Det var Lillehammer led som havde indbudt til mødet, og fra alle kanter lyder pris over hvor godt indbyderne havde indrettet det for deltagerne. Der var sørget for god og billig indkvartering m. m. Lokalet, sparebankens festsal, var udmerket, salen var smagfuldt dekoreret, afslutningsfesten smukt arangeret osv.

Paa platformen, eller rettere scenen, var styret placeret.

Foran paa talerstolen saa man *Aasta Hansteens* billede, omkranset af friskt løv og nationale farver. Mødet blev aabnet med en velkomsttale af formanden for *Lillehammer* led, fru Skar, hvorefter L. K. S. F.s formand besteg talerstolen og gav en indledende oversigt, hvori hun rettet bebreidelser mod de kvinder som vilde opgi kampen før L. K. S. F.s program, lovens § I, var realiseret, men sam-

tidig fremholdt at nu var oplysningsarbeide L. K. S. F.s væsentlige opgave.

Fru Gina Borchgrevink fra Lillehammer fremsa derpaa et digt: »Vær hilset«, som blev modtat med livligt bifald, hvorefter fru Qvam holdt en kort, vakker mindetale over *Aasta Hansteen*, hvad forsamlingen paahørte staaende.

Den første beslutning som fattedes var, at kun de delegerede skulde ha stemmeret.

Hvad der egentlig havde foranlediget landsmødet var ønsket om lovændringer. Vort blads læsere vil erindre at der gjennem en række af aar har været fremme, dels forslag om direkte ændringer, dels forslag om nedsættelse af lovkomite, og at den forgjæves kamp for at faa dette frem oftest har affødt en mindre behagelig stemning paa aarsmøderne, som ifølge de nuværende love ikke er delegeret-møder. Efter at K. S. F.s forslag alternativ B. var gaat igjennem i stortinget, 14 juni 07, begyndte der at vise sig slemme opløsningens tegn i L. K. S. F., dels paa grund af at flere konservative medlemmer — som underlig nok ikke synes at ha været klar over L. K. S. F.s program — ikke vilde videre, men ogsaa paa grund af at der fremdeles ingen sikkerhed var for at faa en lovkomite nedsat i den nærmeste fremtid.

Det blev nu indlysende for de allerfleste at en forandring var absolut nødvendig. Landsmødet blev resultatet, og forslag fra styret selv om lovkomite kom op som første sag. Efter en del diskussion blev der opnævnt en valgkomite, som næste dag kom med forslagsliste, hvorefter en lovkomite paa 7 medlemmer og 3 suppleanter valgtes. Vi anfører her valgresultatet:

Fru Kjelsberg 37 st. frk. Thora Storm 37 st. frk. Mørk 36 st. fru Anna Gjøstein 36 st. frk. o. r. s. Sem 35 st. fru Keilhau 33 st. frk. Høgh 31 st. fru Hambro 31 st. Ved lodtrækning blev fru Hambro medlem og frk. Høgh suppleant, de to andre suppleanter var fru Johnsen, Kr.sand, og frk. Holck, Hamar.

Der udtaltes stor tilfredshed over udsigten til at faa lovændring, enkelte af de udtraadte led, mente man, vilde nu paanyt slutte sig til organisationen.

Naar man saa paa programet for de to dages forhandlinger, blev man forbauset over de mange forskjellige sager som var tat op, det syntes utroligt at faa dem behandlet — de kom imidlertid frem i form af foredrag, men diskussionen blev desto snauere.

I eftermiddagsmødet første dag talte fru M. Michelet om »Reli-

gionsundervisningen i vore skoler«. Foredraget efterfulgtes af følgende resolution til stortinget:

L. K. S. F.s landsmøde udtaler sin tilslutning til lærerindeforeningens henvendelse til regjering og storting om, at to kvinder blir indvalgt i den kommission, som skal nedsættes for at ordne de kirkelige forhold.

Derefter talte frk. H. Helgesen og fru M. Christensen om «Skolelovene og skolekjøkkenerne« og »husmorskoler» og »lærerindeskoler i husstel« og der vedtoges at sende stortinget saadan resolution:

L. K. S. F.s landsmøde udtaler sig for:

1. Fast ordning af husstelundervisningen ved statens lærerskoler I lærerskolen som i folkeskolen bør huslig økonomi være et led af naturfagundervisningen og danne det elementære grundlag for en videregaaende undervisning.

2. En fast statens lærerindeskole i husstel med internat, øvelsesskole og smaabrug nær Kristiania, saa husmorskoler i by og bygd kan faa fuldt uddannede lærerinder, hvilket er af vital betydning for husstelsagens fremme og i fuld overensstemmelse med stortingets krav om tidsmæssig ordning af skolekjøkken- og husholdningslærerinders uddannelse.

Næste dag diskuteredes de forestaaende stortingsvalg. Formanden fremhæved som sin mening at der var liden udsigt til at faa indvalgt kvinder, og mente at kraften maatte lægges paa at vælge mænd som vil støtte sager der er af interesse for kvinderne, og nævnte som saadanne de sager som havde været oppe forrige dag.

Frk. Amalie Hansen anbefaler samarbeide med andre stemmeretsforeninger, og fru Keilhau fremsætter forslag om henstilling til kvindestemmeretsforeningen om samarbeide under valgkampen. Ved voteringen forkastedes dette forslag med 21 mod 15 stemmer.

Fru Marie Eide holdt derpaa foredrag om »Vanskeligheder i arbeidet i de smaa forhold, og hvorledes skal vi møde dem?« Foredragsholderen udtalte herunder, at hvis man ikke kunde faa kvinder frem som stortingsrepresentanter, saa burde man ihvertfald ikke opgi at faa dem frem som suppleanter denne første gang.

Inden formiddagsmødet slutted, oplæste frk. Ellen Schiøtz et brev fra frk. Gina Krog med opfordring til mødet om at vedta en resolution til stortinget: om ikke at lovfæste nye særlove for kvindelige arbeidere, saalænge kvinderne ikke selv som vælgere kunde ta sig af sagen. Dette forslag kom imidlertid ikke frem til afstemning.

Ved eftermiddagsmødet talte doktor Marie Kjølseth ianl. Stavanger kvindesagsforenings forslag til N. K. N. om »Lægeundersøgelse før ægteskabet.« Derpaa holdt fru Marta Steinsvik foredrag om »Kvinderne og vor nationale politik, med specielt henblik paa vort landsforsvar». Frk. Christine Paulsen redegjorde for «Telegrafistindernes krav paa reformer m. h. t. deres uddannelse m. v.« og fru

Kitty Williamsen om »Kristianssunds sanitetsforenings arbeide i kampen mod tuberkulosen.«

Samtlige foredrag ved mødet roses som gode og dygtige, men ganske særskilt har man fremhævet fru Marta Steinsviks. Ved sin varme, sin kraft og intensitet henrev det alle, meningsfæller som modstandere, det var, sier en tilstedeværende, »en fædrelandskjærlighedens og fædrelandsforsvarets høisang.«

Efter foredragene optoges igjen diskussionen om taktik ligeoverfor stortingsvalgene. Fra enkelte hold fremholdtes med bestemthed at § 1 i L. K. S. F.s egne love: stemmeret for kvinder paa *samme betingelse* som for mænd, var den programpost, hvorom L. K. S. F.s medlemmer først og fremst maatte samle sig.

Der skede paa mødet indmeldelse af to led, Hov i Land og Haabøl, og begge dage modtog man telegramer, saaledes fra Amsterdam, fra Mrs Chapman Catt og fra frk. Fredrikke Mørck, fra Kristiania, Trondhjem og Tromsø o. m. fl. Ogsaa «Nylænde« sendte telegram. Fra mødet sendtes hilsningstelegram til stortinget, regjeringen og statsraad Konow.

Ved festen lørdag aften fortalte fru og frk. Qvam samt fru Keilhau om mødet i Amsterdam, og frk. Elise Heyerdahl om sine erfaringer fra Kr.a kommunestyre. Der holdtes en række taler for formand og styre, for veteranen fru Rosing, som var tilstede ved mødet, m. fl. og sidst, men ikke mindst, for vertskabet og Lillehammer. Til disse taler slutted sig følgende sang af frk. Ragnhilda Eriksen, Hamar.

Kvindernes tak og farvel til Lillehammer.

Mel: Blandt alle lande.

Blandt alle byer i Norges land
er Lillehammer dog »knuppen« han.
Naturens rigdom
og folkets fridom
gjør lys din strand.

Her har man fosser, som suser vildt,
her ligger fjorden og smiler snildt.
Og sagahaller,
som tause »svaller«
i skoge stilt.

Dog mest jeg priser dets folkefær',
som tar mod alle, som venner kjær.
De gamle skikke
I glemte ikke,
tog vel mod hver.

Men de, som takkes skal mest ikvæl'
det er I kvinder for stræv og stel.
For aabne arme,
for hjertevarme;
Tak og — farvel.

Derefter sang man Thora Storms klassiske vise fra Trondhjemsmødet:

»Det gjærer nu blandt kvinderne«.

Under hele mødet havde deltagerne fri adgang til Maihaugen med Sandvigs samlinger, og søndagen efter mødet ogsaa til» Haaballsvaka.«

*

L. K. S. F.s styre har gjennem sin formand sendt følgende tak:

Landskvindestemmeretsforeningen oversender herigjennem sin tak til Lillehammer led, fordi det indbød til organisationens landsmøde, og paa alle maader fik ordnet det saa smukt og stilfuldt, at vort stevne for deltagerne vil staa som et glandsfuldt billede, indrammet af Lillehammers gjæstfrie hjem og maleriske omegn. Og som afslutning gav Haaballsvakas farverige sammenfletten af fortid og nutid tryghed i følelsen af, at vi bygger paa en ubrudt tradition, hvorved fremtidsmaalene er lagt tilrette for interesserte kvinder og mænd i Norge.

*

Efter som vi har opfattet det, gjennem korrespondancer til os og avisreferater, vil alle samstemme i den fremstilling som her er git af mødets ydre omrids. Men kommer man til indholdet, til værdien af de opfatninger og anskuelser som især gjorde sig gjældende, har vi erfaret at der hersker betydelig meningsforskjel. I vort blad vil der antagelig senere komme indlæg, som nærmere behandler disse forhold.

Aabent brev.

Eidsvold 10de juli 1908.

Kjære frk. Krog.

De har vistnok seet gjennem aviserne, at det gik daarlig med det hverv De overdrog mig ved L. K. S F.'s landsmøde: at faa vedtaget en resolution til stortinget, med anmodning om »ikke at lovfæste nye særbestemmelser for kvindelige arbeidere, saalænge ikke kvinderne selv som vælgere kunde ta sig

af sin sag.« Men naar det i referaterne staar at forslaget blev nedvoteret, saa er dette ikke rigtig, og jeg maa paa denne maade faa lov at give Dem en redegjørelse for, hvorledes det hele gik for sig.

Samme formiddag — lørdag — som jeg modtog Deres brev, fik jeg anledning til at læse det op for mødet. Der kom strax indvendinger; fru Gjøstein fraraadet det paa det bestemteste og begrundet det udfra fabrikforholdene i Stavanger; andre fandt at sagen alt for uforberedt var kastet ind paa mødet, at den optog tiden for de paa programmet opførte sager, at man idetmindste maatte have betænkningstid o. s. v. Da middagspausen imidlertid stod for døren, og formanden stillet i udsigt at sagen skulde blive optaget igjen om eftermiddagen — imødegik jeg foreløbig ikke noget af dette.

Ved at tale med forskjellige under middagen, bragte jeg i erfaring at man i farten havde misforstaaet forslaget, idet man havde opfattet det som det gjaldt en realitetsudtalelse, og jeg ventet derfor om eftermiddagen meget paa at faa anledning til at give forklaring. Imidlertid gik tiden, der blev ingen pause mellem foredragene; jeg mindet formanden om hendes løfte, men mødet blev afsluttet, uden at jeg fik ordet.

Hvad jeg vilde sagt var dette: først og fremst at Deres resolution *ikke* gik ud paa nogen udtalelse *for* eller *imod* fabrikloven ang. kvinders arbeide, men kun gjaldt *udsættelse*, indtil kvinderne selv kunde faa sige sin mening om sagen ved det nær forestaaende stortingsvalg. Dernæst at dette vel var noget som netop L. K. S. F.s medlemmer maatte være klar over — uden betænkningstid: — at kvinderne nu burde have ret til at blive spurgt som stemmeberettigede borgere, før en sag som saa direkte angaar dem selv, blev afgjort i stortinget. Og jeg skulde tro, at en resolution som Deres havde vel saa stor berettigelse til at blive behandlet og afgjort paa L. K. S. F.s møde, som flere af de paa programmet opførte sager.

Imidlertid fik jeg altsaa ikke anledning til at nævne sagen mere, og den blev saaledes slet ikke sat under votering, hvad jeg dybt beklager, da man jo maatte have grund til at vente, at en saadan kvindestemmerets resolution vilde faat flertal paa et landsmøde i L. K. S. F.

Deres

Ellen Schiøtz.

Som representant for N. K. N. ved *Women's Institute's* sammenkomst 14 juni i London, mødte fru Karen Grude Koht og gav en kort beretning om N. K. N.'s arbeide i det sidste aar.

Fru Augusta Astrup

afgik ved døden tirsdag den 7de juli her i Kristiania.

Da hun for endel aar siden — ikke længe efter sin mands død — blev saa syg, at hun maatte trække sig tilbage fra al selskabelighed, kan man si, at et afsnit i byens selskabsliv dermed var sluttet. For de mange venner, som i aarenes løb havde samlet sig om hende og hendes mand, føltes lukningen af det gjæstfrie hus som et uerstatteligt savn — især paa grund af *arten* af den selskabelighed, som der udfoldedes, og hvori fru Astrup var sjælen.

Hun kom hertil med sin mand, som blev statsraad strax efter det berømte rigsretsaar, i en tid, da partier og mennesker stod saa skarpt og hadsk imod hinanden, som kanske aldrig før eller senere — og fik strax den meget vanskelige opgave at skulle forene alle disse stridende elementer i sit hus. Hendes mand mente nemlig, og som det viste sig, ikke med urette, at en hel del af fiendtligheden og bitterheden vilde forsvinde, hvis disse mennesker traf hverandre og lærte hverandre at kjende; men let gik det nok ikke i begyndelsen.

Hendes usvigelige takt og elskværdighed og den store evne, hun som værtinde havde til at faa alle til at føle sig vel, beseirede dog alle, og huset blev efterhaanden et skattet og afholdt samlingssted for folk af de allerforskjelligste politiske og sociale anskuelser.

Faa mennesker har i den grad, som fru Astrup, formaaet at skabe stemning om sig. Havde hendes mand de store samfundsinteresser, saa havde hun den lydhøre forstaaelse for andres synsmaader, den varmhjertede opfatning af andres interesser, som sammen med hendes friske livssyn og hendes ualmindelige skjønhedssans og skjønhedsglæde gjorde ethvert samvær med hende til fest. Skjønt svensk af fødsel, følte hun sig inderlig knyttet til Norge og nyere norsk aandsliv, der i saa mange retninger stemte overens med hendes livlige sind; sin afdøde mands varme fædrelandskjærlighed satte hun jo ogsaa det smukkeste minde ved at skjænke den store eiendom,

han havde ladet opdyrke af myrstrækninger, til landet — som koloni for omstreifere.

For kvindesag var fru Astrup altid varmt interessert og fulgte med glæde med i de store fremskridt, denne sag har gjort herhjemme i de senere aar. Da den nordiske kvindesagskongres holdtes her i byen for 6 aar siden, var det hendes sorg, at hun var for syg til at kunne deltage eller gjøre noget. »Den, som fik gjøre en fest!« sa hun. Og da Norske kvinders nationalraad blev dannet i 1904 var hun blandt de første som slutted sig til som enkeltmedlem. Livlig og ivrig fulgte hun til det sidste med i al nyere literatur; men specielt var det bøger om og af kvinder, som fængslede hende.

*

Der var stille om fru Astrups navn de sidste aar. Kun imellem og enkeltvis, kunde hun se sine venner hos sig. Men at vide, at man *aldrig* mer skal faa se hende, aldrig mer skal føle den eiendommelige charme, som udgik fra hendes person og hendes væsen, — — det blir et savn over al begribelse.

I sit eget hjem blev hun bisat; i det skjønne hjem, som har set saa mangeslags fester, hvor hun selv har indredt hvert rum, og hvor hver krog bærer præget af hende. Som i en skov af grønne palmer stod kisten i et væld, et hav av roser, som laa og skinned under glans af lysene i de vældige kroner; blomster elsket hun lidenskabelig, blomster fyldte det rum, hvor hun sov den sidste søvn. Vel kunde en af hendes veninder sige*)

»Se rosenfloret
Som paa kisten bølger,
Er vennekorets
Tak som hende følger —«*)

Skjønt og stemningsfuldt blev der altid hvor fru Astrup var; skjønnest af alt var stemningen over den sidste høitidshandling, før hun førtes bort for bestandig.

Et deiligt minde i sorgen!

K. G.

*) Af et digt af T. S., — fru Thea Seip, som selv oplæste det ved bisættelsen.

Den internationale kvindestemmerets-alliances kongres i Holland juni 08.

II.

Om eftermiddagen var offentligt møde. Concert Gebouw's store hal — som har mellem 2—3000 siddepladse og et umaadeligt rumfang — aabnet sig for publikum, og blev fyldt til sidste plads. Denne gang blev den ogsaa brugt efter sin bestemmelse, til musik:— *Catharine von Rennes* løfted sin taktstok, og et kor hilste velkommen med en gammel hollandsk melodi. Derefter holdt Dr. *Aletta H. Jacobs*, formand for Hollands Landskvindestemmeresforening, velkomsttalen og efter dette holdt Mrs Chapman Catt sin formandstale, (presidential address). Begge taler var indrammet af sang. Først afsanges en række barnesange af et barnekor, og tilsidst gaves en kantate, udført af 380 damer, gutter og piger. Alt var komponeret af dirigenten *Catharine von Rennes*. Udførelsen var glimrende, og da smaagutterne fik ordet og sang, at de hele sit liv vilde kjæmpe for kvindernes ret og ære, bruste der frem det sterkeste bifald, til straalende glæde for de smaa exekutører. Det var ikke saa frit smaapigerne syntes det var flaut at være stedbarn ved denne anledning, — men saa blir det vel forklaret, at bifaldet var tegn paa at de ikke skal bli det senere i livet.

Mrs Chapman Catts tale

varte mindst en time, og paahørtes med den mest spændte opmerksomhed til sidste ord, det var et historisk, orienterende foredrag, som fortjente at refereres *in extenso*. Det har vi imidlertid ikke plads til her, men længere afsnit skal vi gi.

Mrs *Catt* begyndte med at minde om at kongressens aabningsdag, 15 juni, netop var datoen, da det udødelige *Magna Charta* blev underskrevet, et dokument som havde været saa betydningsfuldt, ikke alene for Englands, men for mange andre nationers politiske frihed. Naar kvinderne nu forlangte politisk frihed var det kun at bygge videre paa det samme frihedens grundlag.

Fremskridt for kvindestemmeret i 7 land.

Og idag havde vi grund til at glæde os, for fra syv land kom der ved denne anl. delegerede, som var i besiddelse af større ret-

tigheder end de havde, da de mødtes for to aar siden i Kjøbenhavn. Disse land var Finland, hvor man nu havde kvindelige representanter i landtdagen, Norge, hvor de fleste kvinder havde politisk stemmeret, Danmark, hvor kvinder havde faat kommunale rettigheder paa samme vilkaar som mænd, Sverige, hvor kvindernes valgbarhed var udvidet. Island, hvor den representant som mødte i Kjøbenhavn, nu sad som medlem af Reykjaviks bystyre. England, hvor kvinder kan vælges til borgermester og bli medlem af kommunestyrer, Tyskland, hvor man nu har faat afskaffet forbud mod offentlige politiske møder, saa kvinderne har frihed til at organisere sig i stemmeretsforbund og drive propaganda, hvad der allerede viser sig i forhøiet liv og aktivitet blandt dem.

Betydningen af seiren i Norge.

Mrs Ch. Catts udtalelser om betydningen af at Norges kvinder vandt stemmeret skal vi referere ordlydende:

I 1907 fatted Norge den ædelmodige beslutning at gi politisk stemmeret og valgbarhed til kvinder.

Alle vi som har fulgt denne sag omkring i landene ved, at denne beslutning af det norske parlament blev meget mere end en isoleret seir. Vi ved at længe iforveien havde fire af Amerikas forenede stater og Ny Zeland og Australien git politisk stemmeret til kvinderne, men fra alle kanter hørte vi modstanderne paastaa at disse seire var af ringe betydning. Disse stater og folk, sagde man, havde ingen historie og gav ingen sikkerhed for fremtiden, man sa det var for nye og smaa stater, og at befolkningen i disse var for impulsiv og ansvarsløs, til at dette kunde tages som betydningsfulde vidnesbyrd.

Forgjæves pegte vi paa den kjendsgjerning, at om man la sammen det territorium som indtages af Storbritanien og Irland, Danmark, Belgien, Holland, Spanien, Portugal, Frankrige, Italien, det tyske rige, det østerigske, det europæiske Rusland — om man regnet dette sammen, vilde det ikke komme op mod det territorium som kvindestemmeretslandene omsluttet. Vi forsikret vore modstandere at tiden vilde bringe disse lande historie, og bevise at deres styre var stabilt, mens frugtbart land, store unyttede miner, og idet hele en mængde udviklingsresourcer vilde drage til sig en befolkning, talrigere end den som nu bodde i de gamle kulturlande. Vi pegte paa den kjendsgjerning, at hvor mægtige end disse nye stater vilde bli, og hvor talrig deres befolkning — saa var samme rettigheder som for mænd sikret

kvinderne for al fremtid, Alligevel vedblev man at paastaa, at bevægelsen endnu ikke var traadt ud af det akademiske stadium, og at praktisk set havde vi endnu ikke seire af betydning at opvise.

Da kom Finland og forbauset verden med sin almindelige politiske stemmeret for kvinder som for mænd; men vore modstandere kom strax med sine indvendinger og søgte at forringe betydningen ogsaa af dette. Det er sandt at »Finland er gammelt nok og har en historie som gir respekt. Men folket lever under revolutionens tegn, og hvad zaren har git, kan zaren ta tilbage — det kan vi nok opleve.«

Det var paa dette punkt i kampen om kvindestemmeretsspørsmaalet, at budskabet om seiren i Norge kom. Her var et folk med en anset historie, et fast og uafhængigt styre. Og det var indlysende at her var kvindernes politiske frigjørelse besluttet efter rolig overveielse af et folk, som var bekjendt for at være intelligent, ærlig og samvittighedsfuldt. For første gang blev vore modstandere nødt til at indrømme at en seir af betydning var vundet for kvindestemmeretssagen. Og tydeligvis gav den nye lov i Norge større betydning og mere værdighed til de seirvindinger som var gaat iforveien. Totalfaciten for kvindestemmeretten fik med engang en meget større værdi. Det maatte erkjendes at sagen havde gjort fremskridt, og med engang satte det sit stempel paa den offentlige mening. Sagens venner blev mere haabefulde og virksomme, modstanderne mere bitre og paagaaende. Pressen blev mere interesseret i at diskutere spørsmaalet, publikum laante sagen større opmerksomhed, og de ligegyldige begyndte at røre lidt paa sig. Norge vidste neppe hvor omfattende en beslutning det var stortinget fattet den dag. Jeg vover den spaadom, at naar det sidste kapitel i kvindestemmeretshistorien skrives, vil det erkjendes at de norske kvinders politiske frigjørelse betegner et vendepunkt i striden.

Skandinaverne i spidsen.

Mrs Catt omtalte derpaa seiren i Danmark, samme ret for kvinder og mænd i kommunen — som var vundet uden egentlig felttog fra kvindernes side, selv om de var gaat storartet frem i organisation og siden mødet i Kjøbenhavn havde dannet en ny kvindestemmeretsforening paa 8000 medlemmer. Det var regjeringen som havde bragt ind forslaget, og de konservative partier som havde støttet det, og da forslaget var blit lov, udvexled de danske kvinder og den danske konge hilsener og lykønskninger. Seiren var forholdsvis let vunden, men

der ligger nu foran de danske kvinder et stort arbeide for at udnytte den og vinde nye seire.

I Sverige har kvinderne derimod for alvor været i ilden, men uden endnu at opnaa store resultater. Ved Kjøbenhavnermødet havde deres landsorganisation 63 led, nu har den 127. En petition paa 142,128 navne er blit presenteret parlamentet, deputationer har indfundet sig hos og blit modtat af regjeringen, men har ikke faaet støtte der for sit andragende. Imidlertid har to store politiske partier optat sagen paa sit program. Mrs Catt gav udtryk for sin beundring for de svenske kvinders arbeide. Næst de engelske har de kjæmpet haardest og vil staa best rustet naar de faar rettighederne.

Med stor spænding vilde man nu se hen til den nærmere udvikling i Sverige og Danmark, hele verden staar rede for at lære af dem.

I det hele bør vi alle indrømme, at det er de skandinaviske folk som nu gaar i spidsen. Ære være denne ædle race! Engang var de pionerer som opdagere paa jordens ukjendte have, nu tar de ledelsen hvor det menneskelige fremskridts bølger gaar høit.

Over hele verden forplanter bevægelsen sig.

Godt nyt om øgende liv kommer fra Frankrig, fra Schweitz fra Østerige, fra Bøhmen, fra Bulgarien, fra Serbien, fra Grækenland. I Italien har man nylig havt en storartet kongres. Idet pressen refererte gav den talerne i karrikatur; karrikaturen er et nødvendigt led i udviklingen i hvert land, og vi har ofte set at der følger fremskridt efter. Det ser forøvrigt ud, som karrikaturerne i alle land er dannet efter ét mønster. Hvorfor lederne overalt skal aftegnes med saa fremtrædende paraplyer — har jeg aldrig forstaat. De italienske karrikaturtegnere burde vide, at kvinderne nu har ganske anderledes virksomme vaaben end paraplyen. Imidlertid venter vi snart at høre om betydelige fremskridt fra Italien.

I Kapkolonien arbeides der nu ivrig, og det er værd at nævne, at islandske kvinder i Amerika har dannet en kvindestemmerets organisation og cirkulerer et blad blandt sine landsmænd der.

Om de *japanske* kvinder, udtalte nylig Japans minister i Washington, at de gjør saa store fremskridt m. h. t. emancipation, at det ikke er usandsynligt at de vil naa forbi vestens kvinder. Og i sultanens land sier man at kvinderne begynder at vise sterke tegn paa uro, autoriteterne der begynder at lære det samme som andre nationer har lært, at vil man holde kvinderne i trældom, er det rent galt at lære dem at læse. Forts.

Fra Nylændes „flyvende".

(Fortsættelse fra nr. 13.)

Bergen 11—6—08.

Et vigtigt reisespørsmål er maten. De som har utsat sin middag til *Gulsvik* blir nu sörgelig skuffet, og da dette särlig var utländinger, blir der lidt knurring, bl. a. fra endel av pressen, som selvsagt av *fädrelandske hensyn* er ömme for banens gode navn og rygte. Så länge ikke *restaurationsvogne* fins, bör *Gulsvik* fastslås som middagsstation. Det er urimeligt at presse al middagsservering sammen på den lille, ofte til randen fyldte, Kröderdamper. Ved Gulsvik begynder den egentlige *Bergensbane* med det brede spor. Man imponeres av de prägtige höie og brede vogne og mindes med et skulderträk Lilleputterne paa Drammensruten.

Med «fyrstelig« komfort skal vi altså föres over sneregionerne! De store 3die klasses boggivogne mangler vel *hynderne*, men har til gengäld udsigt til begge sider gennem store speilruter — og er lyse og luftige selv for forvänte själe. Regnes dertil prisen, som for fremturen til *Voss* blir kr. 13,80 med egen nistekurv — og til Bergen kr. 16,60 — med retur kr. 25,00, saa blir det fristende! Ikke sandt?

Intil *Nesbyen* körer vi på omtr. 200 mt. Her ser indbydende ut, og vi må tro der er adskillig kultur, — naar bl. a. et *folkemusäum* er under väkst. Ret som det er gripes man av lyst til at stige ut og fordype sig i natur og i folkeliv — og dertil er der nu ved banen åpnet de skönneste utsigter. Hallingdalen skal ikke studeres bare så kinematografisk, som fra et kupe- vindu. Av den rike landsens kultur i f. ex. klädedragt ser man endnu intet, hvorimot det opi liderne, hvor gårdene ligger på skrei utover, lyser av de glade Hallingfarver på husbygningerne — isär den bekente täkkelige mellemrosa. Ved *Gol* unslipper os et suk over at den gamle stavkirke er rykket bort fra sceneriet, selv om den hävder sin stilling som museumskirke på Bygdö. Ved *Torpe* eller *Rolshus* opdager jeg en liten utgave av den brune, mystiske gamle kirke-art — men jeg har ikke Yngvar Nilsen ved hånden og fastslår intet.

Fra Gol fører gammel kent vei gennem Hemsedalen over Bjøberg til *Hegg* i Lärdal — og flere andre ride- og fjeldveie gir forbindelse med *Valdres*. Nu stiger vi op til 437 m. ved *Aal*. Vi märker fjeldnaturen, men bygden er bred, velbebygget og veldyrket, med blanding av lands- og bykultur. Det viser, at mange byfolk har tilhuse her

— og vi träffer også på endel ingeniörfruer, hvis mænd har bygget denne del av banen. Et stort ungdomsstevne på 1000 mennesker, sammen med en netop påbegyndt bakerstreik, har skrapet bygden for bröd. Dette tilgir man dem for *ungdomslagets skyld* kanske, men tänker at nu kunde et kursus i kvindesakens *praktiske linje* ha kommet vel med, så dalens kvinder hadde väret selvhjulpen istedetfor at de og vi skulde lide brødnød.

Medynksfuld ser jeg paa den stakkars forsultne »koøiete» gräker i vor kupé — han slår av og til de store øine op på en fortvilet resigneret måte — og sover sig så en stund igen ifra sin sult. Vi andre forsøker at agere reddende engler — mine Bergenserfäller sender keks in — og en engelskmand, som nu har tømt sin digre nistekurv til fordel for medreisende pressefolk, byder av sine cigaretter, da vi går vor tiggergang for gräkeren. Kl. er nu på papiret 5,50 — men i realiteten meget mer, for vi forsinkes av og til ved den endnu ikke färdige grusing på dette strök.

Hallingelven gaar nu med viltrere og lystigere kast — stigningen skærpes. Ved *Gjeilo* er vi 794 m. opover bakken. Å, nam- nam her dufter höifjeld- lyng! Opi heien skal et større sanatorium bygges — länger bort ligger kongens jagtteräng.

Ved *Haugastöl* 988 m. blir det nakent og vinterligt, vi er på rene fjeldvidden med vidt og bredt syn utover Ustevand og snevidderne. Lidt länger frem går vei langs Hardangerjökelen ned til Vöringsfos — ser jeg av prikkerne på kartet. — Länger nedi dalen har man festet banen med flagging. Her møter kvinderne op i sin mest brogede, mest straalende stas — de spraglede ulddusker bruser sammen med det krusede nakkehaar ut fra det eiendommelige silkeskaut med sin klädelige hvite kant. De korte liv og de blomstrede baldyringer på stakken fanger stärk interesse. Blide, men unselige tar de imot vor hilsen, og skönt det er vanskeligt at faa dem ind under kameraens räkkevidde, gör de intryk av at väre meget omgängelig, — men — — tänderne! Her blir noget for *Drammens kvinderåd* og dens tandklinik at bygge op igjen! — Midt i den steingrå uren står klyngen »godt i flekken», da vi hilser farvel og drager videre. De står länge og stirrer efter den nye og ukendte verden som drager dem forbi.

Den som kunde få se Hardangerjökelen skinne! — Men det er nu sent og skummelt — og vi farer gjennem tunnel efter tunnel — og gjennem de lange halvmørke overbygninger, som danner ingang til

tunnellerne. En uafladelig veksling fra nat til dag. Hallingskarven følger os trutt og länge på nordre side, profetagtig svart cg hvit Og så skråner de lange snevidder ned mot os — skibakke på skibakke farer vi forbi — eller igjennem. Vidunderligt! Stemningen tar os. Utrop paa utrop fra vore egne og de fremmede. Henrykkelsen tar os helt. »Ah, le pays d' Ibsen» roper gräkeren som er »mercante« (köbmand og importateur av norsk rökesild til sit land,) Om han kender Ibsen? »Si je le connais madame« — jeg som har oversat optil 20 av eders berömte landsmands dramaer. I Gräkenland — vouz savez — on l'admire, on l'aime. Og han spilles regelmässig. Også Björnson har jeg oversat, omkr. 5 av hans skuespil. Nu begynder vi at eksaminere ham. Jo, han taler om *Gerd, iskirken, Gengangere, Nora, Falliten* o.s.v. — og man maa tro ham den gräker. »Han er ikke saa dum« hvisker min nye amerikanske reiseveninde, og igrunden morer han os ypperlig. Selv de to spekulative tyskere i vognen begynder nu at passe på — og selvfölgelig er man de bedste venner over hele linjen — *uten nations anseelse.*

Vi når nu *Finse*, høieste station, gråt i gråt og hvitt i hvitt ligger den massive lille stenbygning deroppe i 1222 m. h. Det trängs nok at den har metertykke stenmurer, om den skal motstå vinterens rasen.

Vi er nu utmattet, sulten som ulven, og smørbrødet langes fra hånd til hånd — man er for utålmodig til at vente på sin tur. Buljongen styrker uendelig, vi forbereder os grundig til farten videre gennem Trolheimen. Koldere og koldere blir det — men vi maa nu se alt — väre ved de åpne vinduer — intet må gå fra os. Bare når röken i tunnelen tvinger os, lukker man øiet for at se synerne om igjen. Nu farer vi langs Taugevand — banens høieste punkt er nået d. e. 1301 m. — 3900 fot o. h.

Stort og vidt er utsynet her langs Taugevand. Hardangerjøkelen der längst tilvenstre.

Langs hele høifjeldslinjen har vi de små röde hytter og må tänke på hvor ofte vel arbeiderne har taget ind der og kröpet sammen under snestormene, både dag og nat. Ved stationerne ser vi enkelte solide stenhus for fastboende arbeiderfamilier og enkelte større træbrakker. Vi hilser på en og anden mor med de små verdensborgere, som er født heroppe på fjeldet. De ser strålende friske ut.

Rykende fort går det nedover. På ca. 20 km. har vi rutsjet en 200 meter nedad bakke, efter hvad kartet fortäller.

Jeg ser at også her går fjeldvei ned til Hardangerfjordens indre arme.

Vor fart *mot strömmen* er således nu forbi — vi har fölge av vasdraget, som ved Myrdalen samler sig og bøier av for *Gravehalsens* väldige mur, for i skummende dans at styrte sig nedover Flåmsdalen intil det finder havet ved Sognefjorden. Å hvilke kräfter at bruke!

Fra *Myrdalen station* ikke langt nede ligger *hotel Vatnehalsen* (eiere dr. og fru Fretheim) lovprist overalt dervest. Jeg kikker lidt ind i stationens solide fjeldstue og lover damerne ved disken Nylænde opsendt. Det unge doktorpar som under banens bygning bodde her, har vel just ikke havt det for livligt deroppe i stängslet.

(Sluttes.)

Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sag. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver modstanderne frem til stærkere virksomhed. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af sagen slaar sig til ro eller falder fra. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt mod og ny iver ind i rækkerne.

Hold Nylænde! Udbred Nylænde!

Man kan tegne nyt abonnement fra 1ste juli. Nye abonnenter som melder sig itide faar gratis det omtalte fredsfesthefte og hefte no. 7, hvori fru Ragna Nielsens foredrag »Karen Borneman.«

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

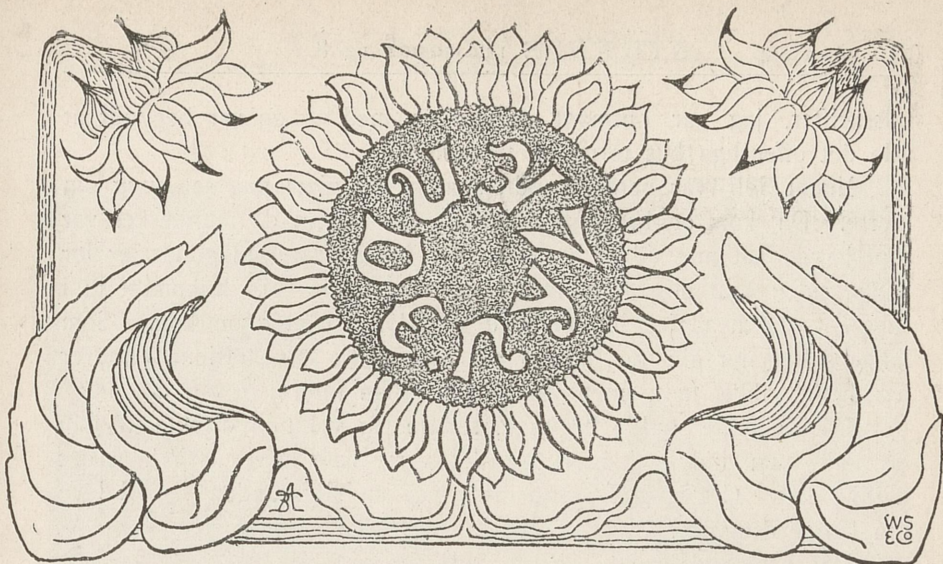
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de juli 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. august 1908. | No. 15

Jonas Lie.

Havde en ikke vidst det før — hvor folkekjær Jonas Lie var, vilde en ihvertfald faat det at vide i de uger som er gaat siden digteren afgik ved døden, søndag den 5te juli.

Det er som et svært kor, fra en høi og bred tribune, i klare og rene toner synger en unison sang om al den kjærlighed han har vundet.

I de personlige vidnesbyrd, som er kommet frem, har der været en klang saa ægte som en sjelden hører, hjertelige ord, ofte enkle og knappe, som om en frygted stemmen skulde briste af graad.

Med ny undren har en erfaret hvor langt Jonas Lie rak. Det er ikke bare digteren som har banet sig vei ind til folkets hjerte, det er manden med det varme kjærlige sind, som direkte og personlig ved sine ord har lyst op for en skare mennesker, nær og fjern, mennesker han kjendte nøie og mennesker han aldrig saa.

Jeg er en af de mange som kan vidne. Uforglemmelig er den første gang jeg fik brev fra Jonas Lie. Det er mange aar siden nu. Det var før Nylænde saa dagen, men jeg skrev i andre blade og

tidsskrifter, jeg var optraadt som taler med — og var begyndt at føle det offentlige livs torne og tidsler.

Noget leit var netop hændt, som havde gjort mig saa tung om hjerte. Da kom et brev fra Jonas Lie; — hvem de mennesker var som havde sat mig ud af humør, eller hvad ærgrelsen gjaldt, er for længe siden gaat mig af minde — jeg har svært kort hukommelse i sligt — men hvad jeg husker er det opklarende veir som kom. Som lange solstraaler gik der ud fra det lille brev; selve ordene erindrer jeg heller ikke helt, men varmen ved dem føler jeg den dag idag.

Da Nylænde skulde begynde, sendte jeg saa bud direkte til Lie og bad ham indvie bladet, og det varte ikke længe, saa kom det deilige digt. Gid bare Nylænde selv paa en eller anden vis vil leve saa længe som det!

Det begyndte:

Her suser og hviner en Rydningstid,
alt vissent hvirvles i Storm og Strid. — —*)

Et par aar efter**) i en udgave af Jonas Lie's digte var det lidt ændret, og sidste vers lød da:

Frigjørelsens Arbeid gaar sent og tungt,
men Kvindens Hjerter er friskt og ungt,
og i det slaar
den nye Vaar,
som op vil spire og frem vil gaa,
-- en Verden af Længsler her banker paa!

Af et brev jeg modtog fra Jonas Lie efter hans 70 aars fødselsdag tilhører dette afsnit offentligheden:

»Af alt det merkelige, som er kommet op i Løbet af mine sytti Aar, er vel Kvindens forandrede Stilling det største. Der er slaat appel til den halve Del af Verden, — til alt det, som før laa som dunkle Følelser og Kræfter i Hjertet; og det har virket som en fornyende Bølge, skabt en Slægt, der ser med ny Øine, tar paa Tingen med friske Hænder og unge Haab. Man kan sige, at med hendes Indtræden i Livet gaar Historien for dobbelt Kraft.«

Paris 18de Novbr, 1903.***)

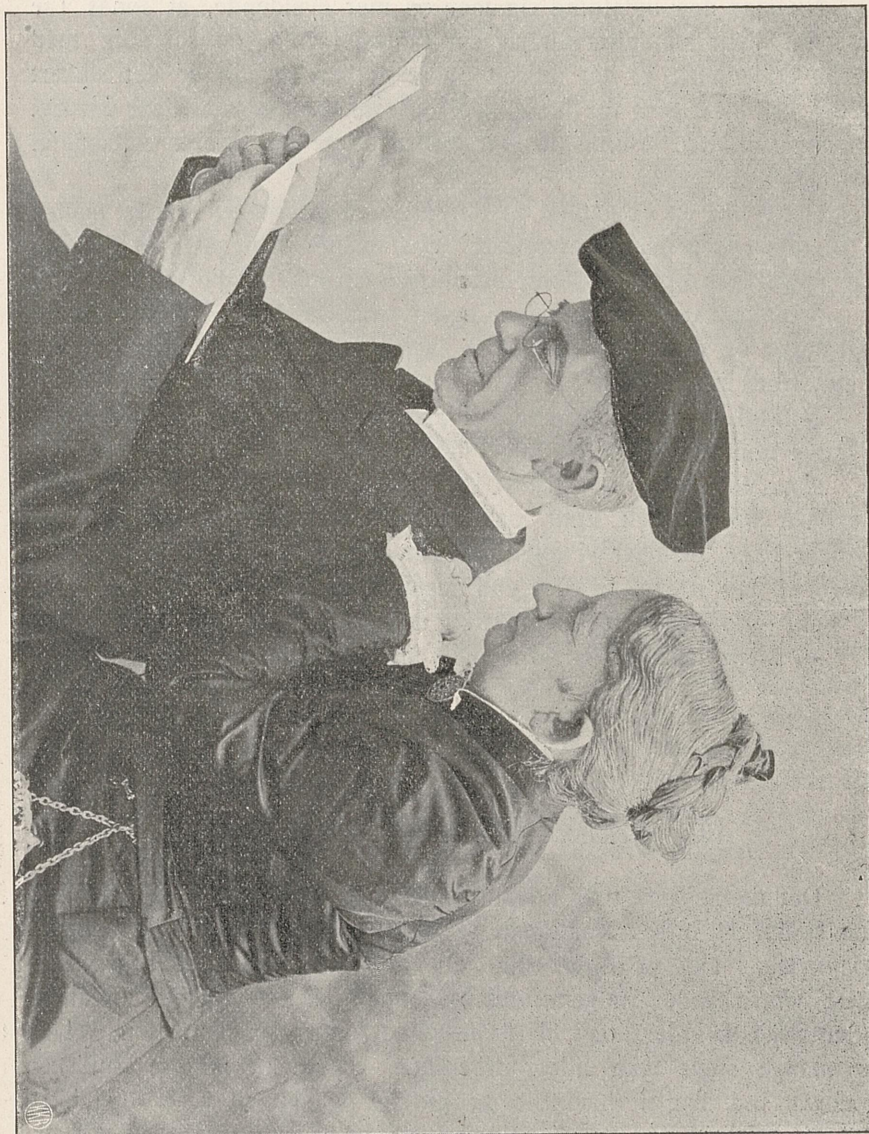
Sidste hilsen jeg fik fra ham indeholdt bare det ene ord: *Tak.* Det var ianl. en anmeldelse jeg havde skrevet i Nylænde af hans merkelige bog, den sidste, »*Østenfor Sol og vestenom Maane og bagom Babylons Taarn!*« en bog som den professionelle kritik

---

*) Se Nylænde 1ste Januar 1887.

**) Se Nylænde 1ste Januar 1890.

***) Se Nylænde 1ste januar 1904.

behandled meget nonchalant, skjønt den indeholder ting saa dybe og sælsomme, at en knapt kan faa revet blikket fra den.*)

Nu gjør den opfatning sig mer og mer gjældende, at Jonas Lie er størst hvor han mest gir sig sin fantasi i vold, og samtidig med denne erkjendelse er der dukket op et nyt spørsmaal: er det sikkert at det var bare godt for hans digterliv samarbeidet med hans hustru, Thommasine Lie. Burde de ikke heller begge produceret uafhængig, hver efter sin evne?

Dette blir da et kapitel at udrede, som kanske vil sætte mange af literaturens penne i bevægelse. Saa mangt kan man tænke sig Saa meget kan opkonstrueres, naar »*hvis*« sættes i spidsen.

Men her ved vi heldigvis ogsaa hvad vi har. Vi har kjendsgjerninger og ikke bare hypoteser. Og denne gang er virkeligheden skjøn, trods nogen drøm.

Jonas Lie, Thommasine Lie i forbund, det er det styrkende og lysende minde, som er git folket for al tid.

Naar Jonas Lie saa sikkert kan fornemme og vidne, at nu gaar historien for dobbelt kraft, saa er det fordi her i sandhed »stod kvinder bag«, og naar vi alle undres over, at han rak saa ubegribelig langt, at han strakte til mer end noget andet menneske — saa finder vi nok forklaringen ogsaa hertil i det samarbeide og det samliv.

— Mens takkesangen klinger i rene toner over de to grave.

Gina Krog.

De tyrkiske kvinder kaster sløret.

Det merkeligste træk i den reisnig som nu foregaar i Tyrkiet, det som skiller det mest fra nationale reisninger andetsteds — er kvindernes frigjørelse. Det er ogsaa den del af frigjørelsesverket som vil ha mest vidtrækkende følger udenfor landet. Det vil gi bud til andre orientalske kvinder, og vil fremskynde deres emancipation. Den er mange steds ikke lidet forberedt. Større og mindre kundskab trænger ind bag forhængene og gitrene og gjør sit verk. Og hvad de orientalske kvinders emancipation vil bringe verden — vil visselig overgaa hvad vi endnu kan forestille os. —

---

*) I Nylænde kom der senere et helt foredrag om bogen af fru Ragna Nielsen.

L. K. S. F.s landsmøde og lovenes § 1.

Stemmeret for kvinder paa samme betingelser som for mænd — det er indholdet af § 1 i L. K. S. F.s love. Paa Lillehammermødet saa det næsten ud til, at denne paragraf staar i fare for at bli glemt. Man skulde jo tro, at naar L. K. S. F.s medlemmer kom sammen paa et landsmøde for blandt andet at drøfte, hvorledes kvinderne skal stille sig ligeoverfor stortingsvalgene — man skulde jo tro, at det da først og fremst galdt at bli enige om, hvorledes man bedst skulde kunne fremme den sag som er foreningens formaal. Saa blev imidlertid ikke tilfældet.

Der blev, som bekjendt, paa Lillehammermødet vedtaget enstemmige resolutioner, og der viste sig stor interesse for adskillige sager, men stemmeretssagen, vor eneste programsag, var ikke blandt disse. Den formaaede ikke at vække synderlig opmerksomhed eller samle kvinderne til nogen fælles udtalelse.

Punkt IX i mødets forhandlinger: »Hvorledes ønsker man, at organisationen skal stille sig ved næste aars stortingsvalg« indlededes af formanden, som med hensyn til § 1 udtalte, at forslag om almindelig stemmeret for kvinder var indsendt i rette tid, og at den sag altsaa nu hvilte i stortingets hænder. Derefter berørtes muligheden eller umuligheden af at opstille kvindelige stortingskandidater, hvorpaa diskussionen gik over til at dreie sig om, hvorledes man skulde faa kvinderne til i størst mulig udstrækning at benytte sin stemmeret, om oplysningskurser for kvindelige vælgere etc. Et par talere forsøgte ganske vist at bringe § 1 i erindring, men uden at det blev lagt synderlig merke til. Hvis man har fulgt referaterne vil man have set, at forhandlingerne om punkt IX om formiddagen afbrødes ved et foredrag, men da mange havde fundet diskussionen mindre tilfredsstillende, blev den gjenoptaget i eftermiddagsmødet. Henimod mødets slutning tillod undertegnede sig i al beskedenhed at gjøre et forsøg paa at bringe § 1 paa bane igjen. I nogle korte bemerkninger udtalte jeg, at jeg syntes man havde været tilbøielig til at glide noget let hen over denne paragraf, at formandens udtalelse om at stemmeretssagen hvilte i stortingets hænder ikke havde tilfredsstillet mig, og at jeg havde ventet, at vi skulde faat bringe med os hjem, fra det samlede møde og fra styret, en kraftig opfordring til de kvindelige vælgere om at støtte de stortingskandidater, ved hvis hjælp vi

skulde kunne haabe paa gjennemførelsen af vor forenings program. Mine bemerkninger, som fandt tilslutning hos et par talere, fremkaldte en kort diskussion, hvorunder der fra enkelte hævdedes, at arbeidet for stemmeretten jo var saa »selvsagt,« at en sterkere meningsudtalelse derom skulde være overflødig, medens andre ganske ligefrem udtalte, at det ikke nu var tiden til at drive videre paa sagen. Man skulde først faa de stemmeberettigede kvinder til at benytte sin ret, man skulde se hvorledes det virket.

Det maa vistnok medgives, at den slags udtalelser fra medlemmer af L. K. S. F. er noksaa forbløffende. I taknemmeligheden og glæden over hvad der er opnaaet holder man altsaa virkelig paa at glemme, at saalænge vor stemmeret hviler paa et andet fundament end mændenes er L. K. S. F.s program ingenlunde sket fyldest.

L. K. S. F. har nemlig aldrig haft noget andet program end det som indeholdes i dens loves § 1: — — *stemmeret paa samme betingelse som for mænd.* — Mændene gaar til valg i kraft af sin værdighed som norske borgere, — kvinderne paa grund af den tilfældige omstændighed, at de selv eller, i de fleste tilfælde, deres mænd betaler skat. Og kvindernes afhængighed i dette sidste tilfælde er saa stor, at en mand kan hindre sin hustru i udøvelsen af stemmeretten ved at undlade at betale skat i rette tid. Jeg tager derfor ikke i betænkning at sige, at endnu er vor stemmeret andenrangs, men med andenrangs vare har man ikke lov til at lade sig nøie, hvis man er medlem af L. K. S. F. og ikke har glemt dens loves § 1.

Agnes Lie.

Fra L. K. S. F.

Den Internationale stemmeretsalliance indbyder til en konkurrance om hvem der paa engelsk, fransk eller tysk kan forfatte den vakreste hymne til kvindernes frigjørelse gjennem stemmeretten. Madame Rennes, der havde komponeret den vakre musik til det store korværk, som blev opført ved kongressens aabning i Amsterdam, har velvilligen lovet at sætte musik til et saadant eventuelt digt, der maa være færdig saa tidlig at baade komponisten og de, som skal assistere ved opførelsen, kan faa tid nok til sin del af arbeidet. Tiden er ikke lang til femaarsmødets sammentræden i London de sidste dage af april eller første dage af mai 1909. De norske, som maatte ville deltage i denne konkurrance, anmodes om at oversende sit værk til for-

mand i L. K. S. F. fru F. M. Qvam, Gjævran pr. Stenkjær, som har at videreforsende de indkomne arbeider til bedømmelse af det *Internationale* styre.

At her kun er tale om et frivilligt bidrag tll bedste for vor fælles sag — kvinders stemmeret — skal for sikkerheds skyld tilføies. Med andre ord, der betales *ikke honorar*.

NB. Bedes optaget i andre blade.

Ianl. loven om ulykkesforsikring for fiskere

er der kommet frem flere spørsmaal af interesse.

Efter første odelstingsbehandling skrev »*Dagbladet*«:

Den afgjørelse odelstinget har truffet med hensyn til uægte barns ligeret overfor faderens skadebot efter loven om ulykkesforsikring for fiskere, vil ha principiel betydning for spørsmaalet om uægte barns rettigheter i sin almindelighed.

Dette vanskelige spørsmaal blev for flere aar siden reist af de demokratiske arbeidere og har siden faat tilslutning af en række amtsting og kommunale institutioner i by og bygd.

Sagen ligger nu til behandling og udredning i justitsdepartementet.

Ved odelstingets beslutning idag om, at uægte barn skal ha fuld del skadeboten efter faderen, er principet for disse ulykkelige barns retsstilling fastslaat.

Vi ser heri et bevis for, at kravet om en retfærdig og human ordning af dette spørsmaal ogsaa har kjæmpet sig frem til anerkjendelse i nationalforsamlingen, og at vi kan imødese en snarlig løsning af en sag, der i lange tider har været søgt kjæmpet frem af varmhjertede mænd og kvinder under en stadig og bitter modstand.

Med glæde og tilfredshed vil odelstingets beslutning bli hilset rundt om i vort land.

Langsomt, men sikkert, vinder bestræbelsene for at lette de fortryktes kaar frem. De sociale reformspørsmaal lar sig ikke i længden standse. —

Vi slutter os til denne udtalelse af «Dagbl.« Beslutningen kom imidlertid senere i fare i lagtinget, men passerte dog med 15 mod 13 stemmer.

M. h. t. «kvindesagen« i forslaget om ulykkesforsikring, saa var det lagtinget som havde æren af at faa den igjennem. Her optog Havig det i odelstinget med 50 mod 39 st. forkastede forslag om, at der i § 10 i loven om ulykkesforsikring for fiskere skal staa »personer» istedetfor »mandspersoner«, saaledes at ogsaa kvinder tages med i forsikringen. Havigs forslag vedtoges enstemmig.

Fra Tyskland.

Arbeide for ugifte mødre.

I Tyskland tages spørsmaalet om ugifte mødre op paa en omfattende maade, teoretisk søger man at gaa tilbunds i det, og i praktisk henseende ordner man sig efter principerne, efterhvert som man anerkjender dem.

Jeg antar det vil interessere Nylændes læsere at lære at kjende den mest moderne organisation paa dette omraade — uanseet om man billiger systemet eller ei.

Bund für Mutterschutz stiftedes for et par aar siden i Berlin. Der existerer naturligvis allerede flere foreninger i forveien med det samme formaal, at hjælpe ugifte mødre; men denne sidste blev grundet paa to ganske nye principer, nemlig: 1) Det standpunkt, at det dreiede sig om »*faldnes redning*» blev afgjort forladt og 2) foreningen vilde forsøge at give den ugifte moder og hendes barn ud fra et sted *alt*, hvad de maatte behøve. Disse to grundprinciper praktiseres saaledes: foreningens døre staar aabne for enhver svanger og ugift mor, ligemeget om hun har det første eller det 3die og 4de barn. — Endvidere hører disse mødre aldrig et dadlende eller formanende ord; thi der handles ud fra det synspunkt, at hvis hengivelsen er skeet i letsindighed, saa vil morens og barnets forladte stilling, svangerskabets og fødselens lidelser tale mere indtrængende end fremmedes ord formaar det; men var kjærlighed og tillid aarsagen, da finder foreningen at maatte paalægge sig fuldstændig tilbageholdenhed paa dette mest personlige gebet. Over foreningens kontor staar skrevet: «*Zum Richten sind wir nicht da*» (*at dømme er ikke vor sag*).

Meget interessant er bestyrerindens aarsberetning, der indgaaende skildrer det forskjellige arbeide med de respektive mødre og fædre ligeoverfor deres arbeidschefer og ofte ogsaa angjældendes forældre. »Vi maa bemøie os alvorlig med at trøste og gjenopreise dem, som søger vor hjælp», skriver hun. »Mange kommer til os, nedbøiede og brudte, som om de havde begaat en tugthusforbrydelse, ja de vover ofte ikke at komme, og underskriver sit første brev »en navnløs«. Ved siden af disse staar andre, som i afstumpet følelsesløshed kun tænker paa at opnaa et tilflugtssted og derefter igjen saa snart som muligt *arbeide*.

Endelig kommer ogsaa kvinder, som trods sin ungdom staar rolige og stolte foran os; de klager ikke; de vidste hvad de gjorde og begjærer kun et roligt sted for fødselen og et godt pleiested for barnet.

Den besvangrede er delvis paa grund af sit livsarbeide, dels som følge af

hendes sundhedstilstand, og endelig fordi hun er trykket af sorg og bekymring ikke istand til at foretage de skridt, som lovmæssig kan gjøres for at betrygge hendes og barnets ftemtid. Hr. Dr. *Simon* i Berlin har uden vederlag stillet sig til foreningens disposition i denne sag. Ligeledes udsender foreningens kontor breve til de angjældende arbeidschefer med anmodning om at beholde vedkommende kvinde i sin tjenetse en tid fremover, og saa med en passende frist efter fødselen atter lade hende faa sin post igjen. Og det viser sig, at denne bøn langt hyppigere blir indvilget, naar foreningen forretningsmæssig anmoder derom. Hvad fædrene angaar, er somoftest ægteskab udelukket. »Studenter, soldater, embedsmænd, unge lærere (ja endog en gymnasiast var deriblandt) har bare, hvad de faar af sine forældre eller en utilstrækkelig aarsløn. Med særlig glæde kan dog berettes, at i den sidste tid er ogsaa ugifte fædre kommet til os for selv at anstrenge sig for at opnaa et godt tilholdssted for moren, og som ogsaa ønsker at skaffe mor og barn en betrygget fremtid.«

Som et eksempel paa, hvor praktisk foreningen har anlagt sin virksomhed kan nævnes, at den paa alle jernbanestationer har ladet ophænge plakater, hvori advares mod de forskjellige private institutioner, som spekulerer i den ugifte mors forladte stilling og narrer fra hende de faa opsparede penge. Foreningen Mutterschutz henviser hende til sit kontor, hvorved disse ulykkeligstillede mødre — som søger fra provinsen ind til Berlin, for i storbyens mindre gjennemskuelige forholde at finde en udvei — faar den bedst mulige moralske og økonomiske støtte.

V.

Paa Sædelighedsforeningernes landsmøde i Tromsø vedtoges den 18de juli en resolution om strengere bestemmelse ligeover uægte barns fædre m. h. t. deres pligt at udrede opfostringsbidrag. Hvor faren ikke kan udrede bidraget, og dette betales af det offentlige, bør det regnes som en fattigunderstøttelse ligeoverfor faren, saa denne i tilfælde faar sin stemmeret suspenderet.

Man vil erindre det internationale besøg (The International visits) fra ifjor, i slutningen af august. Iaar blir det gjentat, det vil si det er ikke de samme personer som kommer, men det blir omtrent de samme norske foredragsholdere. Ogsaa iaar er *Miss Butlin* sekretær og har mest med ordningen at gjøre, men der er iaar grundlagt et engelsk selskab til støtte for sagen.

En komite paa 9 damer og herrer, hvoriblandt vel kjendte navne, er dannet. Jarlen af *Stamford* er formand. Man haaber at faa det til en varig institution. Om besøget her — nærmere senere.

Statens lærerindeskole i husstel.

Man vil for længe siden ha set at socialkomiteens indstilling om husmorskolerne og statens lærerindeskole i husstel, i alt væsentlig er gaat igjennem ved enstemmig beslutning i stortinget.

Dette udfald er hilset med glæde paa mange hold. Er end det vi nu faar langtfra alt hvad man kan ønske sig i denne retning, og fylder det end ikke kravet til en »høiskole« — saa er det saa langt mere end der var udsigt til, da sagen var oppe til diskussion i Kvindesagsforeningen og andetsteds. Og de specielle krav i Norske kvinders nationalraads andragende, som saa mange senere har sluttet sig til, og som igjen var bygget over fru Margrethe Christensens forslag i Nylænde, er helt indvilget.

En øvelsesskole skal knyttes til lærerindeskolen. Til skolegaard faar man «Stabæk Slot» i Bærum, som har en stor velstelt have. En bedre beliggenhed kan ikke tænkes. Her kan man faa lærerkræfter fra Kristiania, personer som har faat pædagogisk uddannelse og kan undervise og lede arbeidet paa bedste maade.

Kurset for husholdningslærerinder blir 10 maaneder og for skolekjøkkenlærerinder 5 maaneder. Den praktiske uddannelse for husholdningslærerinderne sker i øvelsesskolen, og for skolekjøkkenlærerinderne ved folkeskolen.

I spidsen skal der staa et styre paa 2 medlemmer. Formanden opnævnes af landbrugsdepartementet, det andet medlem af kirkedepartementet.

Dette styre skal nu udarbeide undervisnlngsplanen, og faa det hele sat igang paa bedste maade.

Husmorsskolen for Kristians amt.

Den nye husmorsskole for Kristians amt, som er indrettet efter et nyt princip og er den største i landet, aabnedes idag, skriver Verdens Gang for 19. juli. Skolen kan modtage 15 elever, og har for 10 aar leiet lokale paa den store gaard Hunn, som er praktisk indrettet og møbleret i gammeldags stil. Første kursus begynder imorgen med 30 elever. Landhusholdningsselbets formand, gaardbruger Rogneby, som har forestaaet de forberedende arbeider, redegjorde for sagens historie og overleverte skolen til Kristians amt. Amtmand Lambrechts udtalte glæde over at kunne modtage denne velindrettede skole og rettet en tak til alle som havde baaret sagen frem. Overstyrets formand, gaardbruger Røen og bestyrerinde frøken Bøhn lovet at gjøre sit bedste for skolen. Gaardbruger Baarstad takket selskabet for Norges Vel

for dets arbeide for skolen. Som selskabets representanter var statsraad Mellbye og sekretær Tveter tilstede. Direktør Hirsch, som væsentlig har udarbeidet skolens plan, lagde i en udmærket tale lærerpersonalet paa hjerte altid at arbeide for at fremme forstaaelsen mellem samfundsklasserne. Landhusholdningsselskabet holdt senere fest, hvortil blandt andre mange ordførere var indbudt. —

*

Efter at ha læst denne korte beretning vendte vi os til forskjellige andre blade, som havde meget vidtløftigere referater om festlighederne og talerne, om vi ikke skulde opdage nogle indbudte damer blandt gjæsterne, men forgjæves. Bestyrerinden kunde jo ikke udelukkes, men ellers glimred kvinderne ved sin fraværelse*) og herrerne ved sin nærværelse i ensom majestæt.

Ganske vist er det en stor fordel for norske mænd, at der blir dygtige husmødre i landet; men at de er alene om at jubilere over de gode resultater som stilles i udsigt — gjør nærmest et komisk indtryk. —

I en anmeldelse af Kristina Frølichs bog om vildtvoksende medicinplanter bringer dr. phil. Gullow Rustung i sidste nr. af tidsskrift for kemi, farmaci og terapi den forbausende oplysning at vi her til lands indfører f. eks. melbærblade, tørrede blaabær, karve og enebær til medicinbruk, fra tyske drogehuse, istedetfor at vi — som vi ogsaa tidligere delvis har gjort — burde utføre slige drogerier, hvoraf der vokser i massevis næsten over hele Norge. Af karve blev der i 1885 udført for 147200 kr. men eksporten gik jevnt tilbake indtil vi i 1901 er over paa den anden side — og indfører karve for ca. 1200 kr.! Idet hr. Rustung peger paa sagens nationaløkonomiske betydning anbefaler han at udbrede kjendskabet til vildtvoksende medicinske planter og deres behandling, ved at omdele frøken Frølichs bog til folkeskolerne, i lighed med hvad der i Sverige er gjort med Post og Lindstrøms bog om det samme emne.

Selskabet for Norges vel har nylig indkjøbt 500 eksemplarer af frøken Frølichs bog til gratis uddeling gjennem landhusholdningsselskaberne.

---

*) I flere blade har fru Tora Hirsch paatalt dette: Der er nu i et af dem, »Samhold« kommet et svar til hende. hvori der klages over at kvinderne altid kritiserer mændene, og at de, d. v. s. kvinderne — fester og taler for meget!! Under artiklen staar: *Mandfolk.*

Kvinder i politiets tjeneste.

Dette Norsk kvindesaksforenings *mangeårige* og *uavladelige* krav vil nu snart bli et fuldtonende forlangende fra «Nordkap til Lindesnæs.« I ordets egentlige forstand har netop vor sydligste — og én av vore nordligste byer git lyd om denne sak. Fra *Kr.sand* er der skeet henvendelse til N. K. F. i anl. av forholdene der — og nu ved det store stevne i Tromsø har samtlige foreninger inden sædelighets- og ungdomsarbeidet, efter frk. Dorothea Schjoldagers foredrag, enstemmig vedtat nedenstaaende resolution:

»*De ved sedelighetsforeningernes landsmøte representerte foreninger i Tromsö juli 1908 uttaler sin fulde tilslutning til det av Norsk kvindesaksforening tidligere reiste krav om kvindeligt politi og henstiller til myndigheterne, särlig i landets store byer at ansätte i* **politietaten kvinder** *til hjälp og vern for barn og unge på gater, lekepladser, jernbanestationer, restauranter og havnepladser.*»

I diskussionen efter foredraget uttalte frk. Schjoldager önskeligheten av at få kvindernes tilslutning landet rundt. Et tillägsforslag blev i den anledning vedtat om, at *landsmötet* gennem

Norske Kvinders Nationalråd

— som opfordres til at samle kvindernes underskrifter — insender til departementet denne resolution med ansökning. Ja — og *dette* må vel kunne hjälpe? Når alle landets tänkende kvinder — og mangfoldige av de alvorligste mänd med — slår sig sammen og heiser dette nödsignal, så får de små puslete hensyn vike. De små, de unge tränger *et våkent morsöie* også utenfor hjemmene. Kan nogen antikvindesaks- mand eller kvinde mene at kvinden ikke *her er på sin plads?* Nei. Gör derfor som i 98, da tusener av underskrifter hjalp frem kvindelige sluttere og omordning av drukkenskapsarresterne. Dengang galdt det kun Oslo by. Dennegang må det gälde hele landet. Og det vil vort nationalråd nok sörge for.

30—7—08 *R. B.*

Fortsættelse af beretningen om det internationale kvindestemmeretsmøde i Holland kommer i næste hefte. Her var liden plads og det gaar ikke an at opstykke presidentens tale for meget. Man foretrækker vistnok at vente og faa den i sammenhæng.

Fra Nylændes „flyvende“.

(Slutning.)

Bergen 11—6—08.

Paa Myrdalen station.

Ellers väkker Flaamsdalen interessante og käre minder hos mig fra vor sognetid. Jeg minnes da vi hadde fulgt en gäst på vei opover »mot halsen« og tog ind på *Kårdalen*, og föler ennu stemningen i den store dystre rökstuen, hvor ilden fra åren kastet lange slagskygger opover bjelkeväggene — mens en gut sat borti bänken og spilte flöite. Fra pallen hang et og annet kläde ned. Og det var fra en av disse gårdene jeg hentet hjem med på hesteryggen mit første åklä og en herlig ölkänge. Det var let at gå deroppe i fjeldet på de sognske laurparsko, og den små fjordhesten fik ikke stort läs på veien.

Også gennem denne dalen förer nu banen ny kulturluftning — måtte den bare ikke rakke ned de gamle stuer og loft!

Men signalpipen bringer tanken tilbake til den *store böigen*, som nu ikke mer kan by mennesket sit *utenom*. Den lille svarte prikken derborte er »hullet i muren« — og nu borer toget sig ind i den väldige grå fjellmassen — dypere og dypere ind i uendelige lange minutter, hvori tanken enten står stille eller lar fantasien fare

vildt omkring — intil lyset litt efter litt närmer sig — *og vi har oplevet det,* vi er kommen igjennem den store gravhalsen.

Vi skimter det lille röde *Opsethotellet* opi stenuren og ingeniörstuen. Ikke heller her har altid väret så muntert at leve dengang fjeldet og Vosseskavlens gletscher stängte.

Så helt anderledes blir det nu. Ved den brede store samförselsvei vil liv og virksomhet strömme frem og tilbake, en stor kulturport er åpnet.

Efterat *Voss* er naaet og *Soria Moria slottet,* det vil sige *Fleischers hotel,* har åpnet sine gästfrie porte for os, går man en stund som i drømme, fanget av al den naturens herlighet man har seet, og av det mesterwärk av menneskeånd og menneskehånd man nu har befaret. Lidt efter lidt føler vi os virkeligheten närmere og märker os al den komfort og hygge vi omgives av. Som eventyrets »bord däk dig« så er alt her ved hånden til rette tid og på rette plass. Mens Vangsvandet lyser som et våkent öie midt i sommernatten, sovner man ind med den forunderlige tryghed av at väre i gode händer. —

Kl. 1/27 er vi alle morgenfrisk i vognene — og vifter ved avgangen et farvel ned til vossejenterne ved hotellet. »Det er hotel som forstår sin business,« sier en af de fremmede. »Punktlig og hyggelig — og så propert var det altsammen.« Ja — herom kan bergensfolk nok si et ord.

Jeg kaster et blik bort mot den gästfrie prästegård, hvor vor store gamle förer *Steen* for ikke lang tid tilbake levet sine sidste dage hos sin datter og svigersøn.

Og peker for de fremmede på den mörke furuen som *Holberg* plantet, da han var huslärer på denne prästegården. Ah — »sier gräkeren,« je le connais votre Olber«, — Nå, så passerer vi »*Voss folkehögskule*«s vakre stilfulde bygninger deroppe i bakken. Jeg minnes med gläde den söndag iforfjor da jeg talte der for eleverne om *kvindesak* — *menneskesak* og tilbragte en hyggelig stund med skolens fremragende styrer *Lars Eskeland* og frue og med den store våkene ungdomsflokken.

Voss har nu ved banens gjennemgang mer end tidligere fremtiden for sig. Der er så mange gode tilsprang i flere retninger. Således sitter den dygtige träskärer *Dagestad* her med en skole stöttet av Bergens kunstindustrimusæum. Og så er der *husflidsforeningen,* sat igang på initiativ av fru sorenskriver Abrahamsen, fru

pastor Eiesland og flere. Der er oprettet både väve- og farvekurser etc. Men det betydningsfuldeste var at den anordnet en utstilling av *rokspunnet garn*, og at den har optat arbeidet for *hjemmevävete töier*. (Homespun.)

Her er jo alle betingelser tilstede for rationel fåreavl tror jeg. — Et marked for den forbifarende verden kan *Voss* bli, når man bare forstår at holde priserne for folkeindustri inden rimelige gränser. Vossingerne er et utifra nävedyktig folkefärd, den gamle bondekunst er ikke glemt og genväkkes nu bl. a. ved et litet musäum, *Finneloftet* kaldet. Jeg tänker også på hvad f. ex. al den herlige *Vossesaumen, svart- og kvitsaumen* kan bli til ved god ledelse.

Vi har ennu 57 tuneller tilgode paa denne banen, men er nu blit rent härdet. Baneströket *Bergen—Voss* er bekjendt som et litet mestervärk av ingeniörkunst, og interessant nok er det. Vi körer langs det noget tungsindige *Evangervand*, passerer *Dale* fabrikker og iler derpå langs *Sørfjordens* trange, smale havarm, hvor vi har den store frugtbare *Osterö* vis à vis os hele tiden.

I den internationale kupé går passiaren fremdeles. Vor gräker har idag en särlig höistemt mine — og endelig kommer han frem med det: det er idag hans unge frues fødselsdag.

Vi gratulerer. Alder? 17 år. Smuk? »Hun er fra Theben« — sier han med en gestus som mener: og da vil man forstå hvor smuk hun er. Men — 17 år? Og I har været gift i to år, sa De igår? Og dere har et barn? Ja — hvorfor jeg giftet mig med en så ung kvinde? Ser de — forholdene i Gräkenland er så oprevne så — moderne. Kvinderne begynder at röre på sig — — men jeg önsket at ägte en ung pige, som jeg selv kunde *former*, *dicter*, vous savez?

Nu reiser min amerikanske veninde på sig, hun har ellers ikke fulgt med kvindesaksdiskussionen mellem den tyske teolog og mig. Men nu —, »det skulde man bare by en amerikanerinde, former, dicter! Og med kraft protesterer hun mot dette mandsprincip.

Gräkeren hæver öine og skuldre og slår händerne dramatisk ut — — og vi forlader dette tema, idet han dog atter venskabeligst gratuleres, isär av den solide klädesfabrikant fra Hamburg, som peker på det interessante faktum at også han er 2-årig ägtemand med et yndigt barn. Et fotografi konstaterer fruens skönhed og barnets ynde — og vi ser således to lykkelige familiefädre mellem os.

Garnes. Slag i slag löper vi forbi *Arne*, *Espeland*, *Haukeland* med sine mange fortryllende enkle småhjem og bondehytter, fyldt av landliggere fra Bergen.

Ved *Nestun* blir der litt uro i vognene, man vil gerne ha et glimt av *Michelsens* villa — eller *slott* kan man gärne si. For stort, massivt og imponerende stiger den grå stenbygning med tinder og tårn frem av de lette yndefulde omgivelser. I det fjerne skimtes *Trollhaugen*, og en vemodig minnetanke sendes Grieg og hende som sitter alene nu.

Minutterne tälles — for togets Bergensere en stor stund! Som en indvielse til en ny tid for gamle Bjørgvin föler man dette förste passagertogs invasjon i Sverres og Håkons by.

Der kører vi langs Nygårdsparken og Lungegårdsvandet. Alt det kendte slår os idag som noget nytt i forhold til dette »förste mötes södme.« Og nu — der står de, slägt og venner, blandt dem så mange kendte hyggelige ansigter, som på denne tid av dagen ellers er fast i sine forretninger. Sikkert til ære for dagen er de mödt op, og det er også derfor smil og hilsener i overströmmende rikelighet vexles fra de mötende og kommende — og skaper det vakreste velkomstuttryk fra Bergens side til os, **pionererne på det förste höifjeldstog.**

Randi Blehr.

Norske folkeskrifter 43: **Kvinnearbeid** av *Karen Grude Koht. Oslo 1908.* Norigs ungdomslag og Studentmaallaget.

Om tillavning af bær- og frugtsafter af *H. Misvær* bestyrer af Norges landbrugshøiskoles havebrugsafdeling, Steenske bogtrykkeri Kr.a 1908.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

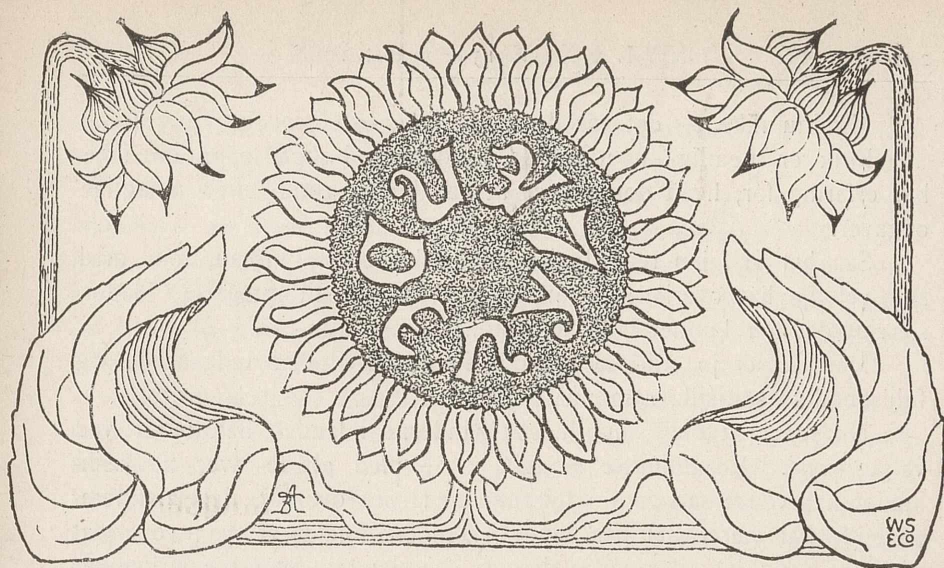
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste august 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. august 1908. | No. 16

Kommunevalgene

1907

Fra det statistiske centralbureau er udsendt et hefte, som vil være velkomment for alle som søger oplysninger om resultaterne af kvindestemmeretten i Norge. Det er: *Kommunevalgene 1907* Med oplysninger om valgene i 1901 og delvis i 1904. Udgit af *Det statistiske centralbureau*, Kristiania. I kommission hos H. Aschehoug & co. 1908.

Og mest velkomment vil det være for dem som man stadig henvender sig til med spørsmaal om saadanne oplysninger.

Det er nemlig lidt leit ikke at kunne svare, naar det forudsættes at man sidder inde med al viden om kvindestemmeret. Efter kommunevalgene i 1901 fik vi Tallak Lindstøls statistik, men efter 1904 var det rent galt. «Ved ikke, der foreligger ingen officiel statistik« blev svaret. »Men en af foreningerne har da vel paatat sig det arbeide.« »Nei.« »Det var da besynderligt.»

Og nu efter 1907. Fra indland og udland er der kommet stadige krav til Nylænde om at gi oplysninger. »Den officielle statistik er ikke færdig» har vi svaret.

»Endnu ikke — det var da merkelig!« —

Folk er nemlig — undskyld — dumme i sligt, naar de ikke har erfaring for, hvad det vil si at gaa landet rundt efter nøiagtige opgaver.

Saa har vi igjen tyd til det statistiske centralbureau, som med stor velvilje har overladt os foreløbige resultater, til optagelse i bladet, saavidt det har kunnet lade sig gjøre.

Men det er jo utilfredsstillende i forhold til den indgaaende og fuldstændige statistik, som nu foreligger.

Nu ser vi tydelig hvorledes kvinderne i landet har mødt ved valgurnerne. Resultaterne modtar vi — med glæde over at fremmødet har været saa godt i byerne, med sorg over at det gjennemgaaende har været slet paa landet, med en følelse af skam over at endnu i 1907 var der 186 valgsogn paa landet, hvor ingen kvinder stemte — men tilsidst med haab, fordi der dog i det hele er betydelig fremgang.

Hvad betydning denne statistik vil ha for alle som arbeider med at faa kvindestemmeretten effektiv og udvidet — behøver vi ikke nærmere forklare, men ogsaa for de mere passive tilhængere af vor sag vil den være af stor interesse.

I indledningen gives i korthed de vigtigste resultater af de i tabellerne indeholdte opgaver, og da utaalmodigheden efter resultater har været saa stor, ved vi ikke bedre end at indta den her i sin helhed paa vor mest iøinefaldende plads. Vi tænker herved ikke mindst paa alle de interesserede i udlandet, for hvem den vil være kjærkommen. Herhjemme haaber vi derved at faa mange kvinder landet rundt til at skaffe sig heftet, hvor de vil finde oplysninger hver for sin by og sit sogn.

*

For Stortinget 1907 forelaa et forslag om kommunal stemmeret for kvinder efter de samme stemmeretsregler, som nu er gjældende for mænd, hvilket forslag besluttedes ikke tat under behandling af aarets odelsting.

Saavel i den til grund for denne beslutning liggende indstilling fra konstitutionskomiteen som under de mundtlige forhandlinger om sagen i odelstinget fremholdtes, at det var forudsætningen for den fattede beslutning, at der til det følgende Storting skulde tilveiebringes en fuldstændig *statistik vedkommende kommunevalgene i 1907*, om mulig supplert med endel oplysninger vedrørende valgene i 1904.

Arbeidet med tilveiebringelsen, udarbeidelsen og udgivelsen af en saadan

statistik blev efter Justisdepartementets anmodning overtat af bureauet, der har overdraget arbeidets ledelse til sekretær *J. Arneberg.*

Skemaer til indhentelse af de nødvendige opgaver — derunder ogsaa oplysninger om nogen faa hovedpunkter vedkommende valgene i 1904 — blev noget før den for valgene i 1907 bestemte tid fra bureauet tilstillet valgstyrenes formænd — paa landet gjennem amtmændene. De udfyldte skemaer — et for hvert valgsogn og for hver by — blev derpaa efter afholdt valg indsendt direkte til bureauet. De sidste opgaver indkom i april d. a.

Det har imidlertid i adskillige tilfælde været nødvendig at kræve supplerende oplysninger. Især har dette været foraarsaget ved den særdeles hyppig forekommende feilagtige indførsel i mandtallet af ikke-stemmeretskvalificerte kvinder (herom nærmere nedenfor). Endvidere var de indkomne opgaver for enkelte valgsogn paa landet og for en flerhed af byerne ufuldstændige med hensyn til spørsmaalene angaaende kvindernes deltagelse i valget, hvorfor særskilt henvendelse angaaende valget i 1907 maatte gjøres — under fremholden af den særlige interesse, der knyttet sig netop til de begjærte oplysninger om kvindernes valgdeltagelse.

Foruden om de i efterfølgende tabeller indtagne almindelige og valgene direkte vedkommende opgaver havde man i de udsendte skemaer ogsaa søgt oplysninger om antallet af stemmeberettigede mænd, der *ikke* var *skatlagt*, samt af stemmeberettigede kvinder, der *selv* var *skatydere*. Besvarelsen af disse spørsmaal var imidlertid i saa mange tilfælde mangelfuld, at man fandt at burde la disse forhold ud af betragtning i nærværende statistik. De herom afgivne opgaver foreligger imidlertid samlet og tildels bearbeidet i bureauet, idet de muligens ved en senere anledning kan vise sig tjenlige som bidrag til belysning af heromhandlede forhold.

De om valgene i 1904 indkomne opgaver viste sig — som ventelig kunde være — temmelig ufuldstændige. Dog har man, som det vil sees, i tabellerne 5 og 6 kunnet gi en oversigt over de vigtigste resultater med hensyn til disse valg, nemlig antallet af virkelig stemmeberettigede samt af afgivne stemmer, fordelt paa mænd og kvinder, for 819 valgsogn paa landet af samtlige 908 og for 50 byer, deriblandt Kristiania og Bergen samt flere af de andre større byer. Til sammenligning har man i nævnte tabeller indtat de tilsvarende opgaver fra valgene i 1907 for de samme valgsogn og byer.

Der har ikke tidligere været udgit nogen officiel statistik vedkommende de kommunale valg. Over valgene i 1901 og delvis i 1898 er imidlertid af *Tallak Lindstøl* udarbeidet en meget indgaaende statistik, der paa Justisdepartementets foranstaltning er trykt som bilag nr. 9 til formandskabslovkomiteens indstilling. Fra denne statistik har man hentet de i nærværende

statistik anførte sammenligningstal for 1901. Man har endvidere fundet det hensigtsmæssig, da statistikken for 1901 ikke foreligger i den for den officielle statistik almindelig tilgjængelige form, i nogle tillægstabeller (A, B og C) at indta fra samme statistik en oversigt for bygderne amtsvis og for de enkelte byer over valgene i 1901 omtrent tilsvarende de i tabellerne 1, 3 og 4 for 1907 meddelte opgaver.

Idet man henviser til disse saavelsom til de øvrige tabeller i nærværende statistik, skal man nedenfor i korthed gjennemgaa de vigtigste resultater af de i tabellerne indeholdte opgaver og derigjennem gi en hovedoversigt over de om kommunevalgene i 1907 modtagne oplysninger, sammenlignet med de tilsvarende opgaver for 1901.

Antal stemmeberettigede. Som ovenfor berørt, viste det sig af de meddelte opgaver, at der meget hyppig i mandtallet var indført ogsaa kvinder, for hvilke skatten — egen eller mandens — ikke var erlagt ved mandtallets afslutning. Undertiden fandtes ogsaa andre ikke-stemmeretskvalificerte — saavel mænd som kvinder — indført i mandtallet og optællet som stemmeberettigede (med suspensionsanmerkning). Disse for høie tal for stemmeberettigede har man ved fornyede henvendelser til valgstyrene mest mulig søgt at berigtige, og de feil, der endnu maatte være igjen i heromhandlede henseende, er vistnok saa ubetydelige, at de kan lades helt ud af betragtning, dette saa meget mere som de ingen indflydelse har paa opgaverne over de *effektive* stemmeberettigede ɔ: de indførte stemmeberettigede med fradrag af samtlige som suspenderte opførte.

Det *samlede antal stemmeberettigede* (herunder altsaa medregnet suspenderte) udgjorde efter tabellerne:

	i bygder.[1]		i byer.[1]		i riket.	
	1901	1907	1901	1907	1901	1907
mænd	316 578	331 192	106 587	115 197	423 165	446 389
kvinder	163 193	179 167	70 153	91 376	233 346	270 543
tilsammen	479 771	510 359	176 740	206 573	656 511	716 932

Af stemmeberettigede, hvis *stemmeret var suspendert* (jfr. det herom ovenfor anførte) udviser opgaverne for 1907 ialt i bygderne 10 902 mænd og 898 kvinder, i byerne 6 020 mænd og 900 kvinder, tilsammen i riget 16 922 mænd og 1 798 kvinder. For 1901 er de suspendertes antal opgit til 12 196 mænd og 984 kvinder i bygderne samt 7 457 mænd og 1 275 kvinder i byerne, tilsammen 19 653 mænd og 2 259 kvinder eller ikke saa

[1] Harstad er som nyoprettet by først i 1907 medregnet blandt byerne.

lidet flere end for 1907, formentlig tildels paa grund af bestemmelsen i loven af 17 mai 1904 om hvad der af fattigunderstøttelse ikke skal medføre stemmerettens suspension.

Som det af tabellerne vil sees, er modtat fattigunderstøttelse den aller hyppigste suspensionsaarsag, idet der af denne grund i 1907 var suspendert 15 895 mænd og 1 641 kvinder af samtlige suspenderte 16 922 mænd og 1 798 kvinder.

Antallet af *effektive stemmeberettigede* stiller sig saaledes i absolute tal og beregnet efter folkemængden:

	i bygder.		i byer.		i riget.	
	1901	1907	1901	1907	1901	1907
mænd	304 382	320 290	99 130	109 177	403 512	429 467
kvinder	162 209	178 269	68 878	90 476	231 087	268 745
tilsammen . . .	466 591	498 559	168 008	199 653	634 599	698 212
— i pct. af folkemængden .	28.8	30.2	25.9	29.4	28.0	30.0

Den samlede *valgdeltagelse* vil fremgaa av følgende oversigt.

	Bygder.		Byer.		Riket.	
	1901	1907	1901	1907	1901	1907
Personlig mødte						
mænd . . .	119 666	146 532	53 972	73 195	173 638	219 727
kvinder . . .	13 344	27 818	31 195	52 967	44 539	80 785
tilsammen	133 010	174 350	85 167	126 162	218 177	300 512
Ved forfalds-anmeldelse stemte						
mænd	5 482	10 233	2 475	4 051	7 957	14 284
kvinder . . .	1 974	6 146	1 889	3 675	3 863	9 821
tilsammen	7 456	16 379	4 364	7726	11 820	24 105
Samlet antal afgivne stemmer						
av mænd . .	125 148	156 765	56 447	77 246	181 595	234 011
- — i pct. av effekt stemmer . .	41.2	48.9	56.9	70.8	45.0	54.5

av kvinder . . .	15318	33964	33084	56642	48402	90606
- — i pct. av effekt. stemmer . . .	9.5	19.1	48.0	62.6	20.9	33.7
ialt	140466	190729	89531	133888	229997	324617
- i pct. av effekt. stem.	30.1	38.3	53.3	67.1	36.2	46.5

Det vil sees, at *kvindernes* deltagelse i valget var betydelig større i 1907 end i 1901, idet der i førstnævnte aar av hvert 100 stemmeberettigede kvinder stemte 19 i bygderne og henimot 63 i byerne mot i 1901 mellem 9 og 10 i bygderne og 48 i byerne.

Valgdeltagelsen blandt *mænd* viser ogsaa stor fremgang fra 1901 til 1907, især i byerne. Her stemte nemlig i 1907: 71 av hvert 100 stemmeberettigede mot 57 i 1901. Paa landet var procenttallet for mænd i 1907: 49, i 1901: 41.

I 186 valgsogn paa landet avgaves i 1907 *ingen* kvindelig stemme.

Forøvrigt henvises angaaende valgdeltagelsen i de enkelte bygder og byer til selve tabellerne.

Av de indkomne forfaldsanmeldelser *forkastedes* i 1907 paa landet 1 244 fra mænd og 1 171 fra kvinder eller henholdsvis 12.2 og 19.1 pct., i byerne 676 fra mænd og 398 fra kvinder eller 16.7 og 10.8 pct.

I rubrikkerne for godkjendte stemmer er ikke gjort fradrag for de kasserte stemmesedler, hvis antal er ganske ubetydelig.

Flertalsvalg og forholdsvalg. I 1901 anvendtes paa landet forholdsvalg i 122 av 551 herreder og i 1907 i 190 av 583. Forholdsvalgmetoden har saaledes været i fremgang. Det samme er tilfældet i byerne, idet 14 byer i 1901 anvendte flertalsvalg, mens der i 1907 kun var 10 — utenfor Bodø kun ganske smaa byer — der ikke anvendte forholdsvalgmetoden.

Repræsentanter og suppleanter. Til repræsentanter valgtes i 1907 ialt 10876 paa landet og 1980 i byerne, til suppleanter henholdsvis 9823 og 1 535 (byer med flertalsvalg vælger ikke suppleanter). I 1901 valgtes til repræsentanter 10476 paa landet og 1 952 i byerne, til suppleanter henholdsvis 9496 og 1 129.

De *kvindelige* repræsentanters antal er paa landet steget fra 12 i 1901 til 20 i 1907, suppleanternes antal er samtidig gaaet op fra 55 til 96. I byerne fik kvinderne ved valget i 1907 ialt 122 repræsentantpladser av 1 980, mens de i 1901 kun fik 86. Til suppleanter valgtes 128 kvinder i 1907 mot 105 i 1901. I alle større byer undtagen Haugesund og Kristiansund valgtes i 1907 en eller flere kvindelige repræsentanter, flest, nemlig 7, i Drammen, Larvik og Stavanger.

Gift kvindes retsstilling.

Siden jeg skrev min forrige artikel om gift kvindes retsstilling i vort samfund, er det meddelt mig, at man i Danmark har optat arbeidet i den af mig antydede retning, og at der, formentlig ved privat initiativ, har været nedsat en kommission, som nu har afgivet betænkning og forslag til lov i sagen. Jeg har ogsaa hat anledning til at gjøre mig bekjendt med forslaget, der i mange henseender netop søker at gi uttryk for den af mig hævdede anskuelse. En fundamental svakhed ved forslaget er imidlertid, at det bygger paa den bestaaende form for formuesforholdet mellem ægtefæller ɔ: fælleseie, idet man har fundet det haabløst at foreslaa indførelse af særeie som den almindelige regel. Herved blir det nemlig praktisk talt umuligt at naa maalet i hvertfald *det* maal, jeg har villet stille for arbeidet i vort samfund, — jeg er ikke engang vis paa, at det danske forslag overført til norske forholde vilde skape nogen forbedring af gift kvindes retsstilling hos os, hvorledes dette end maatte forholde sig overfor danske retsforholde.

Hos os existerer heldigvis ikke den betænkelighed, som sees at ha været af slik vægt for de danske forslagsstillere. Som i min forrige artikkel anført er særeie nu saa almindeligt hos os, at lovens undtagelse næsten kan sies at være blit til regel i livet, hvorfor det formentlig hverken praktisk eller retslig seet vil støte paa nogen uoverkommelig vanskelighed at gjøre lovens nuværende regel om til dens undtagelse. Det vil hos os ikke være nogen radikal forandring; men kun paa normal vis at bringe overensstemmelse mellem liv og lære.

Jeg tillader mig derfor at henstille til Norsk kvindesagsforening at opta arbeidet for en forandring af gift kvindes retsstilling i vort samfund gjennem nedsættelse af en kommission, der snarest mulig kan fremkomme med et motiveret forslag til nye lovbestemmelser saavel i økonomisk henseende som paa det ægteskabelige omraade.

Kristiania, 31. Juli 1908.

Morten Thams.

Vi skal ianl. ovenstaaende forslag til nedsættelse af en kommission, oplyse om at Norske kvinders nationalraad allerede for en tid siden har meddelt samtlige led, at det, saafremt disse indvilger, vil søge nedsat en komite som skal behandle ægteskabslovgivningen. Men først ønsker man sagen diskuteret rundt omkring i leddene og udtalelser indsendt til styret. Den nærmeste anledning til at denne plan blev

lagt, var modtagelse af det bekjendte forslag fra Stavanger kvindesagsforening om lægeundersøgelse før ægteskabet.

Men styrets anmodning til sine led, om at opta sagen til drøftelse, gjælder ikke bare dette forslag, men ændringer i ægteskabslovene i sin helhed.

Hermed mener vi ikke at udtale at Norsk kvindesagsforening skulde være hindret i at forberede sagen paa sin maade. Der er meget at ændre og alle som forstaar at arbeide for denne sag bør sætte sig i virksomhed. — En fordeling af arbeidet kan man nok bli enig om. For det tilfælde de i ovenstaaende nævnte forholde skulde bli gjenstand for komitebehandling mener vi forfatterens indlæg i Nylænde no. 11 maa bli et udmerket grundlag. Foreløbig indbyder vi til diskussion om dette emne her i bladet. *Red.*

En forbedret egteskapslovgivning.

Til Nylændes redaktion.

Til »aa« i nr. 12 maa De tillate mig at si nogle ord om forbudsbestemmelser.

Et forbud maa ikke gis uten at man ogsaa kan paase det efterlevet. Forbud mot egteskap vil kun si, at staten (eller kirken) negter forholdet sin anerkjendelse. Derfor: saalænge loven ikke rammer samleie uten ægteskap — og det vil aldrig ske — er et forbud værdiløst.

Og forsaavidt ogsaa skadeligt, som det slapper retsfølelsen og nedsætter vore meninger om lovene.

Staten kan kun anvende forbud overfor dem, som er gjenstand for dens forsorg f. eks. sindsyke, idioter. Her har staten ved at anbringe den syke i en anstalt magt til at haandhæve loven. Der er desuten mange flere indvendinger at gjøre.

Hvor skal grænsen trækkes? Hvilke sygdomme skal foranledige forbud? Hvem vil paata sig ansvaret for at gribe ind slig i to menneskers liv og lykke? Sygdomme kan ligge latent i kroppen mellem utbruddene, uten at en læge med sikkerhet kan si noget. Avgjørelserne vil derfor ofte bli helt vilkaarlige, og loven vil ikke virke retfærdig.

La os saa ikke glemme, at forbud aldrig kan bli «idealer«. Vor frihet er det bedste, vi har. Lad os øke og styrke vor ansvarsfølelse og lad os arbeide os frem foruten mundkurv og tvangstrøie.

Virkningen af et forbud, tror jeg, blir hovedsagelig en yderligere økning i antallet af de saakaldte »uegte« fødsler.

Hensigten med lægeattesten blir da først og fremst 1. at beskytte mot overføring af sygdom ved den anden parts fortielse. 2. at vække ansvarsfølelse hos parterne og bringe dem til at tænke alvorlig over den hygieniske side af saken. 3. at indgaaelse af egteskapet utsættes i tilfælde, hvor der optrær akute sygdomme.

Den opfordring, som »aa« i artikelens slutning retter til mig, kan jeg efterkomme ved at henvise til stortingsdokument nr. 8 for 1902—3, der indeholder Castberg og Myrvangs forslag til lov om egteskap og skilsmisse. Forslaget blev 22—5—03 oversendt regjeringen. Har altsaa nu ligget i departementet i 5 — fem — samfulde aar. «Nylænde« har kanske tidligere behandlet dette forslag, men hvis redaktionen nu vilde indta forslaget i dets helhet, vilde det visnok gjøre nytte. Jeg skal kun citere § 1 første led, der igrunden er svar paa »aa«'s spørsmaal:

«Egteskap stiftes derved, at mand og kvinde for notarius publicus paa det sted, hvor nogen af dem bor, i nærvær af to vitterlighetsvidner uttaler sin beslutning om at ville indtræde i ægteskap med hinanden og derefter av ham erklæres for ægtefolk.«

N—i.

Til statsminister Gunnar Knudsen er der kommet en skrivelse fra den internationale kvindestemmeretsalliances formand, med tak for at der var sendt officiel delegeret fra Norge til mødet i Amsterdam. Mrs. Ch. Catt takker i de smukkeste ord for »denne lykkelige haandsrækning og for den udviste store velvilje ligeoverfor og fremhjælp af vor sag.»

Beretning fra det internationale kvindestemmeretsmøde i Holland er nu udgit paa engelsk af det internationale styre. Et exemplar er tilstillet den norske statsminister, et Norges officielle delegerede, et L. K. S. F.s formand og et N. K. N.s representant ved mødet. Ved henvendelse til fru Qvam, Stenkjær, kan det erholdes kjøbt. Pris kr. 1.50.

3die nordiske Hvidebaandskongres netop afholdt i Kristiania. En af deltagerne vil fortælle lidt om den i næste hefte.

Ved International visits møde 25/8 vil fru Blehr tale om norsk husflid og fru Nærup om husligt arbeide. Den 19 vil frøken Gina Krog gjenta sit foredrag fra ifjor: Norske kvinder i liv og literatur.

Den internationale kvindestemmertsalliances kongres Holland juni 08.

II.

Fortsættelse fra nr. 14.

Mrs. Ch C. gjør paa denne maade en rask rundtur over kloden, men stanser saa længst paa et sted. Det er i

England, stormcentret.

I andre land har der været skridtvis udvikling, men i England er der nu revolution. Der har ikke været kanoner og krudt og blodsudgydelse netop, men alle andre tegn paa krig er der. Tapre generaler ser vi, disciplinerede hære og merkelige slag; der har vi godt udpønset taktik og veludført krigslist, udfald, beleiringer og krigsfanger. Mange er de som har dømt de metoder som her er benyttet, men førend vi kjender hele sandheden om hvad Englands kvinder virkelig har gjort, og hvorfor de gjorde det, har vi ingen ret til at fælde nogen dom. Vi maa indrømme at dette engelske felttog, udskiller sig ikke alene som det merkeligste som har været kjæmpet for kvindestemmeret, men som det strengeste felttog som er vovet for nogen reform. Der har været forskjellige organisationer, og de har indbyrdes skilt sig meget m. h. t. metoder, men ingen tid er spildt med at trætte om dem; og det fælles maal har aldrig et øieblik været tabt af syne. De saakaldte *suffragetter* har udfoldet en forbausende energi og udholdenhed og handlekraft. Men de ældre mere konservative forbund har ikke været mindre merkelige. Efter den erfaring man har om den menneskelige natur, skulde man tro at disse vilde »sturet i sine telte« eller været med i den almindelige stenkastning mod disse «nye kvinder», hvis metoder blev erklæret for at sætte sagen aarhundreder tilbage. Men de ældre engelske ledere har ikke handlet saa. Istedetfor viste de en tolerance, som vi alle vil gjøre vel i at efterligne, og deres metode blev kun at fordoble, nei mangfoldiggjøre sin egen virksomhed. Kvinder af alle samfundsklasser: adelsdamer, fabrikpiger, husmødre, forretningskvinder har deltat i felttoget, og ikke en mand, en kvinde, et barn i England har faat lov til at bli i uvidenhed om hvad kvindestemmeret vil si. Baade suffragister og suffragetter har faat sine opraab ind i de mest afsides kroger i

landet. De har benyttet mer eiendommelige metoder, har faat med i rækkerne flere kvinder og udfoldet større dristighed og opfindsomhed end paa noget andet sted. I andre land har overtalelse været det væsentlige, for ikke at si det eneste vaaben, i England har det været overtalelse plus politiske metoder.

»Paa deres frugter skal I kjende dem.« Disse engelske kvinder har gjort kvindestemmeretten til en aktuel politisk sag. Ingen vil kunne forstaa betydningen af dette resultat saa godt som de der har baaret dagens byrde og hede og selv kjæmpet med i haarde kvindestemmeretskampe. Dette har været maalet for mangt et felttog, men først disse engelske kvinder har gjort det til virkelighed. Da en deputation paa 60 parlamentsmedlemmer gik op til førsteministeren for nogen dage siden, for at be ham gi sin støtte til kvindestemmeretssagen, naadde vi toppen efter at verden i over et halvt hundred aar havde kjæmpet for kvindestemmeret.

Seir i sigte.

Engelske kvinder har opnaad et andet resultat, som ogsaa er et ubedrageligt tegn paa en kommende seir. En ny bevægelse blir altid udsat for at latterliggjøres. Hvis det gjælder en daarlig sag, saa blir den dræbt af latteren, men hvis det er en god sag, saa voxer den sig stærk under disse angreb. Og saa vender latteren sig mod de tidligere angribere, og naar latterbølgerne tar den retning, da er det et tegn paa at striden snart er tilende.

Og nu har latteren vendt sig mod den engelske regjering, og der viser sig en forandret stemning ligeoverfor det engelske kvindestemmeretsfelttog.

Før hørte man verden høit udtale sin afsky for de engelske damers ukvindelige opførsel. Med disse livlige og krigerske engelske forkjæmpere i ryggen angreb avisernes ledere verden over kvindestemmeretsforkjæmperne i deres respektive land. Saa gik tiden; kritiken begyndte at gi sig, og de som hadde gjort nar, begrænset sig nu til at iagtta kampen i taushed, men skarpt. Man vilde se hvorledes vegten vipped. Og saa kom latteren.

Telegrafen sendte bud til jordens fjerneste egne om at engelske ministre blev »beskyttet« i gaderne med militær, at premierministerens hus blev «beskyttet« af politipatruljer, og selv det store engelske parlament blev »beskyttet» af en stor politistyrke. «Beskyttet! og mod hvem?» spurgte verden, og svaret kom, mod »angreb af ubevæbnede

kvinder.» I andre land har politiet beskyttet keisere, zarer, konger og presidenter mod angreb af skjulte fiender, hvis hensigt har været at myrde.

Nødvendigheden af saadan beskyttelse har virket tragisk, og da man saa, i modsætning hertil, saa billedet af Englands førsteminister skjulende sig bag laaste døre, eller listende sig omkring i gaderne, overalt beskyttet af militær eller politibetjente for at ikke et møde med en udsendt kvindelig deputation skulde jage ham paa flugt — — saa blev det for morsomt, og verdens latter vendte sig mod premierministeren.

Igjen gik telegramerne udover verden og presenterte et nyt billede: Se, sa de, den prægtige, vidt berømte engelse parlamentsbygning, omringet af politi, og hver kvinde som nærmer sig det hellige omraade, stanset, undersøgt og derefter kanske arresteret. Se alle disse overordentlige forsigtighedsregler for at redde medlemmerne fra uvelkomne andragender fra kvinderne om stemmeret; men trods alt kommer det forbudte andragende dem for øie, for se, over parlamentet flyver synlig for alle, og trodsende alle angreb en svær drage hvorpaa ordene: *Stemmeret for vkinder* lyser udover.

Kanske England ikke vidste, hvad alle de bud som blev sendt udover verden indeholdt. Kanske var mange af de efterretninger, som kom til os andre ikke sande engang, og kanske vidste ikke England at hele verden lo af dem; men lo gjorde man, og fra da af begyndte seiren at glide over til stemmeretskvinderne. Det eneste spørsmaal som blir ubesvaret er dette: hvorledes vil regjeringen gi sig og paa samme tid bevare sin existence og sin værdighed?

Mrs. Chapman Catt drager igjen sammenligningen med *Magna Charta* i fordumstid og nutidens frihedskamp og udtaler herunder: Det er ikke min sag at forsvare eller fordømme den taktik, som har været brugt i England.

Men jeg vover at komme med en forudsigelse: *seiren i England er nær.* Og naar den kommer vil verden glemme detaljerne i det felttog, den har dømt saa haardt, den vil da bare huske at kvindestemmeret er en uomstødelig kjendsgjerning i et af de største riger i verden. Jeg føler mig endvidere forvisset om at de engelske kvinder, baade *suffragister* og *suffragetter*, nu udkjæmper en storartet kamp for kvindernes politiske frihed over den hele jord.

Lad dem som vil, stille sig paa kritikens side, jeg vil kun udtale: engelske kvinder skaber i disse dage historie, og kommende slegtled

vil si: godt gjort. Og naar saa seiren er vundet vil alle kvinder forstaa at disse modige selvopofrende engelske kvinder, de skal ikke dømmes, de skal takkes.

Stillingen i Amerikas forenede stater.

Mrs. Catt gaar derpaa over til at skildre stillingen i sit eget land.

Hun peger paa den kjendsgjerning at de Forenede stater, som før var et lysende exempel for andre stater for frihet og demokrati, i de sidste 30 aar har vist tilstande, som har bragt kritik og tvil over selve folkesuverænitetsprincipet.

Hun mener der har udviklet sig forhold paa flere omraader, som kan gjøre det forklarligt at skarp kritik er kommet frem og reaktionen derigjennem har faat næring. Alligevel, sier hun, er der vel blandt de mange kjendsgjerninger som bærer mod folkestyrets princip ingen mer betydningsfulde end dem man finder i de Forenede stater.

Befolkningen her representerer enhver race, enhver religion, enhver statsforfatning, og maa bære dødvegten af helt uvidende massers stemmegivning, men trods alt har den lille koloni, som for et hundred og femti aar siden slog sig ned paa Atlanterhavets vetslige kyster, stadig arbeidet sig opover, saa den idag indtar en stolt stilling af ligestillethed med verdens største stater. Er da ikke dette det sterkeste vidnesbyrd om at folkestyret er en regjeringsform som duer?

At der blandt landets stemmeberettigede borgere er en million af uvidende negere og nok en million af ligesaa uvidende personer af fremmed herkomst, at vor befolkning ved emigration gjennemsnitlig øges med en million aarlig, at sindsygdomme og forbrydelser som følge af disse forholde har tiltat — alt dette har gjort det amerikanske styre konservativt. — Hvad kvindestemmeretten angaar, saa kommer ogsaa den omstændighed til, at den maa passere gjennem et *referendum* og saaledes er afhængig af alle mænds stemmer. Ikkedestomindre, sier hun, staar mænds stemmeret i de Forenede stater saa fast som Gibraltars klippe, og kvindestemmeretten vil følge, saa sikkert som stjernene følger sin lovbundne bane.

Kvindestemmeretten, en international bevægelse.

Virkeliggjørelsen af det sande folkestyre gik længe bedst frem i Amerika, der mødte det mindst modstand, men saa dæmmed det sig op en masse hindringer, paa grund af særlige forhold — da maatte den fremskridende strøm finde sig et nyt leie, den gik til Australien, Ny Zeeland og saa til Europa.

Det vilde, sier Mrs. Catt, været smigrende for amerikanske kvinder og deres fædrelandsfølelse, hvis deres land havde fortsat som det begyndte, og staat i spidsen for bevægelsen. Men hvor meget de end kan beklage at dette ikke er tilfælde, saa kan ikke dette formindske deres oprigtige glæde over fremskridtet i andre land. Enhver vunden seir i et land gir kraft til den hele bevægelse.

I kraft af denne fælles sag rækker kvinderne hinanden haand over fjeldene og over havene og danner herunder i sandhed en verdenshær. Kvindernes retslige og politiske stilling har fra begyndelsen af været praktisk talt den samme i alle land. Eftersom de gaar fremad i selvrespekt, i frihed og i virksomhed paa de samme veie, vil de der møde de samme hindringer, og høste de samme erfaringer. Vi hører meget om den menneskelige races solidaritet. Vi representerer et kjøns solidaritet. Vi kjæmper alle mod den samme fiende, hvis navn ikke er: mænd, men konservatisme. Hans vaaben er de samme i hvert land, — tradition, fordom og egenkjærlighed. Vi har ogsaa et fælles vaaben: vor appel til ret og retfærdighed. Vi hører argumenter for og imod, udtalt paa japansk og hollandsk, paa islandsk og italiensk, men blir de oversat til et fælles sprog, saa ser de ud som kopier. En kinesisk mandarin og en amerikansk kongresmand, en Zuluhøvding og en engelsk første-minister vil gi akkurat de samme argumenter mod kvindestemmeret. Derfor maa vi staa som en samlet hær som, ifølge Susan Anthony's ord, ikke kjender andet maal end kvinderne og deres frigjørelse

Mrs. Chapman Catt, som er fuldblods internationalist, slutter med følgende ord:

Inden vort forbund maa vi søge at udvikle en saa ophøiet internationalismens aand, en aand saa fri for alslags personlighed og ærgjerrighed, og endog national modvilje mod nogen, at dens renhed og storhed vil gi ny inspiration til alles arbeide for vor sag. Paa dette møde maa vi anslaa toner, saa fuld af søsterlig sympati, af tro paa kvinderne, af levende haab, — toner saa indtrængende at de vil høres af kvinderne i alle land, og vil kalde dem frem for at slutte sig til vor verdenshær. Sandelig mine søstre, vi lever i en lykkelig tid, og hvis ikke alle tegn slaar feil er den tid heller ikke fjern, da alle kvinder skal træde ind i sin egen personlige friheds rige — i hjem, i kirke og i stat.

Til Finlands landtdag er der nu valgt 25 kvinder mod 19 forrige gang. Blandt de nye er Finlands kvindelige fabrikinspektør: *Vera Hjelt.*

Efterskrift fra Nylændes „flyvende."

Oslo 21—6—08.

Netop tilbake oplever jeg i tanken hele den rike afvexlende tur.

Fra »den gamle navnkundige by« fra Hansestaden, hvor jeg blev fangen i over en uke, kunde der väre meget og mangt at melde, både dens historie og dens nutid drager os. Turisttiden er ikke på sin höide endnu, men byen er på vei til sin forvandling. *Borgerne* drager ut og *turisterne* gjennemstrømmer snart byen. »Børsen« er da sammen med bryggelivet det eneste punkt, men selv dette skrumper ind likeoverfor den brogede reisestrøm der fylder gater og veie. En sjelden fornøielse for en gammel »infødt« var det at agere förer for *östländinger*, altså *nordmänd*, der er nok inde i vor gamle bys äldre kulturliv til at finde interesse f. ex. i en tur fra *Kalfaret til Nordnes*. Vi kan peke paa »Millionbakken« og ramse op vor bys rikmänd, som i sin tid har »behersket« denne Kalfarbakken. Vi kan også peke på den store urne derinde i korsveien på kirkegården og fortälle at det er Ole Bulls siste hvilested. Vi kan ta et overblik over den gamle historiske *stadsport* og derefter fäste vore pressekollegers opmärksomhet ved de gamle interessante bygninger nedenfor stadsporten, nemlig *Zander Kås* og *Dankert Krohns* milde stiftelser, begge traditionelle hjem for gamle damer av byens äldre familjer.

Vi kan stanse et öieblik i »Marken«, hvor så mangen en kendt personlighet har set dagens lys eller levet et stykke liv. Jeg nævner i en fart *dr. Danielsen, Karoline Bjørnson, stifstprovst Jensen, toldkasserer Steens familie* og *Herman Bårs* og *frues* gästfrie sökte hjem, hvor *Magdalene Thoresen*, *Ibsen*, *Bjørnson* og mange andre färdedes, *Latinskolen, Tanks skole, Domkirken* kommer med i oversigten, og så har vi ned mod Lungegårdsvandet det gamle *rådhus*, der fremdeles ligger der med duft av historie over sig, vel *vedlikeholdt*, *ikke* »restaureret« om til noget nyt og uhistorisk.

Utover Strandgaten kan vi videre peke på *Löveapotheket*, *Ole Bulls* fødested. Ved Smørsalmeningen har vi fra den äldre historie *Audun Hugleiksons* bygård, og så kommer mureporten, som Bergenserne heldigvis har ladet stå urört. Eiendommeligt virker på den fremmede de brogede bondeutsalg på begge sider av porten. Det er byens »käldermænd« som her forhandler lands-produkter av alle slags til de til byen indvandrede landsfolk, hvilke i regelen er så kloke at de foreträkker den norske hjemmegjorte vare. Her findes i rikt utvalg fra *åklär* til *vadmel*, kister, tiner og skrin, uld, ost,

fetevarer og pølse. Ja det er *käldermändene* som behersker hele den nordlige del av Strandgaten, og det får de fremmede turister nok läre, hvis de ikke vil dumpe ned i en av disse faldgruber som de malerisk utstyrte »kälderhalser« danner. Men gå derned, og du vil spile öinene op, saa meget rart som du her finder. *Tal* så med manden ved disken, og du vil spidse ören. Og her som ellers på vågen og i havnen vil du minnes Vinjes vers at:

»Bergen ligger i Hordaland
Og taler sin norsk, som den gjorde
da bonde og herre og lendermand
på tinget toke tilorde.«

Og käldermanden er foran — han er det stärke element af norskhet i Bergens borgerstand, han er en mand med dannelse og kultur, og i Bergen har *Vestmannalaget* like fra *Henrik Krohns, Jan Prahls* og *Jan Griegs* dage intil nu väret en åndsmakt i byen. Da vi längre ute kan peke på *Griegs* födehus, da minner vi også om, at i Grieg hadde målet en tro vogter. Som venteligt var, siden han er runden av den byen, hvor det ennu lever på folkets tunge — på bymandens med. —

Tilbageturen, er nästen vel så interessant som turen fra öst mod vest. — ialfald den vestlige del. Fra Voss *löftes* vi op, vi stiger stille og sikkert som *örnen* og har snart under os i morgenstunden den hele deilige Vossebygd, med skoger, fosser og fjell og gårde.

Opfor den bratte stupen stopper vi. Der tilhöire skinner et stykke gletsjer, vistnok det nedre parti av *Vosseskavlen* — — og så har vi atter den grå store »Böigen«. Vi tar fart og kiler ind i fjeldmassen — langt langt in, intil vi atter ute i lyset ser *Flåmsdalen* dernede til venstre, vild og dragende med sine fosser og bratte stup. Solen lyser nu intenst gjennem sne- og vasdrevet og blir mer og mer bländende fremover. Snart er vi oppe pä den store kölige vidden, og man synes man får som et blik in i det »forjättede land«. Mot Gjeilo hviler atter öiet i det grønne — vi er på nedstigning til *jorden* igjen. Her träffer vi turister som roser luft og sted. En bergensk telegrafistinde er svärt glad i vore indläg for etatens kvinder — og räkker mig en lyngkvist som tak, som jeg herved overräkker Nylände sammen med efterskriften.

R. B.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

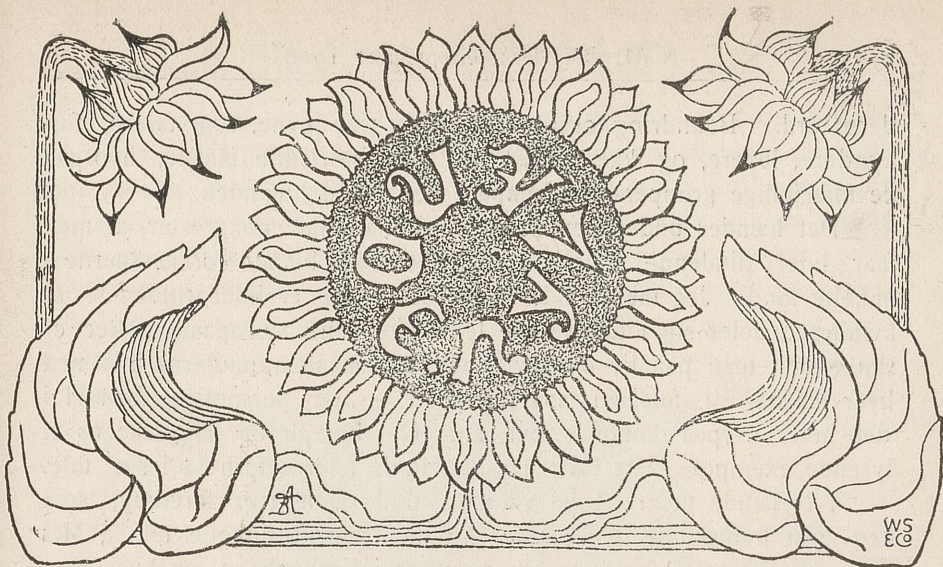
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de august 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. september 1908. | No. 17

Kvindesagen i England.

»Det er ikke min sag at forsvare eller fordømme den taktik som har været brugt i England» udtalte som man vil se Mrs Ch. Catt i sin presidenttale i Amsterdam.

Ikke desto mindre var det let at forstaa, at hendes sympati var paa de engelske forkjæmperes side, enten de nu var *suffragister*, de som arbeider med udelukkende konstitutionelle midler, eller *suffragetter*, de revolutionære.

Formanden for kvindestemmeretsalliancen havde ogsaa noget i baghaand, da hun kom med disse udtalelser, nemlig engelske kvinder selv, baade af den ene og den anden gruppe. Udover kongressen optraadte de, saavel paa de engere forretningsmøder, som paa de offentlige møder og festerne, og overalt hvor de kom og saa, der vandt de. Ikke saa at forstaa, at de var blandt publikums udkaarne yndlinger, der tog vor president og Rev Shaw saa stor del, at der knapt blev noget tilovers for andre. Men de vandt tilslutning og den høieste beundring hos alle sagens arbeidere, beundring for det ubetvingelige mod og den store udholdenhed, den helt uselviske hengivelse, den flammende frihedskjærlighed, som lyste os imøde fra

deres ord. Beundring ogsaa for deres rige evne, som talere, forkyndere, ledere, og ikke mindst for den storladne maade, hvorpaa de forskjellige gruppers forkjæmpere behandled hinanden.

Det hænder undertiden paa de internationale kongresser, at man faar lidet tiltalende indblik i stridighederne blandt forkjæmperne i enkelte land. Jeg mener ikke hermed, at det er lidet tiltalende at kvinderne deler sig i forskjellige leire efter sine synsmaader, det er simpelthen tegn paa liv og udvikling; men maaden, midlerne hvormed hver hævder sit, følelsen som besjæler — det personlige forhold i det hele, derpaa kommer det an. Og her gir de engelske os et lysende exempel Mrs Catt har omtalt de ældres forhold i sin tale.

I Nylænde nr. 16 1906 vil man finde gjengit et foredrag, som den mest fremskudte ældre leder for den konstitutionelle taktik, Mrs Millicent Fawcett*) holdt ved kongressen i Kjøbenhavn, og hvor man faar ordentlig indsigt i hele metoden.

Vi ser her ingen kompromissing, ingen udglidning og udslettelse af grænser, men samtidig respekt lige op til gjensidig anerkjendelse. Rigtignok kan de yngste suffragetter tale lidt overmodig om at de har blæst liv i bevægelsen, men naar saa de andre, medgir at det godt kan hænde de nye kampmetoder vil medvirke til et heldigere resultat, selv om de umulig kan benytte dem — saa svinder al fiendtlighed.

Mrs. Fawcett er i spidsen for *National Union* for kvindestemmeret. Den har efterhvert rekonstrueret sig, udvidet sig, har en kraftig og omfattende organisation.

De nye metoder begyndte at benyttes for nogle aar siden af foreningen for *Women's social and political movement,* hvor Mrs *Pankhurst* og *Mrs Despard* var blandt lederne, men de skiltes senere, og Mrs Despard kom i spidsen for *Women's Freedom League* som nu er meget virksom. Det var udelukkende paa taktiske grunde man skiltes. Fremtrædende representanter for disse forbund var tilstede og talte ved kongressen.

Her vil man se billedet af en af de unge suffragetter of *Women's Freedom League: Teresa Billington Greig,* hun har to gange siddet i *Holloway* fængslet, behandlet som den værste forbryder. Det fortælles ogsaa om hende, at da hun engang saa en politikonstabel behandle en ældre kvinde hensynsløst og brutalt, gik hun lige paa og gav ham et ørefiken — med den allerbedste virkning.

*) Mrs Fawcetts portræt se Nylænde nr. 20 1904.

Hun fremhæver at kvinderne ikke maa stole paa tomme løfter, eller paa noget parti, hun havde selv gaat med socialisterne en stund, men da det kom til stykket, saa hun at deres støtte for kvindesagen var selvisk, og hun havde forladt det. De kjæmpende kvinder maatte staa sammen og altid ha mod til at kræve rettigheder. Og kunde de ikke opnaa andet, saa kunde de ihvertfald protestere, protestere, protestere — og en dag skulde de naa frem til mere, til det høie menneskelighedens maal de havde i sigte.

Der er noget meget gratiøst ved Mrs Billington Greig, baade ved hendes person, hendes fremtræden og ogsaa ved den maade hun former og fremfører sin tale.

En anden af suffragetterne, jeg tror det var Mrs Sanderson, sa: Hvorledes vilde I at vi skulde staa rolige og se paa at vor gamle fører Mrs Despard blev sat i fængsel, bare fordi hun havde raabt: *stemmeret for kvinder!* Skulde vi se rolig paa det istedetfor at dele hendes skjæbne. —

En anden glimrende engelsk taler vil jeg nævne med det samme, Miss *Ashton*, — ikke suffragette, — hun talte en aften om arbeiderkvinderne i sit land, saglig, uden et overflødigt ord indtrængende, gribende, det bedste indlæg for den sag jeg nogensinde har hørt.

Man vil erindre at Nylænde har offentliggjort et brev fra *Hermione Ramsden*, hvori hun fremholder førsteministeren Mr. Asquith's udtalelser om kvindestemmeret som betydningsfulde og meget lovende. Den samme opfatning har været gjort gjældende i flere engelske aviser og paa mange hold i England. Men ingen af dem som var paa mødet, delte denne opfatning. Mrs Fawcett udtalte sig offentlig

meget haanlig om Mr, Asquith, og andre sa: læg merke til hvor mange betingelser der er i hans proklamation: *om* og *hvis* og *dersom* altsammen smuthuller, som han kan trække sig tilbage i; hvad han har sagt tilbedste for stemmeretten er ikke udsprunget af nogenslags sympati, det er opportunisme, han tør ikke aabent stille sig i opposition for sit partis skyld. — Saaledes udtalte bl. a. Miss Edith Palliser sig paa mit spørsmaal, og hun er inde i sagerne; i en lang aarrække har hun gjort tjeneste som sekretær i *National Union*, arbeidet offervillig, til overanstrengelse, for sin livssag. Miss Palliser har slegt i Trondhjem og er vel kjendt i norske forhold. Vi traffes paa jernbanen, paa en af vore udflugter, og fik da en rolig stund til samtale.

»Men,« sier jeg, »ihvertfald var det ikke klogt at gaa paa Mr. Asquith nu, som om det var givet han var en fiende, bedre at fange ham i løfterne, om de er aldrig saa svævende, og saa — *hvis* han stiller sig imod, samle al kraft til et felttog imod ham.« —

»Nei,« sier Mrs Palliser, »det var ikke klogt, der virked suffragettaktiken særlig uheldig« og vi taler videre om den. »En maa beundre dem,« sa jeg i samtalens løb. —»Men tror De da ikke at ogsaa vi kan ha den mest brændende lyst til at gaa løs paa vore undertrykkere, saa lumpent som vi ofte er blit behandlet — men det er vor overbevisning at vor politik, beherskelsens, er den bedste.«

»Ja« svarte jeg »den beundrer jeg personlig allermest. Og der er noget i de voldsomme metoder som altid smager mig saa bittert. Det er ikke saa vi har drømt det — tænkt os det, vi har ment at naar vi vandt frem, saa skulde det være, fordi en ny aand brød sig frem i landene, en ny erkjendelse, fredens i stor forstand, ret mod vold og magt. Griber vi selv til voldsomhed, handler vi mod den aand hvormed vi engang vil døbe samfundene.« — —

Ja, det har været vort haab, men ser en udover verden synes det maal fjernt. Noget andet ser vi — kvinderne i oprør, hver paa sin vis over den hele jord; det er os nær. Det er nutid. Og det er ikke lidet.

Betragter vi de engelske kvinders frihedskamp, saa undres vi ikke over, at alle de paa den ene side mister taalmodigheden, vi undres mer over at alle de paa den anden side kan være saa storartet taalmodige. Naar en tænker over de 40 aars kamp — og alle de brudte løfter!

Som de amerikanske kvinder gav os norske inspirationen tilvor kamp paa dette felt, saa har de engelske git os sikkerheden, tryg-

heden. Jeg husker da jeg holdt det første foredrag om kvindestemmeret i 1885,*) jeg pegte paa Stuart Mill's forslag i det engelske underhus 1867. Og jeg fremholdt hvor udmerket det gik i England, og at de angelsaksiske kvinder vilde bringe seierspalmen først hjem.

Og nu er vi kommet et skridt foran dem! Mens de britiske kvinder er blit skuffet gang paa gang. Ingen i et lidet land kan vist tænke sig hvad det vil si, dødvægten i et stort land. Hvor fuld, stændig ideer kan begraves under dagens strid, saa de ikke naar med sin tale til folkets øren. Intet under at mange finder der maa reises et skrig, gjøres larm, saa alle *maa* høre.

Og slig som de er blit behandlet: faktisk majoritet i underhuset, — fordi kvinderne selv har tat del i den aktuelle politik og hjulpet mænd frem — faktisk majoritet, men ikke en dag til at faa sagen frem, eller har man faaet den, saa den skammelige trafik at medlemmer har trukket sine taler udover midnat for at hindre afgjørelsen. Og i det hele alle de indviklede formaliteter man skal igjennem.

Og saa dette andet — adresserne, petitionerne. Hvad vilde man sagt om vi, naar vi søgte frem til stortingets presidentskab eller vor regjering, var blit afvist paa slig vis som de engelske kvinder?

Jeg tænker ikke bare kvinder, men ogsaa mænd her i landet, da havde vendt sig i vrede mod autoriteterne. Med sandhed kan de engelske kvinder si, at det var statsmagterne i deres land som begyndte spetaklerne, idet de lukked de lovlige veie for dem.

At publikums sympati nu helder til kvindesags-forkjæmpernes side har de to kjæmpedemonstrationer i London, den 13de juni, ledet af de konstitutionelle, og den 21 juni, ledet af suffragetterne, git vidnesbyrd om. Om dette faar man høre i Miss Ramsdens artikel fra England.

Hvad der ogsaa gjør kvindestemmeretsbevægelsen i England interessant er at der nu er organiseret modstand. Forfatterinden Mrs *Humphrey Ward*, som før har gjort sig sørgelig berømt ved at stille sit navn til støtte for den legaliserede prostitutions opretholdelse eller gjenindførelse, er blandt lederne; hun henviser til Amerika hvor der ogsaa er organiseret modstand, men kommer med oplysninger om kvindebevægelsen der, som nok ikke er saa paalidelige som de bør

---

*) Se Nylænde nr. 8 1907.

være, idetmindste ser man dem plukket sønder og sammen i amerikanske kvindesagsblade. I engelske kvindesagsblade ser vi derimod den organiserede modstand hilses med glæde. Og jeg tror det er oprigtig glæde. For det er tydelig at det vil hjælpe til at gjøre sagen kjendt og diskuteret, og det er det man først og fremst stunder efter, det er halvveis vundet, mener man.

Og saa har i England mænd, mest yngre mænd, organiseret sig til fremhjælp for kvindestemmeretten, det er allerede omtalt at denne organisations representant blev hilset med begeistring paa kongressen i Amsterdam, og det bedste er at exemplet smitted i Holland, hvor der efter kongressen ogsaa blev dannet en *Mændenes liga for kvindestemmeret*.

Paa kongressen blev der en dag talt særlig til de unge. Gjennem vidnesbyrdene fra de fleste land kunde man forstaa, at de blev savnet i rækkerne, hvor de er altfor tyndt representeret. Der taltes vækkende ord til dem.

Men de engelske unge kvinder de mødte op paa stedet, i England savnes de ikke i rækkerne.

Der har de da ungdom som duer. Den ungdom som ikke begeistres for frihedens ideer, duer ikke.

Hvor er vor ungdom? Hvorfor kommer ikke vore unge kvinder, jeg mener hvorfor kommer de ikke i stort følge strømmende til? Vi er jo bare halvveis fremme endnu, og vi trænger netop nu saa saart deres hjælp. Er vi for lidet krigerske i vore metoder kanske? Kanske kom de om vi gjorde mer spetakel — — eller hvad?

Men mest beundringsværdige er nu alligevel de ældste ledere i England. De ser bort fra sig selv, og de ser sig ikke tilbage, bare frem. Og dog har de mange seire paa det bredere kvindesagsfelt at være kry af. Det er først nu alt koncentrerer sig om den politiske kvindestemmeretskamp, hvor de endnu ikke har ført nogen seir hjem.

Det har jeg lært, at i England er bevægelsen livsfrisk, der udkjæmper de en kamp for os alle. Der har de indignationen, den hellige vrede, den store begeistring — ilden med et ord. —

Gid jeg kunde ta med hjem nogle funker, som vilde tænde her i landet. Det trænges haardt.

G. K.

Mer om kampen for kvindestemmeret i England.

Det blev for sent at beskrive kvindeprocessionen den 13de juni, og den demonstration som fandt sted i *Hyde Park* den 21 juni. Jeg saa der øieblikkelig kom beretninger om dette i norske dagsaviser.

Men det er ikke for sent at omtale de følger som kvindernes sterke fordring paa stemmeret fik ligeovverfor publikum.

Den første virkning var forbauselse. Man var bare vant til at le af og si vitser om »disse suffragetter;« demonstranterne — det var jo bare nogle fabrikpiger, ledet af en flok »sure pebermøer.«

Men den 13 juni fik de øie for sin vildfarelse. De kvinder som tog del i processionen fra *Northumberland Avenue* til *Albert Hall* var repræsentanterne for en hel nation, og ikke for nogen speciel klasse eller gruppe eller parti. De studerende kvinder, i »kappe og hat« var de som gjorde mest indtryk paa det almindelige publikum. Disse var jo kvinder som kunde kræve ret til aandelig ligestillethed med mænd. Og folk blev slagen med forbauselse over at se for en mængde der var af dem. Paa en anden vis blev processionen ogsaa en ny aabenbaring. Hidtil har de eneste som har gaaet i tog været arbeiderklassens folk og deres politiske ledere.

Ved denne leilighed var der ikke klasseforskjel. Alle gik sammen: tjenestepiger og adelige damer, skuespillerinder, sygepleiersker, forfatterinder, kunstnerinder, kvindelige læger, universitetsstipendiater, skolebestyrerinder. Og de som ikke tilhørte nogen profession gik under den fane som betegned den del af kvindestemmeretsselskaberne som de tilhørte.

Det blev en overraskelse for herrerne i de aristokratiske klubber i *Picadilly* at se damer af deres bekjendtskab marschere forbi! De vilde ikke tro sine egne øine!

Kvinderne af *Primrose* ligaen*) var der og kvinderne i *Fabian***) bevægelsen. Og hvis rygtet talte sandt havde socialisterne sendt ud en sterk afdeling med mænd, som skulde rope hurra for den røde fane, naar den passerte, og hjælpe politiet med at undertrykke tumult i mængden, som havde tænkt at gjøre spetakler naar processionen dreied omkring hjørnet af *Northumberland Avenne.* I hvertfald saa blev nu oppositionen holdt nede, og mange som var kommet for at le og gjøre nar, blev med at raabe hurra.

Og nu faar vi nok magt over alle som er imod os, for pressen er med os! Der er bare et par aviser som nu er imod kvindestemmeret, og

*) Politisk konservative.

**) Socialister.

den heftighed hvormed de angriber os, kan vi glæde os over, den viser hvor ræd de er for at vi skal vinde. Den gammeldagse »Spectator« udtaler saaledes sin frygt for at kvinder, ifald de fik stemmeret, ikke længer vilde kunne føle sig trygge — saa voldsomme midler vil mændene bruge for at faa dem til at stemme efter sin vilje. Lad os haabe at engelskmænd ikke er fuldt saa store barbarer som *Spectator* tror.

Vi er meget glad over at der er en mændenes liga for kvindestemmeret, og hvad anti-kvindestemmeretsforbundet angaar — saa har det faa medlemmer og ingen penge.

Imidlertid vedblir »suffragetterne« at slaa ind vinduer hos førsteministeren og true med nye voldsomme midler. Vi som tilhører *National Union* er meget imod alle den slags midler, men lad os alligevel ikke glemme, at det var ved voldsomme midler arbeiderne fik udvidet stemmeretten og *reformakten* gjennemført. Det er ikke saa underligt at barn og barnebarn af den slegt fortsætter med de metoder.

Der hændte nylig en liden begivenhed som viser at »suffragetterne« ikke er saa »uden al kvindelig følelse« som deres modstandere paastaar:

Suffragetterne havde gjennem sin forening »Women's Social & Political Union« besluttet at faa istand en demonstration paa en bestemt dag. Den dag havde 2000 politimænd faat permission for at være tilstede ved tilstelninger i Krystalpaladset, til indtægt for politiets barnehjem. Da dette blev kjendt, udsatte foreningen sin demonstration for at den ikke skulde komme iveien for politiets fridag, og styret opfordret til at medlemmerne istedet skulde gaa paa tilstelningen og gi bidrag til barnehjemmene.

Det gjorde de ogsaa, og da de ofte arresterede damer Mrs og Miss Pankhurst, Mrs Pelthick Lawrence og andre kom ind i lokalet, blev de hilset med kraftige hurraer af politimændene.

Hermione Ramsden.

Kvindernes Verdensforbund holder møde i Genf fra 31 august til og med 4de september. For Norge møder N. K. N.s formand frk. Gina Krog, og 2den viceformand fru Marie Michelet. Fru Marna Aars, født Aall, og frk. Thea Holst skulde ogsaa mødt som representanter, men er blit hindret. Man haaber imidlertid at fru Cecilie Krog vil møde som den tredie delegerede. Den 31 august ofres til møder i de internationale komiteer. Umiddelbart efter den internationale kongres holder Schweiz's nationalraad møde, hvortil alle de fremmede indbydes. Saa kommer Abolitionistkongressen, hvor man drøfter arbeidet mod hvid slavehandel. N. K. N.s formand møder ogsaa her som representant for forbundet. Fru Michelet som delegeret for Nationalkomiteen.

Den internationale kvindestemmeretsalliances kongres Holland juni 08.

III.

Hermed var kongressen aabnet paa den værdigste og smukkeste maade, aftenen var ofret selskabeligt samvær.

Næste dag begyndte saa forhandlingerne. Om formiddagen gav styrets medlemmer sine beretninger. Om aftenen var der tillyst offentligt møde.

Dette holdtes i den store sal — alle de tillyste foredrag var paa engelsk. Det var skade at Hollands kvindestemmeretsforbund havde været saa beskeden, ikke at bringe et eneste foredrag paa hollandsk den første aften. Engelsk forstaaes ogsaa mindre end baade tysk og fransk, og følgen var at salen ikke var fuld. Der var forresten alligevel folk nok, men det blev daarligere accustiske forhold under de omstændigheder, og publikum havde vanskeligt for at følge med; jo mere flydende engelsk der taltes — af englændere og amerikanere — desto værre.

Paa programmet for den aften stod »Kvindestemmeret i praxis.« og blandt talerne stod nævnt frk. Fredrikke Mørck fra Norge, som skulde tale om *The Triumf of Justice* (*retfærdighedens seir*). At vor delegerede ikke var rigtig fornøiet med denne titel paa sit foredrag, vil man forstaa, naar man hører det skulde omhandle kommunevalgenes resultater, belagt med tal, hentet fra det statistiske centralbureau o. l., og ikke skulde ha nogenslags lyrisk karakter. Frk. Mørck havde paatalt det, og hendes foredrag var lagt til næste dag, da slap det at faa titel.

Alligevel kom der et foredrag fra Norge den aften, i det den officielle delegerede efter anmodning talte om *Stortingets grunde for at gi kvinder stemmeret*. Det passed ikke netop under overtitelen: «Kvindestemmeret i praxis,« men det var nu ikke saa farligt. Væsentligere var at det, efter hvad man forsikret, blev hørt tydelig, saa vi ser det undertiden kan ha sin fordel at berette paa et fremmed sprog — og tale mindre flydende.

Programmet for kongressen var i det hele ikke saa vellykket som meget andet, og tilsidst gik det rent i fisk. Men dette var ikke

styrets skyld, hvad skal man gjøre naar der ventes svar fra foreninger i en snes land for at faa det istand, og nogle foreninger sender svar i sidste øieblik, og enkelte slet ikke.

Næste aften talte frk. Mørck først, men det blev ikke nogen *triumf of justice*, for hun blev afbrudt, da hun havde talt i ti minuter, skjønt hun havde faat anmodning om et 20 minuters foredrag; og lige efter frk. Mørck talte fru Keilhau paa fransk, om den dag i stortinget da vi fik stemmeret, hun havde faat løfte om 10 minuter, men blev ogsaa afbrudt før tiden. Ulykken var at presidenten var syg den aften og ikke kunde dirigere, fast og mildt og retfærdig, som hun pleied; paa hendes plads var Mrs Despard, som ikke var orienteret i sagen.

For de norske, som sad og hørte spændt paa beretningerne, var det yderst irriterende at høre klokken ringe gang paa gang paa den vis.

Paa et eftermiddagsmøde to dage senere, bragte frk. Thea Holst hilsen fra N. K. N. og gav frit, uden manuskript, en kort beretning om forbundets virksomhed, og fru F. M. Qvam holdt et længere foredrag om kvindestemmeretten i Norge og hvad L. K. S. F. og dens formand havde gjort for den. Dette blir sammen med de andre foreningers beretninger trykt i den internationale report.

Man holdt eftermiddagsmøder flere dage. Saaledes ofredes en eftermiddag til taler specielt beregnet paa unge, og en specielt for kristelige synsmaader.

Men ved de offentlige aftenmøder optraadte flest talere, og der lød efterhvert fire sprog: hollandsk, engelsk, tysk, fransk.

Vi kan ikke følge kongressens dage fremover, kan kun notere enkelte punkter fra forhandlingerne.

En formiddag var det særdeles livlig, det var da en representant for hver delegation gav beretning om, hvad midler man i de respektive land havde brugt for at fremme sagen. Med stor interesse hørte man paa beretningen fra Finland, men endnu mer liv blev det da England kom frem.

Man beslutted at representanter fra alle deres foreninger, og ikke bare de delegerede, skulde faa lov at tale, og man blev ikke træt af at høre paa dem. Men England er der ofret et særskilt kapitel, vi gaar derfor ikke nærmere ind paa det her.

Et forretningsanliggende af den høieste interesse blev diskuteret en formiddag ved representanter fra Norge, Sverige og Danmark. Det var spørsmaalet om ændringer i lovene med det formaal at mer

end en stemmeretsforening i et land skulde ha lov til at sende delegerede. Fru Bugge Wicksell havde først ordet og foreslog at indtil tre organisationer fra et land burde ha ret til at sende delegerede, dog saaledes at den eller de først indmeldte havde ret til flere delegerede end de senere optagne. Men dr. Louise Qvam og frk. Eline Hansen mente at dette vilde skabe forvirring og virke opløsende, det vilde da være bedre at danne en centralkomite i hvert land for representation i alliancen. Man blev enig om at en komite skulde udrede sagen og fremlægge forslag til femaarsmødet, som blev enstemmig besluttet afholdt i London vaaren 1909. Kun femaarsmøderne er nemlig lovgivende forsamlinger. Der vil da antagelig bli en ændring i nævnte retning. Men beklageligt er det at den ikke kan træde ikraft strax, saa f. ex. vor kvindestemmeretsforening kan bli representeret ved det store Londonermøde næste aar. Det er meget vanskeligt at være delegeret ved disse internationale kongresser for alle som ikke har engelsk til morsmaal, eller er sproget helt mægtig, og de smaa lande har jo ikke i og for sig saa mange at vælge imellem for hver ny kongres, saa det er ilde naar kredsen yderligere indskrænkes ved foreningsgrænser.

Kongressen i snevrere forstand afsluttet med en storartet »afskedsmiddag.« Her havde en representant fra hvert land ordet til en liden speech. For Norge var der to talere, først den officielle delegerede og saa L. K. S. F.s formand, saa man kan langtfra si vort land i det hele blev stedmoderlig behandlet m. h. t. at ha ordet ved kongressen. Hvad der gjorde stemningen saa glad ved denne fest var at man vidste det *ikke* var *afsked*. Skjønne dage i Rotterdam og Haag vented kongressens medlemmer. Og de var i en forstand ligesaa betydningsfulde som de foregaaende.

Vi bringer her den resolution som blev enstemmig fattet paa mødet, og afslutter dermed den saglige beretning om selve Amsterdammødet. Som man ser har vi væsentlig indskrænket os til at gi hvad der vedkommer de norske og ved siden heraf det fælles internationale, kfr presidentens tale. Der foreligger jo nu ogsaa en indgaaende rapport for dem som vil ha nøiere besked, men ogsaa den indskrænker sig til Amsterdammødet.

Delegerede fra 21 land, samlet ved den internationale kvindestemmeretsalliances kongres i Amsterdam, og representerende den organiserede stemmeretsbevægelse, som nu breder sig over den hele jord, har fattet følgende resolution:

Vi har med stolthed hørt om den vise og gode brug New Zealands kvinder har gjort af stemmeretten de sidste femten aar og Australiens kvinder de sidste sex aar, beretningen om dette bidrager storlig til at hjælpe frem kvindestemmeretten i andre nationer.

Vi lykønsker Finlands kvinder til deres fulde politiske frigjørelse i 1906 og til valget af 19 kvinder til deres parlament i 1907; vi lykønsker Norges kvinder med at størsteparten af dem har saavel kommunal som politisk stemmeret, og vi haaber det maa lykkes dem snarlig at faa bort betingelsen om skatteerlæggelse, et vilkaar, som ikke er sat for mænd; vi lykønsker Danmarks kvinder med at de har faat kommunale rettigheder paa samme betingelse som for mænd, og vi haaber, de vil gi vidnesbyrd om at det ønske deres konge udtalte, at denne vigtige reform maa bli til landets lykke, gaar i opfyldelse, saa de snart ogsaa kan erholde den politiske stemmeret.

Vi ser med tilfredsstillelse at det britiske parlament har erkjendt kvindernes administrative dygtighed, og at landet trænger dem, ved at gjøre dem valgbare som borgermestre og raadsmedlemmer; og vi udtaler vor hjertelige sympati for de britiske kvinder, for den glimrende kamp for sin frigjørelse de nu kjæmper; vi lover dem al den hjælp vi kan til at vinde en velfortjent seir, og vi haaber af hjerte at seirens dag ikke maa være fjern, for vi ved at erhvervelsen af kvinders stemmeret i den store nation, vil ha den største indflydelse ud over den vide verden.

Vi lykønsker kvinderne af de Forenede stater med at de nu i fire af staterne har hel stemmeret, at de i mere end halvdelen af de 46 stater har stemmeret i en eller anden form, og med at der i de sidste aar har været at mærke en langt gunstigere stemning for denne sag hos folket. Det vises ved den kjendsgjerning at forleden aar har 500 organisationer af mænd, organiseret for andre formaal, — saaledes den amerikanske arbeiderfederation med mer end en million medlemmer, minearbeidernes forbund med en halv million og murernes forbund med en halv million — offentlig udtalt sig for politisk kvindestemmeret, mens mange kvindeforbund med hundrede tusinder af medlemmer har tat stemmeretten op paa sit program. — Vi lykønsker Sveriges kvinder med deres heltemodige kamp det sidste aar og den udmerkede organisation de har faat istand, som, det kan ikke feile, snart vil bringe seiren hjem. Vi lykønsker Tysklands kvinder med at dets regjering har ophævet den lov, som forbød kvinder at samles og danne politiske organisationer, og vi protesterer mod at ophævelsen af den samme lov i Østerrige lar vente paa sig. — Vi lykønsker kvinderne i alle Europas lande, med kun faa undtagelser, med den hurtige fremgang i stemmeretsbevægelsen, som skyldes deres alvorlige og standhaftige arbeide; og vi ber kvinderne overalt at

nytte leiligheden og fremkomme med sterke krav paa ret og retfærdighed ligeoverfor deres respektive regjering og ligeoverfor mænd som individer.

Vi udtaler at ingen af det nye aarhundreds bevægelser for frihed og fremskridt gir saa store løfter for den menneskelige slegts udvikling som disse omfattende bestræbelser for at ophæve den store uret, som kvinderne har lidt gjennem aarhundreder ved ikke at ha nogen stemme i sager som angaar deres lands styre og den almindelige velfærd. Den kjendsgjerning at i det forløbne aar er dette spørsmaal bragt frem for 22 parlamenter og 29 statsforsamlinger, har været diskuteret i pressen over hele den civiliserede verden; har været optat paa politiske partiprogrammer i mange land, og været fremme til debat paa platformen viden om — viser tydelig at man er kommet videre end tll akademisk teoritiseren, og at sagen er blit praktisk og aktuel. Naar kvinder i tusindvis tar grader ved universiteterne, gaar iud i professionerne og ud paa arbeidsmarkedet og tar livlig del i drøftelsen af almene spørsmaal — saa er det uundgaaeligt at de ikke ogsaa skulde bli en erkjendt faktor i landenes styrer. Kvinderne kan ikke længer i taalmodighed og underkastelse bære tilsidesættelsen, skammen, den dybe uretfærdighed ved at være i politisk trældom.

Vi udtaler at ved denne kritiske periode i bevægelsen bør kvinderne gi arbeidet for stemmeretten fortrinet for alt andet, erkjendende at naar de kommer i besiddelse af den, vil de kunne bli en mangfoldig større magt i alt godt arbeide; at de med dette for øie maa stræbe efter at opnaa den fordel som ligger i den fuldkomnest mulige organisation, og at de maa gaa frem med udelt kraft og enig handling, idet de betragter ethvert offer ringe for den sag det nu gjælder.

Vi udtaler at det er kvindernes simple pligt nu at sikre støtte og samarbeide med alle de ktæfter som virker tilbedse for kvindestemmeret, uden hensyntagen til deres politiske og religiøse forhold; at undgaa enhver indblanding med sager udenom; at fordre stemmeret for kvinder paa samme betingelse som mænd nu har den, overladende enhver udvidelse af stemmeretsbetingelserne til mænd og kvinder i forbund, naar begge har samme ret og lige magt.

Regjeringen har i statsraad 19 august fremsat forslag til forandring i grundlovens § 50, gaaende ud paa: politisk stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd

---

To utstillinger

fra denne sommer er vel värd at märke sig, når der er tale om landets fremgang. Ved St. Hanstider hadde *den kvindelige industriskole* sin årlige opvisning av elevernes arbeider. År efter år har nu den skole arbeidet sig fremover til sikrere og sikrere forhold. Alt arbeide herfra bärer präg af den orden og nöiagtighet som stadig har sikret og trygget den ifra först av så solide grundvold, hvorpå skolen er lagt.

Det er derfor intet under at landets kvindelige ungdom i skarer søker ind til skolen for at dygtiggjöre sig som håndarbeidslärerinder for folkeskoler og privatskoler, som husmödre på de store gårde, eller som arbeidersker for privat erhverv. Her er jo meget godt at tilegne sig i de forskjellige industrigrene, som *linsöm* og *kjolesöm*, *strykning*, *vävning*, *stopning*, *lapning* og alle slags *finere håndarbeider*.

I *linsöm og håndarbeide* så vi godt arbeide, som viser at eleven får iallefald et *ordentlig grundlag*. *I vårklassen* utrettes store ting. En utsökt samling av *blankets*, *bolster*, *duktöi*, *gardiner*, *kjoletöi*, *täpper* og *möbelstoffer* var her at se. Af skolens *egne smakfulde mönstre* måtte man isär lägge märke til de vakre *kongresgardiner* med tidsel og empiremönster. Skolen bringer hvert år noget nytt — ifjor tiltrak et stilfuldt liljemönster sig almindelig opmärksomhet. En gennemgående solid undervisning i de forskjellige vävteknikker gir elever grundlag nok til senere at arbeide på egen hånd. Dette er også öiemedet for skolens hele drift. I *åklä* og *billedvävning* gives der som rettelig er kun en elementär undervisning i de to slags teknik. For *billedvävens* vedkommende, kräver jo denne *kunstart* et *särligt studium*, og også *särlige anläg*, hvis der skal komme noget virkelig smukt og tiltalende ut av strävet. På industriskolen er det tilsträkkeligt at la eleven få kopiere et eller andet vakkert putevår av de gamle fra musäerne. Selvständige kompositioner, eller större utförelser, bör henstå til der kan tages särkurser, hvor man *utelukkende* kan drive på med *billedväv*.

Et vakkert delikat utvalg av finere håndarbeider gir yderligere et sikkert vidnesbyrd om den flid og nöiagtighet som särpreger skolen. *I tegneklassen* ser man også meget godt. Og en *tegneklasse er nödvendig*, hvis öiet skal opnå den sikkerhet og den forståelse av mönstre hvorav disses gode utförelse er så beroende. For min del skulde jeg nok gerne önsket at der blev lagt mere av vore nationale eiendommeligheter til grund for de fleste kurser. Dog uten at stänge for de forskjellige internationale stilarter. At träkke en av disse frem, fordi den er moderne, synes mig at väre farligt. Har jeg ret når jeg påpeker at det ser ut til at den såkaldte jugendstil

foreträkkes vel meget av eleverne? Burde ikke deres öine oplates litt mere til fordel for ädlere og solidere grundlag i den »selvständige« komposition? Ellers ser det ut til at undervisningen i tegneklassen mötes med särlig kärlighet og interesse. Hos besøkende östlændinger väkker skolen stärk beundring og interesse. Af byens egne invånere, ser man ved avslutningsutstillingerne forbausende få besökende i forhold til hvad den yder.

*

Nylig avsluttedes et av husflidsforeningens 6-ukers-feriekurser. Også her blev man nu glad ved at se den jevne sikre fremgang.

Når man tänker tilbake på husflidssakens stilling i 80-årene må man si at den er gåt fremover med *kämpeskridt*. Ved disse feriekurser, som for den störste del besökes av landslärere og lärerinder, vil husflidsinteressen spredes utover og tränge igjennem overalt. Og at parolen utgår fra folkeskolernes ledere har ikke mindst betydning. Ingen skal vel som disse formå at slå på klippen og finde vand. Og vort folk som i dypeste grund har nävedyktighet og kunstnerisk skaplynne i arv vil atter kunne frembringe kraftige spirer på den gamle stammen.

Utstillingen löd på 1464 numre, til en omtrent värdi av kr. 2,174 00 Her var *redskap* i stort og smått fra *hövle- og dreierbänker, bokbindermateriale* til alle slags *gårds-* og *kökkenredskap* — alt virkelig fortrinligt arbeide. Atter vil vor egen *norske skog* avgi virke til hus og gårdsredskap. Vi vil »drive ut av templet« de fremmede handelsfolk der hvor de er så inderlig overflødig som just på dette punkt. Ut af landhandlerboderne må alt infört gods — der endda oftest er av dårligste godtköps kram. Selvhjälp på dette punkt vil si våken arbeidslyst igen — og penge ind istedetfor ut av statskassen. Under vor beruselse over maskinernes *almakt* har hånden länge nok ligget doven og valen, hvor den ved lidt energi kunde skape öket erhverv og stigende tilfredshet. Hertil vil husflidsforeningens vakre og praktiske redskapsmodeller, der nu gennem kurserne spredes landet rundt, bidrage kraftigt.

Saa vil jeg nævne halm- og spånhatterne. Hvad har vi ikke her fåt for vakre solide ting. Jeg hadde den gläde at träffe kursernes mangeårige leder gårdbruker L. Christiansen fra Skjeberg. Den nu 72 årige hädersmand har fra sit 12te år befattet sig med fletting og söm av hatter, dyrkning og färvning av den hertil skikkede halm. Kunsten lärte han av sin egen mor. Og nu har gennem årene hele hans familie väret beskjäftiget i de små stunder med dette arbeide. Han regnet gennem årene med en omsätning av ca. 19000 kroner ifra hjemmet. Foruten hvad han som leder av kurserne har väret med om at frembringe av dette nyttige læreprodukt. Til

de forskjellige slags hatter anvendes rug- og hvetehalm, ask og orespån, som da farves i de forskjellige kulörer. Med hensyn på skäring og dyrkning av denne halm, er der visse forholdsregler at ta, som dog er let at gjennemföre.

Så er der *vävningen*. Ja også her fins alt, like fra *uldtäpper* og *bolster* til *duktöi*, *gardiner*, *kjole-* og *bluseliv*. Alt i alt vil vi nu på gårdene få vävstolen frem igjen. Nu gälder det også om at hente rokken frem av skramlet — overalt. Vi må ha rokspundet garn fremfor noget. Gårdens kvinder bör ikke la sine egne sauers uld gå i »samlingen« til spinderierne. Vi vet jo at det blir liggende igjen den förste beste *loen*, og det er netop den som tränges.

Tilslut nogle ord om bokbinderisamlingen. Den så ut til at väre av beste solideste slags og med smakfulde tiltalende bind. Også her blir man selvhjulpen. Jeg talte med en ung prästefröken fra Seljord. Hun favnet med stolthet om sine 14 bind. Hun skulde nu hjem og läre bygden sin op, håpet hun. Ja således bygger vi landet litt efter litt.

R. B.

17. august 1908.

Fabriktilsynsloven (Ot. prp. nr. 15) kom ikke frem til behandling iaar. Men socialkomiteens indstilling foreligger og vil antagelig komme frem som en af de første sager efter stortingets sammentræden i 1909.

Frøken Ragnhilda Eriksen har bedt os oplyse om at hun ikke, som anført i Nylænde nr. 14 har skrevet visen »Blandt alle byer i Norges land«, afsunget paa Lillehammermødet. Vor kilde til angivelsen var »Lillehammer Tilskuer.« Som omtalt benyttet vi bl. a. lokalbladene, Lillehammer, til vort referat af L. K. S. F.s møde.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

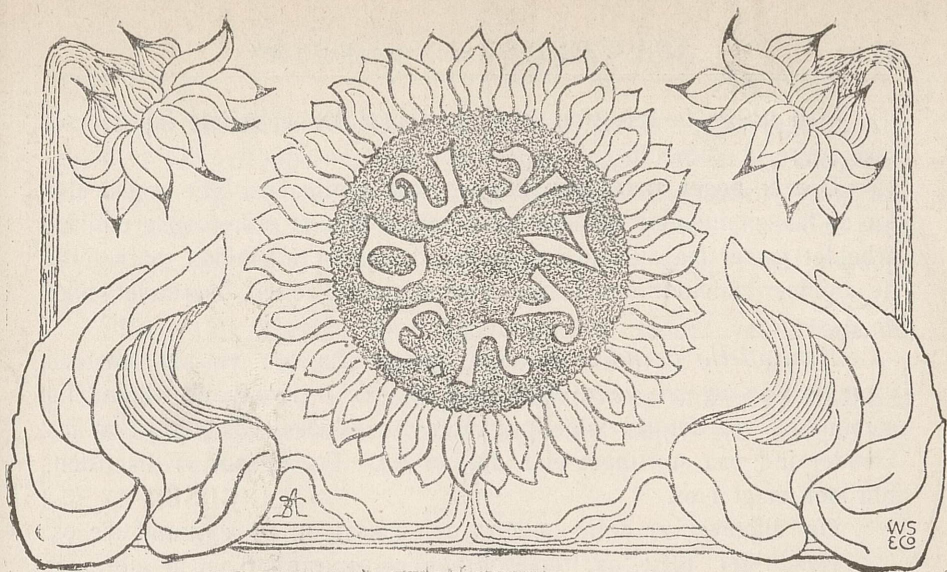
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste september 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 15. september 1908. | No. 18

Hvad bør landets kvinder samle sig om ind under valgene?

Man har stillet det spørsmaal, om kvinderne til næste aars politiske valg bør samle sig med det formaal at faa kvindelige representanter ind i stortinget. Dette er imidlertid en sag som vanskelig kan løses som en fællessag.

Som bekjendt er valgordningen bygget paa enmandskredse. Og om alle landets kvinder vilde samle sig om en kvindelig stortingskandidat, vilde det ingenting nytte, hvis mændene i hendes egen valgkreds var enig om at faa frem en anden kandidat. Praktisk talt maa man ved denne ordning stille sig selv frem til valg. Den hjælp man samlet kunde gi en fælles kandidat, maatte nærmest indskrænke sig til pengehjælp. Valgagitation koster penge, og den kvinde som selv vilde drive frem sit valg kan nok trænge hjælp i saa maade. Og det kunde hænde, at hvis en kvinde som tilhørte det sterkeste politiske parti i sin valgkreds, havde chanser for at komme frem — det kunde jo hænde at kvinder rundt i landet, idetmindste de som tilhørte samme parti, da vilde gi økonomisk støtte.

Men nogen fællesaktion forøvrigt i nævnte henseende lar det sig ikke gjøre at enes om.

Der er noget andet som kan og maa samle os. Det er arbeidet for at faa gjennemført kvindestemmeretten paa et retfærdigt grundlag, arbeidet for at faa alle de kvinder med som er udelukket, bare fordi de kommer udenfor den fastsatte skattegrænse eller overhodet ikke er ilagt skat.

Almindelig kvindestemmeret maa vi ha, det vi har faat vil i praxis vise sig at være helt underlegent. Havde vi almindelig stemmeret, var der selvfølgelig ganske anderledes udsigter til at faa kvinder ind paa stortinget end der er nu. Først naar vi har den, blir der magt i os.

Og alligevel er dette langtfra den nærmeste bevæggrund for os. Hvad der først og fremst driver os, er ønsket om at gjøre ret mod alle kvinder. Det er en bitter tanke, at det er privilegier vi har, alle vi andre, som kommer med, det er ilde at der skal skabes en saadan retsløs underklasse af kvinder som nu.

Derfor *frem mod maalet*! Og *uden frygt*. Man skulde ikke la sig skræmme. Det er ikke at gi magten til et bestemt politisk parti, naar man gaar til almindelig kvindestemmeret. Det er tvertimod en regulerende faktor, et i det store taget sundt element man derved faar med. Det er bra nok at saagodtsom alle arbeiderhustruer nu har stemmeret, men det er ikke mindre godt at alle de bondedøtre og borgerdøtre, som nu er udelukket, faar den.

Saa ofte har vi fremført alle de grunde, som taler for at yde retfærdighed, saa vi vel ikke her behøver gjenta det. Her i landet er vi færdig med den akademiske diskussion. Vi staar midt op i livet, og det gjælder handling.

Nu faar vi se at faa gjennemført den opgave vi har sat os: *stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd*. Og her kan vi som vælgere øve stor indflydelse. Vi kan interpellere stortingskandidaterne, de være sig mænd eller kvinder, i hver valgkreds om de vil støtte grundlovsforslaget for almindelig kvindestemmeret.

Udsigterne er ikke de daarligste. I 1907 stemte 48 representanter for almindelig kvindestemmeret, og da stod der ingen kvindelige vælgere bag.

Og nu maa vi vel kunne samle en hær af kvinder om fanen. Landskvindestemmeretsforeningen har aldrig havt noget andet program, og ogsaa Kvindestemmeretsforeningen sigter mod dette maal.

Flere led af N. K. N. vil ogsaa med iver ta sig af sagen. Alle disse er kjernetropperne, som igjen maa sørge for at faa massen i sit følge. Og saa maa vi gjøre som de engelske kvinder, passe paa at der ikke er en krog i landet, hvor man er i uvidenhed om hvad vi vil, og hvorfor vi vil det. Og ogsaa vi faar søge at faa ungdommen med os.

Husk 186 valgsogn hvor ingen kvinder stemte ved kommunevalgene i 1907. Hvad fortæller det os?

Det fortæller os at det er ufuldkomment og utilfredsstillende det vi har gjort, og det maner os at lægge ny vilje, nyt mod og ny kraft i arbeidet for det store maal.

Red.

Lærerindeskolen i husstel.

Som formand i styret for statens lærerindeskole i husstel er av landbruksdepartementet opnævnt skoledirektør *Eftestøl.* Til medlem av styret er som før nævnt av kirkedepartementet opnævnt rru Sofie *Sönderaal*, nedre Eker.

Som extraordinært medlem under skolens organisation er desuden av landbruksdepartementet opnævnt direktør *Hirsch*, hvis sagkyndige bistand under bygnings- og indredningsarbeidet man har fundet paakrævet. Naar skolen i januar blir sat igang, træder hr. Hirsch tilbage.

Statens lærerindeskole i husstel.

Utnævnelser av styret.

Utnævnelsen av *styre* for *statens lærerindeskole i husstel* har med rette vakt overraskelse, ja *harme* blandt interesserte kvinder saavelsom mænd. Dagspressen taler da ogsaa i disse dage et tydeligt sprog til pekepind for de respektive departementer. Hvad hadde man ventet der skulde bli tat hensyn til ved valg av styre for en *lærerindehøiskole i husstel*? Har nogen utenfor »*de styrende*« tvilet paa at et saadant skolestyre skulde sammensættes av *fagutdannede kvinder*, ialfald 2 saadanne mot 1 mand, hvis da en mand idetheletaget skulde være *uundgaaelig* ogsaa her? Hvad gjør saa departementerne? Jo de sætter manden i flertal, og lar hensynet til den *pædagogiske indsigt* paa dette omraade omtrentlig ut af betragtning!

Med al respekt for hr. Eftestøls dygtighet og andre egenskaper paa *eget omraade* har hans deltagelse i denne saks forberedelse ikke just utpekt ham som den rette mand paa denne plads. Nei — som formand i lærerinde-

sko'en i huslig økonomi, kræves der en i faget *pædagogisk utdannet* person — og det vil her si en av *vore fremtrædende fagkvinder*.

Ved det store møte som Norsk kvindesaksforening ivaar avholdt til behandling av komitéindstillingen, fik denne en tydelig nok kritik av fagfolk, og dette hadde da tilfølge at der fremkom andre planer. Heriblandt hr. landbruksdirektør Tandbergs forslag om en *fast internatskole*. Til dette forslag støttet da N. K. F. sin ved et fagligt møte avgivne *resolution til stortinget*. Da saa hr. *Tandbergs forslag i stortinget gik av med seiren*, hadde virkelig kvinderne haabet at faa en større indflytelse paa lærerindeskolens anlæg, bl. a. idet man i *departementets landbruksdirektør* kunde vente at finde en talsmand for sine krav. Av nedenstaaende brevveksling, indtat fra »Intelligenssedlerne« for lørdag 6/9 vil man imidlertid se at hr. Tandberg er lovlig undskyldt m. h. t. sakens videre utvikling.

Vi har spurt os for blandt *fagkvinder* hvorvidt de er blit tat med paa raad ved valg af styre? Men nei, ikke engang til en forhaandsraadslagning, heller ikke angaaende indkjøp av skolen er deres mening æsket! *De er sat fuldstændig utenfor!* Man fristes til at spørge om man *drømmer* eller om det er *virkelighet* at slikt foregaar nu her i Norge hvor ogsaa kvinder er **borgere**.

Kvinderne er tidt og ofte bleven tilropt et: »Skomaker bli ved din læst,« og saa naar de da vil gjøre sit bedste for at faa sydd en rigtig god og passelig sko til foten saa river man syl og redskap ut av deres hænder og sier »nei stop, det der forstaar vi mænd os bedre paa.« Ja — og for at sætte kronen paa værket, eller sløifen paa skoen, vælges endog en *ekstramand* ind som skal passe paa vandledning, takrender og denslags. Som om der ikke kunde ordnes med dette av folk utenfor styret, saa den 3dje plads kunde utfyldes av den der sat inde med den *pædagogiske indsigt* paa den huslige økonomis omraade. Den var det vel egentlig som skulde danne cencentralnerven i dette styre?

Nei — »*vi alene vite*« — *aanden*, eller kanske noget mere, er det som har git sig utslag i det som er sked. Men denne gang er det vel neppe rimeligt at man rolig vil se paa at den aand breder sig utover paa enemerker hvor den ikke hører hjemme og hvor den grangivelig blir en stopper for en sund og retfærdig utvikling.

Kristiania, 4.—9.—08.

(*Ved red.*)

*

Følgende brevveksling har fundet sted mellem N. K. N.'s formand og hr. landbruksdirektør Tandberg:

Hr. direktør!

Igjennem Deres forslag om en fast skole for lærerindeutdannelse i huslige fag — og gjennem flere af Deres uttalelser i møter og privat, har man faat det indtryk, at kvindernes syn paa anlægget av skolen i Dem skulde faa en god talsmand.

Som De vil erindre, uttalte ogsaa de mange sakkyndige kvinder sig til støtte for Deres forslag ved det av Norsk kvindesaksforening sammenkaldte møte 10. april 1908 — og en resolution i samme retning sendtes stortinget.

I stortinget seiret da ogsaa denne retning — og der var mange av os kvinder som mente, at nu vilde kvindernes krav videre høres, bl. a. ved tilkaldelse av al den sakkyndighed som kvinderne kan raade over inden dette fag. Man mente, at *her*, ved ordningen av denne skole maatte *kvinderne* da endelig høres.

Det foretagne valg paa styre er derfor kommet som en overraskelse! Med al respekt for de *personer*, som skal danne styret, maa det dog være tilladt at be om en forklaring paa, at vore *foregangskvinder* paa dette felt er utelukket? — En *Helga Helgesen*, en *Inga Høst og flere*, — har de da skjøttet sine stillinger saa ilde inden denne gren av skolevæsenet, at de nu, *netop* skal utelukkes?

I det haab, at det endda ikke kan være endelig utelukket, at en sakkyndig komite av kvinder faar indflydelse paa ordningen av skolens indre anlægsplan, vil jeg være hr. direktøren meget taknemlig for de oplysninger, som De maatte kunne gi herom.

I ærbødighed
Deres forbundne
Randi Blehr,
p. t. form. i N. K. F.

Landbruksdirektørens svar lyder saa:

Kristiania, 4—9—08.

Fru stiftamtmand Blehr,
her.

I besvarelse av fruens ærede skrivelse av idag faar jeg oplyse, at jeg ingensomhelst befatning har hat med den foretagne opnævnelse av overstyre ved statens lærerindeskole i husstel. Opnævnelsen er sked, mens jeg var fraværende paa en længere reise i de nordlige amter.

Deres meget ærbødige
G. Tandberg.

Der skrives til Nylænde:

Jeg hører at d'hrr *Eftestøl* og *Hirsch* samt fru *Sønderaal* er utnævnt til styre for den nye *lærerindeskole i husstel*, som *ikke* optar mandlige elever. Vil De saa ikke foreslaa at der i *landbrugsskolernes styre* sættes *dobbelt saa mange kvinder* som mænd? Enkelte landbruksskoler optar jo kvindelige elever. *H.*

Staten og den individuelle frihet.

af

Dr. Kr. Birch Reichenwald-Aars.

Strengt tat dreier næsten al politisk kamp sig om de to motsætninger: sterk statsmakt — eller uafhængigt individ. Specielt kan vi i det allersidste tiaar neppe ta op en avis, — og læse en politisk leder af hvilkensomhelst farve, — uten at høre gjennem al larmende kjekkel, en altid tilbakevendende grundtone: fra den sakteste hvisken og til de skingrende skrik, overalt en gjenklang av kampen om socialismen.

I samfundsteoriernes lange række finder vi helt utvilsomt ved den ene ytterste pol, selve socialismen, og ingenting ellers.

Men hvad finder vi egentlig ute ved den anden, motsatte, ytterste pol? Man vil kanske svare: Aftenposten! og Morgenbladet! og Verdens Gang! men mer almindelig, hvilken teori? Den ytterste aristokratisme? Adels-vældet fra middelalderen? Eller den saakaldte *fri konkurrence* — det frygtelige handelsvælde, som i det sidste mer og mer tilegner sig det gamle hædersnavn »*Liberalt*«, og støtter sig til grosserer-truster av en ofte forfærdelig makt? I ren abstrakt, blaa teori er det let at svare paa de reiste spørsmaal. Ingen af disse partier hævder helt ubeskaaret individets frihet, det gjør ene og alene *anarkismen*.

Teoretisk ser saken slik ut: ved linjens ytterste venstre pol, ligger den rene, uforfalskete *socialisme*, og ved den ytterste høire pol, ligger anarkismens teorier.

Men i praksis ser saken ikke saa enkel ut, og det af den grund, at den ene av disse teorier, anarkismen, har den samme feil som Baggesen dadlet hos sin utvalgte hjertenskjær:

Denne uforlignelige var desværre ikke til. — —

Anarkismen er, som samfundslære, trods mange forsøk, strengt tat endda ikke til, og blir det kanske sent.

Fordi den er helt selvmotsigende i sin idé: man vil sikre individet X fuldstændig handlefrihet, men kan ikke paa noget mulig vis faa det gjort uten at begrænse handlefriheten hos individerne Y og Z.

Som samfundsteori har derfor den rene anarkisme d. v. s. læren om individets ubegrænsede frihet liten praktisk betydning; og man

har ved et underlig skjæbnens spil heller betegnet som *anarkister* en egen gruppe af revolutionære og voldsomme socialister, eller i det hele taget de folk som har til specialitet at kaste bomber og forfølge statsoverhoveder.

Naar dette er forholdet med den praktiske sprogbrug, saa kunde hensigtsmæssig den rette linje af samfundsteorier tegnes som et stykke cirkelbue, som tilbagevendende mod sig selv, saa at socialisme og anarkisme som teoretisk er de allerstørste modsætninger, praktisk berører hverandre og blandes.

Men naar saa er, da vil det sige, at den rene modsætning mellem det strengeste statsvælde, og den mest absolute ubundethet for individerne, i virkeligheden ikke betegner det vi slaas om, og ikke er skikket til at lægges til grund for en inddeling af de kjæmpende politiske systemer.

Enhver stat begrænser den enkeltes frihet. Anarki og stat kan ikke forenes. For nu igjen at faa motsætningerne klare, vil vi paa ytterste høire fløi istedenfor anarki simpelthen sætte: krig — alles krig mot alle.

At hver mand levet med sin hustru eller med sine hustruer og sine halvvoksne barn, i sin lille hule eller jordhytte for sig, og herfra laa i feider med alle de andre huleboere, eller holdt fred med dem eftersom det kunde passe, dette vilde være det sande og ideale anarki. Imidlertid, ligesaa sandt som det er at socialdemokraterne holder paa en overmægtig statsmagt, ligesaa vildledende vilde det være at si at Aftenposten eller V. G. eller lignende blader, arbeider henimod den individuelle frihet i betydningen af almindelig feide. Og selv i det huleboerbillede vi søger at danne os, er der tilbage et træk af statsmakt; vi forutsætter at manden lever i hulen med sine hustruer og halvvoksne barn. Hvordan nu dette end i historiens morgen har været, om der har været slige smaa familier eller noget større horder, saa er det klart, at ethvert samliv til fælles forsvar indeslutter at den indbyrdes krig blir noget begrænset. Da nu menneskenes fleste interesser og fremforalt hovedinteressen for mat, er af den art at de let kommer i kollission med hverandre, saa blir en rent frivillig fred altid udsat for mange afbrydelser. Derom vidner blandt andet egteskabsforholdene blandt australierne, hvor hustruens legeme er prydet med talrige ar efter mandens spyd, ar der vidner om at hjemmets fred har hat sine afbrydslser. Samtidig viser disse ar os veien til en varigere fred, nemlig gjennem dannelse af en eller anden over-

makt. En forstandigere hustru vil lære at bli bange, og, naar ogsaa manden lærer af bli mer behersket, vil de saaledes komme udaf det uden at det behøver at komme til ligefrem anvendelse af spydet.

I hordens liv er det høvdingerne som har faat den rolle at holde freden vedlige ved anvendelse af trusler og straf. Vi ser saaledes at straffen kan betragtes under et dobbelt synspunkt, dels som en sidste levning af krigen indenfor samfundet, af de fordum saa hyppige afbrydelser af samfundsfreden, dels netop som en modgift eller et modmiddel mod denne indre krig.

Eller kanske vi kan si, at netop fordi den er en levning af krigen, er den det eneste, som er istand til at overvinde alle andre former af krig og af fredsforstyrrelser indenfor staten.

Der er en anarkistisk teori som siger at menneskene af naturen er gode, og vil ikke ondt. Der behøves derfor ingen statsmakt og ingen straffe. Thi naar menneskene bare faar gode love og frihet, vil de af sig selv holde fred. I forbigaaende sagt kan ingen misforstaaelse af menneskenaturen være større. Men selv om saa havde været, saa angaar denne teori som nærmest vil give zoologisk eller naturhistorisk oplysning om dyrearten menneske, ikke det sociale spørsmaal om straffene. Det er jo udmerket, og trøstefuldt, at man fortæller os, at vi ikke vil gjøre ondt, men straffespørsmaalet er jo et andet, nemlig det, om hvad samfundet skal gjøre, hvis menneskene alligevel gjorde ondt. Skulde dette triste tilfælde indtræde, saa blir knuten ikke enklere ved den lære, at naturen er god. Saasandt ingen gjør ondt, volder krig, røver værdier, ja da behøves ingen straffe. Hvis en hel del mennesker volder krig og røver værdier, hvad skal samfundet da gjøre, beskytte sine medlemmer eller ikke?

Hittil har ingen fundet nogen anden vei til at bevare samfundets indre fred, end gjennem den levning av krigen selv, som heter statsmakt og retsvæsen og straf.

Samfundene falder nu fra hverandre i en hel række af forskjellige typer, især efter to grundspørsmaal. Det ene dette: hvormeget makt har høvdingerne, det andet dette: hvilke er samfundets love.

To af de ældste love som har vist sig nødvendige for at opretholde den indre fred, lyder slik: 1) Den skal leilighetsvis dele; eller: 2) *du skal ihvertfald ikke stjæle!*

Det er dog kanske nærmest den sidste lov, du skal ikke stjæle og røve indenfor stammen, som har karakteren af en virkelig straffelov.

Høvdingerne, statsmakten, vogter altsaa samfundets interesser, eller

kanske det er rigtigere at si, at høvdingernes interesser er bestemmende for hvad der skal være samfundets. Forsaavidt er det paa de primitive udviklingstrin kanske ikke saa vanskelig som nu idag at si hvad samfundet er for noget. Det var nemlig høvdingerne, de mæktige. Moderne individualister gaar saa langt i sin kamp for den enkelte, at de paastaar at samfundet er bogstavelig talt ingen ting, at dette ord nu tildags misbrukes for at betegne majoriteten. Naar det forlanges, at en minoritet skal gi sig, til fordel for det heles vel, saa er det bare en daarende talemaate istedenfor at si til fordel for majoriteten. Og der findes, siger de, ingen mulig maate til at løse en konflikt mellem en majoritet og en om end aldrig saa liten minoritet. Ordet »samfundet« eller »det heles vel«, er en taskenspillerformel, opfundet av majoriteten for at trøste minoriteten i dens nederlag. Et samfund er altsaa i en viss forstand en fiktion, en indbildning. Denne lære er dog ikke helt overbevisende. Her kan da i allefald *tænkes* et virkelig samfund, nemlig der hvor ingen minoritet finds, hvor alle er enige. I virkeligheten har dette tilsyneladende saa merkelige tilfælde, at nemlig alle skulde være enige, ikke været saa rent sjeldent. I den primitive horde eller landsby indtræder det f. eks. gjerne hvergang paany naar fiendens krigshyl høres udenfor murene.

Ogsaa i de moderne samfund er de store fælles stemninger gjerne knyttet til krigen, eller de forhold, som staar i forbindelse med krigen. Det er fortrinsvis dette man kalder nationalfølelse. Et land, f. eks. Tyskland, er en enhet, først og fremst med hensyn til at forsvare sig mod fiender. At være en god fædrelandsven, vil sige at føle sig til enhver tid krigsberedt, til fælles forsvar eller endog til fælles erobring. Mer afledet eller sekundær er den fædrelands-følelse, som bestaar i, at mine landsmand alle, og uden hensyn til krigen, staar mit hjerte mere nær end utlændingerne. Den ytrer sig mere specielt deri, at jeg betragter landsmænd som væsener af en høiere og værdifuldere slags end utlændinger. Saaledes er for englænderen engelskmanden det høieste paa jorden, for de franske kommer ingen ting op mod franskmændene, mens begge disse racer i tyskernes øine er lidet værdt. Denne slags følelse er ganske merkværdig utbredt indenfor hver nation, saa at vi næsten kan tale om enstemmighet.

(Forts.)

Rowton Houses

og andre fælles hjem.

Til Nylændes redaktion.

London Juni 1908.

Der er en hel del institutioner herover som jeg ved vil interessere Nylændes læsere at bli kjendt med. Jeg har faat anledning til at undersøge flere af dem ganske nøie og skal her til en begyndelse fortælle om en af disse: de saakaldte *Rowton Houses*.

I dem kan alle mænd, fra de fødte vagabonder til folk som har set bedre dage, men af en eller anden grund er kommet paa kant med samfundet, for en billig penge faa tag over hodet og beskyttelse mod nysgjerrige blikke.

Lord Rowton byggede det første i *Vauxhall* 1892 med 484 cubicles som det heder, d. v. s. et soverum med en udmerket seng, et lidet speil og vandkaraffel. Væggene gaar kun $^3/_4$ op paa siderne og bestaar af tyndt træværk. Dette er hvad jeg syntes var den eneste feil ved hele anstalten.

Da Rowton fandt søgningen altfor stor for pladsen, byggede han et andet hjem ved *King's Cross* der aabnedes 1896 med 678 cubicles, men som nu har 964, det tredie 1897 i *Newington Butts* med 804 cub. der siden er blevet forstørret med 1,015 cub. Det fjerde blev aabnet i *Hammersmith* 1899 med 800 cub. og nu forstørret til 985, og *desuden* 118 bedrooms.

Forskjellen mellem »cubicles« og »bedrooms« er *kun* at de sidste har vægge helt op, er en bitte liden smule større og har vaskevandsfad. I 1902 blev det femte aabnet i *Whitechapel* med 816 cub. som senere er forstørret til 986 og 118 bedrooms. Det 6te i *Camden Town* er det nyeste og blev aabnet 1905 med 1103 sengepladse.

Lord Rowton har ved disse byggeforetagender ikke alene indlagt sig stor fortjeneste af samfundet, men har ogsaa faat det lønnende for sig selv, hvad direktøren for hjemmet fortalte os. Da det ingen større interesse havde at bese alle »Rowton Houses», valgte vi med anbefaling fra hovedkontoret i Little College Street Westminster, at bese det sidste og største, i Camden Town.

I disse hjem optages enhver mandsperson, uanseet stilling, levevei, opførsel i for- el. nutid.

Der spørges kun om følgende:

1) Hvormange nætter vedk. agter at opholde sig der, 2) Hans navn samt 3) Hvorvidt han er familiefar el. ungkarl.

Saa slippes man ind og faar enten et værelse for sig alene, appetitlig med madras over springfjer i sengen, samt 3 uldtæpper og udmerket pent overtæppe, komode, speil og vandkaraffel, for hvilket de betaler pr. nat 9d (60 øre) eller pr. uge (7 dage,) 5 sh. (kr. 4,50) som alt erlægges forskudsvis; eller de faar hvad her kaldes for »*Cubicle*«, nemlig et mindre rum, med ligesaa gode senge, og et bord, men ingen komode.

Oventil hvor væggene gaar helt op, gaar staaltraad for at luften lettere kan cirkulere. Disse rum betales med 3 sh. 6 d (kr. 3.15) pr. uge (7 dage) el: 7 d (52 øre) pr. dag.

Selvsagt er alt under god sund kontrol. Alle mand maa op og ud af sine rum inden 9 morgen, og faar ikke lov at betræde disse igjen før 7 aften. Dog kan de hvert kvarter fra 7 til 12.30 naar der meldes ved ringning, faa anledning at komme ind. Jeg synes det sidste klokkeslet maa siges at være for sent.

De vældige spise-, skrive-, læse-, underholdningssale og brede møblerede gange, er imidlertid mer end store nok. Electrisk lys, varme, blæk, trækpapir, sæbe til vask af sig selv og klæderne, kort og godt, alt som tjener til deres bekvemmelighed følger gratis med.

Maden kan de selv koge eller faa kjøbt i hjemmet for en latterlig billig pris.

Alslags opvask af kopper, tallerkener, kjørler etc. har de derimod gratis, hvad enten de selv kjøber og tillaver maden, eller faar den kjøbt i hjemmet.

Gangene i underetagen er mindst saa brede som i Mogens Thorsens stiftelse i Christiania. og deri staar som før nævnt, gode bekvemme kurvlænestole, sofaer etc. hvor enhver kan underholde sig som de behager, med tobak, passiar og alle sorter »game«, spilkort undtagen, det er strengelig forbudt.

For sommeren er der paa de store flade tage indrettet smukke blomsterbed med gode havebænke, hvor de har frisk luft, og som ser rigtig indbydende ud, da disse haver ligger lunt, idet de beskyttes af de tilstødende sidemure.

Alle vægge i gange, opgange og værelser er fliselagt, og alle blir vasket mindst hver 3dje uge.

Hver dag indfinder rengjøringskonerne sig kl. 9 morgen til rengjøring af alle soverummene etc. Disses arbeidstid er fra 9—12, og fra 1—4½ altsaa tilsammen 6½ time; herfor faar de *paa egen kost*, 10 sh. 6 d (kr. 9.45) pr. uge (7 dage,) de har nemlig samme arbeide om søndagene.

Rengjøringskonerne har sit eget rum med ovn, hvor de kan varme op sin medbragte middagsmad eller andet, tørre sine klæder etc.

Husets *faste* tjenestepiger, har de mest yndige og komfortable sove-

værelser, som kan tænkes og £ 20 (kr. 360) pr. aar i løn, samt alt frit, med undtagelse af vask.

De har en ugedag fri fra 2 eftm., og vexelvis en søndag eftm. fra 8—10. Ingen dag længre fri end til 10 aften. Uhyre meget har de faa piger at gjøre i de store hjem, men alt er jo indredet paa at lette deres arbeide mest mulig, saaledes findes kold og varm vask overalt.

De mange skinnende rene kar, baade for helbad og fodbad, og det store fælles paaklædningsrum eller sal med 80 vaskefade, hvortil hører varm og kold kran, gjorde et ualmindelig tiltalende og renlig indtryk.

Helbad maa de betale med 1 d ($7^1/_2$) øre inklusive haandklæde og sæbe, alle andre bad er helt gratis.

I barber- og haarskjærsalonen, hvor kun én mand er ansat, har enhver at betale *mindst* 2 d. (15 øre) for baade klipning og barbering, men kun 1 d, ($7^1/_2$ øre) for barbering.

Skomagerværkstedet udlaaner for $^1/_2$ d (ca. 4 øre) skosværte og børste. Gratis derimod er udlaan af naal og traad om ønskes, til reparation af støvler etc.. Eller ogsaa repareres der for dem for 1 d ($7^1/_2$ øre).

Har nogen utøi paa sig, skiftes der daglig lagen mod erlæggelse af 1 d. ($7^1/_2$ øre) et middel som har vist sig at være det eneste virksomme. Nu er belægget i dette hus 800 mand, men kan altsaa være 1103. Luften udmerket og rensligheden enestaaende.

De hvidskurede borde og bænke var særskilt bemærkelsesværdige, saa »Monkey Brand« absolut burde indføres hos os, da den letvinte maade at skure alt hvidt paa, skyldes denne sæbe, der er indarbeidet med sand.

For at faa badekarrene rene efter hvert bad, renses de med petroleum.

Da hjemmene gir overskud, har gjæsterne intet indtryk af at være fattiglem.

*

De der søgte disse hjem tilhørte efter udseendet at dømme, alle samfundsklasser, men selvfølgelig var de komne paa vrangsiden af livet, om ikke andet manglede de for tiden fast ansættelse. De fleste saa ud som vagabonder, men ret mange som tilhørende »overklassen.« Flere havde hjemmearbeide, som maskinskrivning etc. I saadanne tilfælder faar de bruge det elektriske lys helt til 12 nat, samt blæk, trækpapir etc. efter ønske, og uden extrabetaling.

Af interesse kan maaske være at erfare hvad gjæsterne har at betale for de almindelige madvarer i hjemmet.

En tallerken suppe betales med 1 d. = $7^1/_2$ øre.
Et stykke roast beef eller mutton 3 d. = $22^1/_2$ øre.
Grønsager en portion 1 d. = $7^1/_2$ øre.

Pudding « 1 d. = $7^1/_2$ øre.
Salat 1 d. = $7^1/_2$ øre.
En stor kop kaffe eller the eller cacao $^1/_2$ d. = ca. 4 øre.
Brød, smør (margarin) $^1/_2$ d, = ca. 4 øre, men med natursmør 1 d. = $7^1/_2$ øre.
Marmelade $^1/_2$ = 4 øre

Sæbe, saucer, krydderier etc. etc. efter samme billige maalestok.

Rowton house i *Newington* har det særarbeide at modtage vask fra alle de 5 andre Rowton houses. Vaskeriet der er anlagt efter nyeste og bedste metode.

For at give mine læsere en ide om hjemmenes størrelse, vil jeg notere det sidst byggede i 1905 i Camden Town, nær Camden Town station, hvortil man kommer med nordbanen. Det har en façade paa 180 fod (eng. maal) og de fra façadens bagside løbende udbygninger er 37,000 fod. lange.

Bygningen bestaar af 3 store huse med én front, og mellem husene er havene anlagt oppe paa de flade mellemtage.

Efterat det viste sig at det var lønnende, bestemte kommunen sig til ogsaa at gjøre forsøg med lignende boliger og tage Rowton Houses som forbillede, men kommunens faldt rent igjennem, synes jeg. Priserne var i det hele dyrere der, hvilket jeg tror kom af at direktøren selv havde udsalget, og de saa paa langt nær ikke saa indbydende ud; den eneste fordel jeg kunde se, var at de laa mer inde i selve byen. Kommunen indkjøbte og raserede de værst berygtede strøg lige ved den mest fashionable gade »Strand» og har paa den grund bygget hjemmet, der selvfølgelig er godt besøgt, men ikke fuldt.

Her vil jeg faa lov at bemerke at kommunens *familie*boliger, hvoraf der er 3, er mønsterboliger. Jeg har gjennemstreifet flere bekvemmeligheder paa 3 til 5 rum. Hos os vilde vi kalde det 2 til 4 værelser, ikke pigeværelse og kjøkken, men kjøkkenet er *altid* spiseværelse Ak, om vi havde det saa praktisk og dog nøisomt! Pris, værelsenes størrelse etc. kan jeg nøiagtig opgive, men ved ikke om det har nogen interesse her.

Paa mine spørsmaal: Hvor er saa hjemmene for de forkomne kvinder? Er det da meningen at ville styrte kvinderne i ulykken? De kan jo dog være hjemløse og forkomne ligesom mændene, hvor skal de saa ty hen? fik jeg stedse det samme svar: nei saadanne hjem for kvinder vilde det ikke nytte at oprette, thi den brave kunde komme sammen med den urene og forbryderske og blive smittet.

Ja men er det ikke akkurat det samme med den uskyldige unge mand, han kan bo side om side med den værste forbryder? Men ham hjælper I.

Med andre ord kvinderne styrter I med vilje i ulykken, derfor er »High Park» og andre offentlige parker fulde af piger som fordi de intet sted har at ty hen, er henvist til gadetrafik.

Dette var oprørende. Jeg spurte Miss Backer, der er en af de øverste ved de sociale arbeidskontorer for kvinder, hvad sædelighedsforeningerne gjør for at hjælpe disse. Hun fortalte at det *nu* arbeides paa at faa bygget noget, men midlerne strækker ikke ganske til.

Saa gik jeg til Frelsesarmeen og spurte der hvad var gjort for de faldne og for de brave kvinder, der stod alene uden hjælp i London. Som altid er Frelsesarmeen de første paa disse omraader. Velsignet være dens virken! Jeg sendte et brev til Mrs Booth — generalens svigerdatter, der nu har overtaget en mængde af de større arbeider, og selv startet nye. Hun syntes at være ligesaa elsket som generalen selv, omend det skulde meget til, thi det er vel faa mennesker givet at opnaa en saa almen hengivenhed. Med stor elskværdighed fik min reisekammerat og jeg adgang til at bese de hjem vi maatte ønske. Efter samraad med en af obersterne ved hovedkontoret i Hakney valgte vi

1) »London receiving home».
2) «Maternity hospital, Ivy house«.
3) «Knitting Home« og
4) «The Nest«.

Det første er indrettet med 20 sengepladse i 8 rum. Her maa *alle* komme og blive ca. 14 dage til observation. Enkelte lykkes det da at faa overtalt til at reise tilbage til deres egne hjem, dette ansees som det lykkeligste tilfælde, resten blir fordelt indenfor de 42 oprettede kvindehjem rundt om i England, nogle til de to hjem Frelsesarmen har for drukkenskab. Der menes nemlig at det ikke er heldigt at »overklassens« drukne kvinder bor i samme hus som andre, der desuden betaler lidet eller intet. Hjemmet for 1 kl. er ude i Denmark Hill og er nyt, smukt og tidsmæssig i alle dele.

Andre sendes til vaskerihjemmene, til fødselshospitalet etc. og kun et minimum kan i det hele ikke antages.

Fødselshjemmet, Maternity-hospital, var som overalt ellers, det mest indbydende og koselige hjem, med sin store have indover, istedenfor gaardsrum. Det er en af de største ting i England at de gjør alle gaardsrum til haver, jeg har *aldrig* seet et gaardsrum som vore. Rigtignok vilde vore nuværende uciviliserede klosetter umuliggjøre en have anlagt i vore gaardsrum. Kjære Nylænde, her maa jeg faa lov at fremkomme med en varm anmodning, ja bøn: »Er det ikke paa tide at kvinder stiller krav til at faa indført vandklosetter? Vi har jo vand nok at tage af, faa har det vel mer

bekvemt, og dog skal vi i andre nationers øine staa som et urensligt folkefærd, saalænge vi taaler vore nuværende stinkhuse indenfor vore døre. Vi der vil være foregangskvinder, skal vi taale at der siges om os: »Ja men i renslighed er I efternølere«.

Ja saa var det det tredje hjem:

Strikkehjemmet, Knitting Home, hvor de lærer alslags haand- og maskinstrikning, og hvor bestillinger modtages.

Alle saa her glade og veltilfredse ud under flittig brug af de travle fingre.

Det yndigste var dog at se »*The Nest*». »Redet» bar sit navn med ære. Pleiersken med det lille sunde spædbarn paa skjødet, omgivet af 1- og 2 aaringer, lyslokkede og pludrende rundt omkring hende, gjorde paa mit moderøie et i høieste grad tiltalende indtryk. Sol og frisk luft med aabne vinduer var der ud til haven, hvor de større tumlede sig frit. Børnene kan forblive her til de er 15 aar. Kun vegetarføde faar disse. Hvem skulde tro disse brune solbrændte, tykke lubne glade børn aldrig havde smagt en bid kjød eller fisk? Det var et misundelsesværdigt syn. Ak om vi kjødædere kunde fremvise saadanne pragtexemplarer! Saadan jubel og sund glæde! At høre disse smaa — 5 aaringer og helt op til 15 aar, synge flerstemmige sange, med udtryk i ansigtet og med haandbevægelse som viste de alle af hjertet var med, det *var* en nydelse.

De gjennemgik hjemmets skole, de skrev udmerket pent, regnebøgerne, de jeg saa, var kun merket med »R« (rigtig). Haandarbeiderne smukke, men ikke billige, jeg kjøbte en bitte liden hvid lærredskjole af en af de smaa, og gav 10 sh. for den. Kort og godt: mønsterpension og hjem.

Om De tror, kjære redaktør, at der er folk som finder mine berettelser saa mangelfulde at de skulde have lyst til at faa nærmere besked, da skal jeg gjerne samle alt i et mundtlig foredrag, hvor enhver kan opkaste spørsmaal og jeg efter bedste evne besvare, da jeg er mere øvet i at bruge munden end pennen.

Deres

K. L.

Gaardsrummene og klosetterne.

Vi er fuldt ud enig med indsenderen i at gaardsrummene og klosetterne baade i hovedstaden og andetsteds i landet, gir særdeles meget tilbage at ønske, især de sidste.

Sammenligner vi med andre land falder det i øinene hvor agterud vi er i saa henseende.

Det er selvfølgelig først og fremst at beklage for landets indvaanere selv, det er bl. a. til skade for sundheden, men indsenderen har ogsaa ret i at vi annoncerer paa en uheldig maade ligeoverfor udlandet ved sligt ustel.

»Alt var herligt i Norge, jeg var gla i alt, alt — — undtagen klosetterne, de var fæle,« skrev nylig en hollandsk dame, som havde reist længe i landet.

Hvad udførelse af vandklosetsystemet her i Kristiania angaar, saa har vi ofte hørt, det er for vanskeligt under vore lokale forhold, det vil bli altfor dyrt. Men der er andre som forsikrer der intet er iveien for at indføre det alment, ligesom man har gjort det stykkevis, naar man blot vil ta ingeniørkunsten rigtig i sin tjeneste.

Det er sandt at det ligger nær for kvinderne at ta fat her for at skabe større renslighed og komfort. De damer som sidder i vort kommunestyre bør ha sagen i erindring, og flere af vore foreninger bør lægge sit lod i vegtskaalen.

Red.

Idet heftet gaar i pressen meldes at Norsk kvindesagsforening indsender til Kirke- og landbrugsdepartementet et bestemt krav om at styret for lærerindeskolen faar en ændret sammensætning, saaledes at mindst *2 sagkyndige kvinder* sættes ind i det faste styre. Desuden ved siden af den ekstraordinært tilkaldte mand ogsaa en *sagkyndig kvinde.* Opfordring om tilslutning vil bli omsendt til interesserede foreninger.

Rettelser fra f. n. 1ste sept. 08. I to utstillinger s. 270 14de linje staar *vårklassen* skal være *vævklassen.* S. 271 4de linje skal stå *utlændinger* ikke østlændinger.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

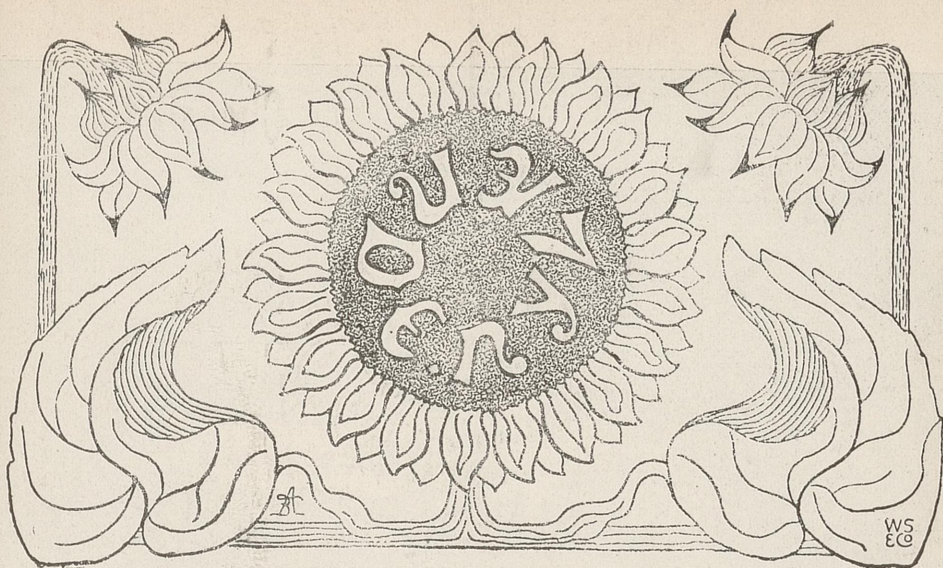
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de september 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 1. oktober 1908. | No. 19

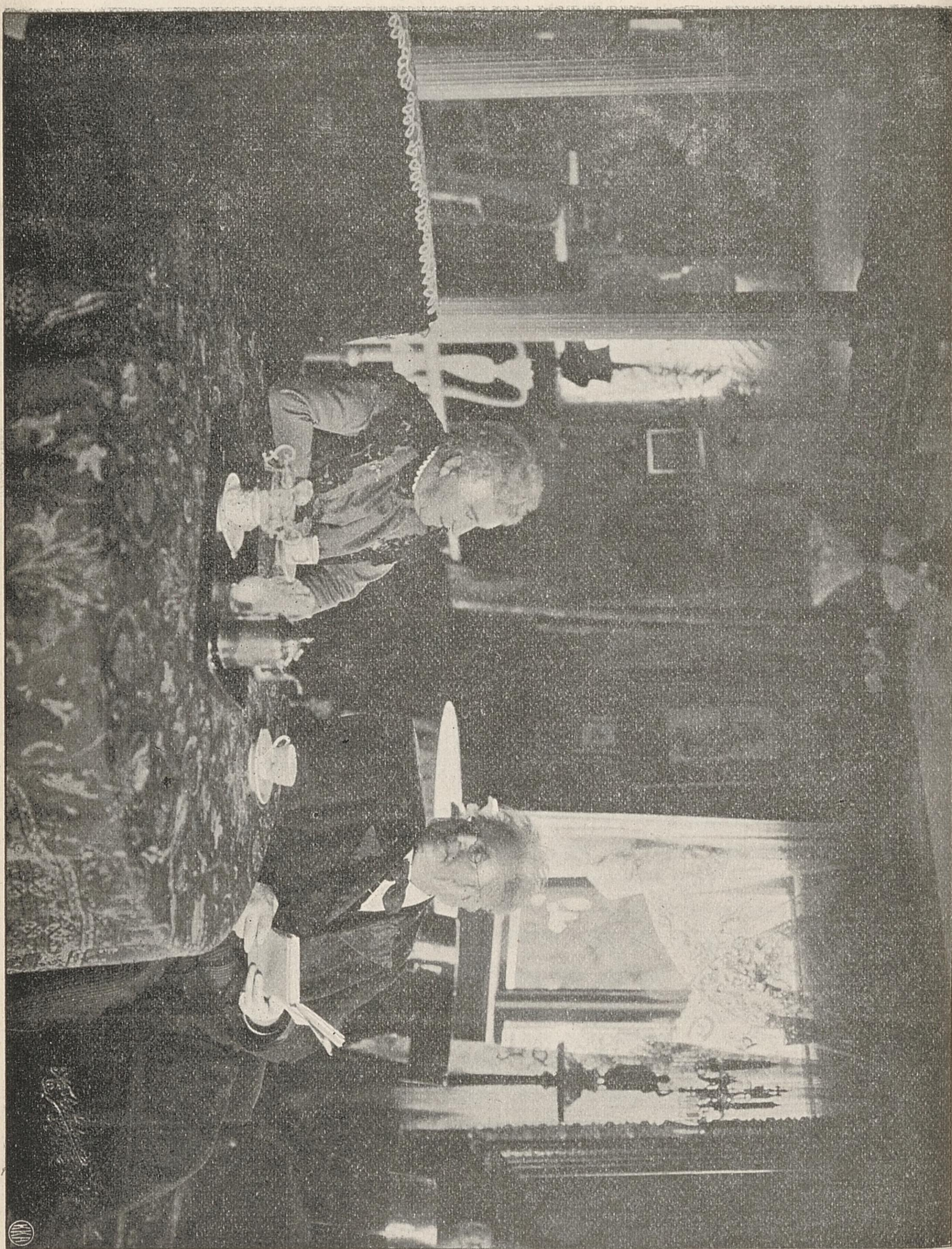
Bjørnstjerne og Karoline Bjørnson feirer sit guldbryllup.

En vidste jo at den begivenhed forestod, men kongresserne o. a. havde udvisket datoerne, da saa budskabet kom, vakte det en op, og det bar med fuld fart nordover.

Fra det internationale centrum, hvor saamange sprog suser en forbi, saamange flag hilser en, men ikke ens eget, gik tankerne til det centrum for norsk hjemliv og universelt aandsliv som heder *Aulestad.*

Jeg ser det norske flag skinne i solen, men ogsaa mange andre landes flag hilser der udenfor, og inde i Bjørnsons arbeidsværelse der flager det med; tankerne de folder sig ud i den friskeste bris. Om Karoline Bjørnson samler sig slegt, venner og gjæster langveisfra. Solen den skinner, og hvor den varmer!

De som engang har faat den lykke at føle det, glemmer det aldrig. I dyb taknemlighed for hvad det hjem, for hvad de to i fællesskab har git, sender de sin hilsen og sine ønsker om lykke og fred

En fred, som naar dagens strid stilner i dalen der nord; mens elvebruset stiger sterkere, og himlens skyer tændes i solnedgangens glød.

Genf, september 1908*)

Gina Krog.

Linda Murri

Grevinde Bonmartini.

Egne optegnelser i fængslet.

Oversat af Anna Guldberg.

Gyldendal-Nordiske.

I hvert menneske som har lidt eller eier evne til at lide, vil denne bog, Linda Murris dagbog i fængslet, vække den dybeste medlidelse. Og i denne medlidelse en sterk følelse af hvor resikabelt det er at leve, hvilket spind af ihvertfald tilsyneladende uafvendelige sammentræf af omstændigheder et menneskeliv kan indvikles i. Man kalde det skjæbne, tilfældigheder eller hvad man vil. Uforklarligt som livet selv.

Linda Murris optegnelser er af overordentlig stor *psykologisk* interesse: en kvindeskjæbne skildret i uforbeholdne træk, præget af ærlighed og sandhed indtil minutiøse enkeltheder. Just disse er det kanhænde som med tilforladelighedens overbevisende magt, lar os tro paa hendes uskyld og derfor vækker vor dybeste harme over den uretfærdige medfart hun faar, sat igang og fuldført af *retfærdighedens* haandhævere.

Er det ansvarsfuldt at være menneske, er det tusen gange mere ansvarsfuldt at være den *dømmende myndighed.* Dette sier Linda Murris optegnelser os.

Bjørnsons forord, hvoraf hidsættes et uddrag, vil anbefale bogen bedre end nogen anmeldelse kan det:

»Dengang Alfred Dreyfus blev degraderet, og jeg læste om hans heroiske forhold under den grusomme ceremoni, som det skuespillystne franske folk ogsaa ledsager denne handling med, sa mit psykologiske instinkt (som er noksaa sikkert): den mand er uskyldig.

Da jeg under mit siste ophold i Italien læste hvorledes Linda Murri

---

*) Ovenstaaende kom desværre for sent til at komme ind i 15de septemberheftet.

Fr. Mørck
p. t. redaktør.

forsvarte sig, ihærdig, aandsklar, ædel, foran falske vidnesbyrd og veltalende advokater, mens præsidenten nægtet hende sin bistand, sa jeg mig selv: hun er uskyldig.

Under den følgende vinter besøkte en italiener mig her hjemme, og han var saa elskværdig at overlade mig sit eksemplar af Linda Murris optegnelser fra fængslet. I disse fandt jeg partier saa oprindelige og gripende, at de helt betog. Jeg fandt en tegning av hende selv og hver enkelt av hendes nærmeste, saa fin i sin karakteristik, udført med saa sanddrue sprogmidler, at jeg alvorlig tænkte paa at sætte mig helt in i saken og fremlægge den for et større forum. Men kort efter blev hun benaadet; hendes uskyld begyndte altsaa allerede at lyse gjennem mørket.

Første gang Linda Murri i sine optegnelser nævner forhørsdommeren, siger hun omtrent følgende: Jeg saa snart, at her ikke var om sandheden at gjøre, men om at finne saa mange anklagepunkter som mulig.

Med disse træffende ord er hele metoden tegnet.

Undersøkelsesdommeren burde være en skarpsindig menneskekjender, som alene levet for dette sit fag. Kanske han saa vilde komme til samvittighedsfullt at søke frem — ikke alene hvad som anklaget, men ogsaa hvad som frikjendte.

I alle tilfælde maa der begyndes med begyndelsen: hvem er han eller hun, som er anklaget? Saa klar kan saken ligge, at det ikke er avgjørende; men i et tilfælde som dette, der alt gaar paa indicier, er det avgjørende.

Her hadde undersøkelsesdommeren det ypperligste materiale: Linda Murris breve gjennem mange aar.

Hvad gjør saa undersøkelsesdommeren med dem? Han plukker ut nogle faa, som han tror anklager. Hele resten lægger han i en kiste, som han laaser og sætter tilside. »Disse breve er saken uvedkommende!«

Nu er det netop disse breve, som altsammen kommer an paa. De oplyser os andre om hendes fullkomne uformuenhed til at begaa denne eller nogensomhelst forbrydelse.

Disse breve er en skat. De bærer bud fra en saa fin følelse, saa eiegodt et hjærte, en saa høi dannelse, at vi optager hende i vor varmeste deltagelse. De er saa i det allerinnerste umiddelbare og ægte, vi tror hvert ord hun siger.

Men samtidig viser de os, at netop disse egenskaber gjør hende svak. De paalægger hende hundre hensyn, som overalt kommer iveien, hun tør intet, hun vil intet, som kan volde andre den sakteste fortræd; hun undskylder, hun omgaar. Det behøvde jo ikke være saa; men hemmeligheden er, at disse rike aandens og hjærtets evner er tidlig blit skræmte. Efterhaanden er hun ogsaa blit saa fysisk skrøpelig, at hun ikke taaler ufred.

Endvidere syner disse breve os en dyp trang til kjærlighed; den er av aandelig art. Den er et sensitivt aandsmenneskes utviklingstrang; hun vil forstaa og forstaas, omfatte og omfattes. Hun søker kundskap, ja lærdom, og hun søker mennesker. Hun maa have deres kjærlighed, som omgiver henne; hun lider usigeligt, naar den nægtes henne, hun er i den høieste lykkefølelse, naar hun faar den. Da hun tidlig gifter sig og faar barn, gaar hennes liv op i at opdrage barnene, veilede dem, beundre dem. Og da ægteskabet mer og mer blev en kamp om disse barn (ti mannen truet ved hver leilighed med at tage dem fra henne), saa bestemte dette over hendes sjælstilstand og helbred. Hun var ved at gaa tilgrunde paa det.

Dette er hvad jeg vil kalle hennes livslinje til den ulykkelige dag, da broderen Tullio dræpte hendes ægtefælle, grev Bonmartini. Broderen var en kraftfull høisinnet natur, men lidenskapelig utover det normale. Han taalte ikke at se paa hennes martyrium, som han ved ukloge raad hadde gjort større end det behøvde at være.

Ægteskapet var ikke blit saa ulykkeligt, hvis det ikke hadde vist sig, at Linda Murri var uten sanselig trang. Grev Bonmartinis var meget stor. Hvad som ellers skilte dem, økedes betydelig ved denne idelige tilbakevendende irritation.

Hadde dette vigtige moment været fastholdt, jeg mener hennes mangel paa sanselig trang, saa hadde episoden Secchi kommet til at spille liten eller ingen rolle i denne sak, hvor den nu har spillet den største.

Hun hadde forelsket sig i ham (og han utvilsomt i henne), da hun endnu var et barn. Han var nemlig den eneste man, hun omgikkes, til hun blev voksen, utenom sin far og sin bror! Han var begavet og elskværdig og god mod henne. Hun traf ham igjen, da hun var blit syk og ulykkelig. Snart omsluttet hun ham med al sin skuffede kjærlighetstrang, forstærket av taknemmelighed. Men da han overrasket hennes søsterlige hengivenhed (hun var jo viljeløs i hans arme), saa gjorde han samme erfaring: hun var uten sanselig trang.

Og likefuldt grundlægges anklagen for hennes medskyld i mordet væsentlig paa hennes stærke sanselighed.

Dette samvittighedsløse brudd paa psykologisk sans, ja, paa sandfærdighed, har desværre et sidestykke.

Man gaar ut fra som givet, at grev Bonmartini bar et testament hos sig, deri han hadde gjort sin hustru arveløs. Følgelig blev han myrdet, forat testamentet skulde tilintetgjøres. Saasom det ikke fandtes hos den døde, hadde naturligvis Tullio stjaalet det.

Man tænke sig: den rike professor Murris to arvinger, de eneste,

begge like høisindede, like redebonne til at hjælpe andre, de skulde have slaat sig sammen om at røve et testamente!

Testamentet fandtes siden i grevens bolig i Padua. Da var de to søskende længst dømte.

Saaledes kan retten fare vild, naar det psykologiske skjøn misagtes. Til brevene føiet sig nemlig de herligste vidnesbyrd av dem, som kjendte henne. Jeg uthæver av dem alle bare ét eneste, hennes fars brev, skrevet flere aar tilbake til hennes ægtefælle, deri han takker ham for, at han havde faaet henne med paa en reise. Et skjønnere har jeg aldrig læst. Jeg maa faa lov i ærbødighed at lykønske den italienske literatur med dette brev. Det maa in i alle høiere skolers læsebøker.

Indiciebeviserne er i sig selv av tvilsom værdi. Naar de staar alene, bør de aldeles ikke eie den magt, som de nu har. Det er arv fra en mindre nøieregnende, mere barbarisk retsfølelse. De fører endnu idag til mange grusomme feiltagelser; av dem, som er opdagede, kan vi slutte os til de end flere, som ikke er blit opdagede. Og dog blir vi ved!

Saa overordentlig som vor psykologiske viden nu er vokset, og daglig vokser, maa det være et kulturkrav, at indiciebeviserne, naar de staar alene og i motstrid med det psykologiske skjøn, ikke maa kunne seire. Det er for middelaldersk.

Dette er et kulturkrav av samme art som det, at dommen skal tage skyldigt hensyn til de psykologiske motiver, som har ført til forbrydelse, — hvad som nu arbeider sig stærkere og stærkere frem, navnlig i Frankrige. Psykologien maa i alle kriminelle saker faa den plass, som utviklingen længst har givet den i vort samliv, især i fremragende mæns og kvinners tænkning. Det psykologiske studium, baade som videnskab og som kunst og digtning, er jo nu saa overvældende.

Dernæst maa der kunne gjøres noget for at værge retten mot at hypnotiseres av den fordom og den fanatisme, som altfor ofte behersker forhandlingens retning og utfall. Forundersøkelsen, som er saa vigtig, ledes nu endog i regelen af mænd, som dertil er mere eller mindre uskikket.

Her maa kunne gjøres noget meget betydeligt til forbedring av det hele forhold. Men saa maa lovgivningsmagten træde til. Dette er et hovedpunkt; efter saa megen sørgelig erfaring, som ogsaa har gjentaget sig i denne sak, kan det ikke længer oversees.

Saa er det pressens uansvarlighed over for de beskyldninger den paa forhaand kaster ut, som maa indskrænkes. Jeg kan huske, at jeg læste i vore norske blade som ekko fra pressen i Italien, at Linda Murri hadde staat i utilladeligt forhold baade til sin bror og til sin far! Hvor slikt opægger!

Her maa skrides in. Er lovene ikke strænge nok, maa de skjærpes; og sørger ikke regjeringen for i hvert tilfælle, at de overholdes, saa maa den gjøres ansvarlig.

Det er fortrinsvis til den italienske ungdom jeg henvender disse linjer.*) Den italienske aand har i sine største mæn og kvinner været optaget av idealer, verdensomfattende idealer, som intet annet folks. Derfor er den italienske ungdom — fra anarkisten til den glødende præsteseminarist, fra irredentisten til fredssværmeren — mere begeistret for (ogsaa mere blændet av) idealerne end noget annet folks ungdom. Det er de jammerlige tilstande, som siden i saa stort mon opholder og omdanner den.

Men der gives ikke stærkere bevis for dette folks sundhed end disse drømme, som gjenføder sig i slegt efter slegt trods aarhundreders ugunstige skjæbne og deres arv i forholdene.

Nu vel, — I vinder stærkere og stærkere frem, I seirer tilsist! Men det raad skal I tage med paa veien: først retfærdighed, saa det andre! Man har sagt: først friheden og saa det andre. Ja, forsaavidt som den er et vilkaar for retfærdigheden. Men retfærdighed i stort og smaat, det er aandedrættet, folket lever av, — bedre, rikere i frihedens luft end i nogen annen; men uundværlig er den ikke. Det er derimod retfærdigheden.

Tag nu en uskyldig, ædel kvinnes gruelige mishandling og domfældelse op i eders samvittighed som en høitidelig ed: saadant maa for fremtiden blive umuligt!»

*

Linda Murris optegnelser er oversat fra italiensk af Anna Guldberg, hvis anerkjendte dygtighed i det italienske sprog er en borgen for, at oversættelsen er en paalidelig gjengivelse af den originale udgave.

G. W.

Den i forrige hefte omtalte skrivelse fra N. K. F. lyder saa:

Til landbruks- og kirkedepartementerne.

I anledning av oprettelsen av »*Statens lærerindeskole i husstel*«, tillater styret for Norsk kvindesagsforening sig at uttale sin beklagelse m. h. t. sammensætningen av nævnte skoles styre. Med al

*) Opsættet trykkes samtidig i Italien.

agtelse for de opnævnte personers dygtighet i og for sig, ligger det dog klart i dagen at ordningen og planlægningen av denne skole *væsentlig* burde ha været lagt i hænderne paa personer med *pædagogisk fagutdannelse og indsigt paa dette undervisningsfelt.* Tilsidesættelser i styret av *vore dygtige fagfolk*, vil kunne bli til ubodelig skade for denne vor skole, hvorfor vi føler det som en uafviselig pligt at slaa til lyd for en mere fyldestgjørende sammensætning av styre allerede straks fra begyndelsen av.

Vi henstiller derfor indtrængende til de ærede departementer at foranledige følgende ordning:

I. Foruten de to allerede opnævnte medlemmer indvælges i styret en i faget *»huslig økonomi« pædagogisk utdannet kvinde.*

II. Sammen med det opnævnte sagkyndige medlem tilkaldes ogsaa en *faglig og praktisk utdannet kvinde* som raadgiver ved skolens anlæg og indre indredning.

Kristiania i styret for Norsk kvindesagsforening.

Randi Blehr *Anne Holsen*
f. t. formand. *supl. for næstform. Cecilie Krog.*
Anna Strøm *Aadel Lampe*
i fagskolens tilsyn.
Anna Hvoslef. *Thea Holst.*
M. Keilhau Svenningsen.

En lignende henvendelse er tilstillet *regjeringen,* ledsaget av en mere indgaaende følgeskrivelse.

Foreninger og raad der vil slutte sig til ovenstaaende N. K. F.s henstilling til departementerne bedes velvillig snarest anmelde dette paa N. K. F.s kontor Wergelandsveien 19.

Fra Norske kvinders nationalraad er ogsaa indsendt følgende:

Til landbrugs- og kirkedepartementerne!

Styret for Norske kvinders nationalraad udtaler herved sin beklagelse over sammensætningen af styret for statens vordende *lærerindeskole i husstel.*

Med den imødekommen, som var vist Norges kvinder i denne sag, havde man ventet at kvinderne her skulde blive de ledende, mens nu kun *én* kvinde er tilsat skolens styre. At overlade til mænd at planlægge og lede kvinders uddannelse for husgjerning vil kunne blive skjæbnesvangert for skolens fremtid, foruden at det er en underkjendelse af de intelligente og dygtige kvinder, som paa dette omraade sidder inde med *faguddannelse* og en *erfaring*, der gjør dem bedre skikket for dette hverv end mænd.

Norske kvinders nationalraads styre henstiller derfor til de ærede departementer at udvirke en udvidelse af skolens styre ved opnævnelse af en kvinde, som har faglig pædagogisk uddannelse i *huslig økonomi* og som raadgiver ved skolegaardens anlæg og indredning en *praktisk faguddannet* kvinde, der har erfaring i oprettelse af fag- og internatskoler for voksne kvinder.

I styret for Norske kvinders nationalraad.

September 1908. (Underskrifter.)

Hjemmenes vel har ogsaa sendt en henstillen til de samme departementer om samme sag, og udpeger derhos frk. Helga Helgesen som den kvinde der særlig er skikket til at faa plads i styret.

Sanitetsforeningens blomsterfest

paa *Akershus* havde igaar paa afslutningsdagen sin absolut store dag. Den straalende søndag gav vederlag for mange sure vaade ugedage. Kontoret saa derfor lyst paa situationen. Man fortsætter en stund ud i ugen med lodtagning paa de store gaver, bl. a. *Glasmagasinets bordservice*, blomster. og frugtudstillingen har jo alt tidligere havt sin mærkedag med præmieuddeling. *Dronningens deilige store sølvbolle* tilfaldt »*Hjemmenes vel*« for dens arbeide for at vække folkeskolernes lyst til plantedyrkning. *Akers skolehave og Bastø skolehjem* var opmærksomhed værd. Vi savned *frk. Jørstads* fortræffeligt ordnede *skolehave* likesaa *pastor Gasmanns*. En organisation av vore skolehaver med disse til at begynde med skulde ha været paa sin plads her.

Sanitetsforeningens sygetelt og rullebaare — gave fra Danmark — vakte opmerksomhed. Frk. Sofie Møller kan med rette være stolt av

sanitetsmaterialet som nu tæller 137 senge med dobbelt udstyr. Modellen til madrassen er *italiensk*, ligesaa de praktiske sækker, der med sin dobbelte rand er yderst tiltalende og rummer dusin paa dusin. Teltet vakte den engelske eskadres marinechefs opmærksomhed og beundring. Vore norske læger har ligeledes udtalt sig meget rosende om det hele materiel. Damer fra andre byer f. ex. fra Stavanger var likesaa herinde og studerte flittigt. Modellerne undergaar selvsagt en forandring eftersom erfaring og studier i andre lande kommer til. Frk. Møllers reise i Italien ifjor har saaledes gi stof til flere forbedringer som byerne udover vil ta op.

R. B.

De skridt byerne ja *hele landet* tar m. h. t. extra forholdsregler for at hindre smitteførsel fra andre lande maa *vi kvinder* la os være *magtpaaliggende*. Her kan det gjælde at huske paa at vi har *borgerpligter*. *Borgerpligter* der gjælder *hjemmenes vel*. Vi er jo nu ikke henvist til at sidde med hænderne i fanget og *vente paa* hvad der gjøres *af andre*, Vi *bør* selv gjøre noget. Nylænde hadde et ord om *priveterne*, som nok kan forfølges. De extra tiltag med *kalk og chlor* det faar bli husmødrenes pligt at paase overholdt. Ellers ringer man op straks og melder forsømmelser. Jeg henstiller til *sanitetsforeniugerne og Hjemmenes vel* at ta fat her.

20/9 08 *Randi Blehr.*

Mrs. Ernest Hart skriver i sin bog »*Pictoresque Burmah*« om de birmanske kvinder bl. a. følgende: Kvinderne i Birma er sandsynligvis friere og lykkeligere end noget andet steds i verden, skjønt Birma grænser paa den ene side til Kina hvor kvinder foragtes, og paa en anden til Indien hvor kvinder holdes i streng ensomhet. Hemmeligheten ligger maaske i det faktum at de birmanske kvinder er virksomme og flittige, mens mændene er dovne. Egteskaberne er allikevel lykkelige. Alle fortjenester og al eiendom som kvinder erhverver eller besidder før eller efter indgaaelse af egteskab, blir hendes, og hendes mand kan hverken sælge eller afhænde det ringeste af hendes, eiendom uden hendes udtrykkelige samtykke. — I de birmanske love heder det: »Kvinder skal agtes og æres af deres fædre, brødre, egtemænd og svigerfædre, hvis disse mænd ønsker at være lykkelige. Guderne glæder sig naar kvinder holdes i ære. Hvor dette ikke sker, nytter det ikke mænd at ofre til guderne. Behandles kvinderne ilde, gaar familien til grunde, men den vil blomstre evig om de behandles godt.«

Staten og den individuelle frihet.

af

Dr. Kr. Birch Reichenwald-Aars.

II.

Som det er med nationale følelser, saaledes er det ogsaa med de store elementære rets- og moral følelser. At det er ilde at røve og plyndre sin landsmand ved nattetid eller i skogen, er saa godt som alle enig om. De enkelte forbrydere, som i sin egen kreds hævder, at dette er god sport, er saa faa, at vi kan bortse fra dem, og ikke behøver at betragte dem som en minoritet. Og dog; saa faa er de kanske blit, og navnet forbrydere har de faat, netop fordi samfundet anvender straf og hævn overfor fredsforstyrreren. Vi staar saaledes her overfor den samme kjendsgjerning, som vi nylig anerkjendte, at nemlig samfundets indre fred er blit til derved, at majoriteten eller høvdingerne ved straf og hævn værger sig mod minoritetens eller oprørernes overgreb.

Jeg siger majoriteten eller høvdingerne, fordi disse ting paa tidligere utviklingstrin gik sammen. Det stod uten videre fast, at høvdingernes interesser var samfundets, og samfundets høvdingernes. Om høvdingerne kunde ha uret imot samfundet, det spørsmaal kunde vanskelig opstaa, da det, som høvdingerne forlangte, var retten i samfundet. I denne forstand har til alle tider magten været ret. Først litt efter litt har enkelte længe anerkjendte retsprinciper grodd sig saa fast, at retten staar over høvdingerne, saa at man kunde tænke sig, at høvdingerne hadde uret, og mængden ret.

Til denne utvikling har ogsaa den religiøse tro i høi grad bidraget, idet statens guder ogsaa vogtet over retsprinciperne, og saaledes dannet en magt i staten ved siden av krigshøvdingerne.

Nutidens samfundsforhold gaar i sine spirer tilbake til det punkt, da en folkeforsamling fik en avgjørende stemme ved siden av høvdingeraadet. Derved blev *borgernes majoritet* til en organiseret magt overfor høvdingerne. Nogen større betydning fik dog ikke folkemajoriteten før det saakaldte representative system med en nationalforsamling sammensat av folkerepresentanter var fundet.

Dette er da stillingen i vore dage: folkemajoriteten har gjennem sine representanter tilegnet sig en større eller mindre del av magten og samfundsledelsen.

Den gamle sætning, at magt er ret, holder saaledes i vore dage paa at skyde sig over fra høvdingerne og fyrsterne til majoriteten. En majoritet kan strengt taget aldrig faa uret, da det er den som giver lovene, og lovene som bestemmer, hvad der er ret. Vi kalder denne samfundsorden demokratisk, og demokraterne paastaar, at fyrstevældet var uret. Overfor demokratiet maa det dog gjentage sig det samme spørsmaal, om ikke ogsaa majoritetsvældet er uret, og om det overhovedet kan være rigtig, virkelig ret og rigtig, at magt er ret. Den slags spørsmaal bekymrer sjelden de praktiske politikere; thi for disse er hovedspørsmaalet med hensyn til magten, hvorledes de skal faa fat i den, og beholde den. Spørsmaalet om, hvad der er virkelig ret, er ganske specielt et spørsmaal for filosofer, det vil sige oprindelig kanske for religionen, senere for filosofien, dernæst ogsaa for digtningen, og nu i det aller sidste for dagspressen og for tidsskrifterne.

Længe og ihærdig har det været drøftet av filosoferne dette, om samfundets retsorden var virkelig retfærdig. Men hvis nogen forsøker at ta utsyn over, hvad derom har været sagt, saa vil han ha meget vanskelig for i historiens kaos at finde virkelig avgjørende, endelig svar. Saken er, at ingen drøfter, hvad der er ret uten at gaa ut fra visse retsprinciper; og da ligger det nær at lægge til grund de retsprinciper, som tilfældigvis har gyldighet i ens eget samfund. Saaledes var grækernes og de gamles retsfilosofi uten videre og likesom selvfølgelig, aristokratisk. At en halvpart av samfundet eller mere, var slaver og eiendom, anfegtet ikke *Platon* eller andre av de store retsfilosofer; og dog mente de i sine teorier at naa den høieste virkelige ret. Ikke saa meget bedre er det gaat med den franske revolutions og det moderne demokratis retsfilosofer. Ikke alene majoritetsvældet, men ogsaa rikmandsvældet har de som oftest ladet uangrepet. Det kan derfor ofte se ut, som om kampen for en virkelig ret, ikke var andet end en nytteløs lek med ordets lanser. For at kunne prøve om et samfunds retsprinciper ogsaa virkelig er retfærdige, maa man aabenbart ha andre og høiere retsprinciper for et samfund end magtens at lægge til grund. Slike høiere samfundsprinciper har man gjerne betegnet som guddommelige eller evige. Med et specielt filosofisk ord har man ogsaa kaldt dem fornuftprinciperne i motsætning til rettens. Man kunde ogsaa kalde dem vore moralske grundsætninger. Allerede de gamle grækere som f. eks. Platon og Aristoteles, søkte at finde slike. Den franske revolutions slagord: *frihet, likhet* og *broderskap*, var ikke andet. Man syntes ogsaa virkelig at ha

naadd et høiere stade med ordet om menneskerettigheterne. Men som det senere har været sagt, syntes man at glemme, at disse endda indesluttet, og det som en av de aller vigtigste, retten til at sulte. I det hele var man endda ikke opmerksom paa, at rigdom, ikke var andet end en maskeret form for høvdingemagt, fyrstemagt. Man trodde længe, at man hadde gjort en stor ting, naar man hadde sikret individet frihet, og man trøstet sig med, at de rike ofte vilde ha et arbeide utført, saa at den fattige ad denne vei gjerne kunde slumpe til at reddes fra hungersdød. Hvis han saaledes kommer i arbeide, skal spørsmaalet om, hvormeget der nødvendig trænges til hans livsophold, avgjøres av de rikes forgodtbefindende, i heldigste tilfælde av deres gjensidige konkurrance. Samfundsteoretikerne lukket længe sine øine helt for den kjendsgjerning, at dette var individuel frihet i en ganske anden forstand for den rike end for den fattige. Endda den dag idag er det desværre almindelig, at dagspressen slaar om sig med det vakre ord »*liberal*« for at betegne den frie konkurrance i dens ubundenhet, og det forfærdelige udsultningssystem som er i dens følge. Slagordene frihet og likhet vilde først da ha nogen betydning som uttryk for den saa meget lovpriste ret til at søke arbeide, hvis rigdommene, og da fremfor alt *jorden*, ikke var arvelig eie. Da de det er, saa fødes den besiddelsesløse saa at si uten anden ret, end retten til at sulte. Det har nemlig hidtil ikke i noget land været den rikes retsplikt at *gi arbeide*.

Mot nød har mængden i de fleste samfund altsaa ikke været beskyttet. Ja, vi kan si, at kulturens utvikling for en stor del er gaat for sig paa den maate, at den nødlidende mængde har været nødt til at utføre de største og mest omfattende arbeider for de rike. Nogen ret har dog til enhver tid været tilkjendt alle borgere. Kun slaver og hustruer har tildels været uten al beskyttelse. Tidlig har saaledes borgerne hat ret til at forlange ikke at bli slaat ihjel av sine uvenner indenfor samfundet, ja overhovedet til ikke af bli henrettet uten lov og dom. Senere hen fik han retten til ikke at bli gjort til slave, selv om han var i stor gjæld, og tilslut er han ved betryggende retsformer blit sikret ogsaa mot utidig fængsling. De to største skridt i den vesterlandske utvikling av individets ret betegnes ved at slaverne fik del i borgernes rettigheter, og dernæst ved at retten til gjennem folkerepresentanter at ta del i den politiske styrelse blev gjort til en almindelig menneskeret, som nu da slavevæsenet er bortfaldt, kom til at omfatte alle mennesker, kvinderne alene undtat. Med den almin-

delige stemmeret var nu i principet et slag rettet ogsaa mot rikmandsvældet og mot den private eiendomsret. Hvor skarpt konflikten mellem eiendomsretten og den almindelige stemmeret kan bli, begynder vi først i vore dage at erfare. Allerede tidligere har dog samfundene saa smaat begyndt at ta op kampen mot nøden og omsorgen for de trængende, indtil det i de sidste menneskealdere var blit noget av en grundsætning, at samfundet ikke skulde lade nogen av sine borgere sulte ihjel. I praksis har dog det saakaldte fattigvæsen støtt paa saa mange vanskeligheter, at hungeren, navnlig i forbund med sygdom, endda slaar ihjel for fode i alle samfund, og det er karakteristisk, at den tanke som nu er oppe, nemlig om alderdomsforsikring for alle borgere, i alle stater støter paa den vanskelighet, at det blir for kostbart. Det er unegtelig billigere at levne folk retten til at sulte end retten til at leve. (Forts.)

Krig.

Hvorfor er det saa let at fange os kvinder indunder en begeistring for fædrelandets forsvar ved krig? Som nu f. ex. ved fru Martha Steinviks foredrag paa Lillehammer i sommer.

Krig er endnu mer afskyelig for os kvinder end for mænd. Vi har vor rædsel for al ødelæggen; vi pynter og steller op, lapper og flikker; vi bygger paa vort lille kammer eller vort lille hjem; vi er af erfaring og nød blitt forsigtige, vi er ikke uvorne og ødsle som saa mange af mændene. Dertil har vi en skræk for blod; vi er en besvimelse nær for et skaar i »Tullemors« finger; blandt alle de mandlige bestillinger er vel slagterens den eneste, ingen kvinde har gjort krav paa.

Og dog et par varme oprigtige ord om landets krav paa forsvar i nødens time, om krigens høitidelige nødvendighed al den stund vi kan bli nødt til at forsvare os mod anden- eller trediemands indfald i vort fædreland, og se, vi staar i glødende iver efter at gjøre noget, efter at gi noget.

»Det er ingen sag for dere," kan en mand si, »det er jo ikke kvindfolk som gaar i krig.«

Saa meget desto sværere er det for os: krigen kræver kanske det af os, som er os dyrere end vort eget liv vore — barn, vore nærmeste. Der er ikke mange kvinder, som finder det lettere at

sende sine kjære ud i en fare end selv at gaa, der er ikke mange kvinder, nei ikke mange mennesker, som gjør det. Men den maa gaa, som er bedst istand til at afverge faren til at gjøre fyldest for sit liv.

Kvinden, moderen, beskytteren er af naturel fredsven, men saa kommer det andet: offertrangen, hengivelsestrangen. Hun som al sund ungdom, gik og ventet paa at livets store øieblik en gang skulde komme, da der for alvor blev kaldt paa hende, da hun skulde faa lægge al sin evne, al sin vilje ind i daad, i kjærlighed, i livet. Der er ikke mange, især blandt os kvinder, til hvem raabet lyder høit og klart Vi staar et eller andet sted og ved ikke sikkert med os selv, om vi ikke ligesaa godt kunde staat et andet sted. Vi er i et eller andet arbeide, som lægger beslag paa vore almindelige evner, vi er kanske en mands kone og han har ikke mer brug for os end netop til husbehov. Med andre ord: det bedste vi kunde ydet — hvor blev det af? Havde ingen brug for det?

Vor syslen inden de fire vægge er som oftest trangere end mændenes: han maa dog ud paa gaden, han staar samfundslivet, det store liv nærmere. Saa lyder der en dag et raab, vort hjem, vort moderland er i fare; giv dit liv hen og du skal vinde det.

Det raab maa vel kvinden forstaa; endelig drager de store følelsers tid indover hende, og med helligt sværmeri sætter hun alt ind paa at vove og vinde, gi sig hen, sig selv og sit. Intet stiller større krav end krig af vor tids kvinde — hun hungrer og tørster efter de store krav. Sultefødet med hjemlige trivialiteter, udpint med hensynsfuldhed og interesseløshed kaster hun sig som en løve over det vældige: *krig*.

Thi hvad er krig? En altopslugende vilje, et mod, som rækker udover livet, et skrig, en taushed, en skjæbne.

Den bratte død i kamp for det, som er et menneske dyrebart, hvor synes den ikke at være langt at foretrække for et roligt livs langsomme visnen. Gjenlyder ikke jorden af raab fra ulykkelige, syge, tilskadekomne? Krigens lidelser er ikke anderledes end fattigdommens — ulykkernes. De smerter, som ikke faar lyd eller navn er sværere at bære end dem, slagmarken kan gi.

I krig gaar alle side om side Der endelig gjøres ikke forskjel paa soldaten, om han er opvokset i kammer eller sal. Krigens valplads, det er ærens mark for alle, som eier mod og fædrelandskjærlighed.

Krigens tid, den er de store følelsers tid, da gjælder ikke hverdagens smaalige hensyn og nid. Hjerterne aabnes, saa den gamle gnierforskjel paa mit og dit maa vige. Det er heller ikke *mit* liv det først og fremst gjælder om at redde, det er *vort* liv. Mit eget skrumper ind ved det nye syn, som rækker udover og ser det *fælles* En nation i krig lever et stort liv for en stor sag; du dør, jeg dør — ak, hvad betyr det lille liv, naar det gjælder det store, vi kjæmper for, det som kaldte paa os, paa vor evne, vor kjærlighed vor daadskraft.

Slig tænker mange kvinder om krig.

R. K.

Rettelser i nr. 18. Side 276 5te linje ovenfra staar: at der fremkom andre planer. Heriblandt hr. landbruksdirektør Tandbergs forslag. Skal staa: at der fremkom **stærke udtalelser til fordel for** andre planer. Heriblandt til hr. landbrngsdirektør Tandbergs forslag. Samme artikel dateres 9/9 08, ikke 4/9 08.

Som et glædelig faktum kan noteres at siden den offentlige prostitutions avskaffelse i 1888, har antallet paa de af veneriske sygdomme smittede personer i Kristiania, efter først at være gaaet endel op, i de senere aar stadig mindsket.

I sidste nummer af norsk lægeforenings tidsskrift gir hr. sundhedsinspektør Ustvedt en beretning om de veneriske sygdomme i Kra. i 1907. Ifølge denne beretning viser iaaret 1898 høieste tal, nemlig 3692. I aaret 1905 var antallet 2335, i 1906 anmeldtes af disse sygdomme 1889, og i sidste aar — 1907 altsaa — var der av de praktiserende læger og sykehusene anmeldt tilsammen 1567 nye tilfælde. Nedgangen fortsætter for alle slags veneriske sygdommes vedkommende, den arvede syfilis undtagen.

Vi følger som man vil se af de sidste hefter, opfordringen til at opta nye emner som ikke *direkte* staar i forbindelse med kvindesagen. Vi haaber det vil lede til livligt ordskifte. Ligeoverfor disse emner agter ikke redaktionen at hævde noget standpunkt.

Hegdehaugsveien 19 I. Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

Nylænde

kr. 4.70 udlandet.

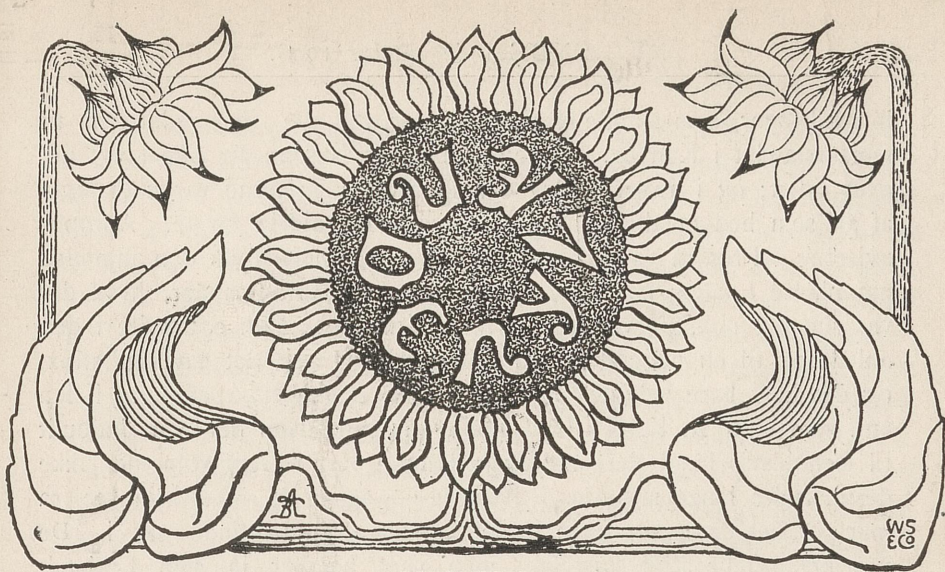
Telefon 9235. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

Indholdsfortegnelse.

1ste oktober 1908

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

22de aarg | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. oktober 1908. | No. 20

Fra Genf.

I.

Kongressernes by. Norway-sagen.

Det har været kongressernes aar baade hjemme og ude. La os ihvertfald haabe at aaret maa vise sig at indta en særstilling i saa maade, ikke bare i forhold til sine forgjængere, men ogsaa i forhold til sine efterkommere; for skal det stadig fortsætte og øge med nationale og internationale møder, som iaar, saa vil, for ikke faa mennesker kongrestilstanden bli den normale, og tiden forøvrigt være pauserne mellem kongresserne. —

Og her kulminerer det. De tre møder jeg tidligere har meldt herfra: det internationale kvinderaads, det Schweiziske kvinderaads og Abolitionistkongressen er bare en liden brøkdel af de møder som iaar samler sig i Schweiz, og særlig i Genf. — Der er forskjellige arter af dem selvfølgelig, enkelte betegnes som konferancer, andre som kongresser, paa nogle arbeider man ivrig, paa andre tar man det med mere ro.

Det internationale kvinderaads møde maa betegnes som en konferance, og som en af de meget arbeidssomme. Der var en mængde

lovændringer, som skulde drøftes, og der var alle forberedelserne til femaarsmødet i Kanada. De enkelte møder strakte sig ofte langt udover tiden; og i aviserne blev der spurgt om damerne var uafhængig af alt som hed maaltider, om de overhodet aldrig spiste. Apropos aviserne. Pressen var ikke indbudt, den blev afvist, da den anmoded om pladse i salen, baade ved de engere »executiv«-møder, hvad der var rimelig nok, og ved de større raadsmøder. Den optraadte i den anledning til en begyndelse en smule skarpt, men det gav sig strax, og det blev bare velvilje. Der var ingen ubehagelige efterspil i den anl. som efter N. K. N.s landsmøde, skjønt pressen der var indbudt til forholdsvis langt flere møder end her. Her i Genf kom der ikke destomindre lange referater i aviserne — og er de ikke korrekte, sa man, er det damernes egen skyld, saa det faar de finde sig i. De var heller ikke altid korrekte, men sligt hænder jo som bekjendt ogsaa undertiden, naar pressen er høitidelig indbudt.

Forresten maatte de almindelige raadsmøder siges at være offentlige møder. For fra et galleri paahørtes de af adskillige udenforstaaende. I vore executivmøder derimod deltog blot det internationale styre, nationalraadenes formænd, og de internationale komiteers formænd. Disse var »hemmelige møder«, som ingen udenforstaaende fik høre paa. Men netop disse havde mange stor lyst paa, man aned personlige opgjør, for paa det officielle program stod, at 1ste viceformand, fru *Marie Stritt*, vilde trække sig tilbage. Efter et tre timers møde blev resultatet, at fru Stritt blev staaende, meddelt publikum.

Mødets første dag 31. august var ofret komiteerne. Vi var bare tre delegerede fra Norge: N. K. N.s formand, 2den viceformand, fru Marie *Michelet* og fru Cecilie *Krog*, og fru Krog kunde først komme næste dag. Fru Michelet overtog den norske representation i komiteen mod hvid slavehandel, og jeg gik fra den ene komite til den anden for at representere, saa godt det lod sig gjøre.

Det var en deilig dag, og mine vertsfolk paala mig at ta et par minuters spasertur, for at se paa *Mont Blanc*, den dag viste den sig nemlig, og det hændte at den skjulte sit aasyn 14 dage ad gangen. Den som ikke fik et minut tilovers var imidlertid undertegnede.

Men *Mont Blanc* har været naadig, gang paa gang har den vist sig i al sin herlighed. Som jeg sidder her og skriver kan jeg se den, jeg ser den blomstre, — det er mod solnedgang den faar rosenskjæret over sig. En maa tænke paa himmelrosen som Italiens store digter lovsynger.— — Nu blomstrer den ikke længer — Solen er gaat ned. Mont Blanc staar stille og hvid som før. —

Dette er idag, men den dag jeg talte om, ofred jeg synerne for komiteerne. Det var forøvrig mødets interessanteste dag. Først deltog jeg i den komité som heder »*Nationalities*». Den som skal finde ud hvilke nationalraad kan representeres i det internationale kvinderaad Her er nemlig vanskeligheder. Et exempel strax: Polens kvinder danner nationalraad, kan det optages? Enkelte sier ubetinget ja, la alle som vil komme ind. Andre sier nei, de politiske grænser, som de er idag, maa holdes. Komiteen havde faat i opgave at finde en motiveret definition af »nation« og »nationalitet«, som kunde gjælde for I. C. W. Det var et smukt arbeide komiteen med frk. *Camille Vidart* i spidsen la frem. Og fra polske kvinder kom gjennem en af de fremmødte et indlæg, gribende, veltalende, for deres ret til frihed og nationalitet og representation. Men andre udtalte at følgen vilde bli, at enkelte af de nationalraad som var i forbundet maatte ud; ingen kunde ane hvad vanskeligheder kvinderne i tilfælde vilde faa i de stater som omfatted flere nationaliteter.

Man blev ikke færdig, der maatte tillyses nyt møde, hvori jeg ikke havde tid at delta. Udfaldet blev at man foreløbig opgav al definition og almenteori og beslutted at faa nedsat en liden komité, som, i hvert enkelt indtræffende tilfælde, skulde gi indstilling i sagen om optagelse eller udelukkelse. Det var vist fornuftig — men jeg skulde ønske det bare var foreløbig. Det vilde nemlig være en stor international opgave for I. C. W. at finde og fastslaa sin egen opfatning af nationernes ret, en opfatning som langt maatte overgaa den som gjælder idag, den som i mange tilfælde er bygget paa vold og bedrag. Men det forstaar jeg ogsaa, at vort internationale forbund langt fra idag har den moralske kraft og det mod som er betingelsen for en saadan daad.

Den næste komite jeg deltog i var kvindestemmeretskomiteen, hvor Reverend *Anne Shaw* leded mødet. Her gjaldt det at verne stemmeretten som en af hovedopgaverne paa I. C. W.s program, og at sikre et stort demonstrationsmøde for den næste aar i Kanada. Jeg blev der en stund, overdrog saa min stemme til en af de Forenede staters representanter, hvis meninger jeg delte, og forlod mødet, for at være tilstede som fru *Dikka Møllers* representant i fredskomiteen, strax den traadte sammen. Komiteens formand Mrs May *Wright Sewall* havde ikke kunnet komme; i hendes sted mødte en anden amerikanerinde Mrs *Mead*. Foruden at være høit interesseret, var hun ogsaa meget kyndig paa sit omraade, havde været tilstede

ved Haagkonferancen ifjor og kjendte fredssagens historie godt. Vi fatted adskillige beslutninger, som blev overdraget I. C. W. at faa forelagt Kanadamødet, hvorom senere.

Næste dag afholdtes først executivmødet, hvorefter raadet traadte sammen.

Møderne holdtes paa raadhuset, *Hotel de Ville.* Dette ligger i den gamle bydel, som danner det øverste plateau af den nuværende by. Indgangen til raadhuset som er bygget i florentinsk stil er gjennem en med stene belagt hvælvet gang, som slynger sig opover og erstatter trapper. Her kunde raadsherrerne i gamle dage la sig bære op i bærestol. Indgangen virked ogsaa høitidelig. Over den stod: *Grand Conseil d'Etat.* Det var jo som det skulde være.

Lady *Aberdeen* holder en hilsningstale. Derefter kommer Mrs. *Chapman Catt* frem, hilset med begeistring af sine venner, og udtaler ønske om godt samarbeide mellem de to internationale kvindeforbund, I. C. W. og Stemmeretsalliancen. Saa oplæses to telegramer, begge fra Norge. Derpaa begynder arbeidet, som fortsættes flittig i fire dage. Beretningen om alle de beslutninger som blev fattet hører ikke hjemme her. Den officielle rapport interesserer mere N. K. N. i særdeleshed end publikum i almindelighed. Og en trykt beretning, om alle de forslag til lovændringer som vil forelægges Kanadamødet, vil kunne erholdes, om ikke altfor længe.

Men m. h. t. én sag har N. K. N.s delegerede ligesaa stort ansvar ligeoverfor det norske publikum i sin almindelighed, som ligeoverfor raadet, jeg sigter til *Norway* sagen. Jeg antar at rygter herom allerede er naad hjem, og jeg anser det for min pligt at gi en ordentlig beretning her. Det er nemlig en tid til jeg kommer hjem og kan gjøre rede for sagen.

Sagen vakte jo i sin tid opsigt, og mange vil erindre udfaldet fra mødet i Paris 1906. Der var foreslaat ændringer i I. C. W.s konstitution, som, hvis de var blit anbefalet og antat, vilde staat som en anklage og en fornærmelse mod Norske kvinders nationalraad. Ved mødet i Paris, hvor jeg gjorde rede for sagen med *Norways* udgivelse, blev det omtalte forslag helt omredigeret, og den lovændring som blev anbefalet kunde vort nationalraad med glæde gaa med paa. Nationalraadene, heder det, kan frit sende hinanden hvad meddelelser de vil, men propagandaskrifter, omsendt til raadene i I. C. W.s navn, maa ikke angaa de i § 1 omtalte sager (religiøse og politiske stridigheder.)

Før dette skulde stemmes over i Paris satte jeg fingeren paa det. Altsaa, sa jeg til formanden Lady Aberdeen, er her ingen anklage mod os. Vi sendte vort skrift til medlemmer af raadet, men vi sendte det ikke i I. C. W.s navn. Jeg fik bekræftelse paa dette, og anbefalingen blev enstemmig vedtat.

Hvad der er foregaat i mellemtiden har man faat besked om gjennem N. K. N.s trykte treaarsberetning som er tilgjængelig for alle, og hvoraf vi endnu har exemplarer i behold. Der er optat tre engelske breve. 1) Et fra mig til I. C. W.s korresponderende sekretær, Mrs *Gordon*, hvori jeg paaviser at texten i resolutionen var blit forandret i den trykte engelske aarsberetning og ber om skriftlig erkjendelse heraf 2) et svar fra sekretæren med erkjendelse af at den var ændret. Grunden hertil var at flere ved mødet i Paris havde udtalt at de ikke fandt udtrykkene tilfredsstillende; de var nu, mener Mrs Gordon, klarere og i mere elegant engelsk, hun tilføier at den oprindelige text skal bli læst ved Kanadamødet 3) et brev til sekretæren i I. C. W. undertegnet af N. K. N.s samtlige styremedlemmer (1906—1907) undtagen formanden, hvor der reises protest mod ændringen og sekretæren anmodes om at sende besked om den foretagne ændring i texten, rundt til nationalraadene. Paa dette brev har vort styre ikke faat svar.

Det som nu angaaende denne paragraf forelaa for det samlede raad var den ændrede text. Nationalraadene havde ikke havt nogensomhelst anledning til at bli kjendt med ordlyden af resolutionen som den blev fattet i Paris. Ændringen bestod i et par tilføielser, og en af disse var ikke uskyldig. Ved siden af i »I. C. W's navn« var sat »eller som medlemmer af I. C. W.« Nu havde vi sendt Norway med overskrift til I. C. W.s medlemmer. I de tilføiede ord kunde derfor lægges en anklage mod vort nationalraad, en anklage som vi ikke vilde finde os i, og som vi ikke ønsked foreviget i lovene.

Men de fleste af de tilstedeværende havde ikke den ringeste greie paa det hele. Rigtignok meldtes i det sidste og nylig udsendte program, at jeg havde skrevet for anledningen til I. C. W.s sekretær, og der bragtes et citat af mit brev; men dette blev antagelig nærmest opfattet som unødig opstyr. Jeg tør vist betegne stemningen ianl. dette inden raadet saaledes: Herregud skal vi nu ha spektakel igjen, dette blev jo ordnet i Paris. Kan det norske nationalraads formand da aldrig holde op. Man maa erindre at dette var et mange gange større møde end *Executive* i Paris, saa at en hel del var tilstede her, som ikke havde været paa Parisermødet.

For at faa den oprindelige text frem igjen, havde *Martina Kramers*, den protokolførende sekretær i I. C. W.s styre, stillet den som ændringsforslag til den trykte omredigerede text. Dette forslag, som forelaa trykt, maatte jeg opta og støtte *(second.)* Man vil nu forstaa, hvor uheldig vi var stillet. Vi som holdt paa ordlyden fra Paris, vi blev betragtet som urostifterne, og de som havde forandret den, de var *all right*. Da presidenten bad om støtte for I. C. W.s styres forslag blev den ogsaa rigelig git.

Diskussionen om denne sag var ikke behagelig for os. Det fremgik af flere ytringer, at man var misfornøiet med udfaldet i Paris, og man havde ikke imod at la os føle at udgivelsen af Norway var en handling af vort raad som trængte korreks. Jeg for min del blev ikke i tvil om, at der i mellemtiden havde været kræfter i virksomhed.

Desto sikrere blev jeg paa at jeg ikke vilde gi mig.

Da jeg fik ordet, begyndte jeg med at oplæse mer af den omtalte brevvexling end citeret i raporten, men der blev ikke tid til at faa det væsentlige frem. Man sa, det hele var jo en formsag, og hvad der end var hændt, saa var sagen nu i raadets haand. Jeg svarte at jeg beklaged meget, at jeg maatte opta denne sag igjen, det var imidlertid ikke vor skyld. Vi havde som man vidste været meget tilfreds med udfaldet i Paris, og ønsked det som basis for forhandlingerne. Netop fordi det internationale raad nu havde sagen i sin haand og kunde stemme som det vilde, maatte jeg faa tid til at forklare nærmere, saa man saa nogenlunde kunde forstaa hvad man stemte over. Jeg gjorde da et forsøg paa at forklare stillingen og paaviste, at tilføielsen i sig selv var overflødig og meningsløs (hvad den er, naar den ikke har nogen adresse) dette sidste gik flere efterhvert med paa og talte for at den skulde ud. Tilsidst foreslog gamle elskværdige Mlle *Sarah Monod* (for freds skyld!!) at man skulde la den tilføielse vi havde mest imod gaa ud og kun beholde den anden. Jeg havde tidligere udtalt at vi gjerne gik med paa det andet. Forslagsstilleren Martina Kramers var enig heri, og jeg støtted da Mlle Monod's forslag. Det vedtoges enstemmig.*)

---

*) *Ordlyden af resolutionen i Paris.*
National Councils are at liberty to make what communications they wish between each other but any propaganda to be officially circulated amongst federated National Conncils in the name of the International Councils shall not deal with the subjects referred to in Section I.«

Oversat:
Nationalraadene kan indbyrdes sende hinanden hvilke meddelelser de ønsker, men propagandaskrifter som officielt omsendes til nationalraadene i I. C. W.s navn maa ikke omhandle de emner som er betegnet i paragraf I. —

Jeg haaber af hjertet at dette ikke blir nogen *Pyrrhus*seir for N. K. N. Men for min egen del kan jeg vist si, at vinder jeg en saadan seir til (efter en saadan debat) er det ude med mig.

Kyndige folk i raadet forsikrer at det er umulig, at dette forslag igjen blir ændret ved Kanadamødet. Nu er det i realiteten afgjort.*) Men jeg er ikke saa sikker. Jeg længes hjertelig efter fred, men jeg maa tilraade rustninger desværre!

Der er nok dem som sier: naar nu de allerfleste i I. C. W. ikke forstaar det bedre, og ikke lægger større vegt paa det hele, hvorfor saa ta sagen op nu, vi havde staat os bedst paa at la det hele gli den vei det vilde.

Jeg skal som svar paa dette bare minde om hensynet til andre som havde sat noget ind paa at støtte sagen: vort forrige styre, som ikke havde faat svar paa sin henvendelse og I. C. W.s protokolførende sekretær, som var fremkommet med sit forslag. Det skulde set vakkert ud om jeg havde desavoueret det! Men først og sidst var det nu vor pligt at holde frem som vi stevned, vi var moralsk forpligtet til det ligeoverfor N. K. N. og I. C. W., som ligeoverfor vort land. For sagens skyld er jeg overbevist om at vi ogsaa stod os bedst paa at handle som vi gjorde. Men behagelig var det som sagt ikke.

Fru Cecilie Krog havde sat som betingelse for at være delegeret at hun skulde faa lov til bare at overta tilhørerens og raadgiverens rolle og ikke delta i debatten, og det havde heller ikke tat sig ud at to saa nære slægtninger, og med samme navn, var de eneste som forsvarte vor sag. Desuden er det i sin orden at én helt overtar ansvaret som tilhører. 2den viceformand var, har hun udtalt til mig, undskyldt fra at gribe ind, da hun var imod udgivelsen af *Norway*. Fru Michelet deltog i debatten, men det var bare for at spørge om man, i tilfælde I. C. W.s styres forslag blev vedtat, vilde modsætte

---

*) *I den ændrede trykte text heder det:*

»National Couneils are at liberty to make any communication |as individual Councils| one to another, but propaganda to bo officially circulated amongst the Federated National Councils |as members of or| in the name of the International Conncil shall not deal with the subjects referred to in Section I.«

Nationalraadene kan, |som individuelle raad,| sende hinanden hvilke meddelelser de ønsker, men propagandaskrifter som officielt omsendes til nationalraadene |som medlemmer af I. C. W. eller| i I. C. W.s navn maa ikke omhandle de emner som er betegnet i paragraf I.

Det indskudte er her indcirklet. Den første tilføielse gjør ingen skade, den anden er derimod ondartet.

sig optagelse af missionsforeninger i nationalraadene. Hun fik til svar at det vilde man ikke.

Det var sørgeligt at de to andre delegerede vi havde haabet at faa ikke kunde komme. Som det nu er, faar man vist indtryk af at det bare er mig som er saa stri, man forstaar ikke, hvor helt vort nationalraad, ja alle meningsberettigede norske kvinder — og mænd paa faa undtagelser nær, var med om det skridt det her gjælder og fremdeles vil hævde det som rigtig og berettiget. *Norway* drog jo ud i verden, baaret af en strøm af sympati.

Ogsaa i mange af nationalraadene blev det lille oplysningsskrift hilset hjertelig velkommen, men der skulde ikke mere til end den svenske protest, saa blev de fleste ængstelige. Paa mødet i Paris havde vi dog flere meningsfæller der støtted os i det princip det gjaldt. Saaledes de Forenede staters delegerede. Naar disse nu ikke talte, var det visselig ikke fordi de havde forandret mening, men de havde selv en stor sag at kjæmpe for (hævdelsen af stemmeretten paa programet) og maatte derfor koncentrere sig om dette. Jeg gjorde ligesaa, koncentrerte mig om den vigtigste, vanskeligste opgave og greb forøvrig ikke synderlig ind. Det er under saadanne omstændigheder ikke værdt at irritere ved sin person mer end høist nødvendig.

Da jeg gik nedover raadsherrernes vei den dag, tænkte jeg bl. a. Nu er jeg den mest upopulære person i hele I. C. W. Og det gik med det samme op for mig, at jeg vist engang havde været noksaa populær der. Det var nu opbrugt — men havde kanske gjort sin nytte. Popularitet er til det. At nyde den, at hvile paa den er bare ækkelt. Har man den, saa faar den sættes ind, omigjen og omigjen. Det kan derfor være godt at ha popularitet, men det er ogsaa godt, ja kan være endnu bedre, at miste den. Denne »opdagelse» af popularitetens nytte, negativ set, satte mig med engang i godt humør igjen. Det vilde rigtignok være leit om Norge nu skulde bli for ilde likt i raadet for N. K. N.s formands skyld — men det gir sig nok. Vi maa i alle tilfælde ikke melde os ud, vi kan vist ha noget at udrette der. — —

Som jeg gik i slige tanker kom en af de damer som havde været tilstede paa galleriet hen til mig og sa: »Med den største sympati hørte jeg paa Dem.« Og senere er der kommet ikke en, men flere af raadets medlemmer hen til mig, har trykket min haand og sagt, »jeg lykønsker Dem med Deres optræden« eller »hvor glad jeg er at De

ikke gav Dem.« Jeg har vist stirret lidt forbauset paa dem, men senere har jeg tænkt: igrunden ærgerligt ingenting faar en beholde ubeskaaret — ikke sin upopularitet engang; jeg kan imidlertid trøste baade mig selv og andre med, at den dog er betydelig udbredt.

Vor aarsberetning var denne gang nedskrevet paa tysk af 2den kor. sek. Den blev i formandens sted foredraget af 2den viceformand og tog bifald. Af de øvrige beretninger var der ingen som interesserte mig saa meget som den russiske ved Mme *Filosofoff*. Den gav beretning om arbeidet for at forberede en kvindekongres og danne et kvindernes nationalraad i Rusland. Alt staar færdig til dette, det beror bare paa autoriteterne om det skal bli dannet. Foredragsholdersken havde henvendt sig til *Stolypin* og oplæste følgende karakteristiske svar fra vedkommende sekretær:

Efter ordre af hr. ministeren har jeg herved den ære at underrette Dem om at hans Excellence har fundet at kunne gi tilladelse til at »det første kvindemøde for hele Rusland,« som skal finde sted den 23 december ny stil, 10 december, behandler det udkast til love for »Det kvindelige nationalraad for hele Rusland,« som medfulgte som bilag til Deres brev af 8 mai, men helt paa betingelse af at behandlingen af dette udkast ikke maa følges af dannelsen af selve kvinderaadet (*ne soit suivi par la formation du Conseil même.*)

Stor interesse vakte det inden raadet, da de kanadiske delegerede fremkom med et overslag over hvad reisen til Kanada vilde koste, og hvorledes man tænkte det hele skulde ordnes. Der blev stillet i udsigt gjæstfrihed i stor stil, men tiden, juni maaned, er uheldig valgt. Reiser man først saa langt som til Kanada, vil man gjerne besøge de Forenede stater efterpaa. Men paa den tid er det saa varmt, at alle er flygtet bort fra byerne, saa ingen vil være at træffe. I september maaned skulde mødet været. De delegerede fra de Forenede stater, jeg talte med om dette, beklaged meget den bestemmelse som var truffet.

I. C. W. afholdt et offentligt aftenmøde, som fortjener omtale, det angik: folkehelse (*public health*). Lady *Aberdeen* holdt et længere foredrag paa fransk om kampen mod tuberkulosen, og hvert nationalraads formand fik 5 minuter hver. Jeg havde skrevet min replik paa engelsk, men efter jeg kom hid til Genf, forstod jeg det var høfligere at gi den paa fransk. I min værtinde havde jeg den bedste manuduktør, saa det gik. Jeg skrøt meget af N. K. Sanitetsforening.

Der har været flere modtagelser; vi har mødt hinanden i festlig.

samvær, i skjønne og interessante omgivelser. Den sidste modtagelse gaves i *Palais Eynard af »statens og byens autoriteter«* Lady Aberdeen representerte I. C. W. paa en udmerket maade ved den anledning, og er i det hele, skal man tro aviserne, blit meget populær her. Ogsaa inden raadet har Lady Aberdeen faat høre mange smukke ord. I. C. W. hævder i det hele sin formand til det yderste, det er i og for sig smukt, og er uden tvil i de fleste tilfælde fornuftig, derved beskyttes organisationen udadtil. Vor president gav selv en fest (luncheon) for os i sit hotel, det fra keiserinde Elisabeths historie bekjendte hotel *Beau Rivage*, og var her den elskværdigste værtinde

*

Abolitionistkongressen fortjente en længere omtale end jeg her kan gi den. Den blev ledet paa en udmerket maade af M. A de *Meuron*, medlem af Genfs *Grand Conseil*. Der var ingen presentationer og formaliteter, havde ogsaa været formeget, saamange selskaber som her var representeret ved delegerede. De fleste som talte var helt sagkyndige. Mange trykte beretninger uddeltes, som senere vil kunne læses med det største udbytte. De kvindelige representanter fra os har været nævnt før i Nylænde. Her tilføies at hr. assessor Færden var hovedrepresentanten, ordføreren for Norge. En særdeles værdifuld statistik foreligger gjennem hr. Færdens indlæg.

Mange af sagens betydeligste forkjæmpere havde her sat hinanden stevne. Saaledes professor *James Stuart*, engelsk parlamentsmedlem, som efter *Josephine Butler* har overtat den øverste ledelse, *M. Yves Guyot*, som er formand for den franske afdeling, Mme *Katherine Scheven* fra Dresden, formand for den tyske afdeling, Mr. *Coote*, som vi ved har gjort sig særlig fortjent i arbeidet mod den hvide slavehandel. Mme *Avril de St. Croix* som indehar stillinger i begge de internationale selskaber, som her var mødt m. fl. Et offentligt demonstrationsmøde under ledelse af M. Auguste de *Morsier*, medlem af *Genfs Grand Conseil*, holdtes 11te september i det svære lokale *Salle de la Reformation*, der var fyldt af et publikum, som blev mer og mer begeistret. Det var der ogsaa al grund til. Det var et storartet møde og vil vist sætte dybe spor. Det var sydlandsk ild og veltatenhed. Jeg sad og tænkte paa hvor denne bevægelse havde været sterk hos os for mer end 20 aar siden, og havde gjort sin gjerning. Nu saa det ud til at det var de romanske folk, som vilde lægge sin kraft i at faa denne trældom og skam ud af verden. Flere representanter fra Italien optraadte, der var en høist tiltalende

friskhed over deres fremstilling, der var ogsaa en skjøn naivitet, en glæde og stolthed over at ogsaa Italien er med i det store frihedsarbeide. M. *Bettazzi*, en ung professor, eller var det lærer, fra Turin gav især udtryk for disse stemninger.

Marchesa *Lucifero* er vistnok ikke af italiensk byrd, heller af sydtysk, men den samme friskhed og iver; hun gjorde voldsomt lykke, hun er en af lederne af kvindestemmeretsarbeidet i Italien. Gamle Mr. Coote talte paa engelsk, kraftig og ivrig, med sterke fagter, jeg indbilder mig at det var metoden fra engelske valgmøder ligeoverfor store arbeiderskarer, med slag i bordet o. l. men det faldt plumpt, sammenlignet med den sydlandske, livfulde og naturlige gestikulation vi havde set. Hans tale blev oversat af professor *Abauzit* fra Paris paa en ligefrem genial maade. Det var ikke en tør gjengivelse, uden notater gav han indholdet frit, livfuldt, som var han selv forfatteren. Talen beholdt sin varme og blev langt mer spirituel i hans gjengivelse.

Dr. A de *Graaf* fra Utrecht gav et ypperlig oplysende foredrag om forholdene i Holland, hvor den reglementerede prostitution, for ikke længe siden, var blit ophævet i de største byer.

Men m. h. t. indholdet af foredragene, saa gjorde Mme *Avril* de *Sainte-Croix* mest indtryk paa mig. Nu har jeg været sammen med hende gang paa gang i det internationale kvinderaad, men først den aften opdaged jeg hende. Det opofrende arbeide hun er kommet helt indi, og saa godt som udelukkende lever for, har sat sit præg paa hende. Hun fortalte stille, dæmpet og med inderlighed om unge fattige piger i Paris, og hvad de var udsat for; de som redder sig hæderlig ud af al elendigheden, de var helte, de staar over os allesammen. Mødet endte med en smuk tale af M. *Hoffet*, tidligere prest i Paris.

Ogsaa ved denne kongres var der selvfølgelig modtagelser og anden selskabelighed. Velkomstmodtagelsen var jeg hindret fra at delta i ved en middag hos Mrs. Chapman Catt, hun holdt den i sit hotel for sine nærmeste stemmeretsvenner, og det var jo ikke til at modstaa, det maatte gaa fremfor alt. Men senere deltog jeg i fællesmaaltider og udflugter og fik da tale personlig med flere af kongressens damer og herrer. Saaledes med M. *Hoffet*, som jeg efter hans udseende godt kunde tat for nordmand. M. Hoffet har været i Kristiania og talt, jeg var ikke tilstede ved hans foredrag, men han forsikred mig at han havde talt for norske kvinders stemmeret. Han

bor nu her, og jeg opmuntred ham da til at tale for schweizke kvinders stemmeret.

Det schweitsiske kvinderaads kortvarige, men, efter hvad man har sagt, meget vellykkede landsmøde, blev jeg hindret fra at delta i. Jeg kan derfor ikke gi direkte meddelelser derfra. Antagelig synes vel ogsaa Nylændes læsere at de nu har faat nok — kanske mer end nok? — af kongresberetninger, endskjønt de bare angaar en liden brøkdel af de møder som er afholdt, afholdes og skal afholdes her i kongressernes by.

September 1908.

Gina Krog.

Stavanger kvindesagsforenings henstilling til N. K. N. ianl. reformer i ægteskabsloven, omtales i tidsskriftet »*Neues Frauenleben*» Wien og notisen er derfra optat i *Berliner Tageblatt* — men som det saa ofte gaar med meddelelser i udenlandske blade er notisen ikke korrekt. At der siges at Stavanger kvindesagsforening har indsendt sit andragende til stortinget og vil bli understøttet af N. K. N. — er i og for sig ubetydeligere feiltagelser. Større misforstaaelse er det, naar man fortæller som et faktum, at i Norge gjælder den lov at alle personer som helbredes efter at ha lidt af kjønssygdomme, maa ved navns underskrift forpligte sig til ikke at indgaa ægteskab inden en vis tid. Der tilføies at denne forpligtelse ikke hidtil er tilset overholdt, men ved hjælp af Stavanger kvindesagsforenings indgriben vil dette ændres »nu da kvinderne er vælgere.«

M. h. t. hvad de forskjellig led skal udtale sig om til N. K. N.'s styre i denne sag hersker der ogsaa adskillig misforstaaelse blandt publikum. Vi skal derfor kortelig omtale det her. —

Svarene fra leddene behøver ikke indeholde en afgjørelse for eller imod lægeattest. Hvad styret ønsker at vide er om leddene vil at N. K. N. skal opta arbeidet for en forbedret ægteskabslovgivning, og m. h. t. det specielle krav som er stillet gjennem Stavanger kvindesagsforening blir spørsmaalet om N. K. N. skal arbeide for at søge gjennemført botemidler, hvor ægteskabets farer i hygienisk henseende saavidt muligt kan forebygges eller forminskes.

Jonas Lie — Erika Nissen.

I hvert menneske, der endnu føler livets sterke pulsslag, reiser sig en naturlig og kraftig protest mod død og tilintetgjørelse. Og mest naar dødens le meier ned de menneskeliv, der paa den ene eller den anden maade har gjort en stor indsats i livet for menneskene.

Ved Jonas Lies, den folkekjære digters død, er erindringen om hans hustru, fru Thomasine Lie vakt til nyt liv. Men manges tanker har ogsaa søgt hendes søster Erika Nissen.

De linjer, hvormed Jonas Lie sendte hende en buket edelweiss fra Berchtesgaden, gir udtryk for den dybe aandsenhed mellem to beslægtede sjæle.

„*Den staar paa vilde skrænter*
og lyser med sit skjær,
det er den blomst de henter
den svimle afgrund nær.
Den bær saa enkel ensom
sit fløielshvide blad
og stjerneformet ren, som
den sprang af luftens bad. —
Fordi den er saa sjelden,
fordi den er saa fin,
fordi den blomst man finder
kun paa de høie tinder,
derfor — saa er den din!"

Enhver, hvis liv blev rigere ved et inderligere bekjendtskab med Erika Nissen, ved, at hun i sit genis eiendommelige og mangeartede aandsindhold ogsaa rummet en udpræget kritisk literær evne til forstaaelse.

Let forstaaeligt er det derfor, at Jonas Lie lod sine manuskripter passere hendes og søsterens, den ikke mindre kritiske, Ida Lies, domstol. Deres fine og sikre smag gav tryghed. Erika Nissen ytred, naar samtalen var inde paa de ting: »Jonas sier altid, han er sikker, naar den skjærsild er passeret.« Da visste han paa forhaand hvilken skjæbne ventet bogen.

Efter læsningen af en af Jonas Lies bøger, hvori hun kjendte igjen saavel millieuet som det hele persongalleri af »levende» modeller, udtalte Erika Nissen:

»Man kommer ikke fra, at der skal en vis ubluhed til for at skrive bøger: man afklær sin sjæl for publikum, sjælens fineste strenge berøres af profane hænder — — — — i musiken derimod svøber man sit hjerte og sin smerte i toner, og det er kun de enkelte indviede, som aner« — — —

Med Jonas Lie er ikke alene den tredie af vort lands fire store digter

gaat bort, men i ham ogsaa den fjerde af de fire af slægten Lie. (Erika Nissen, Ida Lie, Thomasine og Jonas Lie) hvoraf hver enkelt har præget sin tid ved de sterke aandelige impulser der udgik fra dem.

Alt stort og betydningsfuldt i aandens verden blev straks grebet af deres lysende intelligens og levende interesse, der paa samme tid eiel den ædle og sterke personligheds evne til at vælge og vrage.

„De kunde skinne som en dag,
og „ja vi elsker“ fløď derbag.
De kunde ha en lysning mat
som Norges blonde sommernat.
Og skovens pust. Og duft af løv
Og sus af elv“

Gerda Welhaven.

Bøger indsendt til redaktionen:

Henriette Sohønberg Erken: Hjemmebakning og husmorsvink m. m. H. Aschehoug & co's forlag. (W. Nygaard).

J. B. Bull: Hans Nielsen Hauge 1ste hefte. Steenske bogtrykkeri og forlag.

Herman Lunde: Kristus, prædikener 8de hefte. Cammermeyers boghandel.

Louisa M. Alcott: Fortællinger. 1ste hefte. Cammermeyers boghandel, Kra. Vilhelm Priors forlag, Kjøbhvn.

Augusta Abrahamsen: Radikalerens hustru. I. W. Cappelens forlag, Kra.

Judith Keller: Helga Hvide. Gyldendalske boghandel. Nordisk forlag.

Jonas Lie: Minde udgave. 1ste hefte. Gyldendalske boghandel N. F.

Alf Harbitz: Rakels Hjem. Stenske bogtrykkeri og forlag.

Dr. Georg Fasting: Kristelig barnelærdom. Cammermeyers boghandel. Pris 0.40. Bogen medfulgte »Norsk Skoletidende» som tillægshefte.

Linda Murri, grevinde Bonmartini egne optegnelser i fængslet. Oversat af Anna G. med f. af B. B. er netop udk. paa Gyldendalske boghandel N, F.

Den tidligere omtalte paa de norske sædelighedsforeningers landsmøde paa Tromsø i sommer fattede resolution er af centralstyret oversendt kirkedepartementet og lyder saa:

»Landsmødet henstiller til Kirkedepartementet at bevirke fremsat forslag til skjærpelse af ansvaret for fædre til børn, født udenfor ægteskab, saaledes at den understøttelse som fattigvæsenet maa yde til barnets underhold, fordi faderen ikke kan eller ikke vil opfylde sin forsørgelsespligt, regnes som ydet til *ham* og saaledes eventuelt ogsaa medfører tab af stemmeret.»

Efter resolutionens vedtagelse tog mødet følgende beslutning:

»Sædelighedsforeningernes landsmøde oversender N. K. N. sin til Kirkedepartementet indsendte henvendelse med anmodning om i størst mulig udstrækning at faa kvindernes tilslutning til samme.»

Fra Sædelighedsforeningernes centralstyre er dette oversendt N. K. N.'s styre. —

Husstel — Madstel.

Norsk kvindesagsforenings fagskole i huslig økonomi, oprettet aar 1900 er en for kvinder, der vil uddanne sig for hjemmets specielle gjøremaal nyttig institution. Man lærer der at være husmor, vænnes til selvstændig tænkning og handlemaade og faar forkundskaber for en videre uddannelse som lærerinder i husholdningsskolerne. Skolen optager aarlig 60 elever. Den har fremdeles sine lokaler i den gamle, vakre gaard i Wergelandsvei 19 ligeved slotsparken. De velindrettede, rummelige kjøkkener er forsynet med gas og alle nye forbedringer i et tidsmæssigt kjøkken. Den store daglig-stue og de hyggelige, lyse soveværelser er et hjemligt opholdssted for de unge piger. Paa grund af sin centrale beliggenhed i byens bedste og roligste strøg er der let adgang for eleverne til i sin fritid at overvære foredrag o. l. i byen

Der afholdes 2—5 maaneders kursus om aaret. Pris 350 pr. kursus. Plan sendes.

I statsraad den 3die oktober har kongen opnævnt blandt medlemmerne af kirkekommissionen den af kirkedepartementet enstemmig indstillede kvindernes representant, *frøken Dorothea Schjoldager.*

Malerinderne Harriet Backer og Kitty L. Kielland har for fortjenstfuld kunstnervirksomhed faat *kongens fortjensmedalje i guld.*

Energofon heder et af hr. Berg-Jæger, redaktør af »Elektroteknisk Tidsskrift« Kristiania, opfundet apparat, ved hvis anvendelse opnaaes en betydelig forbedring af taletydeligheden paa længere eller mindre gode telefonlinier.

Den opgave: efter ønske momentant at kunne forstærke mikrofonens lydstyrke, som har været forsøgt løst ad forskjellige veie, men hidtil uden praktisk resultat, løses ved "Energofonen« paa den enkleste og mest praktiske maade.

Apparatet bestaar simpelthen af en liden forlængelsestragt. Naar den talende mærker, at hans tale ikke høres godt, behøver han kun at sætte denne løse tragt ned i mikrofontragten, hvorved opnaaes, at lydbølgerne fra munden føres samlet ind mod mikrofonens membran, dettes svingninger forstærkes og talen høres klart og tydelig.

«Energofonen» sættes, naar den ikke benyttes, paa et medfølgende lidet metalstativ, indrettet for at anbringes lige ved telefonapparatet, paa bord eller paa væg.

»Energofonens« store evne til at lette telefoneringen under alle vanskelige forholde har allerede bevirket dens indførelse ved rigstelefonen i *Norge* og *Danmark.* Til fordeling blandt den norske rigstelefons abonnenter er bestilt ca. 10.000 stk.

Til opfindelsens udnyttelse er der dannet et aktieselskab, som i den nærmeste fremtid bringer «Energofonen« paa markedet

---

Den paa Lillehammer nedsatte lovkomite til revision og udarbeidelse af nye love for *Landskvindestemmeretsforeningen* har nu fuldendt sit arbeide og lovforslagene indsendes om nogle dage til styret.

Mange udenbys foreninger har git sin tilslutning til N. K. F.s henstillen til departementerne om at faa flere kvinder ind i Lærerindeskolens styre. Vi skal gjøre nærmere rede for disse i vort næste nummer.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

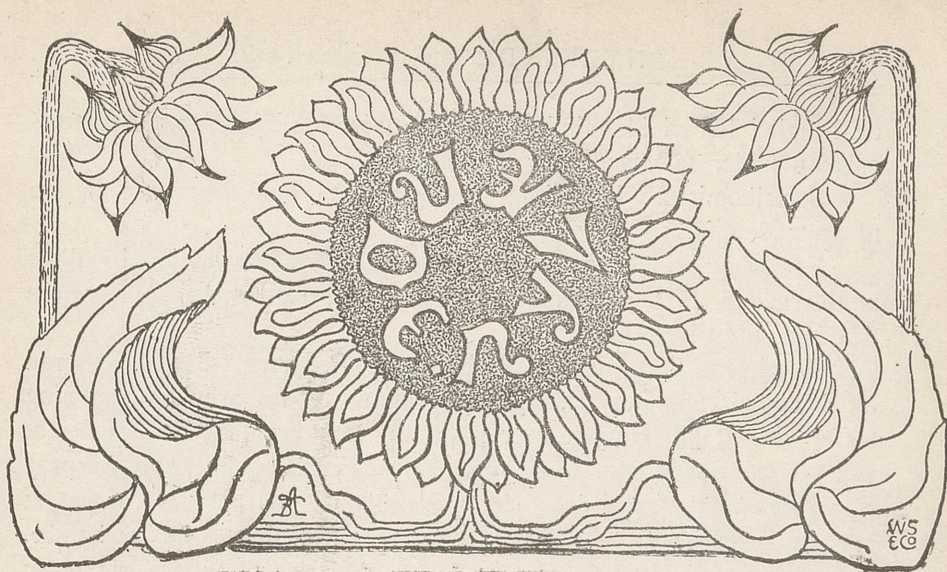
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de oktober 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.
KRISTIANIA 1. november 1908. | No. 21

Ianl. kgl. prp. til lov om tilsyn med arbeide i fabriker m. v.

Særbestemmelser for kvinder.

Som man vil erindre var fabriktilsynsloven en af de sager som var paatænkt behandlet, men ikke kom til behandling paa sidste storting.

Men udsættelsen vil kun gjælde til stortinget træder sammen igjen paa det nye aar, ikke til efter de nye valg. M. h. t. et spørsmaal som henhører herunder har vi udtalt os for ønskeligheden af at faa udsættelse til efter de nye valg, da kvinderne for første gang skal møde ved valgurnerne som politiske myndige borgere. Det er det spørsmaal som særlig angaar kvinders arbeide.

Det var ikke formeget om man nu lod kvinderne selv faa indflydelse paa denne betydningsfulde sag. Men det kan ogsaa være, at man har særlig interesse af at faa afgjort denne, mens kvinderne endnu befinder sig i de umyndiges leir. I flertallets motivering er der en tone som kan gi grund til den mistanke.

La os da ihvertfald ikke trække os ind i de stummes leir. Dette spørsmaal griper dypere end man i øieblikket forstaar. Letsindig

og ligeglad bør vi idetmindste ikke la os kneble i den haarde existencekamp under talemaadernes akkompagnement.

Socialkomiteens indstilling foreligger. Vi opfordrer vore læsere til at ta den for sig og studere den.

Foreløbig bringer vi det væsentlige af flertallets og mindretallets motivering m. h. t. det omtalte spørsmaal og skal senere se nærmere paa hele indstillingen.

Komiteens flertal (Eftestøl, Hansson, Pedersen, Rinde, Skilbred og Sæbø) gir først en oversigt over andre landes arbeiderlovgivning for at vise at udviklingen gaar i retning af at regulere kvindearbeidet paa samme maade som unge menneskers arbeide og fortsætter derpaa:

»*Komiteens flertal* finder det nødvendigt, at man ved lov søger at beskytte de kvindelige arbeideres sundhed og helbred og saavidt muligt begrænser deres arbeidstid saaledes, at de faar anledning til at tage sig noget af hjemmets sysler, dets krav og tarv. Lovgiveren kan ikke af abstrakte teorier lade sig afholde fra at beskytte kvinden og dermed de kommende slegter. I betragtning af det ansvar og de pligter, som naturen og samfundet paalægger kvinden, er det ikke bare fornuftigt, men ogsaa nødvendigt og i samfundets interesse, at lovgivningen her griber ind. At paastaa, at denne ikke paa nogen maade skal tage hensyn til kjønsforskjel, er at sætte sig op imod uimodsigelige kjendsgjerninger og kan føre til skjæbnesvangre følger. Samfundet kan meget godt tilkjende begge kjøn de samme rettigheder, om man tillige erkjender, at der er forskjel paa deres arbeidsevner. Forholdet mellem mand og kvinde, deres funktioner i familien og i samfundet, maa i første række bestemmes efter naturens love, hvor lidet dette end maatte behage de ivrigste kvindesagskvinder, og hvor lidet det end maatte passe for deres abstrakte teorier om ligestillethed.

Komiteens flertal er af den bestemte opfatning, at kvinden i høiere grad end manden behøver en særlig beskyttelse mod arbeide af saadan art, at det kan være skadelig baade for hendes egen og for den kommende slegts sundhed og udvikling.

Særlig kan ikke natarbeidets skadelighed for kvinder sterkt nok betones. Overalt, hvor medicinske autoriteter har været affordret erklæring om følgerne af natarbeide for kvinder — og dette er skeet i flere lande — gaar disse bestemt og uforbeholdent ud paa at fremhæve de sundhedsskadelige følger af dette.

Ligeledes fremholdes i disse erklæringer, at fabrikarbeidets skadelige indflydelse altid virker sterkere paa kvinder end paa mænd. Men samtidig betones det, at den skadelige indflydelse neutraliseres for en del derved, at

arbeidet ikke foregaar forlænge uden arbeidspause, og at den daglige arbeidstid forkortes.

*

Mindretallet: (Klingenberg, Pettersen og Sivertsen) holder paa at bestemmelsen om voksne kvinder gaar ud, og begrunder sit standpunkt saaledes:

Det er i propositionen oplyst, at voksne kvinders arbeidstid hos os allerede uden lovbestemmelse er kortere end i flere andre lande. Motivet for departementet til at foreslaa $10^1/_2$ times arbeidstid for kvinder er væsentlig det at beskytte sig imod en uheldig udvikling i fremtiden.

Man kan ikke indrømme, at dette motiv er tilstrækkelig sterkt til, at man skulde stille voksne kvinder i sin almindelighed anderledes end voksne mænd.

Paa den anden side vil en særregel for kvinder stille disse ugunstig i konkurrencen om arbeide. At det kan have sin store betydning og for kvinderne ugunstige følger, har man afgjørende grunde til at antage bl. a. efter, hvad erfaringer viser for unge menneskers vedkommende. Følgen af at disse har været undergivet særbestemmelser, har været, at mange bedrifter som hovedregel har opstillet, at de ikke tager unge mennesker i arbeide.

Kvinderne selv har saa langt fra reist noget krav om særlig beskyttelse, at der tvertimod foreligger protester mod at fastsætte saadan.

Den paatænkte lovregels uhensigtsmæssighed viser sig ved, at det har været nødvendig i propositionen at foreslaa adgang til dispensation fra bestemmelsen i en grad, som udhuler lovregelen, saaat i det praktiske liv undtagelsen bliver regelen.

En anden sag er det, at man i overensstemmelse med gjældende lov har særbestemmelser om, at kvinder ikke tillades at arbeide i de første uger efter deres nedkomst. Her er jo lovgrunden en anden. Som følge af denne mindretallets opfatning bortfalder de i propositionens § 20 indtagne bestemmelser om i hvilken tid af døgnet voksne kvinder maa beskjæftiges. — —

G. K.

Staten og den individuelle frihet.

af

Dr. Kr. Birch Reichenwald-Aars.

III.

Paa den anden side kunde vi i samfundets fordeling af skattebyrderne se et uttryk for en viss omsorg for dem som lider nød. Allerede Solon i Athen lagde de forholdsvis største byrder paa rikmændenes klasse; dog har saa ikke altid været gjort, og dernæst har det solonske princip kanske mest været uttryk for den stadig tilbakevendende lov, at regjeringen maa *tage skatterne der, hvor den kan faa dem.* Skattebyrder paalagt de fattigste, er lidet nyttige for regjeringen. Derfor gaar disse fri. Imidlertid er dog skatten et uttryk for, at eiendom ikke er en helt privat sak. Den som eier noget, har pligt til at tage del i de store økonomiske fællesforetagender som statsstyrelsen fører med sig. Efterat den almindelige stemmeret var indført og havde begyndt at udfolde sine konsekvenser, kunde det ikke undgaaes, at spørsmaalet om skatterne og om privat-eiendommen kom ind i et nyt stadium. Majoriteten, som er eiendomsløs, fik nu i principet magten til at bestemme over skattebeløbene for dem, som eier noget. Det spørsmaal maatte dernæst komme op, hvormeget ret der skal ligge i begrebet om menneskerettighederne, eller uttrykkes ved ordene frihet, likhet og broderskab. Man blev fort enig om alles likhet for loven i betydningen av forholdet til dødsstraf, og fængselsstraf, og erstatningsansvar, og lignende. Først lidt efter lidt har derimot den ide vokset sig sterk, at alle mennesker, som fødes, har ret til at leve, og til at finde plads paa jorden. Denne sidste og høieste opfatning af menneskeretten er nu ved at trænge igjennem. Men den har de mest vidtrækkende følger, og navnlig omstyrter den aabenbart aldeles den gamle lære om retten til fri konkurrence. Det er klart, at skal staten for alvor opstille alles vel, som sit sigtemaal, da maa den enkeltes frihet, sterkt indskrænkes, og samfundsmagten økes.

Et av de vigtigste træk i individets frihet har til alle tider bestaaet i retten til ved alle lovlige midler at optjene penge og lade dem nedarve indenfor slegten, Hensynet til alles vel har dog ført til at begrebet lovlige erhvervsgrene er blit fattet stadig strengere. Saaledes var det i ældre tider fuldt lovlig for, enhver at ernære sig

ved at tilvirke og sælge brændevin, medens nu tildags loven lægger adskillige hindringer i veien for dette erhverv; noget lignende kan siges om prostitutionen i de tidligste tider, og senere.

Først i det sidste synes derimot den tanke at være kommet frem at selve retten til at opsamle rigdom, og la den nedarve, maa begrænses, fordi den opgave at sørge for borgernes eksistens, som tidligere udelukkende løstes av de rike, nu, for en stor del, er overtat av samfundet. Paa den ytterste fløi i denne utvikling staar socialismen, som forlanger at al eiendom skal tilhøre staten, som blir den eneste egentlige arbeidsherre. Om dette program staar der parti-strid; det kaldes ofte samfundsomvæltende, og ugjennemførlig, og jeg tror for den sags skyld gjerne at det er begge dele. Her er dog ikke stedet til at gaa nærmere ind paa denne parti-strid, kun det vil jeg si, at man sagtens gjør socialismen uret, naar man ofte later, som om dens hovedsigtemaal var at fravriste individet dets handlefrihet, noget saadant gjælder jo i grunden bare om dets frihet til at ophope rigdom, og ved hjælp av denne styre over andre.

Og fra den anden side kan vi si at ingen længer vil levne individet eller slegten ganske ubegrænset raadighet over eiendomme. Dette følger umiddelbart af det stigende antal opgaver som alle partier uten undtagelse nu tilskriver staten. Den gamle, indenfor kirken saa velkjendte tanke, at den enkelte rikmand ikke saa meget er en fyrste, men snarere en husholder, synes i vore dage for alvor at skulle gaa ind i den almindelige bevidsthet, men med en ny mening og et nyt indhold, ikke Guds forvalter, men statens, man kan se skattebyrderne, som rammer al indtægt og besiddelse, og fremforalt ogsaa al arv, som et uttryk for at staten anser sig for meddelagtig i al eiendom, men staten, det vil si den besiddelsesløse mængde. At f. eks. folkeskoleundervisningen er gratis, og utlignes i skatterne, er et uttryk for dette at mængden antages at ha berettiget andel i de besiddende klassers eiendom og indtægt. Næsten likesaa tydeligt er den samme tanke uttrykt i den stigende skatteavgift paa arv af formue. Den fri ophopning av kapital er altsaa allerede i vore dage kun tilladt med visse forbehold, som er diktert av hensyn til det heles vel.

Som bekjendt er skatterne ikke det eneste uttryk for at samfundet maa begrænse den enes frihet til fordel for den andens ret. Statens og i visse tilfælder privates adgang til ekspropriation av eiendomme, er et andet og kraftigt uttryk for at den enkeltes interesser

maa vike for det heles, eller ialmindelighet de mindre interesser for de større. Hvorlangt retten til ekspropriation skal gaa, har jo mængden gjennem lovgivningen i sin egen haand. I vore dage gjør kampen om vasdragene med deres vandfald, og malmleierne, og skogene, disse spørsmaal om statens ret, aktuelle. Ganske skarpt træder den samme konflikt frem i spørsmaalet om retten til fremstilling av og handel med spirituosa, saasom øl, vin og brændevin.

(Forts.)

Ingeborg von Bronsart.

Musikken er den yngste af alle de skjønne kunster. Den polyphone musik har ikke udviklet sig før i de sidste aarhundreder og intet er derfor naturligere, end at vi endnu kan vente store og merkelige ting paa dens omraade. Og siden kvinderne er kommet med i det pulserende sociale liv, er ogsaa i de sidste aartier deres tid kommet, der turde hengive sig til det saare vanskelige og pretentiøse metier at digte i toner. Vistnok har vi endnu ingen kvindelig Bethoven, Mozart eller Wagner, men naar man følger med i de sidste tyve aars musiklitteratur, findes dog en god del verker af kvindelige komponister, der har blivende værd. Jeg nævner i farten Ingeborg von Bronsart, Chaminade, C. von Ostersee!

Da »Nylænde« har ønsket at give sine læsere lidt stof fra denne musikverdenens nylænde, vil jeg begynde med Ingeborg von Bronsart, eller Ingeborg Stark som hun før hed. I parenthes bemerket synes jeg, at ægtemændenes navne bør udryddes af titelbladene paa kvindelige komponisters verker, derfor kan de jo spille en ligesaa stor rolle som inspirerende kraft, — den som Julia Guiccordi og Therese Brunsvik spillede i Bethovens liv.

Ingeborg Starks forældre var svenske, men havde allerede boet en lang aarrække i St. Petersburg, da hun blev født der i 1840.

Hun sagde selv for faa aar siden, da jeg traf hende i Tyskland, at hun aldrig havde betraadt Sveriges jordbund og havde havt hele sin udvikling i Rusland, saa hun maatte betragtes som russisk.

Hun voksede op i lykkelige, harmoniske forholde og fik tidlig de bedste lærere. Alt i tolvaars alderen havde hun spillet offentlig og skrevet flere kompositioner. I 1858 kom hun til Liszt i Weimar hvor den gamle klaverspillets mester dengang samlede et hof omkring sig af samtidens største musikere og en skare høitbegavede elever fra

alle lande. Her blev da Ingeborg Stark uddannet som pianovirtuos og udviklede sig som den gjennemdannede, aristokratiske musiker hun altid er vedblevet at være. Hun har fra sin tidligste ungdom og høit opigjennem aarene høstet mange laurbær som pianistinde, baade i Tyskland og Rusland, men kompositionsvirksomheden var dog hendes egentlige yndlingsfelt. Og det er en anseelig række verker, hun efterlader sig, naar hun engang nedlægger pennen. Flere hefter klaverstykker og sange, violin- og violoncelkompositioner, sange for mandskor, sonater og fuger for piano, konsert for piano og orkester, den enakts opera »Jery und Bätely« og hendes største verk, den 3 akts opera »Hjarne«, der ofte er opført i Tyskland, saagar i Berlins hofopera.

Sine bedste sange har hun skrevet til digteren Friedrich Bodenstedts (»Mirza Schaffy's«) herlige tekster. Som komponist maa Ingeborg Stark nærmest henregnes til de sidste skud af den romantiske skole i Tyskland, — næsten intet merker man i hendes værker til hendes russiske paavirkning og skandinaviske afstamning. Hun blev jo ogsaa i en tidlig alder gift med Bronsart von Schellendorff, komponist, hofkapelmester og senere operaintendant i Weimar. Hendes ægteskab har været overmaade lykkelig; som kunster har hun havt den allerbedste støtte i sin mand, der har været den trofaste kamerat paa skansen i livet og kunsten, saaat vi damer af hjertet under ham jernkorset, som han fik i slaget ved Sedan.

Musica.

Roms kirkeklokker.

Har du været i Rom, er jeg vis paa klokkeklangen fra de mange kirker fremdeles staar i din erindring. Er du i Rom, blir du bestandig hver time mindet om den.

Midt om natten naar det er stille, og den store stjernehimmel hvælver sig over den sovende stad, da kan du høre en klar manende klokke, jeg tænker mig kaldende nonner og munke til bøn. Denne ensomme klokke bringer mange tanker: *Tiden gaar, evigheden forestaar.*

Naar dagen bryder frem, klinger klokkerne med solen som en gylden ring rundt martyrernes kirker, det bruser mægtig gjennem luften. Klokkerne kalder de mange til morgenandagt. Op, op, —

og hen til kirken myldrer det. De fattige som har sovet udenfor, finder tilflugt derinde, de arbeidende læser en bøn. — Dagens færdsel er begyndt. Klokkerne overdøves af travlheden, larmen, summen i denne sydens by, men altid som et dæmpet accompagnement til tanken og arbeidet.

Gaar du op paa høiderne eller ind i de stille haver, da høres klokkerne atter klart, men naar det er 12 middag og skuddet drønner fra *St. Angelo,* saa man kan tænke at engelen deroppe skjælver, da klinger en stor akkord over hele Rom, fra *St. Peters dom* med dybe, svingninger, fra *St. Pietro in Vincoli* hvor Moses sidder truende og taus, fra den prægtige *Gesu,* fra alle store og smaa kirker, enkelte mørke som profetiske stemmer, andre lyse, klare jublende, unge. Alt klinger og ringer, korsene blinker i solen, kuplerne straaler, den ene klang tar den anden, til den blander sig med trærnes susen, springvandenes plasken, og forsvinder i blomsternes duft.

Vil du høre klokkernes afsked naar dagen hælder, da gaa til de *Blaa nonners kirke.* Der er du en liden stund som paa en fredet plet, langt borte fra livets larm og strid.

Det er stille her, indenfor gitret sidder de hvide tilslørede kvinder. Lysene brænder for jomfru Maria, og orglet preluderer. Som paa hvide vinger hæver sig klare kvindestemmer, snart længselsfulde, snart tilbedende, jublende. »*Ave Maria ora pro nobis*«. Præsten staar foran altret med den indviede hostie, sangen standser, orglet spiller dæmpet, medens den gyldne kalk hæves op for menigheden der knæler ned, og under denne tause bøn klinger sammen med orglet klokken til *Ave Maria* langsomt og høitidelig. Nonnerne reiser sig to og to, med de lange hvide og blaa slæb glidende efter sig synker de paa knæ, idet de passerer alteret, og forsvinder derefter i klostergangene.

Natten er begyndt — ude farves himlen rød og violet af solnedgangen, endnu høres ekko af de hendøende klokker — dagens farvel.

Ave Maria ora pro nobis.

Rom 1908.

Laura Munch L. Naur.

Møder.

1. Norsk kvindesagsforening

havde tirsdag 20de ds. møde i Nobelgaarden i anledning af magistratens indstilling om ansættelse af kvinder som overlærere i folkeskolen. Salen var fyldt til sidste plads. N. K. F.'s formand, fru Blehr, aabnede talernes række med en kort indledning, hvori hun udtalte at det haab kvinderne havde næret, nu da de havde opnaaet statsborgerlig stemmeret, det at se sine retfærdige krav anerkjendte ogsaa paa andre omraader, ikke var gaat i opfyldelse. Man var midt oppe i reaktionen. Som et udslag af denne maatte magistratens indstilling betragtes.

Assessor Bade fik derpaa ordet. Han gav en grei oversigt over sagens historie fra den tid da den nuværende skolelov traadte i kraft og til nu. Loven stiller kvinder og mænd lige med hensyn til adgangen til at beklæde folkeskolens stillinger. Spørsmaalet om kvinders adgang til overlærerstillingen er saaledes ikke et lovspørsmaal, men et kommunalt bevillings spørsmaal, da det er den af kommunestyret fastslaaede vedtægtsbestemmelse om folkeskolelærernes lønninger som udelukker kvinder fra disse stillinger.

I 1906 blev spørsmaalet om kvinders ansættelse som overlærere reist, idet der da for første gang meldte sig en kvinde som ansøger til en overlærerstilling. Der nedsattes i den anledning en komite som efterfulgtes af en anden; det endelige resultat forelaa i skolestyrets beslutning af 29de novbr. 1907. Denne gaar ud paa at man skulde indgaa til kommunestyret med anmodning om at erholde dets afgjørelse for paa hvilke lønningsvilkaar kvinder kan ansættes som overlærere ved Kr.a folkeskoler. I møde 18de mai d. a. besluttedes at sende følgende henstilling til kommunestyret:

1. Der aabnes adgang for skolestyret til at ansætte kvindelige overlærere paa samme lønningsvilkaar som for de mandlige overlærere gjældende, kun med den forskjel at der fra den kvindelige overlæreres løn trækkes hvad de undervisningstimer som en tilsynslærer fritages for, koster mere end de som en tilsynslærerinde fritages for, regnet efter gjældende høieste lærer- og lærerindeløn.

2. Den for overlærere gjældende instruks blir gjældende for det tilfælde, at der ansættes kvindelige overlærere.

Assesoren imødegik de indvendinger som var fremkommet mod kvinder som overlærere, blandt andet paa grund af deres mindre arbeidskraft, og udtalte ønske om at kommunestyret vilde afgjøre sagen i kvindernes favør.

Frk. Urbye fik derpaa ordet. Hun udtalte: Denne sag er en skolesag, ikke blot en lærerindesag. Som undervisningen nu er ordnet, er lærer-

inderne de eneste, som har oversigt over undervisningen paa alle skolens trin. 3/4 af personalet bestaar af kvinder. Kvindernes og mændenes uddannelse og arbeide er lige; men al ledelse ligger hos mændene. Særlig urimelig er dette, naar man tænker paa de saakaldte overlærerraad, der har møde hver uge sammen med skoleinspektøren. Her behandles alle skolens spørsmaal; men aldrig høres her den specielle kvindelige opfatning af spørsmaalene. Den største vanskelighed for en kvindelig overlærer bliver behandlingen af de vanartede større gutter; men disse staar først og fremst direkte under en mandlig klasseforstander. Den korporlige revselse behøver en overlærer ikke selv at foretage. En kvindes moralske indflydelse kan være ligesaa stor som en mands. Sædelighedsspørsmaal volder altid vanskeligheder. Nu er der vanskeligheder overfor pigerne. Med en kvindelig overlærer vil vanskeligheden melde sig overfor gutterne. Betænkelighederne har man dog her overvundet paa andre omraader, f. ex. i værgeraadet. Taleren protesterede mod, at kvindernes arbeidskraft ikke skulde strække til. Det er vistnok saa, at der er mere sygdom blandt lærerinderne end blandt lærerne; men der en ligesaa stor procent af lærerinder, som aldrig er borte fra skolen paa grund af sygdom, som der er af mænd, som aldrig forsømmer.

Overlærer *Christiansen* fremhævede, hvorledes omtrent alt det arbeide, som paalaa overlærerne maatte udføres af disse personlig og hvorledes intet kunde overlades til andre uden at skade arbeidet. Det samme maatte blive tilfælde, hvor en kvinde skulde ansættes som overlærer. Derfor havde han foreslaaet, at disse i tilfælde skulde helt sidestilles med de mandlige overlærere baade i løn og arbeide.

Sogneprest Jens Tandberg udtalte:

Den foreliggende sag synes mig enkel og ligefrem. Selve skolelovene hjemler lærerinderne adgang til at overtage en bestyrerstilling i folkeskolen. Derom kan der ikke være tvivl. Se skolelovens § 33 (jfr. § 21).

Myndigheden til at ansætte lærere og lærerinder er lagt i *skolestyrets* haand. Derom kan der ligesaalidt være tvivl. Se lovens § 31.

I *kommunestyrets* haand ligger det at bestemme lærerpersonalets *lønninger*. I den for Kristiania gjældende lønningsvedtægt er overlærerlønnen imidlertid kun fastsat for *mænd*, Da skoleloven utvivlsomt aabner adgang ogsaa for kvinder til at konkurrere om overlærerstillinger, har nu Kristiania skolestyre henstillet til kommunestyret at foretage den fornødne forandring af lønningsvedtægten paa dette punkt. Økonomisk set kan selvfølgelig sagen ikke medføre den ringeste betænkelighed for kommunestyret, da en eventuel kvindelig overlærer under ingen omstændighed vil forvolde kommunekassen *merudgift*.

Det synes da at være ganske rimeligt, at kommunestyret ligeoverfor en bestemt henstillen fra skolestyrets side ordner denne sag saaledes, at lovens bestemmelse *helt* kommer til sin ret. Hvad er naturligere, end at kommunestyret siger saa: »Da skoleloven klart og utvetydig lægger ansættelse af folkeskolens lærere og lærerinder i skolestyrets haand, og da skolestyret er den instans, som idethele har ansvaret for folkeskolens drift, vil ikke vi hindre skolens lovlige styre i at vælge til overlærer den person. som man i hvert enkelt tilfælde maatte finde tjenligst for skolen».

Det synes mig at være mindre loyalt baade overfor skolelov og skolestyre, om kommunestyret vilde bruge en *lønningvedtægt* til at stænge skolestyret den fri adgang til efter samvittighedsfuld overveielse at vælge den overlærer, mand eller kvinde, som man fandt mest skikket for gjerningen.

For mig staar sagen saa klar, at jeg ikke kan tro, vi vil opleve, at Kristiania kommunestyre, der dog bestaar af dygtige og retsindige folk, vil negte at imødekomme skolestyrets henstillen.

Hvad dernæst selve spørsmaalets *realitet* angaar, da er jeg i alt væsentligt enig med indlederne. Der bør for kvinder være adgang til at konkurrere med mænd om folkeskolens overlærerstillinger.

Vort lands skolestyre har i de sidste 50 aar i stedse stigende udstrækning ansat lærerinder i skolens tjeneste, — først, ganske vist, i ringe antal og tildels med frygt for følgerne, men efterhaanden med større og større forvisning om, at kvinder var paa sin rette plads i skolens arbeide til folkets opdragelse.

Vi behøver jo blot lade de kolde tal tale. Her i Kristiania var der i 1862 45 lærerposter, 7 lærerindeposter. Allerede 10 aar senere var tallene omtrent lige store: 42 lærere, 47 lærerinder. I 1907 var forholdet helt anderledes; da var der *173 lærere og 616 lærerinder.*

Hvad siger disse tal? De siger: den frygt, som man engang nærede for at ansætte kvinder i folkeskolen, er nu helt svunden. Vi finder nu tvertimod, at skolen og det norske folk er saare vel tjent med, at folkeopdragelsen for den væsentligste del lægges i lærerindernes haand.

Jeg føler her trang til at aflægge mit eget vidnesbyrd. Gjennem en lang række af aar har jeg som medlem af og formand i forskjellige skolestyrer havt anledning til paa nærmeste hold at følge vor folkeskoles arbeide baade i by og bygd.

Det har altid været mig en udelt glæde at se den dygtighed, den levende interesse, den opofrende kjærlighed, som vort lands lærerinder har lagt ind i sin kaldsgjerning. De har øvet et kulturens og humanitetens arbeide, for hvilket vort folk skylder dem tak, varm tak. Vi bør sige dette aabent og uden forbehold. Simpel retfærdighed kræver det.

Er det da rimeligt, at vi vil forholde alle landets lærerinder adgang til de poster i folkeskolen, hvor deres levende interesse for skolens gjerning kan faa det frieste spillerum og bære de rigeste frugter? De poster, hvori de efter sin virketrang føler, at de vil formaa at udrette mest? Kristiania folkeskoler med sine 173 lærere og 616 lærerinder har 20 overlærerposter, alle besatte med mænd. Skal der da ikke være anledning for en eneste kvinde til at deltage i konkurrencen om disse poster?

Jeg finder ikke dette retfærdig. Der er ikke tvivl hos mig paa dette punkt.

Mange siger: Kvinder er uskikkede for en *overlærers* stilling. Jeg tror, fremtiden skal komme til at vise, at dette er en fordom, ligesom saa mange andre forhaandsdomme, der af tidsudviklingen er gjort tilskamme. Ganske vist: der er særlig *mandlige* egenskaber, der — hvor der er tale om en overlærerstilling i folkeskolen — maa sættes høit. Men der er paa den anden side særlig *kvindelige* egenskaber, som har en ligesaa stor værdi. Den kvindelige takt og instinktive finfølelse, den kvindelige personligheds varme og levende interesse for det enkelte individ, vil kanske i mange tilfælde naa længere end det, man har kaldt «mandens mere robuste personlighed.»

Forøvrigt er jo ikke her tale om nogen mandjevning af mand contra kvinde i rent abstrakt almindelighed. Ingenlunde, Her er tale om de enkelte individer, om den *enkelte persons* anlæg. Og at der er kvinder, der baade i intelligens, i aandens klarhed, i almindelig kultur som i energi og handledygtighed rager høit op, — betydelig op over flerheden af mænd, — derom vil vel ingen være i tvivl.

Hvad vi kræver, er dog tilsidst kun dette: Lad der være *anledning* for kvinder til at deltage i konkurrencen! Lad dem faa prøve sine kræfter! *Loven* stiller dem paa dette punkt ingen hindringer iveien. Luk dem ikke ude paa forhaand, blot fordi de er kvinder! De kvindelige lærere har efter det arbeide, de allerede *har gjort* i skolen, krav paa retfærdighed. Lad os yde dem retfærdighed!

Til lærerinderne vil jeg sige: Vær visse paa, at eders sag vil seire! Den vil seire i medfør af sin egen sandhed. Lad det ikke nedslaa eders mod, om I kanske i øieblikket skulde gjøre den erfaring, som mange har gjort før eder:

Sandheds sag
seirer kun i nederlag.

Fordommens hær er stor. Men fremtiden vil lidt efter lidt gjøre det

af med den. Jeg har forøvrigt den tro, at *I snart* vil bære seiren hjem i denne sag. Og jeg er vis paa, at *eders* seir vil være en seier baade for retfærdigheden og for vor folkeskole.

Tilslut vedtoges enstemmig følgende resolution:

«I tilslutning til Kristiania skolestyres henvendelse til kommunestyret udtaler forsamlingen, at den anser det for rigtig og retfærdig, at der aabnes adgang for skolestyret til at ansætte kvinder som overlærere i folkeskolen paa de samme vilkaar som for mænd. For skolens skyld maa ogsaa kvinderne faa del i skolens styre.»

Resolutionens vedtagelse hilstes med bifald.

---

2. Den underordnede handelstands forbund avholdt tirsdag den 20de oktober et talrig besøgt møde.

Emnet var »Kvindernes konkurrence« og indlededes av hr. bogholder Carl Bugge. Taleren mente at kvindernes optræden paa arbeidsmarkedet var baade nyttig og heldig. De voksne arbeidsdygtige unge piger hadde ikke godt af at gaa hjemme og slænge, og der burde i et land som vort være brug for alle ledige hænder. Det værste var at ved det at kvinderne i de senere aar var kommet til i saa store masser, var lønningerne trykket ned. Der er mange som oppebærer en gage af kun 15 à 20 kroner pr. md. Dette kan de ta imod og nøie sig med naar de bor hjemme og faar kost der. Men slige forholde var uheldige, fordi de tjenende kvinder som ikke har sine forældrehjem at ty til, umulig kan slaa sig igjennem uten ved siden av at ty til desværre ofte uhæderlige bierhverv. Den offentlige mening bør oparbeides og søge at paavirke arbeidsgiverne derhen, at de ikke udbyr denslags underbetalte poster. Taleren bebudet at Den underordnede handelstands forbund agtet snarest at opta en statistik over standens sociale og økonomiske kaar, og denne vilde da ogsaa komme til at omfatte kvindernes lønningsforholde. Efter at ha nævnt enkelte nu eksisterende lønningsforholde, rettet taleren et angreb mod hjemmene, de velstillede hjem, hvis døtre for undermaalsbetaling optog en uværdig konkurrence med de unge kvinder der var nødsaget til straks de var konfirmeret, at opta kampen for tilværelsen. Taleren opfordret tilslut forretningsdamerne til at slutte sig sammen, idet han henviste til arbeiderne som et eksempel paa hvad samhold kan udrette.

Under den paafølgende livlige og yderst interessante diskussion, hvori baade mænd og kvinder deltog, hersket der bl. a. enighed om den ting: *at ligegodt arbejde krævet lige høi løn hvad enten dette arbeide ut-*

førtes af mand eller kvinde. Forsamlingen vedtog tilslut følgende resolution:

»Mødet udtaler at vore forretningsdamers gage for en stor del er unaturlig lav, og henstiller til byens forretningsfolk at medvirke til at lønnen bringes op til et rimelig niveau.

Tillige opfordres hjemmene til at stoppe den uvittige konkurrence fra de damers side, der nu erholder kost og logi gratis i sit hjem.»

Første passus vedtoges enstemmig, anden mod 10 stemmer.

J. M.

---

3. Kristiania kvinderaad (K. K.) hadde tirsdag den 27de oktober i Møllergaden nr. 20 en festlig sammenkomst i anledning af sin 4 aarige bestaaen.

Formanden *fru Lilla Dahl* bød gjesterne velkommen og fortalte lidt om K. K.s virksomhed i de forløbne aar.

Derefter fortalte N. K. N.s 2den viceformand, fru Marie Michelet, om mødet i Genf og om det som skal holdes i Canada i 1909.

N. K. N.s formand, frk. Gina Krog som var indbudt til festen, er fremdeles i udlandet.

Saa bevertedes man med delikate smørbrød — saavel for vegetarianere som for almindelige mennesker — og te, og man hygget sig sammen til langt paa kveld. Alle var enige om at K. K.s første festlige sammenkomst var baade hyggelig og vellykket.

Følgende foreninger har uttalt sin tilslutning til den af Norsk kvindesagsforenings styre under 17. september d. a. indsendte beklagelse over den sammensætning styret for statens lærerindeskole i husstel har faat:

1. Kristiania kvinderaad. 2. Stavanger kvindesagsforening. 3. Stavanger lokale kvinderaad. 4. Fredrikstad og omegns kvindesagsforening. 5. Kristiania lærerindeforening. 6. Høiere skolers landslærerindeforening. 7. Bergens kvinderaad. 8. Bergens led ad L. K. S. F. 9. Bergens kvindesaksforening. 10. De smaalenske byers led av Høiere skolers landslærerindeforening. 11. Tromsø lokale kvinderaad. 12. Moss kvinderaad. 13. Hjemmenes vel, Bergen. 14. Drammens kvinderaad. 15. Fredrikstad og omegns kvinderaad.

I styret for statens lærerindeskole i husstel har Landbrugs. departementet som ekstra ordinært medlem opnævnt *fru Betzy Kjelsberg*, Drammen.

Som bestyrerinde ved statens lærerindeskole i husstel er ansat *frk. Dina Larsen*, tidligere bestyrerinde af Drammens kvindesagsforenings husholdningsskole.

Ved kongressen i Fribourg for huslig økonomi har man diskuteret den huslige undervisnings betydning i kampen mod 1) alkoholismen, 2) tuberkulosen, 3) dødeligheden blandt smaabørn, og har fattet en resolution i sammenhæng med dette emne.

Der har været en liden international udstilling i forbindelse med kongressen. Man omtaler i pressen med ros bl. a. et model-kjøkken sendt fra Stockholm. Man har paa kongressen fattet beslutning om at faa istand et internationalt kontor for undervisning i huslig økonomi, med sæde i Schweiz. Der har været festligheder og modtagelser bl. a. hos den høit ansete leder af kongressen Mme de Gottran Watteville.

Norsk kvindesagsforening og Kristiania lærerindeforening holdt den 29de oktober et nyt møde i Nobelsalen.

Denne gang var det spørsmaalet om de kommunale funktionærers lønninger, og da specielt folkeskolens lærerinder det gjaldt.

I et overordentlig klart og greit foredrag fremholdt *frk. Anne Holsen*, retfærdigheden af lærerindernes krav, og behandlede indgaaende de forskjellige autoriteters standpunkt til sagen. Av dette fremgik det hvor forstaaelsesløse de mænd, som sitter inde med magten, staar overfor dette spørsmaal. Det argument at kvinder skal gi sit arbeide for en lavere løn end mænd, fordi disse sidste stadig maa ha den tanke for sig, at de skal stifte hjem og bli familieforsørgere, og at kvinderne av den grund maa renoncere paa en del av det som hun ifølge retfærdighedens lov hadde ret til at kræve, maatte oprøre alle arbeidende kvinder. Det formynderi som kvinder er gjenstand idet andre vil bestemme hvad deres løn skal bruges til, maatte vi se at komme ud av.

Frk. Bjørnstad og fru Sethne supplerte frk. Holsens udtalelser.

Følgende resolution vedtoges derefter ensremmig:

»Forsamlingen udtaler sin fulde tilslutning til Kr.a lærerindeforenings

andragende om bedre lønsvilkaar og stiller herved en indtrængende opfordring til kommunestyret om at imødekomme lærerindernes krav.«

N. K. F.s formand, fru Randi Blehr, bad om foreningens mandat til at sende bestyret en deputation, nnar saken skal for i representantskabet, hvilket hilstes med stormende applaus.

F. M.

Bøger indsendt til redaktionen.

Knut Hamsun: 26de og 27de hefte. Gyldendalske boghandel N. F.

Jonas Lie: Mindeudgave 2det, 3die og 4de hefte. Gyldendalske boghandel N. F.

Clara Tschudi: Dronninger keiserinder og kongernes moder. Gyldendalske boghandel N. F.

Mabel Collins: Døden som psykisk erfaring. Teosofisk Samfunds Norske forlag.

Steen og Strøm har udsendt en smukt udstyret katalog for høst- og vintersæsonen 1908—1909.

Somatose. Vi vil paanyt henlede opmærksomheden paa det udmærkede jernpræparat: Flydende *Somatose*, fremstillet af *Friedr. Bayer & co. Elberfeld.* Det smager godt, omtrent som kraftig boullion, og giver frisk appetit og dermed nye kræfter.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

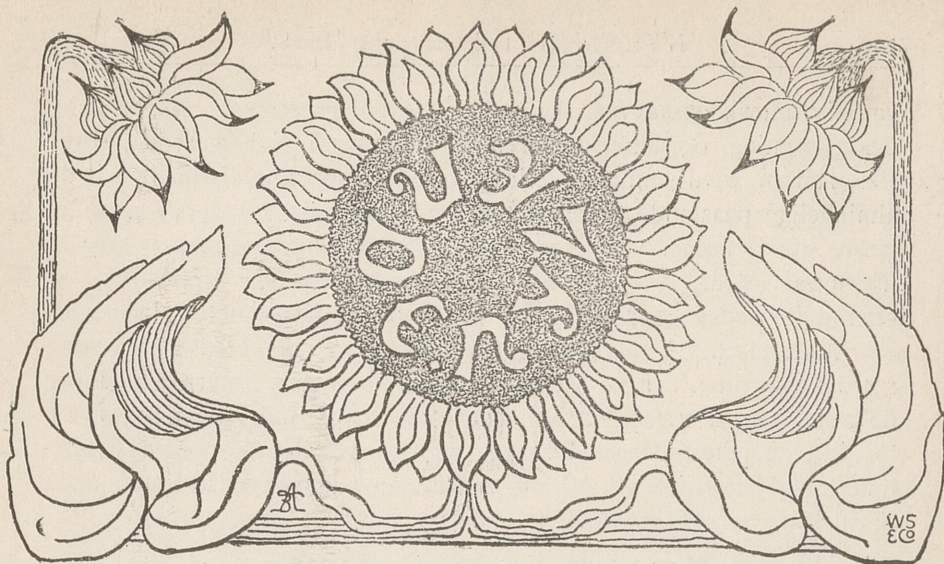
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. november 1908. | No. 22

Lærerinderne.

Atter er merkepælene for kvinders fast lønnede arbeide flyttet et stykke frem, idet Kr.a kommunestyre i møde den 6te november med 45 mod 39 stemmer har vedtat, at lærerinderne ved folkeskolen skal aflønnes med en begynderløn af 1100 kr. stigende til en slutløn af 1700 kr. efter 15 aars tjeneste (hidtil 900—1500).

Det vil med andre ord sige en stigning af begynderlønnen af 22.2 %.

Selvfølgelig opnaaedes ikke dette resultat uden kamp. Der udvikledes i sagens anledning det mest energiske arbeide af vore ledende kvinder i lærerindeverdenen: frknr. Anna Rogstad og Anne Holsen.

Skolestyret havde forstaaelsesfuldt indstillet paa en begynderløn af 1100 kr. med en slutløn af 1800 kr., samtidig som det indstillet lærerne til 1600—3000 kr.

Frk. Rogstad fremsatte forslag om en grundløn af 1200 stigende til 1800 kr. Disse forslag blev af formandskabets finansudvalg ændret til 1100 kr. begynderløn, og slutløn 1500 kr. *uforandret* som nu. Denne absolute mangel paa forstaaelse ligeoverfor lærerinderne, med tilsidesættelse af den simpleste retfærdighedsfølelse, fremkaldte som rimeligt var, en ligefrem forbitrelse blandt de interesserede, hvilket

gav sig udtryk ogsaa ved skarpe indlæg i dagspressen. Norsk kvindesagsforening og lærerindeforeningens møde i Nobelgaarden, hvor frk. Holsen med vanlig overlegenhed belyste uholdbarheden i de almindelige paastande om berettigelsen af at holde kvinders løn nede, gjorde sin virkning. Da sagen behandledes i formandskabet blev et nyt forlag af hr. borgermester Horn formandskabets indstilling, og efter dette sattes begynderlønnen til 1100 kr., slutlønnen til 1650 kr.

Afgjørelsen i kommunestyret imødesaaes i vide kredse med den største spænding. Frk. Rogstad paakaldte straks interessen under debatten ved at udtale, at hun ikke var valgt ind i kommunestyret for at pine lærerindernes løn ned, og i et veltalende foredrag fremholdt hun lærerindernes berettigede krav og konsekvenserne af disse uretfærdige forslag for skolen.

Ved voteringen blev:

Frk. Rogstads forslag forkastet med 52 mod 32 stemmer.

Skolestyrets af hr. overlærer Hoversholm optagne forslag forkastet med 47 mod 37 stemmer.

*Hr. generaldirektør Sundes fovslag 1100—1700 kr. bifaldtes med 45 mod 39 stemmer.**)

Sammenligner man nu de vedtagne lønningssatser, saa ser man at i forhold til lærernes begynderløn kr. 1600, udgjør forskjellen 225 kr., idet lærerindernes arbeidstid er 3/4 af lærernes, altsaa et lidet plus i retning af lige grundløn mod før. Ser man derimod paa slutlønnen 3000 kr. mod 1700 kr., saa er der en forskjel af 1300 kr. mod nu (2600 og 1500) 1100 kr., altsaa en forrykning af forholdet, et minus. Efter timetallet skulde forholdet mellem læreres og lærerinders slutløn vokset 2250, kr. for lærerinderne, i virkeligheden er derfor forholdet det, at lærerinderne faar 550 kr. mindre end lærerne for samme arbeide. Endnu spiller forsørgelsen en saa vigtig rolle i lønningssatserne, at kommunale funktionærer, naar de er mænd, lønnes med 18.3 % høiere løn end kvinder for samme arbeide.

Men fordommenes hær er begyndt at vige, og et og andet hul i brescherne vidner om, at den stund ikke er langt borte, da retfærdigheden vil ske fyldest helt ud, og kvinders arbeide vil lønnes efter dets værd, uanseeet alle andre hensyn.

10—11—08

M. M.

---

*) Udhævet af red.

Ny ægteskabslovgivning.

N. K. N. har anmodet sine led udover landet om at stemme over, hvorvidt der skal optages arbejde for at faa en forbedret ægteskabslov her i Norge.

Hvorledes afstemningen vil falde ud, er jeg naturligvis ikke et øjeblik i tvil om, intet fornuftigt menneske kan være fornøiet med ægteskabsloven, saaledes som den for tiden præsenterer sig, gammel og affældig som den er, med enkelte nye lapper hist og her.

Hvad siger man f. eks. om følgende afgjørelse som retten i fuld overensstemmelse med vor nuværende lov — traf her forleden. En mand forlod sit hjem efter et ganske kort ægteskab, og byretten dømte, at han ifølge lov af 29 juni 1888 § 14 kunde tage *alt indboet med sig.*

§ 14 i vor nuværende ægteskabslov begynder nemlig med de ord: »*Fællesboet bestyres af manden alene.*« Punktum. —

Paragrafen fortsætter ganske vist saaledes: »Dog maa han ikke uden hustruens samtykke bortskjænke mere end en tiendedel af samme.»

Dette høres jo meget trøstende ud ved et flygtigt overblik; men man maa lægge vel mærke til, at der staar *bortskjænke.* Nu vil nok det tilfælde meget sjelden indtræffe, at en normal mand finder paa at give sin og hustruens fælles formue bort, saa hustruen vil meget sjelden faa anledning til her at trænge lovens hjælp. Meget oftere hænder det, at manden ved drik, spil eller kautionering ødelægger formuen, og dette er ham altsaa ikke forbudt. I saadanne tilfælde staar hustru og børn omtrent værgeløse. — Her et exempel, som er forefaldet i min bekjendtskabskreds:

En hustru fortalte mig, at hun en dag opdaged at hele hendes fædrenearv var udtat af den bankbog hvorpaa den var indsat. Paa forespørgsel hos sin mand fik hun det svar, at han havde tabt pengene ved kautionsforpligtelse. Hele hendes fædrenearv var altsaa strøget med og borte, uden at hun havde nogen anelse derom!

Nu vil sikkert nogen svare herpaa, at hustruen kan værge sig mod sligt ved at forlange boet skiftet. I § 32 staar nemlig: »Hvis manden ved uforstand eller letsindighed i fællesboets bestyrelse giver velgrundet anledning til frygt for, at han skal sætte dets midler overstyr, kan hustruen forlange dette skiftet ved henvendelse til magistraten eller sorenskriveren.« Men hvormange har lyst til at henvende sig til magistrat og sorenskriver og i det hele sætte et saa stort, indviklet maskineri igang, før det praktisk talt er for sent at gjøre det?

Længere nede i § 14 med den før omtalte begyndelse staar endvidere:

»Manden er uberettiget til uden hustruens samtykke at bortgive, afhænde, pantsætte eller bortleie fast ejendom paa landet, som af hustruen er indbragt i fællesboet.» — Hvorfor fast ejendom paa *landet* her udtrykkelig er nævnt er jo en smule ubegribeligt for uindviede. Det maa jo ikke være det mindste morsommere for en hustru at miste en *bygaard,* hvis hun har ejet en saadan. Heller ikke er det manden forbudt at sælge stole, borde og andet løsøre, selvom dette er medbragt af hustruen.

Dette var nu bare en af lovens mange §§. Men der er mange andre tilfælde, hvor hustruens ret er ligesaa daarlig beskyttet, ja maaske endda daarligere. Jeg sigter her til hendes raadighed over de fælles børn og til enkens raadighed over boet, naar ægtefællen er død. Det er antagelig en kjendt sag for alle Nylændes læsere, at en enkemand selvsagt sidder i uskiftet bo til sin dødsdag, saafremt han ikke indgaar nyt ægteskab. En enke derimod kan ganske vist efter ansøgning, fremvisning af attester og lignende besværligheder faa tilladelse til at bestyre sit eget bo uskiftet. Saa snart børnene blir myndige, kan dog hvemsomhelst af disse forlange skifte og kanske ofte derved ødelægge en af moren paabegyndt forretning eller lignende. I hvert fald skulde det jo synes lettere for faderen at ernære sig, selvom han maatte udbetale børnene en del af deres arv, end det vil være for moren, der kanske i mange aar kun har befattet sig med at passe sit hus. — — —

* * *

Vore mange kvindesagsforeninger vilde sikkert med stor interesse diskutere vor nuværende ægteskabslov og forsøge at sætte sine medlemmer ind i dens mange forhold, der synes saa nødvendig for de unge at kjende, saa de i tide kan værge sig imod dens mange uretfærdigheder. Men det er ikke godt for os kvinder at indlade os paa diskussioner paa dette felt, hvor der ogsaa kræves juridisk kyndighed. Skulde der ikke være en dygtig og human jurist, der vilde udarbejde et foredrag, hvori baade lys- og skyggesider fremholdes, saa vi alle tydelig fik se forskjellen paa sort og hvidt, paa hvad der er godt i vor nuværende ægteskabslov, og hvad der bør rettes paa. —

Til slut vil jeg henvende mig til Nylændes redaktør med anmodning om at gjøre et forsøg paa at faa en jurist til at begynde en foredragsturné eller maaske paa anden maade hjælpe diskussionen paa glid i foreningerne, saa vi alle tilslut kan samles om tanken paa at faa en ægteskabslov, som vi ikke behøver at værge os imod; men som derimod yder os ligestillethed, hjælp og beskyttelse.

Louise Riis Bøhn.

Lægeskudsmaal ved egteskabsstiftelse.

Av Th. Herlofsen, Trondhjem.*)

De spørsmaal, der ligger til grund for saavel dr. Dedichens som Stavanger kvindesaksforenings motion om forandring i egteskabslovgivningen, hører visselig til de saare vanskelige. Denne omstændighet er dog ingen grund til at la dem ligge. Intet spørsmaal er uløselig, naar menneskenes børn gaar til dets løsning med en god vilje. Men — av den hittil førte diskussion synes det mig at fremlyse, at saavel viljen til som interessen for at finde en løsning lar adskillig tilbake at ønske.

Mig har disse spørsmaal levende interessert helt fra min studietid, og interessen har med aarene heller vokset. At min interesse — som saa mange andres — ikke har git sig aktivt utslag, skyldes flere omstændigheter: det daglige dilt for arbeidskjærren, gru for opgavens vanskelighet og egen uformuenhet, og saa — last but not least — vis inertiæ (mangel paa tiltak) denne dødvegt for al reformatorisk stræben!

Da derfor kollega H. Dedichen resolut slog til lyd for denne sak iblandt os, reiste ogsaa jeg hovedet som en gammel kavallerihest, der hører de kjendte signaler! Og — med en halvt misundelig beundring for en, der har holdt sit ideelle krudt tørt — følte jeg trang til at takke ham, fordi han tok kampen op, selv om jeg ikke fandt hans løsning helt vellykket. Den samme trang har jeg endnu og benytter her leiligheten til at gi den uttryk! Thi skjønt jeg nærmest er enig med dr. Wyller og Stavanger-kollegerne deri, at spørsmaalet neppe lar sig løse paa den av kvindesaksforeningen (og dr. Didichen) foreslaaede maate, vil jeg for min part bestemt tage avstand fra den noget avfeiende maate, hvorpaa specielt indlederen, (dr. Wyller i Stavanger, hvor lægeforeningen har hat fore Stvgr. kvindesagsforenings forslag) behandlet saavel denne sak som dr. Didichen! Er der noget, som fortjener at «tages alvorlig«, saa er det enhver ærlig bestræbelse for at komme ut av det aarhundredes bedrag, der har lagt saa mangt et egteskap øde iblandt os og bragt den hele institution i miskredit! Men med dr. D. mener jeg, at saa langt er vi da gudskelov kommet, at det ikke gaar an længere at leve paa en indbildning om, at alt er godt og vel, som det er. *Og naar man bryter staven over et forslag til reform av egteskabet paa dette punkt, er man i vore dage forpligtet til at gjøre et ærligt forsøk paa at finde noget bedre!* Ellers gjør man sig selv solidarisk med den mandfolke-moral,

*) Optat fra Tidsskrift for Den norske lægeforening.

der har skapt de nuværende tilstande, og erklærer, hvad den har skapt, for saare godt at være! Kanske et par sammenligninger vil illustrere, hvor godt det er:

Hvad vil man kalde en guldsmed, der forgylder en tambakring og sælger den med stempel som egte vare? Hvad vil man si om den landmand, der forsøker et sælge sundhetsfarlige varer som friske? Eller den fabrikant, der lager arsenikholdige tapeter? — for at tage et mere nærliggende eksempel — hvad vil man dømme om en tuberkuløs tjenestegut, der med kundskab om smittefaren modtager ansættelse i et hus uten at oplyse om sin sygdom, spytter omkring sig, lægger sig i seng med en medtjener, bruker spisestel, tobakspipe etc. sammen med denne? Ja — selv om han ikke overfører sygdommen — hvad vil hæderlige folk kalde *slik* trafik?

Men — hvad forskjel er der mellem disse bedrag og dette, at man byr sig frem til en ung pige og tier med, at man lider av syfilis — med utsigt til overførelse av smitte til hende og de vordende børn eller, om denne fare undgaaes, den altid truende utsigt til en paralyse med en hjemmets opløsning mange gange værre end døden — eller at man lider av en kronisk gonorré, med utsigt til at gjøre hendes liv til en eneste lidelsesgang! Jo det er den forskjel, at dette her er endda tarveligere, idet bedraget ikke rammer en fremmed, men den, man ialfald foregir av ville det bedst av alle!

Man vil kanske si, at dette er sterke ord om banale sandheter og om forhold, som der ikke er noget at gjøre ved. «Human nature!» som en engelskmand, jeg kjendte, pleiet at si. Men jeg tror, der *er* noget at gjøre ved det, og ordene er med vilje valgt sterke, fordi jeg tror, vi alle av og til trænger at stille os likeoverfor en lidt haardhændt samvittighet. Ogsaa vi læger. Jeg har faat indtrykket av, at det er en noksaa almen opfatning inden lægeverdenen, at vor opgave er den samme i livet som i felten: den at bringe lindring og hjælp for saar, som kampen slaar — uten aktivt at deltage i denne. Men jeg er ikke sikker paa, at denne opfatning er den rette paa den kampplads, det her gjælder. «Nil humanum» («Intet menneskeligt er mig fremmed») gjælder ogsaa for os, og det er et spørsmaal, om ikke vi med vor specielle viden om disse sygdommes natur og sociale betydning, har en *pligt* til netop at gaa i spidsen i bestræbelserne for at hitføre bedre tilstande.

Kvindesaksforeningens forslag tror jeg, som sagt, ikke kan løse saken paa en tilfredsstillende maate. Da man ved objektiv undersøkelse ikke kan opdage en latent syfilis eller en kronisk gonorré i hvilestadiet, og da man aldrig vil kunne sikre sig mot paralyse eller andre tertiære lidelser, vil en lægeerklæring ved egteskabets indgaaelse være av tvilsom nytte, ja endog

værre end ingen derved, at den gir en falsk sikkerhet. Endelig kan jeg ikke negte for, at et saadant halvoffentlig attestvæsen ved en saadan anledning byr mig temmelig imot — æstetisk som etisk. Det smager mig *for* meget av kjøtkontrol?

Foreslaa noget bedre da! kan kvindesaksforeningen med en viss ret indvende. Og jeg har jo ovenfor selv indrømmet berettigelsen av en saadan indvending. Noget bestemt forslag har jeg imidlertid ikke at fremlægge. Derimot skal jeg forsøke at opstake den linje, ad hvilken jeg tror veien bør gaa.

Hvad det efter min mening først og fremst gjælder, er dette: hos den enkelte at øke til den ene side samvittighetsfuldhet og ansvarsfølelse, til den anden selvhævdelsen samt at stive op den *almindelige* samfundsmoral paa dette punkt! *Det maa* komme dertil, at det betragtes som det, det er: en æreløs skam at bedrage et medmenneske i det, der skulde være menneskelivets intimeste, ædleste, skjønneste forhold!

Dernæst mener jeg, at forældrene her har en ubetinget pligt til at verne om sit barn, og at de har lettere for her at gjøre noget end barnet selv. Det *endelige maal* maa være det, at den egteskabssøkende part *uopfordret* til forældrene avgir en betryggende erklæring før forlovelsens offentliggjørelse. Men kommer ikke nogen saadan, mener jeg, at en far eller mor maa ha ret til at be om en saadan erklæring. Jeg tror, en saadan anmodning kan fremsættes saa pent, at et bra menneske ikke har ret til at støtes derover. Er erklæringen tilfredsstillende, behøver den anden part intet at vite (men forældrene bør dog for alle tilfældes skyld gjemme dokumentet). Er erklæringen *ikke* tilfredstillende eller negtes avgit, bør forældrene ubetinget sætte barnet ind i forholdet; men vedkommende maa selv faa vælge — naturligvis.

Jeg synes, den av mig nævnte vei til løsning i grunden ligger saa snublende nær, at de andre forslag er som at gaa over bækken efter vand. Forklaringen maa vel være den, at hemmelighetskræmmeriet og fortielsessystemet er gaat os alle i blodet. Jeg husker, at den bekjendte Fournier for nogle aar siden skrev et meget alvorlig og varmt indlæg om disse spørsmaal ut fra sin store erfaring. Han drøfter her grundig alle utveie til specielt at beskytte kvinden i egteskabet (hvilket *han* ogsaa finder i høieste grad paa krævet baade av hensyn til hende selv og til samfundet). Men heller ikke han kan tænke den tanke, at det hele kanske kunde lægges om i et helt nyt spor. Alle hans forslag forutsætter, at hun — hys! — for enhver pris intet maa ane om det hele, skjønt det gjælder intet mindre end hendes og børnenes fremtidsskjæbne! Og man sitter igjen med en flau smak: alle tilsyneladende ædle bestræbelser for at beskytte *kvinden* — hvad er det i

virkeligheten andet end krampagtige bestræbelser for at beskytte *manden*? Men — man kan vel ikke vente, at en franskmand kan hæve sig høiere paa dette felt!

Jeg mener, at vi maa ut av fortielsessystemet og ind i sandhetens rene, friske luft — ut til aapne vande! De unge har da i al sund fornufts og morals navn en ubetinget ret til at vite, hvad de i egteskabet gaar ind til! Og *saa selv* tage ansvaret for sine handlinger! Baade mand og kvinde vil i længden staa sig paa det — endsige da egteskabet!

Man skriver til os: Med særlig glæde har vi lagt merke til at alle de større hovedstadsaviser nu altid benytter kvindelige journalister som repræsentanter ved møter og foredrag, hvor spørsmaal af interesse for kvinderne blir behandlet.

Derved er man jo sikker paa at faa referater som er forstaaelsesfulde og særlig tar sigte paa at fremhæve hvad der er *betydningsfuldt i kvindernes leir*.—

I Kvindestemmeretsklubben holdt fru Fernanda Nissen et med megen interesse paahørt foredrag om »Egteskabsreformer.« Foredraget der var nobelt og fint i sin form og fremførelse, var nærmest fremkaldt ved Stavanger kvindesagsforenings forslag og vakte endel diskussion. Da imidlertid klubben ikke er noget led af N. K. N. blev der intet standpunkt tat av den talrige forsamling til selve forslaget. —

F. M.

Landskvindestemmeretsforeningen holdt lørdag den 7de november et medlemsmøte, hvor formanden, fru F. M. Qvam fortalte fra Stemmeretsalliancens kongres i Amsterdam, og frk. dr. Marie Kjølseth holdt et klart og greit foredrag om Stavanger kvindesagsforenings forslag om reformer i vor egteskabslovgivning. Der utviklede sig efter dette en kort diskussion, men da møtet var faatallig besøkt, og de fleste av medlemmerne fandt saken overordentlig betydningsfuld, enedes man om først at vedta en resolution i et senere møte. Formanden oplyste nemlig om at L. K. S. F's bestyrelse hadde tænkt at faa Stvgr. forslaget utredet ogsaa fra juridisk synspunkt, inden L. K. S. F. tok standpunkt i saken. —

F. M.

Frøknerne Rogstad og Holsen har i disse dage været gjenstand for hædrende opmerksomhed fra sine kollegers side. Glæden over lønsforbedringerne har git sig udtryk i, at lærerinderne ved de forskjellige skoler i taknemmelig anerkjendelse har sendt dem blomsterarrangements af straalende chrysanthemuns og nelliker og duftende liljeconvaller, frugtkurve med det mest udsøgte indhold, telegrammer, breve osv. Lærerinderne er stolte af sine repræsentanter.

Staten og den individuelle frihet.

af

Dr. Kr. Birch Reichenwald-Aars.

IV.

Vi ser saaledes at principet om, at staten kan gripe ind overfor næringslivet og den enkeltes erhvervskilder, allerede er i fuld anvendelse, og det er efter min mening blind alarm, naar saa mange aviser ved enhver liten ny anvendelse af det, skriker op om attentat paa næringslivets frihet; saaledes fremsattes for nogle maaneder siden den plan at det skulde forbydes vin- og ølhandlerne at avertere sine varer paa annoncesøilerne her i byen. I den anledning skrek bladene straks op om uhørte indgrep i næringslivets frihet, saa man næsten kunde faa det indtryk at det var av den største betydning for vort lands økonomi at vi drak saa meget fransk vin som muligt. Eller det synes i allefald, som om man gik ut fra at det var en positiv velstandskilde for landet, at saa mange som muligt kunde ernære sig av vinhandel. Idetheletaget er det et blendværk (en hildring,) som de saakaldte næringspartier har al interesse av at opretholde, den, at enhver ærlig næringsvei i og for sig er en positiv erhvervskilde for landet. Landets velstand beror ingenlunde paa at der er saa mange vinhandlere, saa mange læger, og prester, og skolelærere, og bakere, og kolonialhandlere, som overhodet muligt uten gjensidig ruin, men paa at der bestaar det rette forhold til landets virkelige behov av varer, og dette vil igjen i mange tilfælder si at landenes velstand beror paa, at de enkelte branchers arbeidere er saa faa som muligt. Navnlig er det ganske iøinefaldende at Norges velstand vil stige jo færre vinhandlere det ernærer. Det er ganske naturligt, at de næringsdrivende og næringspartierne, (i forbigaaende sagt forresten to yderst uheldige ord, der høres, som om de var opfundne for at fornærme arbeiderne) det er naturligt, mener jeg, at de ikke har øinene oppe for, hvor vigtigt det er, at mange av brancherne kun lægger beslag paa faa personer. Alle synes at være opmerksom paa betydningen av at administrationen forenkles baade i kommune og i stat, og det er naturligvis særdeles vigtigt, men det spiller nu alligevel en forsvindende rolle sammenlignet med, hvad der kan vindes, naar engang næringslivet forenkles. Man vil av dette forstaa, at jeg finder

det er ganske uskyldigt, ja endog særdeles heldigt at kommunen ved en saa simpel forholdsregel, som den med annoncesøilerne, kan lægge hindringer i veien for at vinhandelen breder sig for meget.

En langt heftigere strid har staat om brændevinsforbudene, og om lukningsvedtægterne, det man speciellere har kaldt forbudslovene. Efter min mening kommer man dog neppe av flekken, ved at ta og gjøre denne strid til et sammenstøt mellem statshensyn og den personlige frihet til erhverv. Efterat principet om mængdens ret nu engang i det store og hele er anerkjendt, er der ingen anden frugtbar maate til at drøfte spørsmaalet om spirituosa, end den, som bestaar i at man veier de forskjellige hensyns tyngde mot hverandre, altsaa *paa den ene side* samfundets, det vil si alle de enkeltes ret, og paa den anden side, *ogsaa* samfundets og alle de enkeltes ret. Det kunde saaledes være et spørsmaal om, man ikke burde gi brændevinsbrændingen og handelen med brændevin helt fri, ikke for at ernære flere mennesker ved al denne næringsvei, men for definitivt at bli fri for drankerne og deres familier, for nemlig at bringe de naturlige avdelingsprocesser som lar drankernes familier utdø, til fuld virksomhet. Denne vei har dog noget grusomt ved sig, og er kanske ogsaa lidt sen, lidt lang at gaa.

Disse spørsmaal om spirituosa er dog her bare ment som eksempler til at belyse vort grundprincip, at den enkeltes frihet maa finde sig i at begrænses overalt hvor den vil være til de andres skade. Den moderne tanke at alle borgere har ganske vidtgaaende retskrav, fører uvægerlig til den komplimentærsætning, at alle borgeres ret er skarpt begrænset, og at samfundet har en vidtgaaende magt.

Dermed skal det nu ingenlunde være sagt at samfundet ikke kan gjøre sig skyldig i magtovergrep, eller at ikke den enkeltes frihet trænger til beskyttelse; den gjør det, saa meget mere, som vi ikke har kunnet finde nogen anden bestemmelse av samfundet end at det er majoriteten, eller ialfald de store mængder. Det er teoretisk og praktisk umuligt at la f. eks. forbryderne selv bestemme sin egen retsstilling, og det samme gjælder, skjønt det er haardt at si det, de smaa minoriteter. Bestemmelser over hvad der skal være ret, efterat den er fratat fødselsaristokratiet, fyrsterne og rikmændene, ligger hos majoriteterne. Efterat dette nutildags i principet er anerkjendt, maa vi endnu stadig være paa vagt for at beskytte individerne mot to slags magtovergrep. Paa den ene side selve majoriteternes overgrep overfor minoriteterne; mot den findes der

vanskelig nogen magtbeskyttelse. Det eneste værn ligger her i den almindelige kultur, og det vil igjen si i samfundets moralprinciper og i majoriteternes bevisste selvbegrænsning. Det andet magtovergrep, som endnu bestandig er at frygte, er det fra regjeringernes side. Enhver regjering vil let i likhet med de gamle fyrster og fødselsaristokraterne, tilrane sig personlig magt paa mængdens bekostning. Selv en folkevalgt regjering eller regent begaar kun altfor let den feil at holde sig for et med samfundet, at forveksle sig selv med samfundet, og tænke som hin gamle enevoldskonge: staten det er mig, og dette gjælder ikke bare statsregjeringen, det gjælder nedover til den mindste foreningsbestyrelse, til det mindste aktieselskap, til den mindste kongres. I alle disse forhold er styrets magt nu til dags tænkt som representativt beroende paa magt-overdragelse fra forsamlingernes side, men den gaar likesaa sikkert og regelmæssig over til at være personlig magt. En farlig personlig magt. Man skal ikke ha været tilstede ved mange kongresser eller generalforsamlinger, for at merke hvor jernfast bestyrelsens magt som oftest er, og hvor vanskeligt det er selv for de mest energiske opponenter at utrette noget. Imidlertid, statsraaderne falder, og bestyrelsesmedlemmer uttræder, og de behøver ikke gjenvælges. Det er neppe for meget sagt at det vigtigste træk i den moderne samfundsutvikling netop er denne kamp for at beskytte mængden mot ledernes magtovergrep, for at gjennemføre den representative eller la os si den kooperative tanke i alle samfunds- og foreningsforhold, og for i denne forstand at beskytte alle urvælgeres frihet mot overgrep fra *samfundsmagtens* side i betydningen: *fra magtutøvernes*.

Den anden opgave, at beskytte minoriteternes og den enkeltes interesser imot overgrep fra selve majoriteternes side, er ulike meget vanskeligere. I statslivet har man ofte trøstet sig med at den sterke regjeringsmagt, var en beskyttelse for minoriteterne mot majoriteterne, og det kan ofte være sandt, og kan ha sin anvendelse ogsaa paa foreningslivet og aktieselskaperne. Men paa den anden side skal man huske at man ikke kan gjøre regjeringsmagten uafhængig af majoriteterne, uten at utsætte sig for muligheten av tyrranni, og at den beskyttelse den enkelte saaledes kan ha i magtens fordeling mellem regjering og storting, nærmest blir av foreløbig art. Saa har man da ogsaa i statslivet stanset ved at gi regjeringsmagten et suspensivt veto, og har helt forladt det absolute. Utover denne foreløbige beskyttelse ser jeg da ikke andet værn for minoriteternes og

den enkeltes frihet, end det, som ligger i majoriteternes opdragelse efter de moralske grundpriciper.

Majoriteterne skal ikke forfølge som sit maal sin egen fordel, men alles vel; og derav følger at de skal ikke, de har moralsk ikke lov til at gjøre andre indgrep i den enkeltes frihet end de som hensynet til det heles vel virkelig og nødvendig kræver. Til de rettigheter som vi saaledes alle er enige om at ingen majoritet bør angripe, hører f. eks. trykkefriheten og forsamlingsfriheten. Til de mest omstridte, hører som allerede nævnt, de forskjellige veie til erhverv. Mange har saaledes, omend visselig med uret, villet forsvare individernes frihet til at spille i lotteri. Kjernen i den nu paagaaende strid om beskatning av værdi stigninger er et lignende spørsmaal, nemlig det om ret til at berige sig ved hjælp av mer eller mindre tilfældig opgaaende værdier. Allerede tidligere har vi her i landet et forbud mot terminspekulation, som ogsaa straks begrænser individernes frihet, men kun utfra et berettiget og nødvendig hensyn til det heles vel. I tidligere tid gjaldt den regel at jo større samfundene blev, desto større var fristelsen til uberettigede magtovergrep fra ledelsens saavelsom fra majoriteternes side. Til nogen grad hang dette sammen med at de større riger var erobringsriger og idetheletaget med at krig var et samfunds første livsbetingelse. Dette forhold vil i vore dage snart falde bort, og dog vil fristelsen til større magtovergrep i de større samfund bli staaende. Det er derfor man nutildags over alt har maattet opstille principet om kommunernes størst muligt selvstyre, som et godt middel til at gjennemføre de demokratiske principer. Av den grund, som vi her berører, har mange ogsaa hat en særlig frygt for tanken om verdensfreden. Man sier at tanken om den evige fred nødvendigvis fører med sig ideen om et verdensforbund, en verdensstat, og forsaavidt en ny fare for nationernes frihet. Det første turde være rigtigt, med den evige fred kommer ogsaa verdensforbundet.

Men det behøver teoretisk set, og ogsaa praktisk, ikke at berøre andre forhold end dem som er nødvendige til fredens opretholdelse; forat altsaa den evige fred skal kunne bli til folkenes lykke, er betingelserne igjen, at majoriteterne har den nødvendige moralske utvikling for resolut at begrænse sin egen og magthavernes magt.

Jeg kan ikke gaa nærmere ind paa de perspektiver som her aapner sig til alle sider, men vil slutte med at si, at fra hvilken side man end griper dette spørsmaal an, saa kommer man tilbake til den sandhet

at menneskeslegtens lykke er i de retslærdes hænder; majoriteten er staten, den er den øverste magt, men den er ikke den øverste domstol, denne er sandheten, ideen, de store fornuftsprinciper om alle menneskers ret. Derfor mener jeg at fremtiden er i de retslærdes hænder, ikke i betydning av dem, som gransker de lovbøker som findes, men dem som skaper de lovbøker som endda ikke findes.

Kjøkkenet og fiskeriernes program.

Kunde man faa husmødre og kokkepiger omvendte til en bedre tro paa slagtet fisk, vilde dette lede til reformer paa flere hold, lette overgangen til den nye ferskfisktrafik, fremtidens program; fra kjøkkenet vilde aabnes en ny æra i vore fiskeriers historie til at raade bod paa de vaklende vilkaar.

Fra kjøkkenet? Af husmødre og kokkepiger? vil maaske mange spørge med forundring — husmødre og kokkepiger indlede en ny æra for vore fiskerier? Nu vel, jeg maa forklare, under hvilken synsvinkel jeg ser paa sagen, og hvorfor jeg vil have kvinderne til at gaa i spidsen.

Sagen er ganske enkel. Vi fisker nu som for et eller to eller flere aartusener siden for at skaffe mad til huset!

Det er husmødre og kokkepiger, som i regelen bestemmer maden for dagen og lager den til. Og hvad kvindemagten bestemmer i dette punkt er omtrent ubrødelig lov — baade hjemme og ude i den vide verden. Vil disse anskaffe mere fisk til huset, saa faar vi jo flere kunder, og foretrækker de ferskfisk for anden, vil husets folk spise mere af denne end af spegesild, saltfisk og ludefisk.

Der bør desuden lægges vægt paa, at hvormeget sundere og bedre det er som diæt at spise fisk, gjerne hver dag, end kjød.

Endvidere bør erindres, at fisk er jo lettere at fordøie end kjød, men forholdsvis lige nærende.

Man bør ikke tro, at det vil tage lang forberedelse at faa denne forbedring gjennemført. Statsmagterne har, vistnok uden egentlig at vide det eller tænke saa langt, allerede for mange aar siden begyndt forberedelse i den retning. For 33 aar siden foreslog ordfører, senere statsraad og biskop, Jakob Sverdrup, at oprette amtsjenteskoler til undervisning bl. a. i husstel. Siden den tid har vi faat mange skoler til samme formaal: skolekjøkkener og kjøkkenskoler. Og iaar, 30te juni 1908, indstiller vedkommende stortingskomite paa at bevilge kr. 38275 til fremme af husmorskoler, som arbeider efter en af landbrugsdepartementet godkjendt plan.

(Av et foredrag, holdt paa fiskerimødet i Trondhjem 16de juli 1908 *av fiskeriinspektør Fredrik M. Wallem.*)

Smaaprat om store mænd.

I.

Napoléon Ier.

Som eventyrhelt, som romanhelt, som teaterhelt er han — deilig! Som den store kriger, den store hersker er han — en taknemlig mark at dyrke for alle militære, ældre herrer idetheletaget, som er lokaliseret, høitstuderet og velsitueret — — —

Men som mennesket Napoleon, »næsten?« Dér har Taine taget ham, den franske historiker og kritiker Hippolyte Taine, »dissektionskniven.«

Alligevel — trods alt hvad Taine siger — om hans skarpe stemme og skumle ansigt og runde ryg og saadant mere — smuk forblir han.

Se paa det billede hvor han staar lige overfor den skjønne, ulykkelige dronning af Preussen, hvis lande han har parteret, ligesom alle andres lande, sluttet staar han, stram — frakke, støvler og sans-culottes — og »den fine lille fod« — i et og alt minder han her om »den lille tiger!« — Og alligevel —. Alligevel —. Og naar han saa indleder den politiske konference med de ord: »Det er en pen kjole Deres majestæt har paa der!« da er det jo grusomt, grusomt! — man faar ligesom udsigt over en mark fladere end de fladeste flader! — og alligevel der er noget tilgiveligt — det ligger i situationen — ialfald saadan som den opfattes fra billedet — — Das ewig männliche.

Forresten er der endnu en behandling af ham, som blandt andre Gustav IV Adolf har præsteret, han, der troede paa virkelig gjenfødelse — at man kan anden gang komme ind i sin moders liv og fødes paany — han og mange med ham tar ham som »Dyret i aabenbaringen«. »Og det er det nærmeste vi kan komme ham,« siger nogle, »thi vanvidet er nærmere i slægt med geniet end dissektionskniven.« Vi har jo hørt noget lignende før, men ikke netop, at det er vanvidet der bedst kan forklare geniet. I gamle dage sagde man os altid, at diamant maatte slibes med sit eget støv, og at der til at forklare geni maatte geni. Hertil føiedes saa den for os kvinder grusomme sats: «Genius is the capacity of taking trouble first of all.« En sandhed Taine — ligesom alle geniale mænd — sværger

til, og ifølge hviiken altsaa »dissektionskniven« løftes op til geni. – Damerne derimod — de har jo gjennem tiden havt saamegen »trouble« paa alsidighedens gebet, at de sjelden har faaet prøve deres capacity of taking trouble« i en særskilt retning; er derfor bleven staaende som »ragekniv.«

Ogsaa Taines Napoleon bekjender sig til den. »I tror, det er *Aanden*, som indgir mig mine gode ord og domme? Nei det er mit arbeide.« Forresten trodde Napoleon paa drømme og paa *aander*. De stærke har sine svage sider, og de svage sine stærke sider, saa alt er noksaa ligeligt fordelt alligevel. — En anden af den store mands svagheder var, som vi ved, kvinderne. Her menes ikke hans forelskelser, — det hører jo ogsaa til en mands stærke sider; — men han frygted damerne, og var generet i deres selskab, og han misundte dem deres magt. — De husker Gulliver i kjæmpernes land? Blandt de fataliter, som der hændte den vidtbereiste, var ogsaa den, at en kaad liden haand — noksaa stor altsaa — en dag ved middagsbordet tog og sat ham ret op og ned i et marvben, saa han sank i til hofterne og nær havde omkommet. Omtrent saadan havde den kjække helt det i aandrige damers selskab. Ja, om det saa blot var i *smukke* damers selskab. Varnhagen, den bekjendte Rahels mand, hørte ham engang i en saadan kreds af »kjæmper« gjentage over tyve gange den eneste sætning: »Det er varmt!» Nu, det kan alt være noksaa rørende, havde blot hans optræden ikke ellers været saa rent à la Tasman eller som nærgaaende police! Hans latterlige forfølgelse af de betydeligere kvinder f. eks. fru de Staël hendes landsforvisning — undertrykkelse af hendes geniale verk »Tyskland« — og idetheletaget hans hele maade at konversere damerne paa, at udspionere dem, sige dem meningsløsheder, flauser og uartigheder. Og damernes hevn var — man kjender de aandrige damers omtale af den store Napoleon — de behandler ham ikke pent — de behandler ham som »menneske« — — Og fra disse sneversynede damer har Taine plukket meget for sin Napoleon — ligesom den ene aand plukker fra den anden og har gjort helt op til Eva som plukked af kundskabens træ.

Eventyrhelten, heltekeiseren, verdenserobreren, fangen paa Sankt Helena — — — —

En uendelig vemod griber os — man gaar ind i sit eget hjerte — derpaa flyr tanken en lang, lang vei tilbage — til den unge Napoleon — — —

Hans barneaar paa Korsika. En hellig spire, geniet, dette uforklarlige, paa jorden altid saa ulykkelige, hensat i omgivelser, hvor barbarisme og blodhevn herskede, hvor tilstanden var saadan, at husenes vinduer var forsynet med skydeskaar, og hvor løgn og kneb og voldeligt overfald var maaden, hvorpaa den stadige krig mellem slægt og slægt førtes. Og dog — han elsker sin fødeø med hele sit unge hjertes sværmeri, drømmer under den blaa, solfyldte himmel om at blive befrieren; han elsker dens høie fjeld og dybe dale og havfriske luft og fremfor alt *friheden*, hvor vild og blodig den end optræder. Men han tilegner sig ogsaa til overmaal den herskende moral. »Den gut vil komme frem i verden, som er saa flink til at lyve!« siger en af hans onkler. Og hans herskeraand er tidlig vaagen; hans nærmeste frygter hans vilje og bøier sig under den. Igjenknappet, med sammenbidte læber holder han allerede som liden gut enhver paa frastand, der vil nærme sig ham, bider ifra sig, ilter og hadsk ligesom i legemlig lidelse. Ved siden af den ulykkesfølelse og higen, som er geniet egen, især hvor der er brydning med uheldige forhold, havde den mørke sindsstemning en særskilt grund, nemlig den begivenhed, der indtraf ved hans fødsel: de franskes erobring af øen. Denne begivenhed greb ogsaa paa en anden maade ind i hans liv, den gjorde ham til den franske konges undersaat.

(Forts.)

L. K. S. F. agter at søke oprettet kurser i samfundslære og politik for kvinder og mænd. I den anledning er der av styret nedsat en komité bestaaende av foruten L. K. S. F's formand: frk. dr. Kristine Bonnevie, frk. Anna Hvoslef, hr. formandskabssekretær Høe, hr. cand. mag. Lange, frk. Marie Munk og frk. skolebestyrerinde Fr. Mørck.

Somatose. Vi vil paanyt henlede opmærksomheden paa det udmærkede jernpræparat: Flydende *Somatose*, fremstillet af *Friedr. Bayer & co. Elberfeld.* Det smager godt, omtrent som kraftig bouillon, og giver frisk appetit og dermed nye kræfter.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar:	Pris pr. aar:
kr. 1.75 indenbys	kr. 3.50 indenbys
« 1.93 udenbys	« 3.85 udenbys

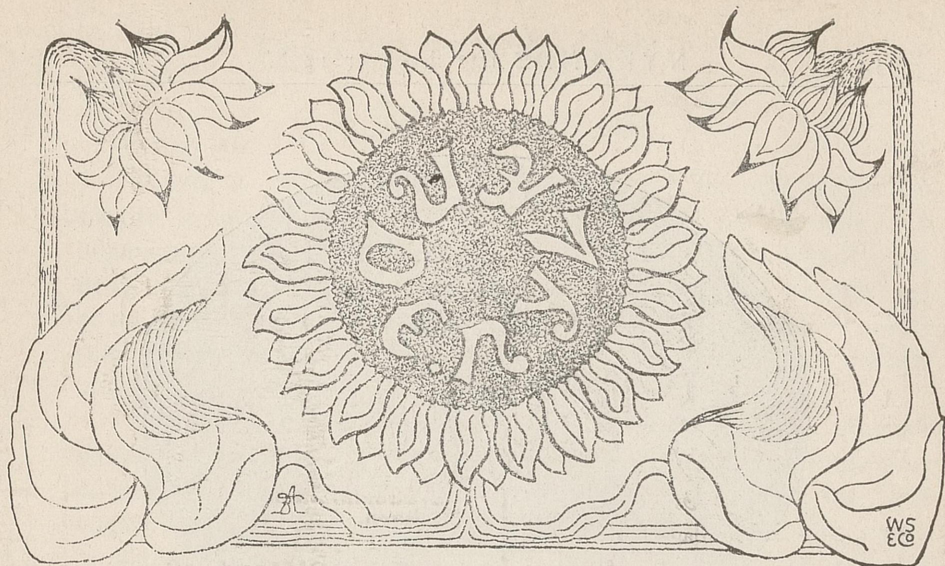
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de november 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. december 1908. | No. 23

Selma Lagerløf

fyldte den 20. november 50 aar. Den dag opholdt jeg mig i Kjøbenhavn, paa hjemreise, og læste i danske aviser om al den hyldest hun var gjenstand for i sit hjemland, og om hvor langt hendes ry strakte sig ude i verden.

Strax jeg kommer hjem, tænkte jeg da, maa jeg bringe en artikel i Nylænde om Selma Lagerløf. Man spaar jo hun skal ta Nobelpræmien iaar, da faar livsskildringen komme. Jeg var alt i tankerne langt paa vei med anlæget, da jeg husked at der var dem hjemme som havde gjort særskilte *Selma Lagerløf* studier — bedst jeg overdrager arbeidet til en anden, blev det saa til. —

Næste dag reiste jeg opover Sverige, i kupeen var først bare norske, men ved en station nordenfor Gøteborg kom en svensk dame ind. Hun saa ud som et landsensmenneske, en gjæv gaardmandskone, tænkte jeg. Blikket var lysende klogt, om munden et muntert smil.

Det varte ikke længe, saa var vi alle i den livligste passiar. Og igaar feired I Selma Lagerløfs fest, sa jeg, I er vel stolte af hende. Ja det skal være vist. I gamle dage var det altid Kristina Nielsen, vi syntes gjorde os ære, nu er det hende. — »Alt hvad hun skriver læser vi,« svarte hun paa mit spørsmaal. »Og hvad liker De saa

bedst» spurgte jeg »Nils Holgersons resa kanske?« Nei, sa hun bestemt, »Jerusalem, for der taler hun om hvad hun kjender tilbunds, folket i Dalarne, ja slig er de, ingen skulde tro det, naar en ser dem; men hun har set langt ind» sa hun, og øinene straalte.

Hvor toglinjerne deltes, maatte vi ta afsked, hun skulde en anden vei. Det blev rent stilt efter hende. Jeg sad og tænkte paa hvor nationalt et præg Selma Lagerløfs bedste digtning har, og at det kanske var det — det er ikke noget paradox — som ogsaa gav den vegt i andre land. Jeg husked ogsaa hvor sterkt udslag Selma Lagerløfs patriotisme havde git sig ved flere anledninger og beslutted med det samme: Nei skal nogen skrive om hende, maa det være en af hendes egne landsmænd — helst en som staar hende meget nær. Men en slig forfatter er ikke god at finde i farten. — — — —

Selma Lagerløf fik ikke Nobelpræmien, men den almindelige skuffelse over det spaar om, at en anden gang faar hun den. Da haaber vi den ypperligste skildring skal ligge færdig.

Foreløbig indskrænker vi os til at bringe et portræt, portrætet af den forfatterinde, som selvfølgelig maa være høiere elsket og æret i sit hjemland end andetsteds, men hvis digtning ogsaa har vakt stolthed og glæde hos os,

Gina Krog.

———

Oplysningsarbeide.

Paa N. K. N.s landsmøde i Trondhjem blev det, som mange vil erindre, enstemmig besluttet at anta styrets forslag om at opta paa organisationens program »arbeidet for at oplyse norske kvinder om deres vundne rettigheder og dygtiggjøre dem til at fylde de krav og udøve de pligter, som ved lovgivningen er paalagt dem, og — eftersom udviklingen skrider frem — vil paalægges dem paa det sociale, kirkelige, kommunale og politiske omraade.«

Et foreløbig udkast fra styret med plan over hvorledes arbeidet burde realiseres for det hele land, vilde landsmødet imidlertid ikke ta for sig til behandling, der kom samstemmende udtalelser fra flere kanter om at N. K. N. som hovedorganisation ikke praktisk burde ta aktionen her, det burde overlades de enkelte led at opta arbeidet hver paa sit sted og hver paa sin maade, og efter sit eget ønske.

Der har ogsaa allerede tidligere været virksomhed inden enkelte led for at sprede oplysning, saaledes havde Kristiania kvinderaad vinteren iforveien faat istand en foredragsrække i Kristiania, og fra tid til anden har vi senere kunnet melde om nye tiltak i denne retning. Det glædelige er at virksomheden stadig synes at øges.

For bare at holde os til det som udgaar her fra hovedstaden. Norsk kvindesagsforening, der jo som led af Kristiania kvinderaad indirekte er led af N. K. N., er vistnok den forening, som efter denne beslutning var fattet, først har sat sig i bevægelse for at faa afholdt foredragsserier og har for længe siden sikret sig lokale, først paa folkeskolerne og nu paa universitetet, for dette formaal, og disse er nu i fuld gang.

Inden »Hjemmenes Vel« er der paa foreningens møder holdt flere foredrag med lignende tendens, og »Kvindestemmeretsforeningen« er i færd med at organisere særskilt oplysningsarbeide med bestemt sigte paa de politiske valg i 1909.

Endelig har L. K. S. F. efter derom fattet beslutning paa dets landsmøde paa Lillehammer i sommer, sat sig i bevægelse for at faa grundlagt kurser i samfundslære og politik for kvinder og mænd. En komite er nu nedsat for at grundlægge arbeidet.

Vi haaber man ved kurserne vil ta sigte paa at la undervisningen komme ikke bare hovedstadens, men hele landets publikum tilgode.

Vi tar vist ikke feil, naar vi mener at det gode exempel fra Sverige paa dette felt har været medvirkende til at faa interessen op

og vi haaber resultaterne vil bli ligesaa gode som der. Noget anderledes faar vel kurserne alligevel anlægges her, hvor vi alt staar midt op i pligterne og rettighederne. Vi maa jo nu hodestups udi vandet — hvor vi faar de kraftigste lektioner i svømmekunsten. At kjende grebene og teorien iforveien er alligevel ikke af veien.

N. K. N.s oplysningsarbeide drives da paa denne maade af dets led og forøvrigt direkte gjennem dets oplysningskontor, hvor frk. Thea Holst fremdeles velvillig paatar sig arbeidet at besvare oplysninger fra indland og udland. Der kommer mange skriftlige forespørsler, som rimelig er betydelig færre mundtlige.

Vi erindrer imidlertid om at de er at erholde, hver dag fra kl. 9—10 morgen undtagen mandag og lørdag*).

Vi har som sagt kun talt om oplysningsarbeide som udgaar fra kvindernes leir her i hovedstaden. Paa flere andre steder i landet er der ogsaa oplysende virksomhed og centrer for arbeidet.

Har der før hersket og hersker der endnu stor uvidenhed i vort land i denne retning, og ganske særlig blandt kvinderne — saa er der nu gode udsigter til at den efterhvert skal afhjælpes.

For vort blad, som fra langt tilbage og ofte har pegt paa hvor stor skade uvidenheden paa disse og flere omraader har gjort kvinderne, og hvor nødvendig det er at afhjælpe den — er det derfor en fest at faa melde om den sterkt voxende interesse for at meddele og at modta kundskab.

Efter at ovenstaaende var skrevet er følgende oplysninger meddelt bladene:

Landskvindestemmeretsforeningen agter fra januar 1909 at sætte igang kurser i samfundslære og politik, beregnet paa stemmeberettigede kvinder og mænd. Kurserne blir afholdt 2 ganger om ugen paa universitetet i tiden fra 1/29—10 om aftenen, og emnerne vil bli behandlet, dels i serier, dels i enkelte forelæsninger eller som praktiske demonstrationer.

Serierne kommer til at omfatte: «Norges forfatning og forvaltning«, »Statsøkonomi» og «Hvorledes en norsk kommune styres«, og der blir praktiske demonstrationer for blandt andet at vise et folkemøte, hvor de forskjellige partiers standpunkt blir belyst af flere talere.

Blandt de enkelte forelæsninger blir sandsynligvis »Forholdet mellem

*) For alle indenlandske forespørsler erlægges blot 50 øre.

stat og kirke«, «Kvindens retslige stilling« og »Egteskabslovgivningen«, »Konsessionslovene«, »Offentlig drift contra privatdrift«. Flere fremragende foredragsholdere har allerede lovet sin medvirkning, og planen er fra forskjellige sagkyndige hold omfattet med stor interesse og sympati.

Kollegiet har velvilligst stillet et af universitetets auditorier til raadighed for kurserne.

Kvinder som udpantere. Justitsdepartementet har nylig afsagt den kjendelse at kvinder, som er ansat paa kontor hos lensmænd, skattefogder, kæmnere kan foreta udpantningsforretninger. Hidtil har disse forretninger kun været administreret af mænd; men departementet finder at lovens ord »mænd« i denne betydning maa fortolkes som »borgere«.

De tre strenge mænd, som med store bøger under armen, gaar fra hus til hus og panter dem, som ikke har betalt skat, kan altsaa nu erstattes af tre strenge kvinder, som maa være over 21 aar gamle.

Frøken Johanne Ring, datter af apoteker Ring paa Horten er ansat som bestyrer af Ski apotek. Det er den første kvindelige provisor i vort land. Inden apotekerstanden er der ingen hemmende bestemmelser lige overfor kvinderne. Frøken Ring blev cand. farm. i 1895 og har siden tjenestegjort som farmaceut i Valdres, paa Mysen og i kortere tid ved er par Kristiania-apotek. Nu er hun altsaa selvstændig leder af et nyoprettet apotek.

Norsk kvindesagsforening afholdt 30/11 aarsmøde i sit lokale i Wergelandsvei 17—19 under ledelse af formanden, fru Randi Blehr. Efter at aarsberetningen var oplæst foretoges valg med det resultat, at de 4 fratrædende medlemmer af bestyrelsen: fru Cecilie *Krog*, frøken Anna *Hvoslef*, fru Anna *Strøm*, og fru Keilhau *Svenningsen* gjenvalgtes.

Suppleanter blev doktor Marie *Kjølseth*, doktor Dagny *Bang* og kand. mag. frøken A. *Tiberg*.

Efter valget drøftedes forslag om at feire 25 aars dagen for kvindesagsforeningens stiftelse 28de juni 1909.

Det overdroges styret at foretage de fornødne skridt til dette formaal.

Hans Wegener: *Vi unge mænd!* Oversat eftet originalens 61—65 tusen Alb. Cammermeyers forlag.

Brev fra Sverige.

Då vi svenska kvinnor, som i år för första gången aktivt deltagit i valrörelsen, nu efter slutad valkampanj betrakta ställningen och göra ett överslag av våra vinster, ha vi all anledning att vara nöjda och med tillförsikt se framtiden an. Sedan de sista allmänna valen har ett direkt ingripande från kvinnornas sida betydligt underlättats, därigenom att de två vänsterpartierna — liberala samlingspartiet och socialdemokraterna — upptagit allmän rösträtt och valbarhet för kvinnor på sina valprogram.

Den debatt, som föregick kvinnorösträttsfrågans fall i riksdagen den sista 2 maj, gjorde det tydligt för landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt, hur kvinnornas valarbete skulla bedrivas. Det gällde att söka att ur alla partier avlägsna dem, som satte sig emot kvinnornas medborgarrät, och då den äran tillkom högern att inom sina led sluta våra flesta och segaste motståndare, blev det högern, som såsom parti kom att göra de största och mest kännbara förlusterna.

Valkampanjen fördes utefter tre linier, högerlinien med »Front mot socialismen», vänsterlinien med »Front mot reaktionen» och kvinnorösträttslinien med »Front mot kvinnorösträttens motståndare« såsom fältrop. De två sistnämnda linierna sammansmälte ofta i förenad aktion mot reaktionen, i vilken kvinnorösträtten naturligen även var inbegripen. Från de olika lägren utsändes talare över hela landet, och rösträttsföreningen hade ett drygt arbete att ständigt kunna sända kvinnliga talare i elden. Genom överenskommelse med den liberala valledningen bereddes de kvinnliga talarna rum på de liberala mötena och kvinnorna fingo sålunda tillfälle att framlägga sin sak för ett större antal åhörare än någonsin förr. På de liberala mötena tillätos även kvinnorna att intepellera kandidaterna om deras ställning till kvinnorösträtten, en förmån, av vilken kvinnorna i stor utsträkning begagnade sig. I de valkretsar, där någon muntlig interpellation av en eller annan orsak icke förekom, var genom L. K. P. R:s försorg tilfälle berett att genom skriftliga interpellationer inhämta kandidaternas ståndpunkt. Samarbetet med männen, vilket sålunda på vänsterhåll varit det allra bästa, erbjöd däremot på högerhåll icke så få svårigheter. Då tillmötesgående någon enstaka gång visades, var detta nästan uteslutande beroende av de enskilda högermännens välvilja.

I Stockholm och andra större städer anordnade de kvinnliga rösträttsföreningarne egna valmöten, där riksdagskandidaterna eller andra av de politiska partierna utsedda representanter inbjödos att yttra sig. Det var glädjande att se med vilken beredvillighet kallelsen hörsammades, och hur framstående talare från de olika partierna infunno sig på kvinnornas möten.

Valen utföllo — och till stor del genom kvinnornas inverkan — till vänsterns förmån. Vi äro nu säkra om en betydande majoritet för vår sak i Andra Kammaren, därifrån vi lyckats avlägsna alla dem, som uppträtt och talat emot oss, och dit vi till de forna gamla och säkra vännernas antal lyckats lägga ännu flera nya värdefulla förstärkningar. Om vi bara icke hade en Första Kammare, att strida emot, så vore saken klar! Och att motståndet från detta håll skulle minskas, därtill finnes väl knappast några utsikter nu, då flera av reaktionens män från den folkvalda kammaren, där de gjort sig omöjliga, blivit överflyttade till Första. Men kommer denna kammare länge att fortsätta sitt motstånd, blir det ingen annan råd, än att kvinnorna få förena sig med arbetarna i ropet: »bort med Första Kammaren!« och försöka arbeta på att få fram en vänsterregering nog stark och med en tillräckligt stark folkopinion bakom sig för att få bukt på motståndet även på detta håll.

Men innan vi komma så långt, blir det väl att se, vad högerkvinnorna innom vår organisation kunna uträtta. Genom 1906 års riksdagsskrivelse till Kongl. Majt. med begäran om utredning och förslag om rösträtt åt kvinnor, har ju kvinnorösträttens princip blivit fastslagen även i Första Kammaren. Sedan genom det vilande förslaget om allmän rösträtt för män kvinnornas och männens rösträttsfrågor blivit skiljda, borde det icke finnas några hinder längre för att man även på högerhåll med avseende på kvinnornas rösträttsfråga ginge från ord till handling.

Halva fältet er sålunda vunnet, men vi ge oss icke, förr än vi vunnit även den andra hälften.

Stockholm i november 1908. *Signe Bergman.*

Vi tror at enhver som med opmerksomhed læser ovenstaaende skildring af de svenske kvinders storartede felttog, vil faa en sikker følelse af at seiren snart er vunden. — Til os bær den bud om at ta kraftig fat paa samme vis. Stemmeret for kvinder *paa samme vilkaar som for mænd* op paa programet! dette maa være fordringen til alle vore politiske partier, og kvinderne bør ogsaa her modarbeide de kandidater som ikke vil gaa med paa det. Vi har jo nu bedre vaaben end de svenske kvinder, vi har, med de rettigheder vi har faat, større magt, maatte vi bare saasandt ha ligesaa stor evne og fremfor alt ligesaa god og sterk vilje som de.

Red.

Bøger.

Judith Keller *Helga Hvide.* (Gyldendalske forlag 1908).

«Endnu en gang tar jeg mine minder frem af graven, hvor jeg har lukket for dem med et hellig syvdobbelt segl. — Jeg vil aabne seglene, tage dem frem et for et, og prøve at finde de usynlige aarsager, der binder alle disse led sammen til den helhed der kaldes mit liv. Smerte vil det koste mig, men da er jeg ogsaa færdig og kan hvile ud.« —

Det er disse optegnelser som lægges frem for os. Nedskriveren selv faar vi bare et par glimt af, før hun frivillig gaar i døden.

Den som udgir optegnelserne traf i 1896 hende og en 10 aar ældre veninde i en liden landsby i Tyrol, ikke langt fra *Brenner Höhe*, hvor de tilbragte sommeren. Der hvilte da altid stort tungsind over *Helga Hvide*, men venindens selskab og omsorg gjorde hende livet udholdelig; to aar efter, da vi ser hende igjen paa samme sted, er hun alene, veninden er død og livet ikke længer at bære for hende, hun vil ikke gaa ud i verden igjen. Hun vil slutte der mellem fjeldene i høstens tid. Hun gaar, siger hun selv, fordi livet ikke gir hende en eneste opgave mer, og fordi alle som hun elsket og som elsket hende, er gaat bort. Hun kan ikke taale den tanke, at alderdommen skal afstumpe hendes evne til at lide, hendes sorg og hendes minder er hende for hellige til det, de skal følge hende, idet hun frit og stille gaar fra livets gjæstebud.

Men hendes livshistorie ligger færdig ved hendes død. Den gives gjennem gamle breve fra barndomsdagene, gjennem en dagbog, ført i ungdomsaarene, og, for det sidste og største afsnits vedkommende, gjennem sammenfattende beretning. Ved en anledning har hun paa opfordring git tilladelse til offentliggjørelse, naar mange aar er gaat. Idet de lægges frem udtaler udgiverinden at de ved siden af den personlige, ogsaa kan ha kulturel interesse, idet de gir et levende vidnesbyrd om hvor kvindebevægelsen har ændret forholdene siden Helga Hvides ungdom.

Og det er sandt, at der er vidnesbyrd nok. Ikke saa at forstaa, at det barn vi ser voxe op, og den unge pige som udfolder sig er at søge blandt de underkuede væsener. Meget langt fra. Hun hører ind i de forsømtes kreds. Tidlig mister hun sin mor, og hendes gode og elskede far og hendes ældre søster ofrer liden tanke paa hendes opdragelse. Hun voxer vildt og som det kan falde sig. Der er rige anlæg, de agtes ikke paa, der er spirer som vil opover, de faar ikke næring. Hun blir et bytte for alle tilfældigheder.

Helgas far er prest paa vestlandet, der hører slegten hjemme, og som

liden pige sendes hun ind til bedsteforældrene, som bor inde i en af de blaa fjorde. Der i det hvide hus med søiler, hvor den fine blomsterduft bølger gjennem værelserne og aneportrætterne ser ned paa hende, og hvor den staute gamle bedstemor gir hende drastiske skildringer fra sin ungdomstid — liker den lille pige sig usigelig godt. Af og til læser hun høit leiebiblioteksromaner for bedstemor. — »Rosen paa tidseløen,« »Eneboeren paa Johannesskjæret» — men det er ingen ting mod alle de romaner hun læser i smug. Hun læser og læser om Karl af Rise og ridder Stange, om den yndige Dagmar og den vidunderlige Berengaria »med guldkronen i de sorte lokker» om Drost Peder og jomfru Inge, om dansen paa Riberbro.

Hun læser til hun faar høi feber og bedstemor putter hende i seng, uden at ane sygdommens aarsag.

Fra Ingemanns romanen gaar det til Bulwers. Naar hun drikker ind det mystiske og fremmede i disse, vil hun helst sidde i blomsterhaven og kjende duften af de blodrøde nelliker eller de glødende provenceroser.

Eller hun lægger sig og vugger i baaden som er fastbundet til bryggen, de sterke fjeld staar tause og hemmelighedsfulde, og fra vandet lytter hun til hvad det synes at fortælle om fra det dunkle dyb.

Som hun lever der uden kamerater overfyldes hendes fantasi, drømmene indhyller og omspænder hende.

Men da hun kaldes hjem, og kommer blandt jevnaldrende, vækkes hun hurtig til liv og leg, hun blir snart den viltreste og lystigste af alle. Hun faar sin bedste veninde »sin eneste«, og saa en skare nye veninder og venner baade paa vestlandet, og senere i Kristiania, hvor hendes far, der er blit stortingsmand, bor i flere aar.

Helga Hvide er et solskinsbarn og et søndagsbarn. En jublende glæde over naturens skjønhed og livets lys og lykke straaler ud fra hende. Hun er deilig, og alle drages til hende. Hun forstaar sin magt og elsker den, det gir hende en stolt seiersfølelse, som virker end mere betagende paa alle. Hun er let tilgjængelig for sympati og følsom for erotik, den skaber et gjenskin hos hende selv, som gang paa gang truer med at bringe hende ind i forhold hvor hun ikke hører hjemme. Og i 16 17 aarsalderen, lige som hun er konfirmert, blir hun hængende fast.

Henrik Garmann elsker og tilbeder Helga, og hun synes godt om hans vakre brune øine og om hans beundring og kjærlighed. »Jeg tror jeg elsker ham,« skriver hun i sin dagbog. Han tar det løfte af hende at hun skal vente et aar paa ham, mens han er i Hamburg. Det glider over i en officiel forlovelse. Henrik er søn af konsul Garmann og skal selv gaa til handelen. Han er et godt parti. De vordende svigerforældre dægger for Helga og

faar hende spundet ind i sit hverdagslivs og selskabslivs spind. Hendes elskede veninde er død, drømmelivet er tilende, længsler mod livets storhed begynder at bæve gjennem hende, men halv resigneret og næsten med ironi føler hun det glide ned i vanelivets aandløshed. Halv naivt, halv bevidst har hun et par gange betrod sin dagbog hvorledes andre mænd har virket erotisk paa hende med en ganske anden styrke end hendes vordende ægtemand, men det er jaget bort — sveg hun Henrik vilde hun aldrig bli glad mere.

Da bryder hendes skjæbne ind og gjør det af med alle forsætter.

Udstyret er færdig, bryllyppet skal staa om et par maaneder, da en stedsøn af Helgas tante kommer paa sit sidste besøg til prestegaarden, før han skal reise op i en fjeldbygd længer nord, hvor han selv skal virke som prest.

Sigurd Birk har florentisk patricierblod og svensk kunstnerblod i sine aarer sammen med det norske. Han har sørgelige minder bag sig, en sindssyg far, et pietistisk hjem; hans pande, hans øine, den fine mund, hele den ædle skikkelse fortæller om hvormeget han har tænkt og lidt.

Det er betegnende at det er over »Brand« de mødes »sidste bog af den unge norske forfatter Henrik Ibsen.«

Sin anden bibel kalder Sigurd bogen. Selv er han noget af en Brand. Dogmerne er lidet for ham, livet er det afgjørende, redeligheden, helheden, sandheden. Det har han rustet sig til at kjæmpe for i den syge kirke, i det besmittede samfund.

»Hvor det er herligt at staa ansigt til ansigt med en stor tanke« har Helga skrevet i dagbogen, men som han læser, og som de taler, blir det personen, kun personen, hun staar ansigt til ansigt med. Al hendes følelse samler sig om ham, det stormer frem i hende.

Han beruses af sympatien, og hans følelse møder hendes, flammende. Da han forstaar det, flygter han, men som med en mystisk magt føres de sammen igjen, lidenskaben overvælder dem — ikke tale om at staa imod.

Da Sigurd sanser sig, kommer fortvilelsen og en sjælekamp knap til at udholde. Hvad han har bygget ligger i grus. Nu ser han det, hans vilje var syg, forbandelsen fra flere slegtled er i hans sjæl.

Nu maa han sone, men det forstaar han, at de to er bundet til hinanden for livet. Uigjenkaldelig maa det være. Vil hun saa flygter de, bønfalder saa hendes far om at komme og vie dem, saa drager de til det nye hjem med dets pligter og lever som bror og søster. Saaledes skal de gjøre bod.

For Helga Hvide er der ingen betænkning. Hun maa følge ham hvor

han gaar, ordne sig indunder hvad han vil. Hun sender et afskedsbrev til sin forlovede. Straks da hun følte kjærligheden bli overmægtig i sig, skrev hun til ham og skrifted. Saa det er ikke det værste. Men at forlade hjemmet! at gi sin far sorg! I den tidlige morgen flygter hun fra barndomshjemmet.

I dyb sorg indvilger faren i deres ønske, kommer til det foreløbige opholdssted og vier dem, og de drager til sit hjem, som ligger langt borte med stængende fjeld omkring.

Paa den alvorligste maade tar den unge prest sit kald. Ingenting skal være halvt. Alt skal realiseres. Sine maaltider tar de sammen med tjenere og arbeidere. Det samliv som skal opbygges faar lidet at næres med. Helga længes til sin mand, som hun ikke eier. Sigurd træler under den forbandelse han føler over sig.

Naar de kommer hinanden nærmest er det i saar dyb medlidenhed med hinanden, fordi deres skjæbne blev saa tung. Al lykke er flygtet langt fra dem. Men en dag opdager Helga hun skal bli mor, mor til hans og hendes barn, og føler i samme stund, at der er redningen. Da Sigurd vil drage ogsaa dette indunder angsten og forbandelsen, da reiser hun sig og tar kommandoen, det gjælder kamp, men hendes lyse natur skal seire over mørke og sygdom i ham, og det sker. Lykken drager ind. En søn fødes, en tankefuld stille liden gut, som blir farens yndling, senere kommer en munter liden fyr til verden, som blir morens gut. Deres samliv er inderlig, fint, alvorlig, omkring det vokser og smiler alt. Som for at alt skal være sonet kommer bud om at Helgas yngre søster og Henrik Garmann er blit mand og hustru, de var de to som passed for hinanden, de er meget lykkelige, med samt familien.

Men alt var ikke sonet, skygger fra fortiden, som engang havde vist sig og forsvundet, stiger frem. En dag kommer brev fra Helgas ældste søster med budskab om at faren var død.

Værre end sørgebudskabet var det andet brevet indeholdt: en længe opsamlet bitter anklage mod Helga, at hun havde stjaalet livsens lykke fra søsteren, som havde eiet Sigurds kjærlighed, og havde besmittet og ødelagt hans liv.

De grusomme ord slog Helga med et slag til jorden, hun skulde igjen være mor — det haab gaar tabt, og hun blir syg længe. Sigurds forklaring har tat alt nag fra hende, deres forhold blir om mulig end inderligere, men hendes lyse frimodighed vilde ikke helt vende tilbage, og de ser nu skyer i horisonten nærme sig, som har luret der længe, men som de i sin lykke ikke havde havt øie for.

Der er meget ondt i deres omgivelser, tanker saa kolde og haarde og stygge som de kun kan fødes i smaa forhold, smyger sig omkring dem. Bagvaskelse, mistanke. Tjenere, kolleger, menighedslemmer stikker hodene sammen. Midt under dette kommer det frygtelige skjæbneslag, en smitsom sygdom i bygden dræber begge deres barn. Dette kan ikke Sigurd staa sig mod. Nu blir hans samvittighed for alvor syg — en selvpinende kamp raser i ham. Helga ser deres lykke synke i grus, deres forhold ødelægges, deres sjæle fjerne sig fra hinanden. Under dette strammes kravene udenfra, og presten tar den beslutning at staa aabent til skrifte og bekjende i kirken om hans og hans hustrus forhold før ægteskabet. At en natur som hans kunde bringes til noget saa hæslig viser kun hvor helt gjennemberjet hans indre var. Det var ogsaa over evne, strengene var for stramt spændt. Lige efter bekjendelsen kommer et sneskred, som truer med at rive prestegaarden med sig; det gaar udenom, men under meldingen om det og larmen af det falder Sigurd om, da han vaagner flere dage efter er hans forstand borte for bestandig.

Han kommer paa sindssygeasyl, Helga flytter i nærheden, hendes livsopgave blir ved sine besøg at gi patienten den smule lindring som lægen mener de skaffer ham. Da han er død, er det kun veninden der som fortalt knytter hende til livet nogle aar længer. Helga Hvide er omkring 50 aar ved sin død.

Venskabet har faaet en høi og smuk plads i bogen. Det indfatter historien. Da barndomsvenskabet brydes ved døden, kommer livets konflikter, og da disse blir for store, træder igjen venskabet til, og lægger sin dulmende haand paa det syge sted. Da det ikke længer er der, er alt forbi.

Og lidelsen og sorgen faar sin ærekrans. Paa det sidste blad i optegnelserne staar, sier udg., tilføiet med blyant et par linjer ianl. et brev fra den yngre søster, som blev gift med Henrik Garmann. Hun har fortalt Helga om »sin eiegode mand,« »sine friske børn,« sine selskaber, sine toiletter — sit hele vaneliv.

Helga Hvide skriver da disse linjer: »Bedre end alt andet fortæller det mig, hvorledes min skjæbne var blevet, om *han* ikke var kommet og havde reddet mig ud, som en brand af ilden.«

Længere nede staar tilføiet. »Og dette kalder menneskene lykke!«

*
* *

Omkring hovedpersonerne og hovedbegivenhederne grupperer sig bipersoner og mange smaa hændelser, som gjør fortællingen livfuld og underholdende.

Bogen holder en sterkt fast indtil sidste ord er læst, den har det ikke

med døde punkter. Men det er ikke det bedste som kan sies om den. Jeg ved ikke hvorledes dette arbeide er blit omtalt, har ikke havt anledning til at se vor hjemlige kritik iaar, skulde den være dukket under i juleflommen er det ilde, — men der har hændt gode bøger før. For alle tilfældes skyld har jeg her ladt den tale saavidt udførlig for sig selv.

Forfatterinden er kjendt fra før. Den som har læst Judith Kellers: *Mira* har ikke glemt den. For min del vil jeg bekjende at Mira gjorde stærkere indtryk paa mig end Helga Hvide. Jeg synes at huske den havde adskillige feil, som her er overvundet, men saa havde den ogsaa et eiendommelig bævende liv — saa sjelden at finde og saa betagende naar det er der. Det kom af forfatterindens nære forhold til bogen. Jeg tænker ikke her paa personlige oplevelser, men paa det direkte forhold til det som skabes og gis udtryk for. Naar en forfatters eget livssyn formes og fuldendes under frembringelsen, naar man føler den vexelvirkning, da er det ogsaa virkningen blir sterkest paa læseren — det er ihvertfald min erfaring.

Her har man fornemmelsen af at forf. fra en høide, fra sin rolige afklarede, omfattende livsanskuelse, ser paa det som foregaar. Denne afstand stemmer forøvrig ogsaa med bogen som tidsbillede, idet handlingen ligger tilbage i tiden, faar den et præg af historie, og ogsaa sproget er i harmoni med dette, det ligger bagenfor al hjemflytningsuro.

Ind i tidsbilledet passer ogsaa den mandlige hovedfigur. Der var mer end en i landet i de dage, som havde en mer eller mindre heldig lighed med Brand. Idealister, reformatorer, som paa død og liv *med engang* vilde realisere sine planer — flere var der som ofred meget selv, men som i naiv selvoptagethet, for ikke at si egoisme, ikke havde øie for hvor meget mere de lod andre, oftest sine nærmeste, lide, og som la større byrder paa dem end der kunde bæres. Flere træk fra denne type er laant til Sigurds billede, men idet det er en ulykkelig fintfølende mand med saar samvittighed forsvinder det hovmodige og selvgode præg, som ofte gjør tidens mænd og profeter mindre tiltalende.

Paa den anden side vil man maaske si, at en dekadents sygehistorie, saa vil man nu udtrykke det, som ender i vanvid, savner den almene interesse som gjør det berettiget at fremstille ham. Denne indvending kunde gjælde hvis han var hovedpersonen, men det er han ikke. Bogens centrale figur, hvorom alt andet dreier sig, er Helga Hvide, det er hendes sjæleliv forf. vil trænge ind i og belyse. Og det kan netop aabenbare sig mangfoldigere i samliv eller i kamp med den syge end under normale forhold.

Med dyb medfølelse følger vi saa de to paa deres vanskelige færd, for det maa forstaaes at den fjernhed jeg talte om ikke tar varmen bort — og

end mindre lyset. Hvad forf. først og sidst vil er at finde og at fortælle sandheden, og med stor energi forfølger hun sit maal.

At aabenbare kvindenaturen som den virkelig er, det har jo nu en tid været opraabet til kvinderne, men faa har det lyktes at løse, om bare en liden del af den opgave.

Man følger fremdeles opskrifterne, og om de end er »paa en anden maade,« som det staar i kogebøkerne, saa er det fremdeles mænd som gir dem.

Og saa kan vi se forfatterinder skotte til høire og venstre, og »halv brutale, halv generte« fremvise for os pinagtige naturalistiske detaljer, forvredne grimacer, hyklet naturlighed, og der fordres at vi skal anta dette for at være kvindelighed.

Midt op i det sterkt grassererende literære snobberi virker det forfriskende at træffe paa en bog som denne, hvis forf. er saa intenst optat af sin gjenstand og sit formaal, at hun ikke kaster et eneste sideblik, hverken til publikum eller til kritik, og som fortæller om hvad hun har set frit og uforbeholdent. De naturskildringer og stemninger som saa rigt følger handlingen, de er ikke der for at dølge, de er der som et nødvendig akkompagnement; og som det stiger og synker faar vi en sterkere fornemmelse af Helga Hvides bølgende sind.

Bogen er med et ord fortryllende naturlig. Aabent og ærlig, fint og smukt fortæller den om kvinders natur og sjæleliv.

G. K.

Ved høiesteretsjustitiarius Einar Løchens død har kvindesagen mistet en af sine bedste, redeligste, mest trofaste venner.

Til det første kursus til uddannelse af husholdningslærerinder ved statens lærerindeskole i husstel ved Stabæk i Bærum skal optages 16 elever. Ved ansøgningstidens udløb havde der til disse pladse meldt sig mellem 80 og 90 ansøgere.

Rettelse. I 1ste artikel forrige hefte *Lærerinderne* er ved en inkurie formandskabets finansudvalgs ligesaavel som hr. borgermester Horns forslag om *begynderløn* anført som *kr. 1100,00* istedenfor *kr. 1000.00.*

Somatose. Vi vil paanyt henlede opmærksomheden paa det udmærkede jernpræparat: Flydende *Somatose,* fremstillet af *Friedr. Bayer & co. Elberfeld.* Det smager godt, omtrent som kraftig bouillon, og giver frisk appetit og dermed nye kræfter.

Mod høst.

I mismod lod jeg falde min pensel og min pen.
I vrede jog jeg fra mig min eneste ven.

I tungsind har jeg ødet den flygtige tid,
i letsind, hvad jeg eied af drømmelyst og vid.

. . . Ivaar jeg saa en gartner; han vandet blomster smaa,
ihøst jeg saa dem atter som stokroser staa.

De stod der saa kneisende, saa lysende røde,
. . . havde jeg været gartneren — de var vist alle døde.

Chr. Ditlew.

Paa „Nylændes“ navneliste over de foreninger, som har git sin tilslutning til N. K, F.s henstillen til depterne ang. lærerindeskolens styre, savnes saavel Trondhjems kvinderaad som Trondhjems kvindesagsforening; begge foreninger har indsendt sin tilslutning til N. K. F.

Da flere af »Nylændes« læsere er blet opmerksom paa navnenes udeladelse, tillader jeg mig at nævne det for bladet.

Trondhjem 14/11 1908 *A. Storm.*

Vore oplysninger modtog vi fra landbrugsdeptet i skrivelse af 27/10 08.

Red.

Tvœrs gjennem Norge: Folkeliv i Midnatssolens land Alb. Cammermeyers forlag.

Dette smukke og rigt illustrerte hefte udkommer foruden paa norsk ogsaa paa engelsk, tysk, fransk og italiensk; der følger med et stort prægtig kart over Norge. Det faaes alt sammen for den merkelig billige pris kr. 1.50. Man bør skynde sig at kjøbe det og sende det til venner i udlandet, det er en vakker julepresent og en udmerket reklame for vort land.

Glomdalsbruden. Første oplag af Jacob B. Bulls nye bog, som for faa dage siden udkom paa Gyldendalske forlag er udsolgt. Andet oplag (tredje tusind eksemplarer) er nu udkommet.

Nylænde.

Vi ber om undskyldning fordi det lovede *Aasta Hansteen* hefte ikke endnu er kommet. Grunden er at redaktørens kongrespligter og senere feriereise har strakt sig meget længere udover end tænkt, og at sygdom efter hjemkomsten har hemmet virksomheden. Af samme grund har vi ogsaa i andre henseender sat vore abonnenters taalmodighed sterkt paa prøve. Vi takker meget, fordi den har holdt og ber om bare en liden smule overbærenhed til, saa er vi à jour og kan indfri vore løfter paa det nye aar. Saa lyst ser vi nu paa det, at vi tør love mere end før. — 1909 er et jubilæumsaar for kvindesagen herhjemme. For 25 aar siden begyndte det sammenhængende organiserede arbeide ved Norsk kvindesagsforenings stiftelse. I den anledning passer det at ta frem af sagens historie. Nylænde sidder inde med det nærmeste kjendskab til den. Vi kan derfor love et indhold, som vil interessere sterkt. Vi ber hele vor kreds af læsere og venner, som har øget saa glædelig i det forløbne aar, om ikke at svigte, men stadig arbeide for at udvide kredsen. Da vil kvindernes sag voxe paa det, saa det skal spørges viden om.

Redaktionen.

Hegdehaugsveien 19 I. — Nylænde — Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

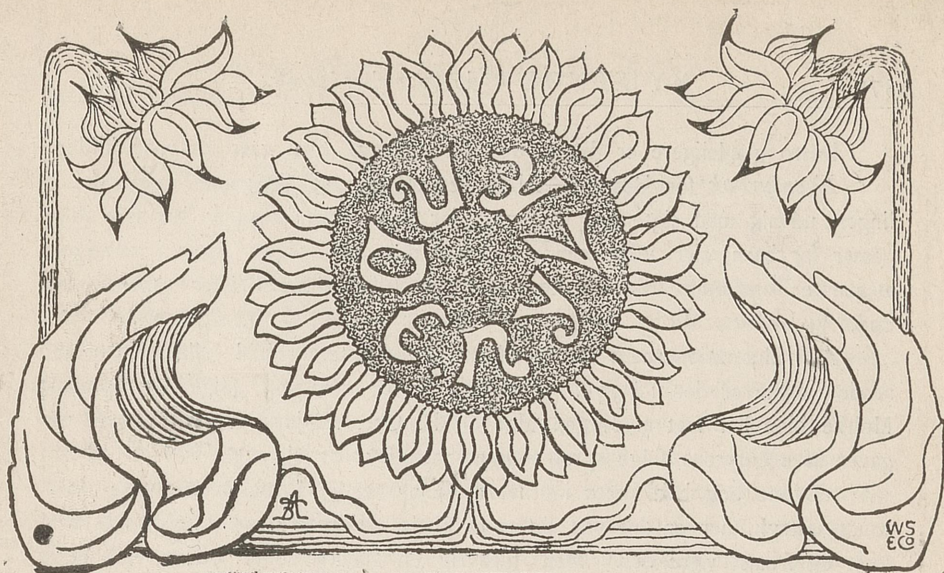
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste december 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

22de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. december 1908.	No. 24

Eventyrbok for Børn.

Norske Folkeeventyr av P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe I - III samling. Med illustrationer av *Th. Kittelsen* og *Erik Werenskjold*. Revideret udgave ved *Molkte Moe*, Gyldendalske boghandel 1908.

Har en set en stund udover literaturens mark, nu da det voxer saa frodig det græs som er idag og imorgen kastes i ovnen, virker det velgjørende at fæste blikket paa de høie trær som har vokset sig sterk paa fortidens grund, og som vi ved skal staa lige friske og lige trygge udover fremtiden.

Især naar en ser sig om i barneliteraturen gjør det godt at faa hvilt øinene paa et klassisk værk, som det vi her har for os.

Ikke saa at forstaa at der ikke skulde findes moderne barnebøger som fortjener et liv udover døgnets, vi har havt beviser, en og anden gang glimrende beviser, paa at de findes. Men de fleste af dem er ikke stort værd. Heller kan en sørge over at de ikke straks kastes i ovnen end over at de faar for kort liv. Al denne tilgjorte barnsligheden, som skal gjælde for friskhed, og alt dette sleipe og søde som en forgir barn og ungdom med!

Desto glædeligere er det at der altid paanyt kan øses af rene kilder. *Eventyrbok* for Børn I—III er et udvalg af de gamle originalsamlinger, udvalg med sigte paa de smaa; der findes ingen eventyr her som ikke passer for barn, sier udgiveren. Et par nye eventyr er optat i udvalget, et par er omfortalte, de har først faat sin endelige form efter Asbjørnsens død.

Alle illustrationerne i denne udgave er af Werenskjold eller Kittelsen, af den sidste er der 18 nye. Sprog og stil er revideret ifølge det paalæg Moltke Moe har faat af Jørgen Moe og P. Chr. Asbjørnsen »at la nye utgaver af eventyrene følge sprogfølelsens sans for det hjemlige.» —

»Denne bog bør findes i ethvert hjem» er et i anmeldelser ofte misbrugt udtryk, her er det paa sin rette plads. For barnenes skyld maa den først og fremst være der. Men forøvrig er glæden over eventyrene ikke bundet til nogen alder. En tar dem frem, hilser de gamle kjendingerne, og sandelig de har ikke tabt sig, om der ligger aldrig saa mange aar imellem. Tvertimod. En ser paa billederne, de gamle og de nye, som de lyser af forstaaelse, skinner af skøieragtighed eller løfter sig i legende flugt.

Dette, sier en gla til sig selv, er ihvertfald skatter og rigdomme, og det er vi som eier dem. Og hvor lykkelig at da det trængtes stod den rette arvtager der i arbeidet, med den fineste sans, den kyndigste haand.

Men er det i en tung stund, naar en synes det er saa mørkt i Norges land at udvei ikke er at finde — er det i en slig stund en træffer paa bogen, da blir virkningen størst.

En læser, tænker sig om og undres. Undres over at der med engang kunde ske et sligt gjennembrud i norskhed som det der kom med folkeeventyrene.

Og som en læser videre i *Eventyrbok for Børn* begynder det at lysne. Alt det som ser saa ilde og usselt ud, det er, naar det kommer til stykke, kanske mest paa udsiden og overfladen; og alt det tomme, stygge bulderet er ikke noget at bry sig om. Om baade Per og Paal kommer hjem med uforrettet sag, saa er det ikke noget at tabe modet for. Hverken Askeladden eller prinsessen er døde — en dag kan der igjen spørges nyt fra dem.

Gina Krog.

Johan Bojer: Vort Rige.

(Gyldendalske forlag.)

Det giør et eiendommeligt indtryk at sammenligne rækken af de man pleier kalde bifigurer og hovedpersoner i denne bog. Hele rækken af disse fattige arbeidere, med deres glæde og stolthed ved at arbeide for sig selv. Den halvbevidste skjønheds- og natursands hvormed Bertel vælger plads for sit hus. Deres forskjellige art kjærlighed, Bertel som ikke kan finde sig tilrette da han opnaar at faa hentet og giftet sig med hende, saa der ikke mer er noget at se over til den anden side af fjorden efter og Lars Brovold med sin ulykkelige kjærlighed, for hvem det er saa usigeligt sørgeligt at have Kirsten lige ved siden af sig i kolonien, som en andens kone, men dog endnu meget sørgeligere, om hun flyttet bort, og hvis eneste livsens tilfredsstillelse bliver, at han dog faar fisket hendes lig op af lersvælget, og at det er ham som kjører afsted med hende og faar hende begravet i kristen jord. Og pottemageren og faderen der trut venter paa datterens hjemkomst fra fængslet. Alt dette saa varmt og ømt, men der er en stilhed næsten taushed over det hele, — selv over dette grumme, at den ene mand bringes til udvortes at slippe den pige han elsker, for at den pige som Evje skulde have ægtet skal anbringes lykkelig og vel, — der virker som en halvkvalt klage.

Naar man ser hvordan han har forstaat saadanne menneskers skjæbne, og hvor meget han i virkeligheden der har at sige, faar man det indtryk, som hvisked han til sit sind: Du maa bie, der er mer der skal siges før du faar lov at komme til.

Thi det er bogens hele indtryk at Bojer arbeider med »jernringen om panden« — tegnet for en tvingende drift. Der er noget han skal have sagt, han maa sige det om og om igjen til folk ikke kan slippe fra det, eller rettere til han har lettet sit eget sind, enten nu folk tager det eller lader det ligge. Og det han skal have sagt er: Du skal vogte paa dine følelser, intetsteds har egoismen saa let ved at slippe ind og narre dig selv og verden. Du skal ransage dig selv saa ærligt du kan og vide, at tusender kan ledes vild hvis du vil høiere op i din egen og andres bevidsthed end du i sandhed kan staa inde for — hvis du tager af de store ord uden at prøve i al ærlighed om de har evnen til at hjelpe mennesker. Det er som sagde han til mennesker én for alle og alle for én: Menneske — lille menneske vær du glad til om du bare kan være sandfærdig og redelig, livets forhold kan gjøre allerede *det* vanskelig nok for dig, prøv ikke at ville

op i de store følelser og ord, hvis du ikke har fuldsikker grund i dig, og har du feilet i usandfærdighed, saa vid, at det er med sandhed du maa sone — du kan ikke faa dækket over med al verdens følsomhed. Det er lerraset, der tager Evjes arbeiderkoloni, der aabenbarer hvordan det staar til med ham, men i virkeligheden var det da han stod som radikaler og hidsed sig selv og hidsed andre og loved guld og grønne skove uden at have prøvet ordenes værdi og sig selv, at den glidende grund lagdes. Bojer synes tale direkte til alle der lover mer end der kan holdes og, i sin trang til at føle sig gode, tumler med stemninger og idéer hvor kun personligt indsats har værd, men samtidig til sig selv, saa den sorgfulde pathos der er gjemt i skildringen af de jævne stille folk — hans »bipersoner« — ikke bryder ud i stærke ord. Det er jo andet han har at gjøre.

Derfor ser han ganske anderledes paa sin hovedperson, med ham er der ingen medlidenhed, han skal jo tydelig og uden eftergiven faa vist alt det som Bojer skal have frem — han selv og hans hovedperson de staar i forening under det tvingende bud. Dette er sikkert ganske mod literære regler, og vi kan tænke, at denne sandhed Bojer saa gjennemført hævder dog ikke er den hele sandhed, saa forfærdelig en straf er der vist ikke for alt det mennesker kan glide ind i, egoismen kan gjemme sig lunt og godt i følelserne, men livet vilde visne uden dem plus deres misbrug. Men selv om vi tænker saa, er der noget imponerende ved at se en mand saa besat af et af livets grundforhold som han er i sine to hovedværker og adskillige biværker, som derigjennem faar sin største interesse. Naar man ser ham saa lidenskablig konsekvent forfølge den samme tanke, tumle med dette samme stof under forskjellige former, som trængte det paa fra alle sider, saa føler man at dette maa være et livsens behov, og at der er noget i vor tid der gjør det paatrængende — saa paatrængende at det maaske nu er en af de væsentligste sandheder. Det er konsekvensens lidenskabelighed der gjør, at det er ligesom rygget hen i et helt andet plan end de ord fra anden literatur — især Ibsen — hvorom det minder, man faar her en følelse af *hvor* nær literatur kan have med livet at gjøre.

Der er et punkt i bogen der viser hvor Bojer har været omspændt af den tanke han forfølger, et punkt hvor det tydelig ses hvorledes han har forfulgt den indre sammenhæng, men har overset den ydre sandsynlighed i den grad, at han maatte gjort sig opgaven langt vanskeligere hvis han skulde faat dem til at svare til hinanden.

Det er da han har faat vide om faren for menneskene i hans koloni, at han ikke engang tænker paa at give dem anden jord. Den bemærkning i forbigaaende at han ingen anden har er alt for ingenting, og havde han narret

sig selv maatte andre set det, men Evje har faat det hele gjort til et spørsmaal mellem Vorherre og sig. Han er fritænker, men han er som mange mennesker vedblevet at have hele sin gamle betragtning minus dens virkelige indhold. Han hører til dem der fremdeles ikke kan forstaa, at naar hans hensigt var god, og naar menneskene deroppe var glade ved sin jord, saa maatte der naturligvis være et forsyn der sørged for at det gik godt. Naar man føler sig ind i hvad der ligger i de faa tunge repliker der veksles mellem ingeniøren og ham, og ser hvorledes pludselig ordene: »Ja du maa undskylde, naturmagterne tager ingen hensyn til din følelse« strømmer ind som en kold lysstraale, forstaar man at Bojer *gjennem* sin Erik Evje og *bagom* ham sigter til hele det store omfattende spørgsmaal om den subjektive og den objektive anskuelse, og at han ser hvorledes den første fortoner sig ind i alle slags forhold og halvbevidst præger alle slags følelser med ofte ubændig egoisme og omdanner og omskaber og leger med livets kræfter.

Hvor det gjæller Evjes tilfælde vil alle straks sige, men Evje er jo gal: at vand der rinder under lere maa løsne den, det skjønner da enhver; Bojer mener vist at tilfældet er saare langt fra at være saa enestaaende og at den ligefremme erkjendelse af en sandhed ogsaa paa de menneskelige omraader er af samme art som den om vand og lere, og at der er meget langt til at vi opdrager os selv i den videnskabelige erkjendelses tugt.

Det er neppe nogen tilfældighed at *Troens magt*, denne bogs forgjænger og unævnte forudsætning, er skrevet saa kort efter at Dreyfusaffæren i Frankrig viste hvordan løgnens magt virkelig forvandledes til troens magt, saa hundreder og tusener hypnotiserede sig ind i at en løgn var sandhed, fordi det vilde være saa forfærdelig at erkjende feiltagelsen, og hvordan patriotismen, støttet af kirken, mødte op og slog skjoldborg udenom for at opretholde løgnen, fordi Frankrig ikke skulde kunne taale det sammenbrud som erkjendelsen maatte blive. Jeg spurgte engang Bojer om det ikke var Dreyfussagens alle psychologiske træk han havde omsat paa hjemlig grund? han sagde bestemt nei, det var noget paa nært hold oplevet. Men man kan være temmelig sikker paa, at det store indtryk bogen har gjort i Frankrig hænger sammen med, at de syntes den tragedie de i lange aar kjæmped sig igjennem som i kvælende taage, her var set tværs igjennem i dens indre menneskelige sammenhæng, og man kan da vist ogsaa være temmelig sikker paa, at en saadan oplevelse maa have skjærpet blikket hos Bojer. Vi har jo oplevet hvad det kan betyde at en eneste mand gaar hen og siger sandhed, dengang Piquart meddelte hvad han havde opdaget i sit kontors papirer. Det var ikke nogen troessandhed, ikke nogen videnskabelig sandhed, bare en ganske enkelt faktisk oplysning, men den frelste

til syvende og sidst ikke bare en fordømt, men Frankrig af en aandelig sump, og det var en heltegjerning at sige den sandhed.

Hver gang jeg tænker paa det, synes jeg jeg ser Bojers produktion i lys af, at alt det hører vor tid til. Tænk hvad det vil sige at dette løgnens og sandhedens store drama har været udspilt i al virkelighed med store politiske partier som de kjæmpende, og nutid og fremtid som indsats. Det er ikke at undres over om en kan synes alt i verden afhænger af den lille faktiske sandhed, og at man faar en saa lidenskabelig ærefrygt for den enkle og ligefremme karakter der gjør hvad den skal uden nogen bram, at man uvilkaarlig ser forhold i lys af den.

Margrete Vullum.

Kristian Elster d. y. *Thorbjørn Hille* Aschehoug & co. 1908.

Der er adskilligt som tyder paa at Kristian Elster i mangt og meget blir Jonas Lies arvtager i den norske literatur.

Han synes at ha betydelige forutsætninger til at bli hjemmets digter — tidens krav til klare, ethiske idealer, til forfinede moralske instinkter finder i hans natur den fuldeste resonnans; men det er fremforalt hjertelaget man kommer til at fæste sig ved, det varme hjertelag for alle dem der skuffes og lider, for de bortgjemte og bortglemte.

Hverdagsskjæbnerne tar hans sympathi fuldt saa meget som de interessantere, stort anlagte menneskeliv.

I Torbjørn Hille tegner han et fint, saart litet billede af et ungt pikesind, der skuffes, men som uskadt bærer sine flammende drømme om frihet og frisind og sandhedsmod ind i livets lange, tunge arbeidsdag.

Bogens mange naturskildringer er skrevet som kun naturens fødte elsker kan skrive dém.

Allikevel forekommer det mig, som om Kristian Elsters debutarbeide ifjor var rikere, mangfoldigere og kunstnerisk lykkeligere utformet end det foreliggende.

Uten tvil har vi her for os en dikterbegavelse, der kun trænger luft under vingerne i større forhold, solskin og drivende varme over sine evner, for at de skal slaa ut i rik blomstring.

L. H.

Chr. Ditlew: »*Fosseduren*» (Fabritius & Sønners forlag).

Forfatteren er harm over den moderne literatur, »det norske Dionysostog« truer med at rive alt med sig. »Denne ødelæggelsens vederstyggelighed kan

vi ikke længer rolig se paa« lader han en af personerne i bogen sige. »Alt vakler, alt er løst og svævende.«

En af toget gribes og føres frem til beskuelse. Det er digteren *Knud Raae*. Det er ikke noget vakkert syn. Saa helt uden menneskelig følelse kan vel ikke en digter være. Men forf. har ikke kunnet se ham anderledes end som et vildt dyr, og da er det ganske i sin orden at Lizzies bedstefar slænger ham mod ligkisterne, saa han blir liggende der.

Den muntre livsglade Lizzie er et tidens barn, som ikke har synderlig begreb om ondt og godt. Naar digteren flot skrifter for hende om sit stormfulde liv, saa synes hun der er ting som en ung pige ikke bør høre paa, men det støder hende ikke bort, hun føler ingen instiktmæssig afsky; vek som hun er maa hun bli et let bytte for Knud Raae.

Hvad vi kunde ventet var at forfatteren mere havde eftervist den moderne literaturs nedbrydende virkning paa de skildrede personer, at han havde gjort disse til talende vidnesbyrd.

Som det er kommer tendensen mest tilorde gjennem den direkte forkyndelse, men den er ogsaa kraftig og vækkende. Og forfatteren har saa meget af sandheden paa sin side, at den vel fortjener at bli hørt, opdragere og lærere vilde gjøre vel i at ta for sig bogen.

Forfatterens emne og opgave har været ham for overmægtig denne gang, men der er ogsaa mangt som tyder paa at han vil kunne mestre det senere.

Ensidigheden i forfatterens syn og hans harme har hindret ham i at gi et anskuelig og tilstrækkelig rolig billed af bogens skikkelser.

Men det skal ogsaa indrømmes at denne ensidighed og denne store harme gir »Fossedurεn« magt.

N. T.

Oscar Aagaard: *Hjertets Melodier.* Digte (Aschehoug).

»Hjemmene tilegnet» staar der paa det første blad, og i alle hjem, hvor der blir sat pris paa gode, fromme tanker i en smuk form, vil sikkerlig hjertets melodier være velkommen. Efter min mening er forf. naaet høiest i digtene om havet, De er saa dybt følt og har en evne til at mane frem for os havet, saa selv den, som ikke kjender stort til det, kan forstaa, hvor det maa bli elsket det bølgende, deilige, farlige hav.

N. T.

John William Nylander: *Guttene paa Metsola.*

Fortælling fra Finland. Oversat af Ester Heber-Nylander.
(Aschehaug & co.) Pris 2.40 kart. 2.80.

En prægtig bog, specielt for gutter, men ogsaa for voksne! Gutterne paa Metsola blir vore gode venner. Tiltalende, friskt og *morsomt* fortælles om livet paa den hyggelige, velstelte landsgaard, om gutterne som staar op kl. 6 vintermorgenen og arbeider som karer. Forf. har paa en udmerket maade evnet at vække sans for det praktiske arbeide og det herlige landliv. Hvor smukt kommer ikke ogsaa kjærlighed til natur og dyreliv frem! Og gjennem det hele gaar som en rød traad de ord, bogen slutter med: »— — lykkelige barn, som hædrer sin far og sin mor og som vokser op til hæder for sit land.« — Gid denne bog maatte finde vei til mange hjem!

es.

Kvindelig Læseforening Kjøbenhavn.

Generalforsamlingen.

Den forstaaelse og sympathi, Kvindelig læseforening i København har mødt ogsaa blandt norske kvinder for sin virken, har bragt os paa den tanke, at en beretning om dens udvikling og arbejde i det forløbne aar ogsaa vil kunne paaregne interesse blandt »Nylændes« læsere.

Medens foreningens generalforsamling ifjor var en ret stormfuld begivenhed, gled den i aar særdeles fredeligt og stilfærdigt af, idet det store stridsspørsmaal, boligsagen, ved et forlænget lejemaal af de nuværende foreningslokaler var skudt i baggrunden foreløbig.

Et par tusinde af læseforeningens medlemmer havde givet møde til generalforsamlingen, som, da foreningens egne lokaler er for smaa, blev afholdt ude i Odd-Fellowpalæets store sal.

Aftenen blev en sejr for foreningens dygtige og afholdte formand, frøken Sophie Alberti, hvis store, opofrende arbejde i foreningens tjeneste denne for en væsentlig del skylder sin enestaaende vækst og fremragende plads blandt kvindeforeningerne her i norden.

Frøken Alberti, der ved sin fremkomst paa talerstolen hilstes med langvarige ovationer, takkede først staten og de institutioner, som i det forløbne aar havde ydet Kvindelig Læseforening sin støtte. Derefter gik formanden over til at omtale læseforeningens udvikling og arbeide gennem aaret.

Vi gør her et lille uddrag af den trykte aarsberetning, som var tilstillet hver af foreningens medlemmer og som lettede gangen i generalforsamlin-

gen meget: Foreningens medlemstal er nu 3,597. Bibliotheket tæller 52,000 bind paa forskjellige sprog og om højst forskjellige emner I tidsskriftssalen findes 102 forskjellige tidsskrifter, deriblandt 7 norske I avissalen findes 61 dagblade, hvoraf de 47 er danske, norske og svenske blade.

Efter at foreningens regnskab derefter af frøken Testmann, forstanderinden for Københavns kvindelige handelsskole, var gennemgaaet og en glædelig kendsgerning om overskud konstateret, oplyste frøken Alberti om, hvilke bestræbelser bestyrelsen havde gjort for at skaffe læseforeningen en ny bolig, naar den 1911 maa rykke ud af sine nuværende lokaler. Indenfor bestyrelsen hersker der enighed om, at der bør bygges eget hus til den store forening, saa den ikke bestandig resikerer at staa husvild; og det er da ogsaa lutter sunde og veloverveiede grunde, bestyrelsen underbygger denne sin opfattelse med. Tanken om at rykke ind i eget hus er derfor ikke opgivet. Tidspunktet er blot skudt noget længere ud.

Aftenens eneste lidt urolige øjeblik var, da bogtrykker, frøken Branth, betraadte talerstolen og som modstander af tanken om eget foreningshus, hævdede, at en forening som læseforeningen ikke burde tænke paa at bygge eget hus, saalænge den ikke lønnede sine funktionærer bedre.

Hertil replicerte frøken Alberti, at foreningen aarlig udbetaler ialt 12.000 kroner til sine funktionærer. Den bedst lønnede har 1,800 kr. om aaret, den daarligst lønnede 500 kr. Men saa er arbeidstiden kun 5—6 timer om dagen. Og ydermere er der blevet tilbudt funktionærerne højere løn, dersom de foretrækker at arbeide nogle flere timer; men de valgte den korte arbeidstid. Saa er der tillige tilstaaet dem pension efter stigende skala, efter samme forhold som staten pensionerer sine gamle funktionærer.

Det sidste punkt paa dagsordenen var valg af revisorer. De to revisorposter blev besat af professorinde Mygind og kontorchef Carlsen i Københavns sparekasse.

M. L.

En artikel om L. K. S. F. se tillægsbladet.

Hjemmets brg. 2den samling. Udgivet af lærernes vennekreds i Kr.a L. E. Tvedtes forlag.

Norsk Damealmanak 1909 er udkommet, se annoncen, tillæ sbladet.

Smaaprat om store mænd.

Napoleon

Forts. fra no. 22.

Og jeg ser paa ham lidt ældre — overflyttet til krigsskolen i Brienne. Afsides fra de andre kadetter, mørk og rugende over sine egne tanker sidder han ogsaa der. Om han leger saa er det krig, befæstelsen af volde, og altid er han anfører — og altid er han den seirende. »Flittig og ihærdig i sine studier — en haardnakket, stivsindet karakter,» er det skudsmaal hans lærer gir ham. Melankolsk og mørk. Det afskylige skuespil, der har fulgt ham gjennem barneaarene, træder her i undertrykkernes land og i den mere bevidste alder frem for hans sjæl med ildskrift. »Tredive tusind franskmænd udspyedes over vor ø og druknede frihedens trone i strømme af blod. De døendes skrig, de undertryktes suk, fortvilelse og taarer omgav min vugge helt fra min fødsel,« skriver han til en ven kort efter han har forladt skolen og ligger i garnison. »Men jeg vil med skjændselens pensel sværte dem, der sveg den fælles sag, de nedrige sjæle, der lod sig forføre af smudsig vinding.« Jeg hører klagen fra hans unge hjerte gjennem disse linjer, et hjerte, der endnu kan gløde af fædrelandskjærlighed og retfærdighedsfølelse.

Paavirket af frihedsaanden i de franske filosofers skrifter vækkes hans geni og søger udløsning i digtning.

Fra han var femten aar havde han, baade paa skolen og senere ved sit regiment, i sine tanker trukket sig tilbage til sin fædreneøs fortid,« skriver Taine. »Han fortæller om den, han har sit aandelige tilhold der i flere aar, i en anspendt stil; med varm og levende sympathi gir han en oversigt over sit lille folks historie, fortæller om oprør, befrielse, heltemodig og blodig virksomhed, tragedier i det offentlige og i det private liv, baghold, forræderi, hevn, kjærlighed og mord — — han stormer frem gjennem et kaos af modsætninger, usammenhængende sætninger, italienismer og barbarismer, og han snubler vistnok af ubehændighed, af mangel paa øvelse, men ogsaa af overdreven iver og heftighed, — den med lidenskab overlastede afbrudte vulkanske tanke angiver sin kildes dybde og temperament,« Allerede paa skolen sagde læreren i literatur, »at han i hans overdrivelsers storslagenhed syntes at se granit ophedet i en vulkan.«

Gjennem hele ungdommen vedblir han med disse arbeider, han deltar ikke i nogen af de andre officerers fornøielser, lever sædelig og spartansk strengt, bøger og tænkning er i de aar mere hans lyst end krigen.

Men hans ungdomsarbeider kom ikke i trykken, trods hans ihærdige omarbeidelser atter og atter. Havde han magtet at blive herre over de kræfter, som gjæred i dybet af hans sjæl, og hans pen havde vundet seir, da havde maaske hans geni kommet til at lyse paa en anden maade for menneskene.

Eller var han bestemt gjennem de omgivelser og den tid, han var hensat i, til at blive en straffens engel? at der efter en kristen overkasses udskeielser og uretfærdighed, og revolutionens løsslupne kræfter, trængtes en saadan herrens svøbe?

Tiden trængte et krigens geni.

En messias, den stille revolutionens mand, vilde neppe Napoleons tidsalder med dens mægtige geistlighed og talrige oplyste aristokrati kunnet bøie sig for. Overfladisk vilde de mødt hans personlige optræden, som de havde taget hans ord, og ligesom de overfladisk havde taget sin tids filosofer og leget i salonerne med laante fraser, indtil revolutionens le kom og meiede ned de tomme aks og ogsaa — til evigt tab for menneskeheden — de vægtige: ædle dybttænkende sjæle, der kunde blevet sin tids frelsere, om tiden havde gjort sig fortjent til dem. — Men betegnende er det, at en Robespierre skulde staa op og kalde sig »Guds søn». Der er ogsaa et ord af Napoleon, Robespierres beundrer og ven, som er karakteristisk: »Jeg er kommen forsent til verden, om jeg nu stod frem og sagde, jeg var Guds søn, vilde den dummeste fiskerkjærring le mig ud». Magten derimod forstod saavel den dummeste sansculot som den fineste *petit maître*, — geniet, som satte sin fod paa deres nakke, og som kunde sige: «Jeg kom til mine egne, *jeg overgik dem i alt deres.*«

Kampen havde oprindelig været en kamp for frihed, lighed og broderskab, men gjennem den altovervældende strøm af rigdom, embeder og kundskab, som de revolutionære skulde brydes med, var det ædle motiv gaaet under, og enhver tænkte mere og mere kun paa sin egen ære og fordel. Man behøver kun at læse nogle linjer af revolutionens histori — skrækregjeringens frygtelige dage, 1793—94 — for at se, at de styrende aander laa under, at »kjødet« havde taget magten ogsaa i revolutionens ledere »Demokratiet gjorde sig plads med øksen«, guillotinen var dagens herre. Man dømte i masse,

gjorde sig ikke engang uleilighed med at opfinde en forbrydelse at tillægge dem. Næsten alle store mænds nekrologer fra den tid ender: »*mort sur l'échafaud révolutionnaire*!» Oldinger og unge. Og det er ikke alene meninger og ideer som fælder, blot at elske og begræde den afdøde dømmer til døden. Unge kvinder, mødre, sekstenaarige børn blir guillotineret. »*Contre — révolution - suspect!*» er dagens dødende ord. Allestedsnærværende. Loven opmuntrer angiverne ved at give dem del i det konfiskerede gods. Til at stanse en saadan kamp hos et folk, der sidder inde med kristendommens værdier, nytter ingen stille revolutionens mand; af ord havde man nok; en saadan vilde være blevet traadt under fødder. Over dem hænger loven: »Den, som griber til sværd, skal omkomme ved sværd.« Guillotinens mand maatte beseires af sverdet, — ligesom man pisker en løbsk hest, til den udmattet standser op. Tiden trængte «sværdet».

(Forts.)

Morgenbladet fylder 1ste januar 1909 90 aar. I den anl. sender bladet ud et illustreret hefte. Det er redigeret af Per Wendelboe, trykt hos Johannes Bjørnstad, klicheerne er fra Wilh. Scheel & co. Alle artikler er leveret af bladets egne medarbeidere; i en livlig skrevet artikel fortæller saaledes frk. Marie Mathiesen om hvorledes det er: Naar man er kvinde — og journalist.

Heftet er meget tiltalende og interessant. Ved det kulturhistoriske overblik det gir, interesserer det publikum i almindelighed og alle som har med pressen at gjøre i særdeleshed.

Hegdehaugsveien 19 I. Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

Nylænde kr. 4.70 udlandet.

Telefon 9235. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

Indholdsfortegnelse.

15de december 1908.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

NYLÆNDE.

1908.